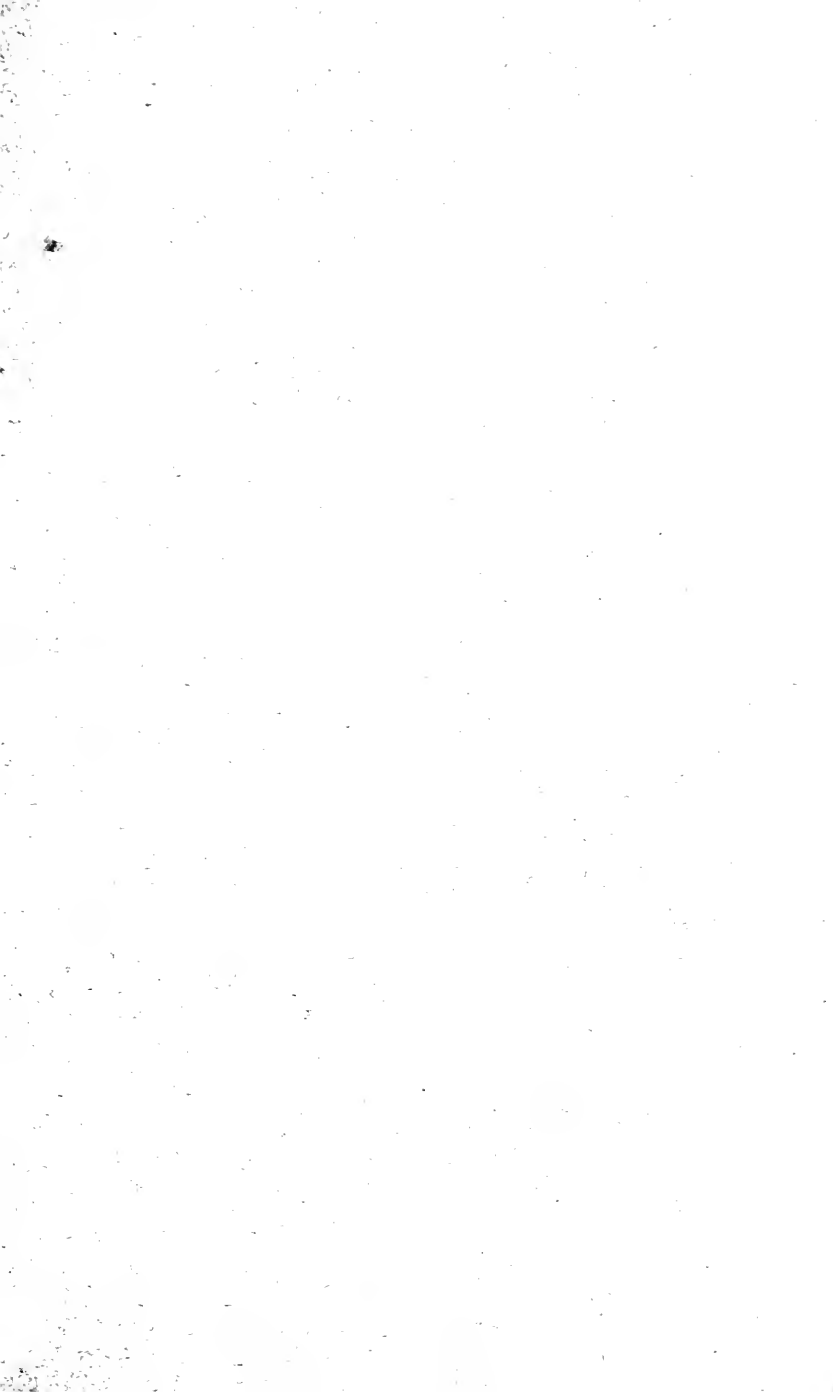

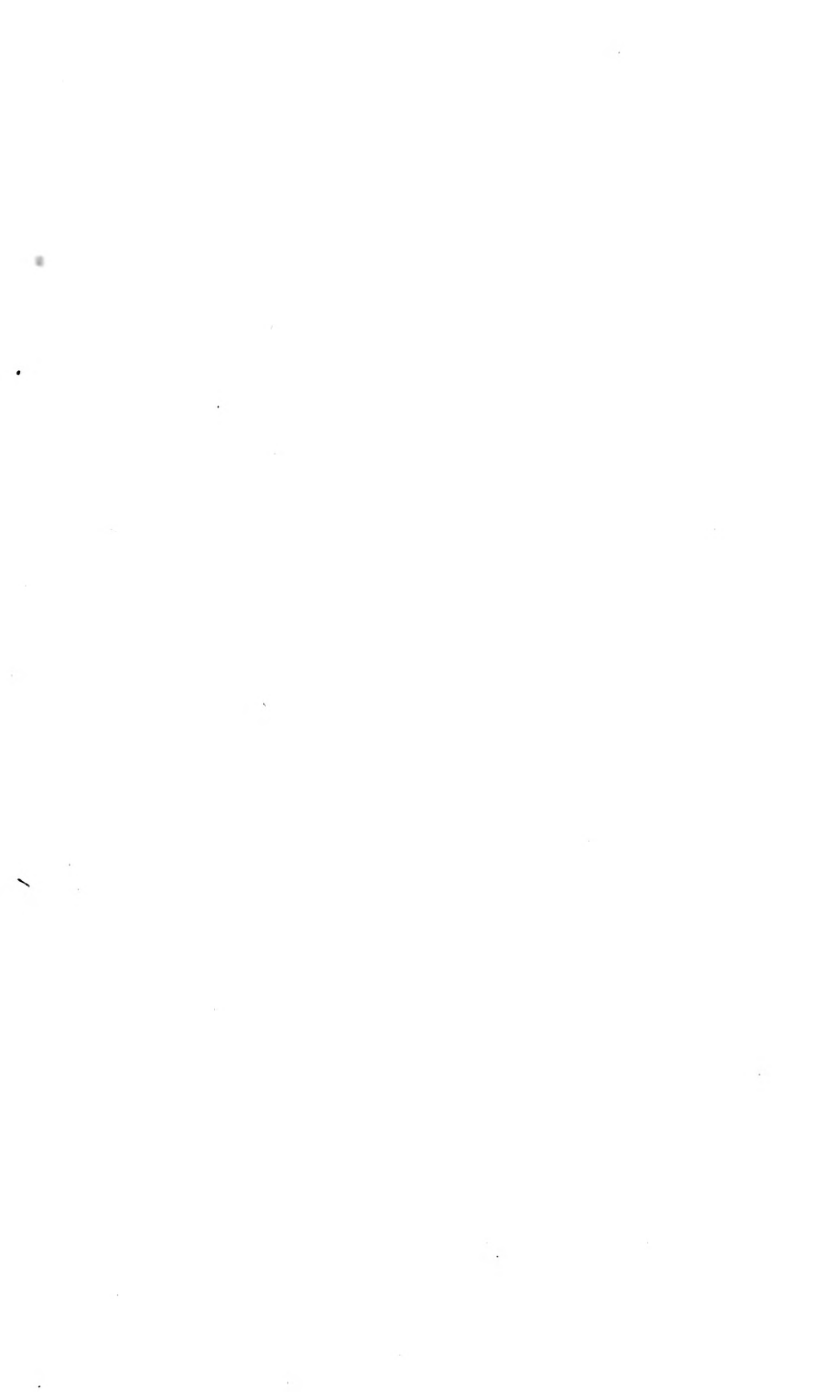

3 1761 03597 8949

247

DANMARK-NORGES

UDENRIGSKE HISTORIE

UNDER

DEN FRANSKE REVOLUTION OG NAPOLEONS KRIGE

FRA 1791 TIL 1807.

AF

EDVARD HOLM.

ANDEN DEL.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF G. E. C. GAD.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

1875.

DL
199
.3
H66
del. 2

FORORD.

Maaske vil en og anden Læser opkaste det Spørgsmaal, hvorfor jeg ikke har benyttet utrykte engelske Kilder ved Fremstillingen af Begivenhederne i 1807. Jeg skal derfor anføre, at jeg ogsaa har stræbt at drage saadanne ind under mine Studier. Da jeg ikke selv kunde komme til London, paatog Attaché ved vort Gesandtskab i England, Hr. C. C. A. Gosch sig velvillig at prøve paa at faa Adgang til det engelske Udenrigsministeriums Arkiv for der at gjøre Uddrag af Aktstykker, som kunde have Værd for mig. Men han var ikke saa heldig at faa Tilladelse til at bruge disse.

Jeg haaber imidlertid, at man trods dette vil finde, at jeg har havt et tilstrækkeligt Grundlag for min Opfattelse af Forholdet imellem Danmark-Norge og England i Aaret 1807. Dels er en Række Depescher, som den engelske Gesandt i Kjøbenhavn, Garlike, har hjemsendt i Vinteren 1806—1807, aftrykt i Hansards Samling: *The parliamentary debates from the year 1803 to the present time*, 10de Bind, dels indeholde de svenske Diplomaters Depescher fra Kjøbenhavn, der ere affattede i Sommeren 1807, saadanne Meddelelser om Garlikes Udtalelser angaaende den dansk-norske Regerings Politik, at de i Forening med, hvad der ad anden Vej vides om denne Diplomats Syn paa Danmark-Norges Forhold til England, gjøre det muligt at drage sikre Slutninger om, i hvilken Aand hans Indberetninger have været affattede.

12te Oktober 1875.

E. Holm.

INDHOLD.

T R E D J E B O G.

(1801—1806).

I.

Danmark-Norges Stilling til de politiske Forviklinger paa Fastlandet fra det væbnede Neutralitetsforbunds Ophør indtil Udbruddet af den engelsk-franske Krig 1803.

	Side
Forskjellige Fredslutninger 1801 og 1802.....	1—2
Spændt Forhold imellem Frankrig og England.....	2
Det tyske Riges Omordning 1801—1803.....	3
Den dansk-norske Regerings Forhandlinger med Oldenburg, Hamburg og Lübeck	7
Sveriges Forhold til Danmark-Norge	13
Spænding imellem Sverige og Rusland 1802—1803.....	17

II.

Fra Udbruddet af den engelsk-franske Krig i 1803 indtil Begyndelsen af Aaret 1804.

Europæiske Stemninger ved Udbruddet af Krigen imellem Frankrig og England 1803	19
Danmark-Norges Handel og Skibsfartsforhold.....	21
Fransk Angreb paa Hannover 1803.....	25
Forskjellige Staters Uro herved.....	26
Troppe­samling i Holsten 1803.....	27
Danmark-Norges truede Stilling.....	29
Uheldig Virkning af, at Englænderne blokere Elben	30
Stærk Handel paa Husum og Tönningen.....	32
Preussens Holdning efter Hannovers Besættelse.....	33
Ruslands Uvilje imod Frankrig og Opfordringer til Preussen og Danmark-Norge (Juli 1803)	34

	Side
Danmark-Norges Stemning for at optræde og Preussens Passivitet.....	35
Preussens Holdning bevirker Opløsningen af den danske Troppe-samling i Holsten.....	38
Bonapartes Vrede imod Danmark-Norge.....	39
Stigende Spænding imellem Frankrig og Rusland	42
Rusland opmuntrer Danmark-Norge til et Forbund med sig (Oktober 1803).....	43
Den dansk-norske Regerings forsigtede Svar (December 1803)	46

III.

Danmark-Norges Stilling under Dannelsen af den tredje Koalition.

Den europæiske Stillings Forvikling 1804 og 1805.....	47
Den dansk-norske Regerings Syn paa Forholdene.....	50
Forhandlinger om en Allianee imellem Rusland og Danmark-Norge (1804)	51
Preussens Stilling til Rusland	54
Den preussiske Politik holder Danmark-Norge tilbage fra at træde op imod Frankrig (1804).....	55
Standsnng af Forhandlingerne imellem Rusland og Danmark-Norge (Juli 1804).....	58
Det russiske Udenrigsministeriums Forsøg paa at lade stjele den danske Gesandts Chifre (Marts 1805).....	60
Gustav IV's uvenlige Sindelag imod Danmark-Norge.....	63
Gustav IV's Forbud imod Indførelse af dansk Literatur i Sverige (14de September 1803)	64
Sveriges Tilslutning til Koalitionen imod Frankrig.....	66
Preussens spændte Stilling til Sverige	67
Preussens Ulyst til at træde op imod Frankrig forhindrer, at Danmark-Norge kommer med i den tredje Koalitionskrig	69
Bernadotte tilbyder Danmark Lauenburg	73

IV.

Den tredje Koalitionskrigs Tid.

Presburgerfreden (26de December 1805).....	76
Det truer med et Brud imellem Preussen og Rusland.....	77
Rusland og Preussen søge, hvert at drage Danmark-Norge til sig (August og September 1805)	78
Omslag i Preussens Politik, saa at det nærmer sig Koalitionsmagterne (Oktober 1805), Virkninger deraf.....	83
Russere, Svenskere og Englændere i Nordtyskland.....	85

	Side.
Dansk Troppesauling i Holsten (Oktober 1805).....	86
Dansk-norske Regeringsforhold, medens Kronprins Frederik opholder sig i Kiel.....	88
Rusland gjør en nyt, men frugtesløst Forsøg paa at drage Danmark-Norge over til Koalitionen (November 1805)...	92

V.

Tiden imellem Presburgerfreden og Udbruddet
af den fransk-preussiske Krig
i Oktober 1806.

Napoleons Overmagt, Preussens svage Politik og Tilnærmelse til Frankrig (1806).....	94
Rhinforbundets Dannelse og det tyske Riges Ophør.....	97
Holstens Indlemmelse i Danmark.....	98
Fare for Danmark ved Hannovers Besættelse af Preusserne .	102
Forhold imellem Danmark-Norge og Napoleon.....	103
Rygter i Begyndelsen af 1806 om, at Frankrig og Preussen ville tvinge Danmark-Norge til at bryde med England	106
Ministeriet Fox's Holdning overfor Regeringen i Kjøbenhavn, dels truende, dels tilbydende Alliance.....	107
Stadig Kulde imellem de skandinaviske Magter.....	113
Rusland viser en venskabelig Holdning imod Danmark-Norge	114
Preussens vanskelige Stilling, Planer om at oprette et nord- tysk Forbund, hvori den dansk-norske Konge nægter at indtræde.....	116
Preussen bryder med Frankrig (August og September 1806)	119
Preussen vil have Danmark-Norge til at slutte Forbund med sig, hvilket afslaaes (September 1806).....	121
Rusland støtter Preussens Ønsker.....	124

VI.

Fra Udbruddet af den fransk-preussiske
eller fjerde Koalitionskrig til Udstedelsen af
Napoleons Dekret
om Fastlandsspærringen.

Slagene ved Jena og Auerstädt (14de Oktober 1806).....	126
Sammenstød imellem danske og franske Tropper ved Hol- stens Grænse (6te November 1806).....	127
De danske Tropper trækkes tilbage fra Grænsen.....	130
Danmark-Norges Forhold til Napoleon.....	131
Gustav IV meddeler Danmark-Norge, at Napoleon har villet lokke ham til sig ved Tilsagn paa dets Bekostning.....	136

F J E R D E B O G.

(1806—1807).

I.

Napoleons Dekret om Fastlandsspærringen.

	Side.
Udstedelsen af Napoleons Fastlandsspærringsdekret (21de November 1806)	138
Dette meddeles den dansk-norske Regering	141
Politiske Stemninger i Danmark og Norge	142
De danske Statsmænd opfatte Stillingen alvorlig	149
Koalitionsmagterne ville drage Danmark-Norge over til sig (Vinteren 1806—1807)	152
Englands stærke Udtalelser af Mistro imod den dansk-norske Regering	154
Danmark-Norges Stræben efter at undgaa at blive draget ind i Krigen	157
Tilsagn fra Danmark-Norge om ikke at ville lukke Havnene for Englænderne (December 1806)	162

II.

Danmark-Norges Forhold til Koalitionsmagterne,
særlig til England, i Aaret 1807 indtil
Freden i Tilsit.

Napoleons Holdning med Hensyn til Danmark-Norge i de første Maaneder af 1807	165
Den engelske „ <i>Order in council</i> “ af 7de Januar 1807	166
Den fransk-russiske Krigs tvivlsomme Gang	169
Koalitionsmagterne trænge paa ny ind paa Danmark-Norge..	172
Strid med England om „ <i>Order in council</i> “ (Marts 1807)	174
Sveriges og Ruslands Holdning til Danmark-Norge	176
Det Velbegrundede ved den dansk-norske Politik indtil Foraaet 1807	178
Danmark-Norges Grunde til at fastholde Neutraliteten i Foraaet 1807	180
Engelsk Ministerskifte	183
Cannings bitre Udtalelser imod Danmark-Norge (Juni 1807) ..	184
Afsendelse af engelske Tropper til Rügen (Juni 1807)	187
Uro i England i Anledning af Slaget ved Friedland og den fransk-russiske Vaabenstilstand 21de Juni 1807	188
Rygter i England om Danmark-Norges fjendtlige Holdning ..	189
Den engelske Understatssekretær Fitz-Harris's venskabelige Udtalelser om den dansk-norske Politik	190

III.

Freden i Tilsit.

Napoleons Politik med Hensyn til Danmark-Norge.

	Side.
Fred i Tilsit (7de Juli) og Forbund imellem Frankrig og Rusland	192
Blomes Ængstelser i Anledning af Freden	196
Den dansk-norske Regerings Opfattelse	197
Rusland tilbyder England at mægle imellem det og Frankrig	199
Napoleon vil udøve et Tryk paa Portugal og Danmark-Norge	200
Talleyrand fremsætter for Dreyer Napoleons Fordringer til den dansk-norske Regering (6te August).....	203
Dreyer svarer afvisende.....	205
Napoleons Ordre til Talleyrand og Bernadotte med Hensyn til Danmark-Norge	207

IV.

Afsendelsen af den engelske Flaade og Hær til
Kjøbenhavn.

Den engelske Regerings Frygt for Tilmærmelsen i Tilsit imel- lem Rusland og Frankrig og Tanker om at sikre sig Dan- mark-Norges Flaade	209
De engelske Rustningers Væxt efter den 14de Juli og den endelige Plan med Hensyn til Danmark-Norge.....	212
Grunden til at England vælger først at kaste sig over Danmark	215
Hentydninger i engelske Blade til, at Danmark var truet	217
Om den dansk-norske Chargé d'affaires Rists Holdning.....	219
De engelske Eskadrens Komme til Sundet og Store Belt	222
Tailors Komme til Kjøbenhavn.....	224
Joachim Bernstorffs Tilsagn (3dje August) om, at Danmark vil fastholde sit Venskabsforhold til England imod Napoleon.....	226
Kun ringe Skridt finde Sted til at gjøre Englænderne Mod- stand.....	228
Den dansk-norske Regerings Haab om at bevare et godt For- hold til England.....	229
Jacksons Komme til Kiel og Forhandling her med Chr. Bern- storff og Kronprinsen (8de August).....	231
Kronprinsen rejser til Kjøbenhavn.....	235

V.

Hvilket Ansvar kan tillægges den dansk-norske
Regering i denne Tid?

Beskyldningerne imod det dansk-norske Diplomati	236
---	-----

	Side.
Usandsynligheden af, at Napoleon skulde have advaret den dansk-norske Regering.....	239
Hvorfor Regeringen ikke lagde Vægt paa forskjellige Efterretninger om Englands Planer	242
Uheldig Virkning af den russiske Mægling imellem Frankrig og England	244
Christian Bernstorffs saakaldte engelske Sympathier.....	245
Regeringens Grund til ikke at tro nogen Fare nær	246
Regeringens altfor store Tryghed	248
Hvad der havde kunnet opnaas ved at trække Tropperne fra Halvøen over paa Sjælland.....	251
Hvorfor Kronprinsen ikke kunde gaa ind paa Jacksons Forordringer.....	254

VI.

Kjøbenhavns Belejring og Kapitulation. Forhandling imellem Danmark-Norge og Frankrig.

Kronprinsens Rejse til og fra Kjøbenhavn.....	259
Krigens Begyndelse.....	260
Den militære Tilstand i Danmark	261
Uheldige Virkninger af, at Kronprinsen forlod Kjøbenhavn..	264
Den øverste Kommando i Kjøbenhavn ikke heldig.....	266
Den dansk-norske Regerings Proklamation af 16de August og Deklaration af 21de August.....	267
Danmark-Norges Mistro imod Napoleon	270
Bernadottes Uvilje imod Danmark-Norge.....	272
Den dansk-norske Regerings Politik med Hensyn til Napoleon	274
Napoleons Holdning overfor Danmark-Norge	275
Napoleons Uvidenhed om danske Forhold	281
Kjøbenhavns Belejring indtil Kapitulationen (7de Septbr.)...	282

VII.

Den engelske Regerings moralske og politiske Ansvar.

Engelske Stemninger efter Toget til Kjøbenhavn.....	286
Opfattelse omkring i Europa af dette Tog	287
Den engelske Regerings Deklaration af 25de September....	289
Parlamentsdebatter i Begyndelsen af 1808 om Toget.....	291
Grundtrækkene i Oppositionens Angreb paa den engelske Regering.....	293

	Side.
De engelske Ministres og deres Tilhængeres Forsvar for Toget til Kjøbenhavn	297
De ministerielle engelske Blades Sprog	302
Modsatte Domme hos engelske Forfattere om Togets Berettigelse	304
Franske Forfatters Domme derom	306
Forskjellige Opfattelser i Danmark	308
Kritik af det engelske Ministeriums Selvforsvar	310
Det engelske Tog til Kjøbenhavn en stor politisk Fejl	322
Inhumaniteten ved det engelske Tog	323
Det engelske Togs ødelæggende Indflydelse paa Danmarks senere Historie	326

VIII.

Danmark-Norges Forhold til Frankrig og England indtil Afslutningen af det dansk-franske Forbund den 31te Oktober og Udstedelsen af den engelske Krigserklæring den 4de November.

Kronprinsens Forbitrelse over Kjøbenhavns Kapitulation	328
Hvorvidt Flaaden burde være ødelagt	331
Kronprinsens Iver for at afværge Napoleons frygtede Vrede og Brev til ham	332
Napoleons Holdning overfor Danmark-Norge efter Kjøbenhavns Kapitulation	335
Napoleon opfordrer Kronprinsen til at slutte Forbund med Frankrig	338
Engelske Fjendtligheder udenfor Kjøbenhavn og Sjælland ...	340
Kjøbenhavns Kapitulation ikke ret efter den engelske Regerings Ønske	342
Den engelske Regerings Tilbud til Danmark-Norge om Alliance eller Neutralitet	343
Kronprinsen afslaar de engelske Forslag	345
Den engelske Regerings Tanke om at forny Angrebet paa Sjælland og Kjøbenhavn	347
Den engelske Flaades Hjemfart og Englands Krigserklæring den 4de November 1807	348
Den dansk-franske Alliance den 31te Oktober 1807	349

IX.

Danmark-Norges Forhold til Sverige og Rusland i Slutningen af 1807.

Uheldige Virkinger for Danmark-Norge af Gustav IV's anti-franske Politik	352
--	-----

Ugunstige Rygter i Danmark om Sveriges Holdning efter den engelske Flaades Komme til Sundet.....	353
Det svenske Folks Medfølelse med Danmark.....	354
Gustav IV's krænkende Holdning imod Danmark-Norge.....	355
Den dansk-norske Regerings Forhandling med Gustav IV om hans Forhold til England	356
Gustav IV's Forhandlinger med England om at angribe Danmark	358
Den russiske Politik's vaklende Præg	362
Den engelske Regerings Fejlsyn paa den russiske Politik og Grundene hertil.....	365
Den russiske Politik bliver afgjort fransk i Slutningen af September 1807.....	368
Oberst Wilsons mislykkede Sendelse til Petersborg	370
Rusland erklærer England Krig (7de November).....	372
Den dansk-norske Regerings Ulyst til at komme i Krig med Sverige.....	373
Ruslands Opfordringer til Gustav IV om at slutte sig til Fastlandsmagterne	376
Danske Bestræbelser for at afværge Krig imellem Rusland og Sverige	378
Svenske Diplomaters Iver for at bevare et godt Forhold imellem Sverige og Danmark-Norge	379
Ruslands Angreb paa Finland (21de Februar 1808).....	381
Danmark-Norges Krigserklæring til Sverige (29de Febr. 1808)	382

Slutning.....	383
Apostille til Depesche fra Paris af 7de Septbr. 1807	388

TREDJE BOG.

(1801—1806.)

I.

Danmark - Norges Stilling til de politiske Forviklinger paa Fastlandet fra det væbnede Neutralitetsforbunds Ophør indtil Udbruddet af den engelsk-franske Krig 1803.

Begivenhederne i 1801 og i 1807 ere for den dansk-norske Stats Vedkommende Hovedpunkterne i det Tidsrum, hvorom dette Skrift drejer sig. Efter at Neutralitetsforbundet var opløst, fængsles Opmærksomheden stærkest ved at følge, hvorledes det efterhaanden trækker mere og mere sammen til den Ulykke, der rammer vort Fædreland sex Aar senere. Danmarks Stilling er i disse Aar ikke ulig den Fanges, om hvem man fortæller, at hans Fængsels Vægge hver Dag nærmede sig ham stærkere, indtil han tilsidst blev kvalt ved dem. Først var der dog et Slags Pusterum, om end Tiden var fuld af Spænding.

Samtidig med at Neutralitetsforbundet helt ophørte, var ikke blot den engelsk-franske Krig standset ved Fredspræliminærerne i London (1ste Oktober 1801); men der var ogsaa sluttet en formelig Fred mellem Frankrig og Rusland, hvilke Magter, trods den gjensidige Tilnærmelse i Kejser Povls sidste Tid, ikke tidligere havde sluttet en saadan. Frankrig fik fremdeles Fred

med Portugal og Tyrkiet, og Præliminærene i London afløstes af den endelige Fred i Amiens (25de Marts 1802).

Det var for den dansk-norske Regering, som for alle andre Regeringer, i den nærmest følgende Tid af størst Vigtighed at ifølge Bonapartes Politik. Den fastholdt sin Overbevisning om, at han havde gjort Frankrig og Europa en Velgjerning ved at styrte Direktoriet og standse Revolutionen, og den frygtede med Hensyn til hans Stilling i Frankrig kun for, at han ved at gaa for rask frem, skulde give sin Magt for liden Fasthed¹⁾. Men den saa tillige med stor Uro paa, hvor lidt Freden i Europa var bleven sikret ved de sidste Fredslutninger, og det navnlig som en Følge af Bonapartes Herskesyge.

Der fattedes allerede saare lidet i, at Fredspræliminærene imellem England og Frankrig aldrig vare blevne til en endelig Fred, og næppe var denne sluttet, førend nye Forviklinger begyndte. Stridige Handelsinteresser satte snart ondt Blod paa begge Sider af Kanalen, og da franske Emigranter i engelske Blade rettede fanatiske Angreb imod Bonaparte, fremkaldte det en grænseløs Ophidselse hos ham, som skaffede sig Luft, idet han lod den officielle franske Presse komme med voldsomme Fornærmelser imod England og dets Regering. Hele Europa saa snart, at Freden kun var usikker imellem de tvende Modstandere, der begge havde været sejrriege og begge vare hensynsløse og ubøjelige. Samtidig hermed fulgte Bonaparte baade i Schweiz og i Italien en anmassende og egenmægtig Politik. Forholdet imellem Fastlandsmagterne var ikke et saadant, at han af Hensyn til dem skulde holde sin Ærgjerrighed i Tømme. Preussen og Østerrig hadede hinanden, og Rusland svingede fra det ene politiske System til det andet. I dette absolutistiske Land, saa fuldt som i nogen konstitutionel Stat, afgang i denne Tid Politiken af den Mi-

¹⁾ Depesche (naturligvis chifreret) til Paris af 1ste Juni 1802.

nister, der i Øjeblikket ledede den udenrigske Styrelse. Efter at Panins „Anglomani“ havde drevet Kejser Alexander stærkt over til England, fandt et Ministerskifte Sted i Efteraaret 1801, og de to Mænd, som nu fik den overvejende Indflydelse paa Udenrigspolitikken, Fyrst Kourakin og Kotschubey, mente, at Rusland vilde have Fordel af at nærme sig til Frankrig.

Størst Betydning havde det for Regeringen i Kjøbenhavn at følge den franske Fastlandspolitik ved den netop nu forestaaende Omordning af det tyske Rige. Den tyske Kejser havde ved Freden med Frankrig i Luneville ikke blot i sit eget, men ogsaa i Rigets Navn, afstaaet Frankrig de tyske Lande Vest for Rhinen. Han havde fremdeles i Rigets Navn maattet love, at, i Henhold til de paa Kongressen i Rastadt¹⁾ opstillede Grundsætninger, skulde de Rigsfyrster, som havde mistet Land paa venstre Rhinbred, holdes skadesløse i Riget i Følge en Ordning, som siden nærmere vilde blive fastsat. Ogsaa Storhertugen af Toscana, Hertugen af Modena og den tidligere hollandske Arvestatholder skulde i Tyskland, Øst for Rhinen, have Vederlag for, hvad de havde tabt. Skjønt Kejseren ikke havde havt Ret til at slutte denne Fred i Rigets Navn, kunde de tyske Rigsfyrster ikke tænke paa at styrte den over Ende, og Rigsdagen i Regensburg stadfæstede den snart. Desto langsommere gik det med det usigelig vanskelige Arbejde, at ordne Erstatningsspørgsmaalet. Vi kunne kun nævne, at Rigsdagen tilsidst (2den Oktober 1801) vedtog at overlade den nærmere Afgjørelse til en saakaldet Rigsdagsdeputation, i hvilken otte af de større tyske Fyrster vare repræsenterede.

Ingen kunde være i Tvivl om, at Afgjørelsen af det hele Spørgsmaal først og fremmest laa i Frankrigs Hænder. Det dødelige Fjendskab imellem Østerrig og Preussen, det uendelige Antal af modsatte Interesser,

¹⁾ Se Iste Bind, S. 210.

den forargelige Higen hos næsten alle Rigsfyrster efter at nytte Lejligheden til at vinde Land, og den feberagtige, skjønt naturlige Lyst hos dem, der skulde slagtes, til at gjøre, hvad de kunde, for at undgaa denne Lod, Alt dette gjorde, at Øjnene vare henvendte paa den store Magthaver i Paris, hans Udenrigsminister og hans Gesandt i Regensburg. Tyske Fyrster og Statsmænd bøjede sig i Støvet for at vinde Talleyrands og hans indflydelsesrige Sekretær Matthieu's Yndest, og de lode ikke noget Middel uforsøgt, lige fra at kjæle for Talleyrands Skjødehund til at betale hans Løfter om Hjælp med klingende Mønt. Allevegne i Europa var der Rygter i Gang om, hvilke Summer der gik i Talleyrands og hans underordnede Embedsmænds rummelige Lommer.

Frankrigs Indflydelse forøgedes ved Ruslands Tilnærmelse til det, og tre Dage efter den formelige Afslutning af Freden imellem de tvende store Riger tilsagde de hinanden at ville virke i fuldstændig Endrægtighed med Hensyn til Ordningen af Tysklands Forhold. Den Interesse, Kejser Alexander paa Grund af Familieforhold følte for Fyrsterne i Bajern, Würtemberg og Baden, stemmede fuldt med Frankrigs Ønske om at styrke de sydtyske Mellemsstater som et Parti overfor Østerrig og Preussen. Men det var aabenbart, at det ved en forenet fransk-russisk Indblanding vilde blive den energiske Bonapartes Vilje, der kom til at gjælde, medens Rusland indskrænkedes til at spille Hjælperens underordnede Rolle.

Da det var Tanken, at Vederlaget til de skadelidte Rigsfyrster skulde bringes til Veje ved Sækularisation af de gejstlige Fyrstendømmer og Ophævelse af Rigsstædernes Frihed, var den dansk-norske Stats tyske Landsdel Holsten ikke truet ved Omordningen af det tyske Rige. Men Regeringen i Kjøbenhavn kunde paa flere Maader vente Ulemper af Omordningen. Først og fremmest var den truet af den Mulighed at kunne faa

Preussen til Nabo. Det havde i den nærmest foregaaende Tid været bekjendt nok, at Bonaparte under Slutningen af Krigen med England gjentagne Gange havde tilbudt Preussen Hannover. Dreyer havde derfor, i Følge Ordre fra Regeringen, stærkt fremhævet for Talleyrand, hvor farligt det vilde være for Danmark at faa denne erobrelystne Stat til Nabo, medens det maatte ligge i Frankrigs egen Interesse, at England vedblev at staa i Forbindelse med Hannover, hvorved det blev nødt til at tage Hensyn til Fastlandsmagterne. Skulde det endelig være Frankrigs faste Vilje at overlade Preussen dette Land, maatte i det mindste Lauenburg skilles derfra og overlades Danmark, hvis Sydgrænse ellers paa en højst uheldig Maade vilde blive fra to Sider omsluttet af preussisk Land¹⁾. Talleyrand, der maatte indrømme, at Hannover var blevet tilbudt Preussen, svarede med Godtkjøbsfraser om, at Danmark kunde være forvisset om, at Bonaparte ikke vilde samtykke i nogen Ordning, der var til Skade for dets Tarv.

Denne Fare var falden bort ved Freden imellem England og Frankrig; men den franske Politik viste sig ikke i et mere beroligende Lys under Forhandlingerne om det tyske Riges Omdannelse. Preussen var iblandt de Stater, som havde mistet Land Vest for Rhinen, og, skjønt det kun havde tabt 48 Kvadratomile med 127,000 Indbyggere, kunde man være vis paa, at det vilde stræbe efter at vinde adskilligt mere som Vederlag. Bonaparte, der langt hellere vilde begunstige Preussen end Østerrig, var ingenlunde utilbøjelig til at gaa ind paa slige Ønsker, og han vilde helst lade det faa Vederlag i den nordligste Del af Tyskland. Preussen skulde efter hans Plan have sit Raaderum saa langt imod Nord, som muligt, medens Mellestaterne, over hvilke han kunde

¹⁾ Depescher til Paris af 25de April og 1ste August 1801, jvfr. Depescher fra Berlin af 23de Juni og 25de Juli 1801.

vente at faa Indflydelse, skulde strække sig som et Bælte over til Schlesien. Den følgende Tids Historie indtil vore Dage har vist, hvor underordnet en Interesse Forholdene i Østersølandene have havt for Frankrig i Sammenligning med Vesttysklands eller Italiens. Den Vanskelighed, Danmark i den nyeste Tid har havt ved at vække Frankrigs Deltagelse, indtil det var for silde, har sit Sidestykke i den LigeGYldighed, hvormed Bonaparte i Aarhundredets første Aar saa paa dets Tarv. At give Preussen Mecklenburg, medens dette Landskabs Fyrster fik Erstatning længere imod Syd, syntes Bonaparte at være et fint Skaktræk; men netop derved rykkede Faren for at faa Preussen til Nabo Danmark stærkt paa Livet. Denne Plan mødte imidlertid bestemt Modstand hos de mecklenburgske Fyrster, og den faldt derfor bort, saa meget mere som Kejser Alexander ikke syntes om den.

Imidlertid gik Bonaparte frem med faste Skridt for at faa de tyske Forhold ordnede efter sit Tykke. Ved Traktater med Preussen og de vigtigste MelleMstater sikrede han sig, at Flertallet i Rigsdagsdeputationen vilde stemme, saaledes som han ønskede det, og efter at han havde faaet Rusland til at gaa ind paa sin Plan, satte han igjennem, at denne i sin endelige Form blev vedtaget den 25de Februar 1803 af Deputationen. Den 24de Marts antog Rigsdagen i Regensburg Beslutningen, og den 27de April ratificerede den tyske Kejser Alt, hvad der i denne stod i Forbindelse med den territoriale Omordning af Tyskland. At han nedlagde Veto imod nogle af Forfatningsbestemmelserne, vedkommer os ikke.

Det er bekjendt, at det tyske Riges Omdannelse ved denne Lejlighed har virket stærkt, dels til at svække Østerrigs Indflydelse i Tyskland, dels til at formindske Tallet af de mange Smaastater, hvoraf Riget bestod. Den var det første store Skridt paa den Bane, der omsider har ført til Tysklands Enhed under Preussens

Styrelse. Enhver véd, hvad denne Udvikling har kostet Danmark, og hin Omvæltning hører derfor med til de verdenshistoriske Begivenheder, hvis Virkninger have grebet stærkt ind i vort Fædrelands Skjæbne.

Under Forhandlingerne derom havde den dansk-norske Konge som Hertug af Holsten kun kunnet lade sin Gesandt afgive Stemme i Regensburg ved selve Rigsdagens Vedtagelse af Rigsdeputationens Reces. I Følge sin Stilling og Synsmaade maatte Regeringen i Kjøbenhavn opfatte denne Reces som et uhyggeligt Aktstykke, der kun gik ud paa at „tilintetgjøre, udplyndre eller svække ærværdige Medstænder, som Intet havde forbrudt, saa vel som paa med den største Vilkaarlighed at ødelægge eller krænke de klareste og bedst begrundede Rettigheder¹⁾“. Men der var intet andet at gjøre end at stemme med Flertallet. For øvrigt havde Regeringen maattet stille sig selv i Rækken af de mange Reklamanter²⁾, der dels i Paris, dels ved Rigsdeputationen søgte at faa Enkeltheder ændrede i Planen til Omordningen af de tyske Staters Landomraade. Er det end mindre interessante Forhold, hvorom Talen var for Danmark-Norges Vedkommende, kunne de dog ikke helt overspringes.

Det var lykkets Bremen, — som man sagde, for en klækkelig Sum Penge, — i Paris at opnaa, at den Told, der hidtil var bleven betalt paa Floden Weser ved det Norden for Bremen liggende Elsflæth, skulde bortfalde efter den nye Rigsordning. Da Elsflæth laa paa Hertugen af Oldenburgs Grund, vilde denne Fyrste lide et Tab. Som Vederlag derfor skulde han, der tillige var Fyrstbiskop i Eutin eller det gamle Bispe-

¹⁾ Depesche til Gesandten i Regensburg, Diede von Fürstenstein, af 25de December 1802.

²⁾ Den har ogsaa støttet flere Smaafyrster, der ønskede dens anbefaling, saaledes Greven af Bentheim Steinfurt (Clercq: recueil des traités de la France II [Paris 1864] S. 90).

dømme Lübeck, have dette Landskab som arveligt Fyrstendømme. Det er bekjendt, at efter Reformationens Sejr i Nordtyskland havde flere af de gamle Bispedømmer beholdt en Forfatning, der mindede om deres tidligere Stilling. Skjønt Overhovedet var en rent verdslig Fyrste, vedblev han at føre Navn af Biskop eller Fyrstbiskop, og der var stedse et Domkapitel eller Kollegium af saakaldte Domherrer, som uden at være Gejstlige havde store Præbender, og hvem det paahvilede, naar Fyrstbiskoppen var død, da at vælge en ny. Ved Mageskiftet 1773 imellem Danmark og Holsten-Gottorp var den daværende Fyrstbiskop af Lübeck Frederik August bleven Hertug i Oldenburg og Delmenhorst. Medens hans Søn, den afsindige Peter Frederik Vilhelm, i de første Aar af det 19de Aarhundrede efter Navnet var Hertug og Fyrstbiskop, styredes baade Hertugdømmet og Bispedømmet af hans Fætter Peter Frederik Ludvig. I Aaret 1799 havde Domkapitlet i Lübeck med Danmark-Norges og Ruslands Samtykke tilsikret denne, at hans Descendenter skulde have de tre nærmest efter hinanden følgende Biskopspladser¹⁾. Men i det Sted fastsatte Planen for Omordningen af Rigsforholdene i 1802, at Bispedømmet skulde gjøres til et arveligt Fyrstendømme, hvorved ogsaa Domkapitlet vilde falde bort.

Paa samme Tid var det Meningen, at, medens de fleste af de gamle Rigsstæder skulde gaa glip af deres friere Stilling og bruges som Æmne til Vederlag for Fyrster, der havde mistet Land, skulde Hamburg og Lübeck foruden nogle faa andre have fuld Uafhængighed. Herved blev der givet Hamburg Raadighed over de Rettigheder, det gamle Bremerdomkapitel havde havt i Staden og dens Landomraade, og Lübeck fik paa

¹⁾ Kohli: Handbuch einer Beschreibung des Herzogthums Oldenburg (Bremen 1825) 2det Binds 2den Afdeling S. 100.

samme Maade de Bygninger og Indtægter, det lübeckske Kapitel havde havt indenfor Stadens Mure, foruden en lille Landstrækning ved Traves Udløb i Østersøen.

Den dansk-norske Regering ansaa sig paa flere Maader for brøstholden ved disse Bestemmelser. Dens Forhold til den oldenburgske Hertugfamilie var venskabeligt ¹⁾; men den mente, at den maatte søge at afværge den Mulighed, at det sækulariserede Bispedømme, naar engang den oldenburgske Hertugfamilie uddøde, kunde gaa over til en Slægt eller komme i en Stilling, hvorved den danske Konges Interesser kunde lide. En Række Berøringer af forskjellig Natur imellem Holsten og det midt i dette liggende Eutin kunde ikke undgaas. Den ønskede derfor, at der skulde indrømmes den danske Kongefamilie en Forret til at arve Eutin, saafremt engang den oldenburgske Hertugfamilie uddøde ²⁾.

Endnu mindre kunde den være tjent med, at Domkapitlerne bleve ophævede. Den dansk-norske Konge havde fra gammel Tid Ret til at besætte Provstiet og flere Præbender i det hamburgske Kapitel og et anseligt Præbende iblandt de lübeckske. Blev der nu ved Ophevelsen af Domkapitlerne slaaet en Streg herover, kunde Kongen med Føje kræve et Vederlag derfor. Fremdeles havde Domkapitlet i Hamburg ejet tvende Landsbyer paa holstensk Grund og havt Ret til at kræve visse Indtægter af nogle andre Landsbyer i det Holstenske, ligesom det lübeckske Domkapitel ejede ikke mindre end 40 Landsbyer spredte omkring i Holsten, hvorover det ikke havde andre Rettigheder end almindelige Godsejere. Men hvorledes skulde disse Forhold ordnes, naar Domkapitlernes Rettigheder gik over til Stæderne, som fik fuld Souverænetet, eller naar de Landsbyer i Hol-

¹⁾ Den afsindige Hertug Peter Frederik Vilhelm boede paa Slottet i Plöen, og den dansk-norske Regering havde Tilsyn med hans Hofholdning her.

²⁾ Depesche til Petersborg af 28de Aug. 1802.

sten, som havde tilhørt Domkapitlet i Lübeck, tildeltes Hertugen af Oldenburg ¹⁾? I og for sig saa Regeringen i Kjøbenhavn med Glæde, at Hamburg og Lübeck fik Souverænetet isteden for, som den i nogen Tid havde frygtet for, at se dem blive føjede til en anden Magts Omraade ²⁾. Men den dansk-norske Konge kunde som holstensk Hertug ikke være tjent med, at denne Souverænetet blev udstrakt over Ejendomme, der laa paa holstensk Grund ³⁾. Oven i Kjøbet harmede det Regeringen, at Lübeck allerede i December 1802, inden den tyske Rigsdags endelige Beslutning var fattet, gjorde sig til Herre over de af Domkapitlets Ejendomme, der foreløbig vare tildelte det ⁴⁾. Hamburg stræbte paa samme Tid meget imod dens Tarv at faa fastslaaet en fuldstændig Neutralitet for de tyske Floder, særlig for Elben, saaledes at det skulde være forbudt at stationere væbnede Fartøjer paa disse Floder og at anlægge Fæstningsværker paa deres Bredder. Der laa heri en Trusel

¹⁾ Jvfr. Schoell: Histoire abrégée des traités de paix tom. VI. (Paris 1817). S. 443 ff.

²⁾ I en tidligere omtalt Depesche af 25de April 1801, hvori Chr. Bernstorff instruerer Dreyer om at gjøre Indsigelse imod, at Preussen fik Hannover, udtaler han, at Regeringen i det Hele maatte ønske, at der ikke skete nogen Indskrænkning i nogen af de tyske Staters eller Stæders Uafhængighed. Men hvis de Magter, der raadede over Tysklands Skjæbne, havde fattet den „uigjenkaldelige“ Beslutning at tilintetgjøre alle Rigsstæders Uafhængighed, „*nous croirions sans doute devoir insister sur l'acquisition des villes de Hambourg et de Lübeck que nous ne saurions voir passer sous la domination d'aucune autre puissance sans en redouter pour nous les inconvéniens et les dangers les plus évidens.*“

³⁾ Depesche til Petersborg af 28de September og til Regensburg af 23de Oktober 1802. En anden Strid imellem den danske Konge og Lübeck om en Del Gods i Holsten var afgjort ved en Traktat af 22de Januar 1802. (Eggers: Schleswig holsteinische Landeszeitung. Erster Jahrgang (Kopenhagen 1806) S. 169 ff.)

⁴⁾ Depescher til Paris og Petersborg af 18de December 1802.

imod den Ret, den holstenske Hertug maatte have til at sikre sin Elbbred, saaledes som han kunde ønske det.

Om disse forskjellige Spørgsmaal havde man fra dansk-norsk Side aabnet Forhandlinger, saasnart Lejlighed frembød sig. Maaske var det sandt, naar Talleyrand udtalte, at den franske Regering Intet havde vidst om de Rettigheder, Danmark havde overfor Domkapitlerne i Hamburg og Lübeck ¹⁾. Man havde, som man plejede at gjøre, klappet Noget sammen i en Hast, idet man overlod til dem, hvis Interesser bleve krænkede, bag efter at komme med Indsigelser. Da den franske Regering ikke kunde nægte Danmarks Ret til at fremsætte saadanne, lod den Hansetædernes Regeringer vide, at de maatte afgjøre de paagjældende Spørgsmaal ved særlige Forhandlinger med Danmark ²⁾. Den russiske Regering sluttede sig hertil og tilkjendegav Hamburgs Senat, at det ingenlunde vilde behage Kejseren, hvis Hamburgerne tænkte paa at udvide deres Rettigheder paa Kongen af Danmarks Bekostning ³⁾.

Under en saadan Forhandling vilde det være vigtigt for den dansk-norske Regering at faa Frankrig til at udøve et Tryk paa Hamburg. Dreyer opnaaede ogsaa omsider, at Talleyrand gav Tilsagn om at instruere den franske Gesandt i Hamburg Reinhardt i den Retning. Men, tilføjede Dreyer i sin Meddelelse herom, „jeg véd altfor godt, af hvilken Natur de Midler ere, som Hamburg i den sidste Tid har brugt for at sikre sig Talleyrands Velvilje“ ⁴⁾. Dette Vink fulgte Regeringen i Kjøbenhavn. Den vidste, at Talleyrand ejede en Del Obligationer, som Danmark-Norge i sin Tid havde udstedt for et Laan, det havde gjort i Schweitz, og at han meget ønskede, at de maatte blive indløste, da han

¹⁾ Depescher fra Paris af 22de og 29de October 1802.

²⁾ Depescher fra Paris af 20de og 27de December 1802.

³⁾ Depesche fra Petersborg af 16de og 26de November 1802.

⁴⁾ Depesche fra Paris af 26de November 1802.

derved vilde gjøre en god Forretning. Dreyer fik derfor Ordre til at tilbyde ham, at man strax vilde lade indløse for 40—50,000 Rigsdaler i Paris og slutte Overenskomst om Indløsningen af Resten. Man haabede, som Chr. Bernstorff tilføjede, herefter at kunne stole paa Talleyrands Hjælp til Fordel for de forskjellige danske Reklamationer, men navnlig paa Frankrigs hurtige og virksomme Indblanding i Forhandlingerne med Lübeck og Hamburg ¹⁾. Den Fordel, Talleyrand kunde have herved, var kun liden i Sammenligning med, hvad han tjente ved andre Lejligheder; men den hele Sag var for ubetydelig, til at han kunde kræve noget højt Salær.

Talleyrand gjorde sig senere til af, hvorledes han lod Reinhardt „vise Tænder“ imod Hamburgerne ²⁾. Hvad enten det var Tilfældet eller ikke, saa gave Hamburgerne efterhaanden slip paa adskillige af deres Fordringer, og da der den 21de April 1803 sluttedes en Konvention med Danmark, var denne i Følge Chr. Bernstorffs Opfattelse „fuldstændig tilfredsstillende“ for den danske Regering ³⁾. Hamburg maatte give Afkald paa det tid-

¹⁾ Depesche til Paris af 28de December 1802.

²⁾ Han fortalte Dreyer, at Reinhardt havde meldt ham, *qu'ayant montré les dents au sénat de Hambourg il l'avait rendu bien souple et docile. Or disait Mr. de Talleyrand: Vous savez que Reinhardt a des très grosses dents; ainsi jugez comme il a fait peur aux Hambourgeois. J'ai répliqué que je me rappelais très bien les grosses dents de Mr. Reinhardt, mais je devais aussi prier le ministre de les aiguïser de tems en tems.* (Depesche fra Dreyer af 29de Marts 1803). Senere troede Dreyer at vide, at Reinhardt havde gjort god Gavn. (Dep. af 15de April).

³⁾ Depesche til Petersborg af 26de April 1803. Forøvrigt var det endelige Resultat langt ringere, end hvad Regeringen først lod sine Underhandlere, Gehejmerraad Eyben og Friherre Brockdorff, gjøre Fordring paa (Instrux for Eyben af 29de Januar 1803). De tvende Underhandlere modtog efter Konventionens Afslutning megen Ros af Regeringen for deres Ledelse af Underhandlingerne (Skrivelse fra Chr. Bernstorff af 30te April 1803).

ligere Domkapitels Ejendomsret til Landsbyerne Spitzendorff og Poppenbüttel, ligesom ogsaa paa alle Kapitels Indkomster fra Holsten. Fremdeles afstod Hamburg Landsbyen Bilsen med alle Rettigheder over den og sin Del af Landsbyen Hoisbüttel. Derimod fik Staden til Vederlag den lille Landsby Alsterdorff, og Kongen paatog sig Forsørgelsen af alle de Præbendister og Vikarer, som han tidligere havde udnævnt.

Med Hensyn til Bispedømmet Lübeck og det dertil hørende Domkapitel førte derimod den dansk-norske Regerings Bestræbelser ikke til noget heldigt Resultat. Talleyrand skød Skylden for den tyske Rigsdags Beslutning paa Rusland¹⁾. Spørgsmaalet om Souverænetetsrettighederne over de paa holstensk Grund liggende Landsbyer og Ejendomme, der havde tilhørt det lübeckske Domkapitel, fremkaldte en Række Forhandlinger med den oldenburgske Regering²⁾. Da det senere (2den April 1804) kom til en Overenskomst imellem denne og Lübeck om Kapitelsejendommene, nedlagde den danske Konge, som Hertug i Holsten, i Regensburg Protest imod dette Forlig som stridende imod hans Rettigheder³⁾.

Den Opmærksomhed, hvormed den dansk-norske Regering fulgte Udviklingen af de europæiske Forhold i disse Aar, skærpedes ved den Holdning, som dens Nabo Kong Gustav IV Adolf viste. Han laa i Kjævlery med den ene Magt efter den anden. Paa England var han stadig forbitret, fordi han ikke kunde faa det til at udlevere de Konvoyer, det havde ladet opbringe 1798, og han fornærmede Frankrig ved i Re-

¹⁾ Depesche fra Paris af 20de August, Apostille til Depesche af 27de August, Depesche af 10de September 1802 fra samme Sted.

²⁾ Depesche til Regensburg af 8de og til Petersborg af 18de Januar, Noter til den oldenburgske Minister Grev Holmer af 19de Februar og 30te April, Depesche til Petersborg af 5te Marts 1803.

³⁾ Statsbürgerliches Magazin (Schleswig 1823). 2ter Theil S. 649. Jfr. Schoell anf. St. VII, 50.

gensburg at nedlægge Indsigelse imod den hele Omordning af de tyske Forhold. Imod Danmark-Norge bevarede han den samme isnende Kulde, som han havde vist i Aaret 1801 efter Slaget den 2den April. Dette Forhold var Regeringen i Kjøbenhavn ubehageligt. Den nærede ingen Frygt og holdt sig for at være Sverige fuldstændig voxen¹⁾; men under de højst usikre europæiske Forhold var et godt Naboskab af Vigtighed, og man maatte i en Række Spørgsmaal kunne yde hinanden Hjælp, naar man blot havde Sind dertil. Foreløbig ønskede den dansk-norske Regering i det mindste at afværge Alt, hvad der kunde forøge Spændingen, og da Kammerherre, Ritmester Otto Blome i Efteraaret 1802 sendtes som Gesandt til Stockholm, fik han Befaling til at føre et venskabeligt og imødekommende Sprog; han maatte ikke opmuntre „nogensomhelst Art af Opposition imod den svenske Regering“, han skulde huske paa, at Kongen „hverken vilde eller kunde længere have et Parti i Sverige, et System, der undertiden havde været nyttigt, men tidt illusorisk, og nu hverken var nødvendigt eller passende“. Det var en Kjendsgjerning, hed det videre i hans Instrux, at Magter, som ønskede at bringe enten Danmark eller Sverige i Afhængighed af deres Politik, holdt af at tænke sig dem i Splid med hinanden og troede, let paa deres Bekostning at kunne drage Nytte af deres gjensidige Uenighed og Skinsyge. Det var derfor af Vigtighed at bevare i det mindste en tilsyneladende Overensstemmelse²⁾.

Hvis Gustav IV havde været af den Slags Fyrster,

¹⁾ I den strax efter citerede Gesandtskabsinstrux (af 1ste Oktober 1802) hedder det: „*Nous avons à nous féliciter que la situation de la Suède est telle que ces sentimens (nemlig Kongens Uvenskab) nous causent plus de peine que ces intentions ne nous inspirent de craintes*“.

²⁾ Instruxen er af 1ste Oktober 1802. Jvfr. om Opfattelsen af Sveriges Politik Depesche til Petersborg af 16de Januar og Instrux for Rosenkrantz i Petersborg af 11te Juni 1802.

der toge Hensyn til, hvad det langt overvejende Flertal af hans Folk ønskede, vilde man vistnok have stolet paa, at et godt Forhold kunde bevares; thi det var utvivlsomt et fremherskende Ønske hos Svenskerne at leve i Fred og god Forstaaelse med Danmark-Norge. Indtrykket heraf paatrængte sig stærkt den dansk-norske Chargé d'affaires i Stockholm Krabbe, saa at han var overtydet om, at, hvis den svenske Regering støttede den Aand, der var ved at udvikle sig, med samme Iver, hvormed den holdt den tilbage eller gav den en skjæv Retning, vilde man fra dansk Side kun have Grund til at glæde sig over den. Svenskerne fældede efter hans Sigende i det Hele en retfærdig Dom over den danske Regerings Holdning saavel udadtil som, hvad de indre Forhold angik ¹⁾. Men Gustav IV tog intet Hensyn til sligt, saalidt som han ændsede den Uvilje, hans Regering begyndte at vække hos hans Folk ²⁾. Han var allerede inde paa den Bane, der skulde føre til Finlands Tab og hans egen Afsættelse.

Foreløbig var der ingen vigtigere Sag, som kunde

¹⁾ Se Depesche fra Stockholm af 7de Septbr. 1802. Krabbe frygter blot for, at Regeringens Holdning vil gjøre, at den gode Aand „*devient illusoire peut-être encore pour longtems et ne sert qu'à démontrer que les préjugés nationaux ne sont point invincibles. En attendant c'est une consolation bien satisfaisante pour tout sujet Danois d'entendre la même voix sur son gouvernement au de là qu'en deça de la frontière et de retrouver dans cette harmonie avec ses voisins moins heureux qu' éclairés, le langage de ses compatriotes.*“ — Krabbe er bekjendt som dansk Udenrigsminister fra 1831-42 under Navn af Krabbe-Carisius.

²⁾ Det er ikke uinteressant at se Blome, der tidligere havde været Legationssekretær i Petersborg, medens hans Farbroder og Navne var Gesandt her, blive slaaet saa stærkt af den almindelige Misfornøjelse, Gustav IV havde vakt f. Ex. hos Officererne, at han en Maaned efter sit Komme til Stockholm skriver: „*Il se peut que mon imagination soit trop frappée encore du tems passé, mais je ne crois pas devoir vous cacher, que plus d'une fois déjà j'ai cru voir planer l'ombre de Paul I. sur le chateau royal de Stockholm.*“ (Dep. af 12te Nov. 1802).

forværre Forholdet imellem de skandinaviske Riger; men Smaaskjænderier fattedes ikke. Den svenske Regering søgte i Foraaret 1802 at undergrave den Tillid, Danmark-Norge nød i Paris¹⁾, og Gustav IV undgik i sine Samtaler med Blome, da denne var kommen til Stockholm, omhyggelig at sige et eneste Ord om Hoffet eller Regeringen i Kjøbenhavn, et tydeligt Vidnesbyrd om hans lidet venlige Sind imod dem. Ja Blome sigter ham endog for „paa den troløseste Maade“ at have sværtet Danmark for den engelske Prins, Hertugen af Gloucester, der opholdt sig ved det svenske Hof i Vinteren 1802—1803²⁾. Da en af Tidens mest bekendte „Illuminater“, Boheman, en født Svensker, som en Følge af den Mistanke, han havde paadraget sig om ved sit Frimurervæsen at ville fremme statsforræderiske Planer i Sverige, var bleven transporteret til Danmark, anmodede Gustav IV den dansk-norske Regering om at lade ham forhøre og straffe, da han for Tiden var Ejendomsbesidder i Danmark. Regeringen her opfyldte dette Ønske, for saavidt den efter at have ladet Boheman forhøre, udviste ham af Landet. Men dette var efter Gustav IV's Mening ingenlunde tilstrækkeligt. Han vilde have, at Boheman i det mindste skulde være bleven holdt i Fængsel. Alt, hvad den dansk-norske Regering opnaaede, ved af Hensyn til den svenske Konge at bortjage en Mand, som det i Virkeligheden var umuligt at overbevise om nogen Forbrydelse, var at forøge sin pirrelige Nabos Vranteri³⁾.

¹⁾ Schinkel-Bergman IV, 141 Note.

²⁾ Prinsen blev omsider Uvenner med Gustav IV, og han fortalte da Blome, at Kongen en Dag i en højtidelig Tone havde spurgt ham, om han vidste, hvem han talte med. Derpaa vedblev han: Det er tredje Gang, jeg har vist mig her paa Jorden. Første Gang gjorde jeg det som Erik XIV, anden Gang som Carl XII. Nu viser jeg mig i min fuldkomne Skikkelse (*Maintenant je suis parfait*) (Depesehe fra Stockholm af 6te Marts 1803).

³⁾ Om denne Sag handler en Række Depescher fra og til Stockholm fra Marts og April 1803. Jvfr. om Boheman Schinkel-

Det var saa meget vigtigere, ikke at lade sig tirre af Gustav IV's bitre Stemninger, som Forholdet mellem Sverige og Rusland blev spændt, og den russiske Regering begyndte at ophidse Danmark-Norge mod Sverige. Vi kunne ikke gaa ind paa de yderst smaalige svensk-russiske Stridspunkter, hvoraf et af de vigtigste var om, hvorvidt en Bro over den ene Arm af Grænsefloden Kymeneelv skulde males halvt med svenske, halvt med russiske Farver eller alene med de svenske. Vi ville blot fremhæve, at Spændingen førte til Rustninger paa begge Sider i Foraaret 1803 ¹⁾. Medens det trak op hertil, var der i Efteraaret 1802 foregaaet et nyt Ministerskifte i Petersborg, hvorved Kourakin blev afløst af Woronzof, der nu som Kansler ledede den udenrigske Styrelse og i det Hele havde mest at sige i Regeringen. Herved foregik der en Forandring i Ruslands europæiske Politik i Almindelighed, idet det nu igjen fjærnede sig fra Frankrig, om det end var gaaet for vidt i Regensburg til her at kunne skille sig fra Bonapartes Politik. Woronzof var ogsaa slet stemt mod Sverige ²⁾. Han begyndte strax at vise det i Samtaler med Niels Rosenkrantz, der i Sommeren 1802 paa ny var bleven dansk-norsk Gesandt i Petersborg. Han fremhævede, at Rusland og Danmark vare naturlige Venner, men at Sverige var en

Bergman anf. St. IV, 147 og Ridderstad: Gömdt är icke glömdt, 3dje Hefte S. 43 ff., hvor Bohemans egen Fremstilling af Sagen findes.

¹⁾ Schinkel-Bergman anf. St. IV, 134 ff.

²⁾ Adskillige af de danske Gesandtskabsdepescher fra Slutningen af 1802 og Begyndelsen af 1803 vidne derom. I Apostille til Depesche af 15de Marts 1803 fortæller Rosenkrantz, at Woronzofs Neveu Talitschef, som stod Onklen meget nær, stedsse talte om den svenske Konge „*comme imitateur de Paul 1^r et ne respire que haine et animosité contre ce souverain au point qu'il a dit à un de mes collègues qu'il serait d'avis de terminer les différens des frontières en occupant toute la Finlande et renvoyant ainsi Sa Majté Sued'. chez elle au de là du golfe Botnique*“.

farlig og urolig Nabo for dem begge ¹⁾. Det var en Fornyelse af det Sprog, der i det attende Hundredaar saa tidt var ført fra russisk Side til Danmark-Norge.

Hvor bitre Minder Regeringen i Kjøbenhavn end havde fra det væbnede Neutralitetsforbunds Tid, kunde den under saa truende Forhold i Europa, som de daværende, ikke andet end tillægge Venskab med Rusland en stor Betydning. Dettets Politik havde for Øjeblikket nærmest et konservativt Præg; der var Rimelighed for, at Frankrig snarere vilde tage Hensyn til det end til nogen anden Magt, og det var umiskjendeligt, at Preussen ønskede at staa paa en venskabelig Fod med det. Et Møde, som Frederik Wilhelm III i Juni 1802 havde med Kejser Alexander i Memel, gjaldt som et tydeligt Vidnesbyrd derom. Saaledes som Forholdet i den seneste Tid havde udviklet sig mellem Gustav IV og den dansk-norske Regering, maatte denne ogsaa af Hensyn hertil sætte Pris paa Ruslands Venskab ²⁾. Men paa den anden Side kunde Intet være den mere imod end en Krig imellem Rusland og Sverige. Dens Haab var blot, at Kejser Alexander skulde, naar det kom til Stykket, være for besindig til at lytte til de krigerske Opmuntringer, som rundt omkring fra rettedes til ham. Lykkeligvis drev Krigsfaren over, da den svenske Konge omsider, navnlig efter Stedingks og General Klingsporres indstændige Forestillinger, personlig skrev et Brev til Kejseren. Dette var en Ydmygelse for ham, men det eneste Middel til at fjerne en stor Fare.

Vi ville senere komme til at se, hvorledes O. Blome som dansk-norsk Gesandt i Petersborg i Vinteren 1807—1808

¹⁾ Depesche fra Petersborg af 24de September 1802; jfr. Depesche fra samme Sted af 19de Oktober og Apostille til denne.

²⁾ I Instruxen for Blome af 1ste Oktober 1802 hedder det, at man maa „*entretenir avec la Russie relativement aux affaires de cette puissance (s: la Suède) voisine et rivale un concert toujours utile et souvent nécessaire*“.

anstrængte sig for ved Stedingk som Mellemmand at formaa Gustav IV til at slaa ind paa en Politik, hvorved Sverige kunde undgaa en Krig med Rusland. Ligesom dengang, saaledes var han nu i Aaret 1803, medens han var Gesandt i Stockholm, overtydet om, at „enhver Erobring, Rusland gjorde paa Sveriges Bekostning, vilde være en sand Ulykke for Danmark¹⁾“. Da han ved Breve fra Rosenkrantz i Petersborg vidste god Besked om den krigerske Lidenskab hos Kejser Alexanders Omgivelser, og han tillige troede, at Bonde, der i Stedingks Fraværelse var svensk Ambassadeur i Petersborg, fremstillede Faren som mindre, end den i Virkeligheden var, skildrede han i stærke Ord dens Omfang for Stedingk og Klingspørre. Disse benyttede, i Følge hans Beretning, hans Meddelelser under deres ivrige Arbejde paa at faa Kongen til at give efter. Man fortalte ogsaa Blome, at Kong Gustav skjønnede paa dette Skridt fra hans Side²⁾.

II.

Fra Udbruddet af den engelsk-franske Krig i 1803 indtil Begyndelsen af Aaret 1804.

I Maj 1803 brød det Uvejr løs, som man over hele Europa med Ængstelse havde set trække op. England og Frankrig erklærede hinanden Krig. Thiers har i Anledning af dette Fredsbrud udtalt, at efter den al-

¹⁾ Hans Synsmaade faldt fuldstændig sammen med den, A. P. Bernstorff stærkt havde gjort gjældende under Spændingen imellem Sverige og Rusland i Aaret 1796. (1ste Bind, S. 183).

²⁾ Om Blome tiltror sig selv at have udrettet mere, end han virkelig har gjort, faar staa hen. Det er hans Iver, der har

mindelige Mening faldt Hovedansvaret for Fredsbruddet paa England, men at de forskjellige Magter dog hældede mest til denne Stats Parti. Dette passer ikke ilde paa den dansk-norske Regerings Opfattelse. I det mindste var den overtudet om, at England havde en stor Del af Ansvaret, og at dels dets Skinsyge imod Frankrig¹⁾, dels Kejtethed fra dets Regerings Side havde virket stærkt til at skabe Bruddet. Det var Chr. Bernstorffs Tro, at Bonaparte selv ikke havde ønsket Krig, men havde overvurderet, hvad han kunde byde den engelske Regering²⁾. Ligesom imidlertid de Udvidelser, Bonaparte havde givet sin Indflydelse og Magt i Europa siden Freden i Amiens, maatte gjøre det naturligt for England hellere at lade det komme til Krig, end at indrømme Noget, der var til Skade for dets egen Magt, saaledes kunde man ogsaa i andre Lande umulig lade være at opfatte Bonaparte som den, hvis Ærgjerrighed gjorde al Ro i Europa

Interesse. Han fortæller om Sagen i sin Depesche af 18de April 1803. Jvfr. Schinkel-Bergman anf. St. IV. 138, der tillægger Ehrenheim at have formaaet Kongen til at skrive Kejsers Alexander til.

¹⁾ I en Depesche af 1ste April 1803 fortæller Dreyer om en Samtale, han havde havt med den bekjendte Lord Whitworth, der dengang var engelsk Gesandt i Paris. Han havde af denne Samtale faaet det Indtryk „*qu'on espère à Londres, que la guerre pourra produire un changement dans la forme présente du gouvernement en France propre à borner l'autorité personnelle de Bonaparte, dont on craint le génie actif et entreprenant. D'ailleurs on pense aussi la guerre nécessaire pour prévenir le rétablissement de la marine en France et le succès de l'industrie et la prospérité des nombreuses institutions faites en dernier lieu pour l'extention du commerce maritime et colonial*“. Hermed fortjener at sammenholdes det interessante Brev fra Edmond Cooke til Lord Castlereagh, der findes trykt i *Correspondence of Viscount Castlereagh second series vol. V.* (London 1851).

²⁾ Depescher til forskjellige Diplomater af 7de Maj, til London af 14de Maj, til Paris af 31te Maj 1803, Instrux for Blome af 19de Oktober 1804.

usikker. Deraf den Sympathi for Englands Sag, som Thiers med Føje fremhæver, og som ogsaa den dansk-norske Regering følte, hvor meget den end ellers havde at bebrejde England.

Det Første, der paatrængte sig den dansk-norske Regering som en uudblivelig Følge af den nye Krigstilstand, var, at Handels- og Skibfartsforholdene paa ny vilde bringe de Fordele og de Ulemper, som man kjendte fra den sidste Krig. Stillingen var dog denne Gang ugunstigere, for saavidt Danmark-Norge ikke mere havde Forbindelsen med Sverige at støtte sig til. Desto mere vilde Alt komme til at afhænge af, om de krigførende Magter havde Lyst til at vise Maadehold. Overfor England havde man nu Traktaten af 23de Oktober 1801 som retsligt Grundlag ved alle Stridsspørgsmaal. Da Regeringen vidste, af hvor stor Betydning det var, at den dansk-norske Skibsfart ikke blev Gjenstand for Mistanke om at være et Skalkeskjul for de krigførende Landes Handel, traf den med Iver Bestemmelser, der kunde sikre derimod ¹⁾.

Adskillige af de Plagerier, der vare uundgaaelige under en Søkrig, vendte tilbage. Klager over vilkaarlige Opbringelser, ubillige Domme og Territorialkrænkelser savnes ikke. Men skjønt den Krig, der var begyndt, skulde ende med Ødelæggelse af alle Fastlandsstaters Handel, vistes der i flere Aar større Billighed fra de krigførende Magters Side imod de Neutrals end tidligere. Hvor mangelfuld Traktaten af 1801 end var, indeholdt den dog, som tidligere berørt, Bestemmelser, der vare til Gavn for den neutrale Handel. Det syntes ogsaa et Fremskridt, naar den engelske Regering bekjendtgjorde, at intet neutralt Skib, som førte en direkte

¹⁾ Forordning af 4de Maj 1803, der sattes i Kraft ved Plakat af 1ste Juni, samt Plakat af 9de November 1803. Hermed kunne jævnføres Depescher til Paris, London og Haag af 16de og 20de Juli 1803, der indeholde Udtalelser om, hvor nødvendigt det var at afværge hver Mistanke.

Handel imellem Fjendens Kolonier og det neutrale Hjemland, maatte anholdes¹⁾. Med Hensyn til Frankrig var det et stort Gode, at Kaperierne, der udgik fra dette Lands Havne, saa godt som ingen Betydning havde. Dels var Lysten til at give sig af med sligt ulige mindre end tidligere, da, som det hedder i en Skrivelse fra Bayonne til et Blad: „Erfaringen under den forrige Krig har vist, hvor farlige deslige Foretagender ere imod en saa aarvaagen og overlegen Fjende, som Englænderne ere paa Havet“. Dels holdt de, der gave sig af dermed, sig til at opbringe engelske Handelskibe, medens de lode de neutrale i Ro. Dette var en Virkning af den heldbringende Reform, Bonaparte strax efter Tiltrædelsen af Konsulatet havde foretaget med Hensyn til Søretten og de Domstole, der paadømte Skibsfartssager²⁾. Man følte sig vistnok indskrænket ved de skarpe Forbud, Bonaparte udstedte imod Indførelsen af engelske Varer til Frankrig, og det var navnlig en Ulempe, naar han krævede (ved Dekret af 1ste Messidor 1803), at alle neutrale Skibe, der kom til franske Havne, skulde være forsynede med et Certifikat fra den franske Handelskommisær³⁾ paa Udskebningsstedet, der godtgjorde, at der ikke fandtes engelske Varer i Ladningen. Da det var langt fra, at slige Handelskommisærer fandtes i alle danske og norske Kjøbstæder, vilde denne Bestemmelse volde store Bryderier. Men den blev snart ændret, idet Tilførselen af en Del Varer indrømmedes ogsaa uden et saadant Certifikat. Ligesom denne Indrømmelse netop var til Gavn for Skibe, der førte nordiske Produkter, saaledes bleve disse ogsaa fritagne for, hvad der ellers gjaldt som Lov, at intet Skib, der havde anløbet en

¹⁾ Handels- og Industritidende for 1803 S. 265--266.

²⁾ Handels- og Industritidende for 1803 S. 228 og 425.

³⁾ Siden Indførelsen af Konsulregeringen i Frankrig fik de franske Konsuler og Vicekonsuler i udenlandske Stæder Navn af Handelskommisærer.

engelsk Havn, senere maatte faa Adgang til franske Havne. Man trængte i Frankrig stærkt til saadanne Varer, der kom fra Norden, hvorfor ogsaa Tolden paa Stokfisk blev nedsat under Krigen¹⁾. Da Sveriges Forhold til Frankrig blev meget spændt allerede i Slutningen af 1804, saa at Napoleon efter Evne chikanerede den svenske Skibsfart, kom den dansk-norske Fragtfart i en særlig gunstig Stilling. Havde de danske og norske Skibe allerede tidligere været stærkt benyttede, fik de nu i Middelhavet og andensteds næsten en Slags Eneret til at gaa i Fragt med de mange Varer, der laa ophobede rundt omkring i Havnene, fordi det skortede paa neutrale Skibe til at transportere dem.

Da Udviklingen af Danmarks og Norges materielle Forhold i disse Aar er fyldig omhandlet i andre Skrifter, skal der med Hensyn hertil kun mindes om de Resultater, der fremgaa af Aals „Erindringer“, Nathansons Værk om Danmarks Statshusholdning eller Krafts Beskrivelse af Norge. I det mindste for dette sidste Lands Vedkommende stode de første 7 Aar af det 19de Aarhundrede endog over den Tid, der var gaaet nærmest iforvejen. Aal fremhæver, at i Aaret 1805 naaede Trælastudskibningen fra Norge en Størrelse af 270,000 Læster, saaledes at den ikke blot overgik, hvad der nogensinde tidligere var blevet udskibet, men endog endnu stod uden Mage, da han mere end tredive Aar senere skrev sine Erindringer. Skibsbyggeriet trivedes i en Grad som aldrig før, og de norske Handelsskibes Drægtighed i Midten af 1807 er først bleven overgaaet i Tiden efter 1838. Da ligeledes Handelen med Fisk paa Middelhavet udfoldede sig kraftig, Jærnbjergværkerne bleve drevne med en hidtil ukjendt Fordel, og den store Fragtfart skaffede betydelig Indtægt, var Følgen en

¹⁾ Handels- og Industritidende for 1803 S. 233, 358, 306 og 353. Jvfr. Depesche til Paris af 23de Juli og fra Paris af 18de Juli 1803.

saadan Følelse af Velvære. navnlig i den sydlige Del af Norge. at Befolkningen her endnu i Aals Alderdom „betragtede hin gamle Tilstand som deres Ideal af borgerlig Lyksalighed“ og velsignede Christian den Syvendes Regeringsdage. I selve Kongeriget Danmark, hvor stedse den langtovervejende Del af Handelen var samlet paa kjøbenhavnske Rederes Hænder. var der vistnok snarere nogen Tilbagegang end Fremvæxt i Sammenligning med de nærmest foregaaende Aar. og det var her mere den oversøiske Handel end Fragtfarten. som havde Betydning; men Udbyttet var endnu særdeles tilfredsstillende. i det mindste i de første Krigsaar. Drægtigheden af de i Kjøbenhavn hjemmehørende Skibe er ikke førend i det sidste Par Aar voxet ud over. hvad den dengang var. I Slesvig stod Flensborgs Handel paa en Højde. som ingensinde tidligere. og denne Bys Skibsfart var ikke langt fra at naa op ved Siden af Kjøbenhavns. Med Hensyn til Sydslesvig og Holsten skulde Fastlands-krigen. som vi strax ville komme tilbage til, faa en mærkelig Indflydelse.

Medens Regeringen følte sig stærkt lettet i sine diplomatiske Forhandlinger om Handelssager ved det Maadehold. de krigførende Magter i flere Henseender viste. maatte den i andre Retninger føle sin Stilling forværret i Sammenligning med tidligere. Nordtysklands Neutralitet. der under den anden Koalitionskrig havde sikret dens Sydgrænse. var nu forbi. og netop fra denne Kant kom alvorlige Farer til at true den.

Saasnart Bonaparte var klar paa. at han ikke uden Krig vilde kunne faa sin Vilje frem imod England. havde han besluttet at føre den med den hensynsløseste Energi. At gjøre Landgang paa den engelske Kyst og ødelægge engelsk Indflydelse og Handel allevegne paa Fastlandet. hvor han kunde ramme den. var det dobbelte Middel. hvorved han vilde knuse den Fjende. hvis Flaader vare ham uovervindelige. De Lande. han havde Magt til at tvinge, maatte efter hans Bud støtte ham

deri, hvad enten de vilde eller ikke. Holland blev nødt til at yde Tropper og Penge, Spanien til at betale Penge. Neapel maatte underholde et Troppekorps, hvormed han besatte Taranto, for at hindre engelsk Indflydelse og Handel i Syditalien, og imod Nord vilde han vanskeliggjøre den engelske Handel med Tyskland og sikre sig et Pant imod England ved at besætte Hannover. Allerede mere end to Maaneder førend Krigens Udbrud lod han General Duroc, der i et særligt Øjemed blev sendt til Berlin, udtale for den preussiske Konge, at det var hans Agt, saafremt det kom til Krig, strax at lade Tropper rykke ind i dette Land. Maaske vilde han herved bevæge Preussen til at udøve et Tryk paa England, for at formaa det til Eftergivenhed imod ham. Men at det ikke var tomme Ord, skulde snart vise sig; thi næppe var Krigen erklæret, førend General Mortier med et Korps paa 12000 Mand trængte ind i Hannover. Regeringen her havde fuldstændig tabt Hovedet og dristede sig ikke til at irritere Fjenden. Den befalede den hannoverske Højstkommanderende Feltmarskal Walmoden ikke at tillade Tropperne at fyre og kun i yderste Nød at tillade dem at bruge Bajonnetten med Moderation. Følgen var en vanærende Kapitulation, først i Suhlingen (3dje Juni) og bag efter tæt ved Artlenburg i Lauenburg (5te Juli), hvorved hele den hannoverske Stat kom i Franskændenes Hænder.

Hannovers Besættelse gjorde en umaadelig Opsigt, skjønt den ikke kom uventet, og den fik en gjennemgribende Indflydelse paa Udviklingen af Europas politiske Forhold i de følgende Aar. To Aar tidligere havde Preussernes Okkupation forhindret Franskændene fra at rykke ind i Landet, og denne Gang havde Regeringen i Berlin tilbudt Kong Georg III at sikre det imod Franskændene, saafremt man fra engelsk Side vilde indrømme, at de preussiske Skibe skulde være fritagne for Visitation af engelske Krydsere. Efter at

dette var blevet afslaaet, havde den preussiske Regering villet afværge Franskmændenes Indmarsch ved at tilbyde Bonaparte, at Hannover skulde betale en aarlig Skat til Frankrig, saalænge Krigen varede. Men ogsaa det blev afvist, og da Preussen ikke havde Mod til at opretholde Politiken fra Baselerfredens Tid og erklære, at det ikke taalte noget Brud paa Nordtysklands Neutralitet, var Hannovers Besættelse en fuldbragt Kjendsgjerning, inden Nogen kunde hindre den ¹⁾). Men vakte den Ængstelse og Ærgrelse i Berlin, saa fremkaldte den endnu større Bitterhed i Petersborg. I Følge den Politik, Kejser Alexander siden Woronzofs Indtrædelse i Ministeriet var slaaet ind paa, havde han ingenlunde Lyst til rolig at se paa Overgreb fra Bonapartes Side. Da de franske Planer imod Hannover ikke vare nogen Hæmmelighed, havde den russiske Regering udtalt sig til Preussen om Nødvendigheden af at sikre dette Land saavel som de Magter, der ønskede at forblive neutrale; Kejseren var rede til at bruge et Armékorps dertil, hvis det gjordes nødigt ²⁾). Men inden der kunde blive forhandlet derom, var det for silde. Krigen var da allerede brudt ud og Hannover besat.

Ligesaa stærkt vaktet de mindre Nabostaters Opmærksomhed. Hessen og andre tyske Nabolande holdt det strax for raadeligt at trække Tropper sammen ved Grænsen, og den dansk-norske Regering samlede i Juni

¹⁾ Om Preussens Holdning baade nu og i den nærmeste Tid derefter, jvfr. L. Häusser anf. St. og Thiers: Hist. du consulat.

²⁾ Depescher fra Petersborg af 10de og 17de Juni 1803. Jvfr. hermed Depesche fra Berlin af 31te Maj, i hvilken Gesandten her, Baudissin, fortæller om Udtalelser af den russiske Gesandt Alopæus. Denne havde sagt ham, at Kejser Alexander ønskede at sikre Nordtyskland, og at han vedblev at gjøre Berlinerhoffet Forestillinger. Alopæus havde ogsaa spurgt Baudissin: *si le corps de troupes Danoises, qui se réunira à Rendsbourg à la fin de ce mois pourrait en cas d'urgence être employé.*

et Korps paa 16000 Mand i Egnen om Rendsborg ¹⁾). Kronprins Frederik tog selv Kommandoen over det. Dette Skridt var aabenbart rettet imod Frankrig. For saavidt muligt at afværge Bonapartes Vrede blev det fremstillet for ham, som om man kun havde udvidet de almindelige aarlige Troppesamlinger i Holsten med nogle Regimenter i Jylland. Det var, sagde man, nødvendigt at afværge, at flygtende Afdelinger af den hannoveranske Hær under en Kamp med Franskmændene maaske søgte over paa holstensk Grund og kompromitterede Danmarks Neutralitet ²⁾). Da den hannoveranske Hær efter den første Kapitulation i Suhlingen havde taget Stilling i det Lauenburgske, hvorfra den holstenske Grænse var særdeles let at overskride, blev General Ewald med nogle Batailloner og Eskadroner sendt til Grænsen her for at sikre den. Omfanget af den hele Troppesamling og Opstillingen af Hovedkorpset i Nærheden af Rendsborg tyder dog paa, at det ikke blot gjaldt om „en Grænsekordon“, men om at kunne møde en mulig indtrængende Fjende med en anelig, samlet Styrke, eller om ved selve Opstillingen af denne at afværge, at der skete noget Angreb. Kronprinsen havde derfor ogsaa strax (den 7de Juni) udstedt Ordre til saa hurtig som muligt at organisere det allerede for 2 Aar siden paa- budte Landeværn i Holsten og Slesvig. Han befalede at sætte Fæstningen Glückstadt i Stand, saa at den var betrygget imod en „Surprise ³⁾“, og Generalkvartermesteren Binzer udviklede for ham i flere Betænkninger, hvorledes Holsten bedst kunde forsvares imod „en fra Bille og Trave kommende Fjende“, lutter Vidnesbyrd om, at man mente at maatte gjøre sig rede til at imødegaa et fransk Angreb ⁴⁾). Men Tropperne

1) De fornødne Marschordre tilstilledes de forskjellige Regimenter 4de Juni 1803.

2) Depesche til Paris af 14de Juni 1803.

3) Ordre til Prins Carl af Hessen af 7de Juni.

4) Betænkninger af 13de og 19de Juni, daterede Kiel.

ved Grænsen fik Ordre til at iagttage den strængeste Upartiskhed overfor de kæmpende Hære i Nabolaget ¹⁾).

Hvad der foregik Syd for Elben, syntes stærkt at tilraade Forsvarsanstalter. Hannovers Besættelse kunde forklares, om end ikke moralsk forsvares, ved at dette Land havde fælles Hersker med England. Men man saa Franskmændene, strax efter at de havde besat Hannover, gjøre sig til Herrer over Cuxhaven, uagtet det var en hamburgsk By. Bonaparte behøvede den for at kunne hindre Englændernes Handel paa Elben, det var ham Grund nok. Ligesaa godt som han her havde krænket Hamburgs Neutralitet, kunde han gjøre det ved at besætte selve denne store Handelsstad, og den Tanke maatte ligge nær, at han, for at afspærre den engelske Handel fra Tyskland, kunde lade nogle Regimenter marschere videre, tage Lübeck, og ved samme Lejlighed besætte saa meget af Holsten, som behøvedes for at gjøre Afspærringen fuldstændig. Franske Officerer i Hannover talte endog om, at Danmark skulde bruges til at spærre Sundet for Englænderne. Der gik Rygter paa Børsen i Hamburg om, at Krig var udbrudt imellem Frankrig og Danmark, forklædte franske Officerer optog Tegninger over Hamburgs Omegn eller gjorde mistænkelige Besøg i Glückstadt. ²⁾ „Det er“, skrev Bernstorff i denne Tid (26de Juni) til Rosenkrantz i Petersborg, „nødvendigt for Danmark at træffe Forholdsregler for ikke at blive overrasket, saafremt den franske Regerings Planer, imod hvilke vi ikke have nogen Sikkerhed, skulde blive rettede imod Kongens Neutralitetsrettigheder eller hans Landes Sikkerhed.... Vi skjule ikke for os selv, at hvis vi skulde være saa ulykkelige at blive inddragne i en alvorlig Krig, vilde vore Midler ikke slaa til; men man kan være overtydet om, at vi

¹⁾ Instrux for General Ewald af 30te Juni. — Disse forskjellige Aktstykker findes i Krigsministeriets Arkiv.

²⁾ Forskjellige Rapporter i Krigsministeriets Arkiv.

ville staa fast, saalænge vi formaa det, og at Kronprinsen vil forsvare Kongerigets Uafhængighed og Kronens Værdighed endog med sit eget Liv.“ Da det var Fransk­mændene, imod hvem Opstillingen var rettet, gjorde det ingen Forskjel, at det hannoveranske Korps kapitulerede. Englænderne spærrede netop nu Elben, og man kunde, som Kronprinsen skrev i en Instrux til General Ewald (10de Juli), „fra begge disse Magters Side vente sig de mest uforudseelige Skridt“; Ewald skulde derfor blive staaende, hvor han var, og sige Fransk­mændene, at det var for at holde Marodeurer borte.¹⁾

Bonaparte havde imidlertid næppe Planer imod Danmark. Medens han imod Syd i Italien egenmægtig gjorde, hvad han vilde, laa Østersøstaterne endnu i flere Aar udenfor hans Operationslinie. Der var Rimelighed for, at Rusland vilde opfatte et Angreb paa den dansk­norske Stat som en Krigserklæring, og det var sandsynligt, at en Indtrængen paa holstensk Grund vilde bringe den preussiske Taalmodighed til at briste. Men selv om Regeringen i Kjøbenhavn kunde haabe, at dens Land­omraade vilde blive agtet af Fransk­mændene, kunde den dog ikke være rolig, saalænge Stillingen ikke var bleven klarere. Rusland laa langt borte, Preussens „*apathie*“, eller „*stupeur*“ var lidet opmuntrende, og saafremt først nogle franske Troppeafdelinger vare trængte ind paa holstensk Grund, vilde man ikke kunne faa dem ud igjen uden at komme ind i en Krig, der kun kunde føre til Tab og Ødelæggelse. Intet var derfor naturligere, end at Regeringen strax viste, at den vilde hævde sin Neutralitet og havde Midler ihænde til at forsvare sig imod de Tropper, Frankrig foreløbig kunde sende imod den²⁾.

¹⁾ Krigsministeriets Arkiv.

²⁾ Vidnesbyrd om, hvor truende Stillingen forekom den dansk­norske Regering, haves foruden i den i Texten trykte Depesche til Rosenkrantz, i Depescher til London af 14de Maj, til Peters­borg af 11te Juni, til Hamburg af 30te Juni, til Petersborg af 7de Juli 1803. Ræder: Danmarks Krigs- og politiske

Bonaparte gjennemskuede den dansk-norske Regerings Tankegang; men foreløbig gav han ingen Antydning derom. General Mortier vedligeholdte den bedste Forstaaelse med de danske Grænsemyndigheder, og naar disse havde et eller andet at klage over, viste han den største Imødekommen¹⁾. Men foruden de Bekostninger, som man maatte udrede for at holde Troppekorpsset samlet i Holsten, følte man store Ulemper, ved at Franskmændenes Besættelse af Hannover bragte Englænderne til at svare herpaa med at blokere baade Elben og Weser. Som sædvanlig, naar Englænderne og Franskmændene sloges, maatte andre lide for deres gjensidige Had²⁾. Bonaparte greb Lejligheden til at fremhæve det Uretfærdige i denne Blokade.

Historie fra 1807—1809 (Kjøbenhavn 1845) I. S. 29 lader det tillige være den danske Regerings Tanke, at de opstillede Tropper skulde efter Omstændighederne agere i Forening med tyske Troppeafdelinger, som det tyske Kejserrige maatte opstille imod Frankrigs voldsonne Foretagender. De diplomatiske Aktstykker indeholder Intet, der tyder paa, at Regeringen har tænkt sig Muligheden af sligt.

¹⁾ Depesche til Petersborg af 4de Aug. 1803.

²⁾ Lord Malmesbury fortæller i sin Dagbog (14de Juni 1803) om en Samtale, han havde havt med Udenrigsministeren, Lord Hawkesbury, og som har Interesse, dels med Hensyn til Englands Opfattelse af Forholdet imellem Danmark og Frankrig, dels hvad den engelske Blokade angaar. Efter at Hawkesbury havde fortalt om den franske Okkupation af Hannover, ytrede han Frygt for, at „*the French would not scruple to violate the Danish territory and shut that also against us, that in consequence we had determined to declare the Elbe and Weser and all the rivers and ports on the western coast of Germany in a state of blockade, that this would stop at once all the trade with the Continent, and would be felt much more severely by the foreign merchants, who had not the same substance and stock as ours. We could live on our Capital for a long while; they must starve immediately.*“ (Diaries and correspondence of Harris earl of Malmesbury IV, 271). Paa mere end én Maade vidner denne Udtalelse om den engelske Politik's umaadelige Hensynsløshed.

der „var en aabenbar Krænkelſe imod Danmark og Preussen, hvis Ære og Uafhængighed bleve haardt saarede derved“¹⁾. Det var i Virkeligheden langt mere Tyskland, der blev blokeret end Frankrig. Ligesom Elbens Spærring blev følt dybt ned i Tyskland, hvis Varer ikke mere kunde føres ud ad den vante Vej over Hamburg, saaledes maatte Blokaden ikke mindre ramme de holstenske Stæder paa Elbens højre Bred end de af Fransk-mændene besatte hannoveranske Byer paa den venstre Elbred. Fransk-mændene vilde rimeligvis heller ikke blive staaende ved middelbare Opfordringer som Bonapartes nylig omtalte, men ligefrem kræve, at Danmark skulde hævde sin Neutralitets Ret. Nye Forviklinger kunde blive Følgen deraf, og som sædvanlig vare Englænderne oven i Kjøbet meget hensynsløse i Gjennemførelsen af Blokaden. Grønlandsfarere, der vare paa Vejen til deres Hjem, Glückstadt, bleve anholdte i Nærheden af Elben og sendte til England; andre bleve afviste fra Elbens Munding og maatte sejle til Tönningen: men da man vilde paa Baade føre deres Ladninger langs den holstenske Kyst over de saakaldte „Norder Watten“ til Rederiernes Hjemsted i Glückstadt og Altona, bleve de opbragte her paa selve dansk Territorium af engelske Baade.

Den dansk-norske Regering gjorde stærk Indsigelse baade imod Blokaden i Almindelighed, og imod, at den hensynsløst blev gennemført, ogsaa mod de holstenske Skibe²⁾. Medens de almindelige Indsigelser vare unyttige, lykkedes det dog efter henved et Aars Forløb at formaa den engelske Regering til at indrømme, at de tilbagevendende Grønlandsfarere kunde sejle til Glückstadt, og at Baadefarten over „die Watten“ skulde

1) Brev til Kongen af Preussen af 29de Juli 1803 Correspondance de Napoléon, 8de Bind 425.

2) Depescher til London af 21de Juli, 2den August, 3dje og 24de September og 1ste Oktober 1803.

være tilladt¹⁾). Dette var ikke blot i og for sig billigt; men Regeringen i Kjøbenhavn kunde kræve Gjengjæld, fordi den havde indrømmet England, at dets Paketbaade, der tidligere havde vedligeholdt Forbindelsen med Fastlandet over Hamburg, maatte anløbe Tönningen. Skjønt dette kun var, hvad en neutral Magt havde fuldstændig Ret til at tillade, var det dog ikke uden Misligheder, for saavidt Bonaparte rimeligvis vilde se skjævt dertil.²⁾ Danmark gjorde sig derved tydelig til Mellemedet mellem England og en stor Del af Nordeuropa. Overhovedet kom Tönningens lille Havn til at spille en mærkelig Rolle, saa længe Danmarks Neutralitet varede. Var det end besværligt at føre Varerne fra og til Tönningen til Vogns igjennem Holsten eller paa Baade over Watterne, saa var dette den eneste Vej, ad hvilken Forbindelsen imellem Nordtyskland og Vesterhavet kunde vedligeholdes. Toldbøgerne fra Tönningen vise, at der f. Ex. i Aaret 1805 her ikke var mindre end 32000 Klareringsposter³⁾. Ogsaa Husum og Kiel havde Fordel af denne Transithandel, for ikke at tale om, at den holstenske Befolkning tjente godt ved at yde Heste og Vogne til Transporten. Saaledes opvejedes Ulemperne ved Elb-Blokaden i væsenlige Henseender, og Frankrig lod Tingene gaa deres Gang paa denne Kant.

Men den politiske Stilling, der var skabt, ved at Franskmandene vare trængte frem til Elben, fremkaldte en Række kritiske Øjeblikke og vanskelige Forhandlinger. Besættelsen af Hannover var Tegnet til en stor europæisk Forvikling. Hvorledes Forholdet imellem Rusland og Preussen paa den ene Side, Frankrig paa den anden, vilde udfolde sig, var Øjeblikkets store Spørgs-

1) Depesche fra London af 20de Juli 1804. Jvfr. Handels- og Industritidende for 1804.

2) Bernstorffs Forestilling til Kongen af 29de Juli 1803.

3) Smlgn. Nathanson: Danmarks National- og Statshusholdning S. 775—76 og „Gemälde von Tönningen von J. A. O.“ (Altona 1805).

maal. Regeringen i Kjøbenhavn maatte sige sig selv, at det kunde faa den vægtigste Indflydelse paa Danmark-Norges Skjæbne. Den blev ogsaa ufortøvet draget ind med i Forhandlingerne.

Skjønt Preussen var nærmest til at stille sig i Breschen imod Bonaparte, hvis han vilde gaa ud over, hvad han allerede havde besat, kunde Ingen vente, at det vilde tage Initiativet. Kong Frederik Wilhelm III's krampagtige Lyst til at undgaa et Brud, og den Skærpelse, denne Lyst fik ved flere indflydelsesrige Mænds Raad, dannede en uoverstigelig Skranke imod de Forestillinger i modsat Retning som Udenrigsministeren Haugwitz, i det mindste en Tidlang, havde søgt at gjøre gjældende ¹⁾. Den videre Udvikling af Forholdene vilde langt mere komme til at afhænge af den russiske Politik.

Kejser Alexanders Stilling var imponerende. Østerrigs Nederlag og Preussens Passivitet havde gjort, at

¹⁾ Hvor stort et Ansvar Haugwitz end har for adskillige af den preussiske Regerings Fejlgreb i disse Aar, saa har han dog senere paastaet, at hans Raad ved denne Lejlighed ikke vare blevne fulgte. (Häusser anf. St. II, 470). Det stemmer hermed, naar den dansk-norske Gesandt i Berlin Baudissin tilskrev (14de Maj 1803) Bernstorff, at Haugwitz havde udtalt til den russiske Gesandt Alopæus, „*dans un moment d'effusion de coeur que ce n'était point à lui ou à ses conseils qu'on devait imputer l'apathie avec laquelle on resterait ici spectateur des malheurs*“. Senere i Aaret, da Hardenberg en kort Tid styrede Udenrigsministeriet, medens Haugwitz havde Orlov, udtalte han for Alopæus, hvorledes han „*désapprouve le système politique de la Prusse, combien l'influence funeste des subalternes sur l'esprit du roi lui parait fatal et nuisible*“. (Baudissins Depesche af 27de Aug. 1803). Endnu stærkere udtalte han i Slutningen af 1804 som preussisk Udenrigsminister til Baudissin: „*Je vous donne ma parole d'honneur que si j'avais eu à cette époque la direction des affaires, j'aurais plutôt donné ma démission que de consentir à la plus grande faute politique que jamais la Prusse ait faite et qu'elle aura constamment à regretter et à se reprocher*. (Depesche fra Baudissin af 13de November 1804).

Rusland gjaldt som Frankrigs eneste Jævning paa Fastlandet. Der var desuden paa denne Tid et forargeligt Kjævleri i Tyskland om Rigsridderskabets Kaar, hvilket virkede til at svække Enigheden imellem Rigets Medlemmer og forøge Uviljen imellem Østerrig og Preussen. Naar der paa den tyske Rigsdag i Regensburg lød Klager over Krænkelsen af Tysklands Neutralitet ved Hannovers Besættelse og ængstende Ord om, at Franskmandene ogsaa vilde tage Hansestæderne, da hørte man udtale, at Hjælpen derimod nærmest maatte ventes ved det kejserlige russiske Hofs Indskriden ¹⁾. Det var ogsaa til Petersborg, at Hansestæderne vendte sig med deres Klager, og der var et Kapløb imellem England og Frankrig om, hvem der kunde knytte Rusland til sig.

Udsigterne vare heldigst for England. Rusland havde vistnok ikke Lyst til at kaste sig ind i Krigen paa dets Side, og det vilde helst spille en Rolle som Mægler. Men dette Forsøg slog fejl. Uden at vi kunne gaa ind paa de Forhandlinger, der i den Anledning førtes mellem de tre Stormagters Regeringer, ville vi blot fremhæve, at denne Mægling, der blev afvist af begge de kæmpende Stater, aabenbart vilde være bleven mest til Fordel for England. De Fordringer, Rusland stillede til Frankrig, stode i bestemt Strid med den Bonaparteske Politiks Krav paa at raade over Norditalien saavel som over Schweiz og Holland. Endnu tydeligere havde Kejser Alexander vist sin Uvilje over Frankrigs stigende Overvægt ved Underhandlinger, han havde aabnet baade med Preussen og med Danmark-Norge. Han havde ikke kunnet hindre Hannovers Besættelse; men næppe havde han faaet Underretning derom, førend han var bestemt paa at ville modsætte sig, at Franskmandene overskrede dette Lands Grænser. Baade Hamburgs og Holstens Fare ængstede ham.

¹⁾ Häusser anf. St. S. 488.

Preussen og Danmark-Norge bleve derfor i de første Dage af Juli opfordrede ¹⁾ til at hjælpe Rusland med at standse Franskmændene. Forsaavidt den dansk-norske Regering dengang allerede havde samlet Tropper i Holsten, havde den gjort et Skridt i den Retning, Rusland ønskede. Men dens Mening hermed havde kun været at forsvare sine egne Grænser. Den havde ikke henledt Ruslands Opmærksomhed paa sin truede Stilling, hvorved den let havde kunnet komme i en lignende Afhængighed af dets Politik som ved sin Henvendelse til det i Sommeren 1800. og den havde i Øjeblikket ikke Lyst til maaské igjen at blive Syndebuk for en Politik, hvis Svingninger den ikke kunde forudse. Udsat som Danmark laa for at blive angrebet af Franskmændene, længe inden der kunde komme Hjælp fra Rusland, var det henvist til en forsigtig Politik. Ruslands Opfordringer havde et fuldstændig defensivt Præg; men de tilsigtede at værne om Nordtyskland i det Hele udenfor Hannover. Danmark-Norge vilde ved at gaa ind herpaa komme til ganske anderledes at stille sig i Linien imod Frankrig, end naar det holdt sig til sine egne Grænsers Forsvar. Skjønt det vilde være Daarskab, i et Øjeblik som det daværende, at vrage Ruslands Tilbud om Hjælp, kunde man ikke, naar man var begrænset til denne alene, paatage sig Forpligtelser til at værne om andre end sine egne Lande. Vilde man gaa videre, maatte man være sikker paa at have Preussen med sig. „Det er“, skrev Chr. Bernstorff til Gesandten, Baudissin i Berlin (15de Juli 1803), „en Selvfølge, at vi ikke kunne vove os frem eller gribe nogen Opsigt vækkende Forholdsregel, inden vi have fuldkommen Sikkerhed for, at vi ved en fast, kraftig og imponerende Overenskomst ville være betryggede imod ethvert Angreb.“ Blev en

¹⁾ I Følge Depesche fra Woronzof til Lizakewitsch af 9de (21de) Juni 1803, hvoraf Afskrift findes i Udenrigsministeriets Arkiv.

saadan opnaaet ved Preussens Samtykke, ventede man sig derimod heldige Resultater; thi der var kun liden Sandsynlighed for, at Frankrig da skulde vove sig videre frem i Nordtyskland. Man svarede altsaa Rusland, at man var rede til at efterkomme dets Ønske, saafremt Preussen vilde være med. Petersborgerhoffet, der selv havde rettet en tilsvarende Opfordring til Regeringen i Berlin, gik villig ind paa Danmark-Norges Synsmaade, saameget mere som Troppesamlingen i Holsten var et klart Vidnesbyrd om, at Stemningen hos den dansk-norske Regering var efter Ønske.

Kronprins Frederik og hans Raadgivere havde saaledes hurtig taget deres Parti og truffet en Beslutning, der maatte faa en gjenmemgribende Indflydelse paa vort Fædrelands Forhold i de følgende Aar, forudsat at Preussen vilde gaa med. Paa dets Politik beroede i dette Øjeblik baade Ruslands og Danmark-Norges Stilling til Frankrig. Men end ikke et saa rent defensivt Skridt, som det her paatænkte, kunde Frederik Wilhelm III mande sig op til. Efter at Preussen i 1795 havde ombyttet Krigspolitikken imod Frankrig med en defensiv Holdning, beregnet paa at værne om Nordtyskland, dristede det sig nu ikke til at slutte sig sammen med andre Magter om at forsvare, hvad der endnu her var urørt af Franskmændene. Den preussiske Konge dannede sig bedrageriske Forestillinger om at kunne gjøre Indtryk paa Bonaparte ved en særlig Forhandling med ham, og sendte Kabinetstraaden Lombard, netop en af de Mænd, der stærkest vare Talsmænd for en passiv Politik, til Brüssel, hvor Bonaparte dengang opholdt sig (Juli 1803). Lombard skulde navnlig formaa den franske Hersker til at formindske Besætningen i Hannover og rømme Cuxhaven. Men Bonaparte havde let Spil med den lidet dulige og meget forfængelige Underhandler. Han forstod at vække hans entusiastiske Beundring for sine egne Planer, og isteden for at gjøre nogen Indrømmelse, fremstillede han sin Politik som den eneste.

der kunde gjøre Ende paa Englands Despoti paa Havet, denne Plage for alle andre Magter. Preussen, sagde han, burde selv hjælpe med dertil, men det var da nødvendigt, at det opgav sin Neutralitet og sluttede sig til Frankrig ved en Alliance. Lønningen for denne skulde, som han synes at have antydnet, Hannover være ¹⁾). Et Brev, Bonaparte sendte Kongen af Preussen i Anledning af Lombards Forhandling med ham, gik i lignende Retning, men var mere ubestemt. Samtidig sendte Madame Bonaparte Dronningen af Preussen en Present, bestaaende af et Par kostbare Kniplingskjoler, der ledsagedes af et egenhændigt Brev fra hende. Bonaparte forsmåede ikke at benytte Skjortevejen ²⁾).

Medens denne Forhandling stod paa, havde den preussiske Konge svaret Kejseren af Rusland, at han først havde villet forsøge, hvad der med det Gode kunde udrettes hos Bonaparte, men at han, hvis Lombards Sendelse ikke førte til Noget, var rede til at enes med Rusland om fælles Skridt til at standse videre gaaende Planer fra fransk Side ³⁾). En Opfordring fra Regeringen i Kjøbenhavn, der gik i samme Retning som den russiske, blev besvaret paa en lignende Maade. Men, saasnart Lombard var vendt hjem og havde fortalt om Bonapartes venskabelige Følelser for Preussen, gik Berlinerhoffet over til fuldstændig at afslaa de russisk-danske Opfordringer, hvortil ogsaa svenske af samme Natur i den nærmest foregaaende Tid havde sluttet sig. Den preussiske Regering erklærede, at den havde faaet tilstræk-

¹⁾ Frygten for, at Frankrig paa en eller anden Maade vilde disponere over Hannover, kommer ogsaa i denne Tid frem i de danske Depescher. Talleyrand nægtede rent ud til Dreyer, at der var Tale derom.

²⁾ Correspondance de Napoleon VIII, 425. Depescher fra Berlin af 13de og 16de Aug. 1803.

³⁾ Depesche fra Berlin af 19de Juli 1803.

kelige Garantier for Frankrigs fredelige Hensigter, og Baudissin fik derfor ingen Brug for den Fuldmagt, der var sendt ham fra Kjøbenhavn til at slutte Overenskomst med Preussen og den russiske Gesandt i Berlin ¹⁾. Ruslands Plan var tilintetgjort. Vort Fædreland har i den nyeste Tid lidt store Ulykker som en Følge af den preussiske Politikens hensynsløse Energi. I de Aar, hvorom her er Tale, kom det til at føle fordærlige Virkninger af de modsatte Egenskaber ved Berlinerhoffets Holdning.

Saasnart Preussens Svar var blevet den dansk-norske Regering bekendt, ophævede den Troppesamlingen i Holsten. Om at benytte Tropperne som Led i en Række fælles Forsvarsanstalter kunde der ikke mere være Tale; og vistnok følte Regeringen sig langt fra tryk ²⁾; men det var en altfor trykkende Byrde at blive ved at give Penge ud til at holde et stort Antal Tropper paa Benene, som nu ved den vitterlige Tilnærmelse imellem den preussiske og franske Politik ikke mere kunde være til nogen Nytte. I Slutningen af August marscherede de forskjellige Regimenter til deres Garnisoner, og den største Del af Tropperne blev hjempermitteret ³⁾.

Efter at Bonaparte havde faaet Vished om, at Preussen ikke vilde træde op imod ham, kunde han trygt afvise den tidligere omtalte russiske Mægling. Hvad enten han har havt Kundskab eller ikke om Ruslands Opfordringer til Danmark-Norge og dettes Rede-

¹⁾ Depescher fra Berlin af 23de og 30te Juli, 2den og 13de August 1803.

²⁾ I en Depesche til Petersborg af 25de August 1803 udtaler Bernstorff, at paa Grund af Preussens utrolige Passivitet „*nous nous trouvons réduits à un état d'isolement d'autant plus pénible que nous sommes loin de partager la sécurité ou de nous abandonner au quietisme de Sa Majesté Prussienne.*“

³⁾ Ordrene ere af 24de og 25de August 1803.

bonhed til at modarbejde hans Planer, lod han Afvisningen af den russiske Mægling følge af en haanende Artikel i Moniteur den 28de August imod den dansk-norske Regering, og af en meget skarp Note til denne. Moniteurartiklen, der havde Form af en Korrespondent-artikel fra Hamburg og med vanlig Usandfærdighed angav Styrken af det danske Korps til 30,000 Mand, antydede, hvor let det var at gennemskue, at denne Troppesamling ikke blot var beregnet paa at værne om Neutraliteten. „Er det klogt“, saaledes endte Artiklen, „at give sig Udseende af at udfordre Frankrig? Tror Kronprinsen for Alvor, mere at kunne imponere med sin Hær end med blotte Grænsepæle? Han nytter Lejligheden til at øve sine Tropper i at manoevrere. Meget godt! Men han spiller blot derved uden Nytte Penge, som han med større Gavn kunde bruge til at bringe sin Flaade paa Fode igjen“. Endnu tydeligere talte om muligt Noten af 4de Fructidor, som Dreyer samtidig modtog fra Talleyrand. Denne fremhævede heri Konsulens Forbavselse over, at Danmark havde fortsat sine Rustninger i Holsten, efter at den hannoverske Sag var bragt i Orden. „Man skulde have ventet“, hed det videre, „at Danmark vilde udruste sin Flaade for at værne om sit Flag, og det er pinligt at se, hvorledes Hoffet i Kjøbenhavn paa et Tidspunkt, da det indtager en krigersk Stilling overfor Frankrig, viser en fuldstændig Tryghed og Uvirksomhed til Søs. Første Konsul har ikke kunnet beslutte sig til at tro, at Mr. Listons ¹⁾ Nærværelse i Kjøbenhavn har havt nogen Del i disse Bevægelser. Han kan ikke forestille sig, hvad Danmark kunde have at tvistes om med Frankrig, og han er overtydet om, at en Regering, der har et saa godt Navn for sin Klogskab, vil undgaa at vove sig frem til Fordel for Inter-

¹⁾ Denne engelske Diplomat opholdt sig i Kjøbenhavn som sendt hertil i et særligt Ærinde.

esser, der ere den saa fremmede, og at den vil føle, at den med Hensyn til Frankrig stedse vil have den bedste Sikkerhed i en fuldstændig Tillid og ved at give Beviser paa et loyalt Venskab, medens Troppesamlinger i Holsten nødvendigvis vilde have til Følge, at Første Konsul blev nødt til at sende endnu 30.000 Mand til Hannover. Dette vilde være en ny Kilde til Uro for Europa og til Spænding imellem tvende Stater, der ved deres gjensidige Skibsfartsinteresser og den Agtelse, de skyldte hinanden, ere skabte til at være i den inderligste Overensstemmelse med hinanden“¹⁾.

At den franske Regering først nu kom med disse Udtalelser, medens den tidligere havde givet sig Udseende af at opfatte Troppesamlingen i Holsten paa en helt anden Maade²⁾, hang utvivlsomt sammen med Udviklingen af Preussens Forhold til Frankrig. Bonaparte, der ikke vidste, at Troppesamlingen allerede var hævet, nyttede den gode Lejlighed til at give den dansk-norske Regering en skarp Tilrettevisning. Ogsaa her hjemme har man ikke sjælden fremhævet Troppesamlingerne i Holsten som saa taabelige, at de berettigede til Moniteurens ikke meget smigrende Bemærkning, at Grænsespælene kunde gjøre samme Virkning³⁾; men det vil maaske indses, baade at Hannovers Okkupation gjorde det naturligt, at Kronprinsen fra først af lod Samlingen finde Sted, og at dennes Fortsættelse i længere Tid stod i

¹⁾ Denne Note er vedlagt Depesche fra Paris af 29de August.

²⁾ Den franske Gesandt i Petersborg foreviste endog i August for den russiske Regering Afskrift af en Note fra Talleyrand til Dreyer, som gik ud paa, at Danmarks væbnede Forholdsregler i Holsten ikke blot ikke havde vakt Mishag i Frankrig, men tvertimod bleve billigede af det. (Depesche fra Wozonozof til Lizakewitsch af 15de (27de) Oktober 1803, hvorefter Afskrift findes i Udenrigsministeriets Arkiv).

³⁾ Schlosser: Geschichte des achtzehnten Jahrhunderts. (Heidelberg 1846) 6te Bind 548 fælder en gunstigere Dom, idet han mener, at Holsten herved frelstes fra Napo-

nødvendig Sammenhæng med Forhandlingerne med Rusland og Preussen.

Det var et Held, at den dansk-norske Regering allerede havde opløst Troppekorpset, inden der fra fransk Side var faldet saadanne truende Ytringer. Den slap derved for den Ubehagelighed, enten at maatte lyde Ordren eller at maatte trodse Bonaparte, og den kunde give det bedste Svar ved at meddele, at Troppesamlingen var forbi ¹⁾. Den franske Regering undlod dog ikke at give ondt af sig, fordi Danmark overhovedet havde samlet Tropperne. Talleyrand sagde endog til Dreyer, at saafremt Bonaparte havde modtaget „et eneste Ord fra Ruslands Side, der tydede paa, at denne Magt vilde tage Del i en Konfoederation imod Frankrig, vilde General Mortier øjeblikkelig være marscheret ind i Holsten med 30.000 Mand“. Det var, paastod man, Danmarks Rustninger, som havde gjort det nødvendigt at forøge den franske Hær i Hannover, og de franske Officerer i Mortiers Korps vare ivrige efter at faa Ordre til at gaa løs paa Holsten ²⁾. Men Forholdet fik igjen et venskabeligt Præg. Skjønt Dreyer strax med sin vante Iver vilde have en Artikel ind i Moniteur, for at gjendrive de fornærmende Udtalelser, der her vare fremsatte imod den dansk-norske Regering, mente denne med Føje, at det var bedst ikke at røre mere ved det hele Sammenstød. Den franske Regering syntes allerede ilde om, at Moniteurens Ord vare blevne modsagte ved en Artikel i det hollandske Blad Gazette de Leyde, hvilken gjaldt for at være skrevet af eller i det mindste

leons Plageri, paa en Tid da Hansestæderne bleve pinte og plagede af Franskmændene og Mecklenburg foruroligedes af dem.

¹⁾ Den almindelige Opfattelse, at det var Moniteurartiklen, som fremkaldte Troppernes Hjemsendelse, er, i Følge hvad her er paavist, urigtig. Man finder den allerede i Annual register for 1803. S. 287.

²⁾ Depescher fra Paris af 5te og 9de September.

inspireret af den dansk-norske Gesandt i Haag, Danne-skjold Løvendal¹⁾).

Forholdet imellem Rusland og Frankrig blev stedse mere spændt, og den russiske Gesandt i Paris, Markof, viste ved denne som ved tidligere Lejligheder andensteds, at han egnede sig mere til at forværre end til at udglatte en Forvikling. Bonaparte krævede hans Hjemkaldelse; men de Udmærkelser, Kejser Alexander lod blive Markof til Del derefter, vare tydelig rettede imod Frankrig. Man begyndte i Slutningen af Aaret at tale om, at Rusland var i Færd med at danne en Koalition, der vel ikke tilsigtede et Forbund med England, men dog vilde sætte en Skranke for Frankrigs Overgreb²⁾. Næppe uden et bestemt Øjemed gik Bonaparte derfor i en Samtale med Dreyer i de sidste Dage af Oktober 1803 omstændelig ind paa sit Forhold til Rusland. Efter at han havde kritiseret Markofs Holdning meget skarpt, udbrød han: „Men jeg vil hverken lade mig skræmme eller imponere af Petersborgerhoffet; jeg har gjort meget for at vinde det, jeg har i de tyske Forhold ladet det spille en Rolle, som maatte smigre dets Forfængelighed, fordi det laa i Frankrigs Interesse at vise sig ligegyldigt med Hensyn til Fastsættelsen af de forskjellige Vederlag; jeg har ogsaa ved andre Lejlig-

¹⁾ Det er vistnok denne Artikel af det hollandske Blad, hvoraf der er givet en Oversættelse hos Bredow anf. St. S. 574. Note, og som derfra er optaget hos Høst anf. St. III, I, 148—49. Men naar Bredow kalder det „*eine halboffizielle Antwort*“, hvad der hos Høst bliver „*eine offizielle Antwort*“, er det urigtigt. Danne-skjold Løvendal havde her handlet ganske paa egen Haand, og Bernstorff skrev til Dreyer (17de Oktober), at denne Artikel havde været lidet efter den danske Regerings Ønske, da denne blot vilde have Moniteurartiklen ignoreret (jvf. Depesche af 15de September til Dreyer om, at han ikke maatte gaa videre i at virke for en Modartikel imod Moniteurens Udtalelser).

²⁾ Om dette Rygte tales der i Apostille til Depesche fra Paris af 26de December 1803.

heder taget Hensyn til Rusland, men jeg har hverken villet eller kunnet stillet det tilfreds i alle Henseender; jeg frygter det ikke, hvis det skifter Synsmaade eller System; vi ligge altfor langt borte fra hinanden til at kunne skade hinanden. Med Eder er det en helt anden Sag, og jeg forstaar vel, at Danmark, som ligger Rusland saa nært, maa tage meget Hensyn til det. Jeg vil vedblive at søge Kejser Alexanders Venskab; men hvis hans Ministre faa ham til at skifte System med Hensyn til Frankrig, vil jeg ikke bryde mig derom ¹⁾. — Bonaparte vilde herved vistnok lade Regeringen i Kjøbenhavn vide, at Frankrig ikke agtede at fire det mindste overfor Kejser Alexander. Der laa middelbart deri en Opfordring til saa vidt muligt at være paa sin Post imod Forsøg, som den russiske Regering maaske vilde gjøre paa stærkt at drage Danmark-Norge over paa sin Side.

Bonaparte havde god Grund til at tænke sig en saadan Mulighed. Rusland fortsatte paa denne Tid sine Anstrængelser for at faa Preussen til at træde op imod Frankrig, og det nærmede sig baade til Østerrig og England. Samtidig gjenoptog det Forhandlingerne med Regeringen i Kjøbenhavn. Dennes Holdning i Sommeren 1803 havde været fuldt tilfredsstillende, og da man i Petersborg fik Underretning om de Trusler, der fra fransk Side vare fremførte imod Danmark-Norge i Slutningen af August, udtalte Kejser Alexander personlig til Rosenkrantz, at han vilde gjøre Alt, hvad der stod i hans Magt, for at hjælpe Danmark, hvis det trængte til hans Hjælp. Han havde, sagde han, altfor megen Grund til at rose den Maade, hvorpaa Kronprinsen havde vist sin Hengivenhed imod Rusland, til at han nogensinde skulde kunne glemme den, og til at han ikke fra sin Side skulde gjøre Alt, hvad der stod i hans Magt, for at vise, at han forstod at skatte Danmarks Holdning. „Det er“, tilføjede han, „ikke paa

¹⁾ Depesche fra Paris af 24de Oktober 1803.

samme Maade, man handler andensteds.“ Aabenbart hentydede han derved til Preussen ¹⁾).

Naar Rusland omtrent paa denne Tid opfordrede baade Danmark-Norge og Sverige til, om fornødent gjordes, at virke med til at holde alle Fjendtligheder borte fra Østersøen, behøvede det kun at være en Tilnærmelse, skabt af fælles Skibsfartsinteresser. Derimod tydede det paa Velvilje imod Danmark-Norge, at den russiske Regering opfordrede England til at vise sig hensynsfuldt imod den danske og norske Handel, og at den udtalte til den preussiske Gesandt i Petersborg Goltz ²⁾, at Rusland ikke vilde taale, at Danmark led noget Mên ³⁾. Kejser Alexander og hans Ministre, der vare opfyldte af Mistanke imod Bonaparte, ønskede nu med endnu større Iver end tidligere i Aaret at sikre saa vel Danmarks holstenske Grænse som de nordtyske Stater og Stæder imod franske Angreb. Men dertil vilde de have Danmark-Norges egen Medvirkning. Det

¹⁾ Depesche fra Petersborg af 18de Oktober. Jvfr. hermed Depesche sammestedsfra af 16de Oktober 1803.

²⁾ Baron Selby, der, efter at Rosenkrantz i Efteraaret 1803 var rejst hjem med Orlov, virkede som Chargé d'affaires i Petersborg, hørte Goltz' udtale sig med Uro om Preussens Stilling og derpaa ytre til ham: *„Pour vous autres, vous pouvez être très tranquils, si vous êtes attaqués ou lésés dans vos droits par qui que ce soit, la Russie se déclarera immédiatement en votre faveur et prendra pour votre soutien les mesures les plus décisives et les plus efficaces. C'est à peu près la le seul objet sur lequel j'ai trouvé qu'on a pris ici une résolution fixe, à laquelle l'intérêt même de la cour d'ici, la confiance qu'elle a en votre gouvernement et la conduite que celui-ci a tenue et et tient encore, l'engageront à rester ferme.* (Depesche fra Petersborg af 23de Dec. 1803).

³⁾ Depescher fra Petersborg af 4de, 25de og 28de Oktbr. 1803. En ganske lignende Udtalelse som den i Texten omtalte til Goltz fremsatte den russiske Gesandt i Berlin, Alopæus, til den preussiske Regering (Depesche fra Berlin af 1ste Oktbr. 1803).

var, skrev den russiske Kantsler Woronzof i Slutningen af Oktober 1803 til Lizakewitsch i Kjøbenhavn, utvivlsomt, at Franskmændene nu, da de følte sig tryggede imod at møde Modstand fra Preussens Side, vilde nytte Lejligheden til at tage Hamburg og Lübeck eller i det mindste paalægge dem ødelæggende Kontributioner. Ogsaa Holsten vilde sikkert synes dem at være et skjønt Bytte, de vilde gjøre sig til Herre over den danske Konges tyske Lande og maaske over Jylland med, og de vilde drive deres Voldsomheder saavidt, at de vilde kræve Sundet lukket for den engelske Skibsfart. Men dette agtede Kejseren ikke at taale, og da Preussens Holdning gjorde det umuligt at sikre hele Nordtyskland, vilde han i det mindste værne om det, der endnu ikke var kommet under det franske Aag, navnlig over Holsten, Mecklenburg og Stæderne Hamburg og Lübeck. Han var rede til at forene sin Styrke med Danmarks, og hvis den danske Regering erkjendte Nødvendigheden af en fælles Optræden, maatte den meddele, hvor stor Styrke den kunde stille paa Benene, og hvor mange Tropper der burde ydes fra russisk Side. Naar Rusland og Danmark vare blevne enige, agtede Kejseren at opfordre den svenske Konge til paa Pommerns Vegne at tiltræde Forbundet, ligesom ogsaa Hansestæderne og Mecklenburg burde medvirke. Der maatte svares hurtig, og dyb Hemmelighed var nødvendig, thi Rusland kunde ikke sende Tropper førend til Foraaret. Tidligere i Aaret, hed det tilsidst, havde det utvivlsomt været de danske Rustninger i Holsten, som havde standset Franskmændenes ærgjerrige Planer, og den Fasthed, Regeringen i Kjøbenhavn ved denne Lejlighed havde udfoldet, havde bragt Kejseren til nu at fremsætte dette Forslag til en Overenskomst, som netop vilde virke til at sikre den danske Konges Stater imod fjendtlige Angreb ¹⁾.

¹⁾ En Afskrift af denne Depesche, dateret 13de (25de) Oktober,

Det var under mindre heldige Forhold, at den russiske Opfordring til en Overenskomst paa ny blev rettet til den dansk-norske Regering. Petersborgerhoffet har sandsynligvis haabet, at det, naar det havde bragt en saadan nordisk Alliance i Stand, skulde faa det nølende Preussen draget med sig. Men Danmark, der laa nærmest til at tage Stødet af imod Frankrig, maatte have store Betænkeligheder ved at inddade sig paa et saadant Experiment. Regeringen i Kjøbenhavn var i den senere Tid stedse bleven mere overtydet om, at Preussen ikke var stemt for en Koalition, der aabenbart var rettet mod Bonaparte. Paa den anden Side vilde det, saafremt Franskmændene fik i Sinde at angribe dansk Landomraade, være et stort Gode at have et Rygstød i Rusland. Den dansk-norske Regering afviste derfor ingelunde det russiske Tilbud, og den erklærede, at den vilde gjøre, hvad den kunde, for i paakommende Tilfælde at forsvare sig med Kraft; men den krævede baade forskjellige Forsigtighedsregler for ikke at blive kompromitteret overfor Frankrig, og ønskede at give Sagen en saadan Vending, at den ikke skulde blive ofret for Andres Skyld. For efter Evne at afværge et formeligt Brud imellem Rusland og Frankrig, fremhævede den, hvor venskabeligt denne Stats Sprog var blevet i den sidste Tid. „Vi have“, hed det i Svaret til Lizakewitsch, „Grund til at smigre os med, at Frankrig vil vise os Hensyn og Agtelse, saa længe Første Konsul, der nøje kjender Styrken af de Baand, som forene Danmark og Rusland, stoler paa Freden med denne sidste Magt og sætter Pris paa at staa i et godt Forhold til den“ ¹⁾. Der laa heri en ikke uklar Hentydning til, at Ruslands egen Holdning imod Frankrig vilde være af stor Betydning

der blev forevist den dansk-norske Regering, findes i Udenrigsministeriets Arkiv.

¹⁾ Depesche til Petersborg af 13de December 1803; jvfr. den af Kongen approberede Forestilling af 23de November 1803.

for Danmarks Sikkerhed, og at altsaa det bedste Middel til at støtte denne vilde være, hvis Rusland undlod at udfordre Bonaparte.

Hvor venskabeligt et Sprog Regeringerne i Petersborg og Kjøbenhavn end førte til hinanden, var der dog fra første Færd en Forskjel i deres Standpunkter, som gjorde det tvivlsomt, om fremtidige Forhandlinger kunde føre til en Overenskomst. Regeringen i Kjøbenhavn maatte sætte sig som et Hovedformaal at undgaa ethvert Sammenstød med Frankrig, som ikke dens egne Grænsers Forsvar gjorde nødvendigt. Rusland derimod stod paa Springet til at gribe en Ligevægtspolitik, der kunde føre til Kamp imellem det og Frankrig, ogsaa paa andre Steder end ved den holstenske Grænse, og det vilde, vel at mærke, følge denne Politik, selv om det ikke fik Preussen med sig.

III.

Danmark-Norges Stilling under Dannelsen af den tredje Koalition.

Den skjæbnesvangre Betydning af den russiske Politiks Udvikling traadte klarere og klarere frem i Aarene 1804—1805, efterhaanden som Modsætningen imellem Rusland og Frankrig udfoldede sig ved Dannelsen af den saakaldte tredje Koalition imod Frankrig. Vi ville i Korthed minde om, hvilke Forhold og Begivenheder der bragte Konflikten til Modenhed. I Marts 1804 lod Bonaparte, lidenskabelig forbitret over Georges Cadoudals Sammensværgelse, den unge Hertug af Enghien bortføre fra badensk Grund og skyde ved Vincennes. Denne despotiske Handling vakte ikke blot stort Mis-hag i Frankrig, men ophidsede Stemningen imod ham

i det øvrige Europa, og særlig Kejsers Alexander blev saa oprørt derover, at Thiers ikke uden Grund har opfattet hans Vrede som Hovedgrunden til den tredje Coalition. I Maj blev Napoleon Kejsers, medens samtidig Ministeriet Addington i England afløstes af den energiske William Pitt, der med en helt anden Kraft end Forgængerne virkede for at skaffe England Forbundsfæller paa Fastlandet. Kejsers Alexander lod sin Gesandt ved Rigsdagen i Regensburg protestere imod den Krænkelser af neutralt Territorium, hvori Napoleon havde gjort sig skyldig, da han lod Hertugen af Eng-hien bortføre, og han opfordrede Medlemmerne af det tyske Rige til at forene deres Klager med hans. Til-lige overrakte den russiske Chargé d'affaires i Paris d'Oubril en skarp Note til den franske Regering i Anled-ning af Hertugens Drab. Napoleon svarede med Bitter-hed, og da en ny russisk Note, hvori der iblandt andet krævedes Opgivelse af Neapels og Hannovers Besættelse, blev besvaret med et bestemt Afslag, ophørte i Efter-aaret 1804 den diplomatiske Forbindelse imellem de tvende Kejsere. Springet herfra til en Krig syntes ikke at kunne være langt. og England gjorde sit bedste for at faa Rusland til at gjøre det. Men om det skulde komme til en almindelig Krig, maatte afhænge af de tyske Stormagter. Efter at Østerrig længe havde vak-let frem og tilbage, sluttede det et Forsvarsforbund med Rusland (6te November 1804) med det Formaal at hin-dre Frankrigs videre Fremrykning ¹⁾, og omfattende Rust-ninger aftaltes. Gustav IV af Sverige knyttede (3dje

¹⁾ Allerede i de første Dage af Juli 1804 havde den østerrigske Gesandt i Paris Grev Cobentzl forsikret Dreyer, at hvis Frankrig vægrede sig ved at give fyldestgjørende Garantier med Hensyn til Italien „*la guerre est inévitable, sa cour, l'Europe entière ne pouvant souscrire, à ce qu'il dit, à de telles vues d'ambition et de domination de l'empereur des Français en Italie.*“ (Depesche fra Paris af 6te Juli 1804).

December 1804) en Overenskomst med England og i den følgende Maaned (14de Januar 1805) en lignende med Rusland, hvorved han erklærede sig rede til med al sin Kraft at virke for Gjenoprettelsen af den legitime Myndighed i Frankrig. Man saa Pitt i Begyndelsen af 1805 forelægge det engelske Parlament et Budget, iblandt hvis Poster fandtes en paa 5 Millioner Lst., der skulde bruges „til at understøtte Fastlandsmagter“, og 11te April 1805 sluttede England og Rusland i Petersborg et Forbund, der skulde have til Maal at gjenoprette Europas Ligevægt, faa Franskmændene bort fra Nordtyskland og tilintetgjøre deres Magt i Holland, Schweiz og Italien. Hermed havde de tvende Magter besluttet sig til en Kamp paa Liv og Død med Frankrig, og de erklærede endog, at de vilde behandle Enhver, der ikke var for Koalitionen,² som Fjende.

Skjønt Napoleon, der saa et Uvejr trække op imod sig, næppe ønskede en Fastlandskrig i dette Øjeblik, lod han sig mindst af alt skræmme. Det ene udfordrende Skridt fra hans Side fulgte efter det andet. Han lod sig udnævne til Konge af Italien, satte den italienske Jærnkroner paa sit Hoved i Domkirken i Milano med de bekjendte truende Ord: „Gud har givet mig den, Ve den, der vil røre den“ (26de Maj); og, efter at han tidligere i Aaret havde aabnet sine Landuddelingers Række ved at give Piombino til sin Søster Elise, ophævede han (4de Juni) den liguriske Republik (Genua), som nu blev føjet til Frankrig, han lagde Lucca til Piombino og indlemmede Parma, Piacenza og Guastalla i den 28de franske Militærdivision.

Budskabet om Genuas Tilknytning til Frankrig bragte Kejsers Alexander saavel som Østerrig til uigjenkaldelig at beslutte sig til Krig. Saasnart disse tvende Magter havde truffet de nødvendige Aftaler indbyrdes og med England, aabnedes Kampen den 8de September, da Østerrigerne marscherede over Inn imod det med Frankrig forbundne Bajern. Østerrig, Rusland,

England og Sverige stode imod Frankrig med dets Vasalstater og dets Forbundsfaeller Spanien, Bajern, Baden og Würtemberg.

Saaledes som Forholdet var imellem Danmark-Norge og Rusland ved Slutningen af 1803. maatte denne Udvikling af de almindelige europæiske Tilstande have overordentlig Betydning for vort Fædreland. Regeringen i Kjøbenhavn var i det Hele vel underrettet om, hvad der foregik ved de forskjellige Hoffer, og Chr. Bernstorff. der i 1803 tillige blev Medlem af Statsraadet, saa som Udenrigsminister klart, hvad Begivenhederne førte hen til. Hans Domme baade om Napoleon og om de Magter, der sluttede sig sammen imod denne, vare i høj Grad forstandige. Han selv saavel som Kronprinsen og Regeringen i det Hele havde ulige mere Sympathi for Napoleons Modstandere end for denne selv, og Kronprinsen synes ved sin bekjendte Kjærlighed til militære Øvelser endog undertiden at have faaet Lyst til at spille en Rolle som Kriger ¹⁾. Men Statens Politik blev ikke paavirket deraf. De Erfaringer, Europa havde gjort under de tidligere Koalitionskrige, og den umaadelige Mod-sætning, der var imellem Napoleons Genialitet og den lidet fremragende Dygtighed hos de Statsmænd, som ledede Fastlandsmagternes Politik, maatte vække grundet Formodning om, at en ny Koalitionskrig kun vilde føre til værre Nederlag for Frankrigs Modstandere end dem,

¹⁾ I hans meget unge Dage under det korte Felttog imod Sverige 1788 kom den frem paa en Maade, der ængstede A. P. Bernstorff (Se min Afhandling om Hugh Elliot i Historisk Tidsskrift IV 1. 816 og 820. Anm. ***). Nu omtaler Chr. Bernstorff i nogle Optegnelser til sin Broder Joachim Bernstorff, der fungerede under ham som Direktør i Udenrigsministeriet, at Kronprinsen „*sich wahre und schmerzliche Gewalt anthon muss so oft es darauf ankommt seine entschiedene und immer herrschende Vorliebe für die kräftigsten, ja selbst für die verwegenen Maasregeln der Klugheit aufzuopfern*“. (Udenrigsministeriets Arkiv).

de tidligere havde lidt. Allerede dette maatte være nok til, at Regeringen i Kjøbenhavn med Ængstelse fulgte den stigende Spænding imellem Rusland og Frankrig. Men den var oven i Kjøbet urolig for selv at blive draget ind i Krigen, og den vidste godt, at under en Kamp imellem disse tvende Stormagter vilde det paa Grund af deres geografiske Beliggenhed altid gaa ud over deres Forbundsfæller¹⁾. Kun saafremt baade Østerrig og Preussen toge Del i Krigen, vilde der være Udsigt til at faa Bugt med Napoleon, og navnlig Preussens Optræden maatte nu som tidligere have den største Betydning for Danmark-Norge. Vedligeholdte Berlinerhoffet den samme Neutralitetspolitik, som det havde fulgt i den nærmest foregaaende Tid, vilde en Tilslutning til Rusland medføre store Farer for Danmark. Det maatte blive Hovedopgaven for Regeringen i Kjøbenhavn, med opmærksomt Øje at følge Preussens Politik og samtidig at undgaa saadanne Forpligtelser overfor Rusland, hvorved den kunde blive udsat for uden tilstrækkelig Hjælp at skulle forsvare sig imod et fransk Angreb.

Fortsættelsen af de Forhandlinger, som i Slutningen af 1803 vare blevne aabnede imellem Rusland og Danmark-Norge, viste snart, hvor vanskeligt disse tvende Staters Politik lod sig forene. Ved en Depesche fra den russiske Regering til Lizakewitsch af 19de (31te) December 1803 modtog Regeringen i Kjøbenhavn nærmere Oplysning om, hvad Rusland vilde yde og hvad det ønskede. Hvis Franskmændene angrebe enten Holsten eller Mecklenburg, var det Kejserens Beslutning at sende ad korteste Vej i det mindste 40,000 Mand for at bekæmpe dem, og han traf alle Foranstaltninger for til Foraaret at kunne have 170,000 Mand kampfærdige. Han ønskede

¹⁾ Depesche til London af 16de Juni 1804. Bernstorffs Depescher fra 1804 og 1805 indeholde selvfølgelig en Mængde Udtalelser om Forholdenes Udvikling.

nu en Deklaration af Danmark om, at det i et saadant Tilfælde vilde lade 20—25,000 Mand virke sammen med hans egne Tropper, ligesom ogsaa at det vilde afslaa enhver Opfordring fra fransk Side om at lukke Sundet for Englænderne. Det vilde endelig være ønskeligt, at Danmark udrustede en Del af sin Flaade. Kejseren var overtydet om, at Sverige, der selv havde rettet Forslag til ham, vilde tiltræde slige fælles Skridt, og man skulde, naar Alt var bragt i Orden, opfordre de tyske Fyrster saavel som Hansestæderne til at være med¹⁾. — Herpaa svarede den dansk-norske Regering med en Deklaration af 17de Februar²⁾, der gav de Til-sagn, Rusland ønskede, men vel at mærke, kun opstillede et Angreb paa selve Holsten som fremkaldende „*casus foederis*“. Naar Danmark ved et saadant var kommet i Krig med Frankrig, vilde det anstrænge sig til det yderste for at føre Krigen med Kraft, det vilde da virke sammen med Kejseren for at gjenoprette Nordtysklands Frihed og værne om Mecklenburg og Hansestæderne.

Forskjellen imellem de tvende Regeringers Standpunkt var tydelig. Danmark-Norge vilde kun kæmpe for de tyske Nabostater, saafremt det selv iforvejen var blevet angrebet af Frankrig, medens Rusland vilde have, at ogsaa et fransk Angreb paa Mecklenburg skulde skabe „*casus foederis*“. Ja, den russiske Regering fortrød strax, at den ikke havde fastslaaet det samme i Tilfælde af, at Frankrig angreb Hansestæderne³⁾. Da

1) Baade af dette Aktstykke og af de i det Følgende benyttede Breve fra de russiske Udenrigsministre til Lizakewitsch findes Afskrifter i Udenrigsministeriets Arkiv i Kjøbenhavn.

2) Denne er for første Gang trykt i Danske Tractater efter 1800. I S. 30.

3) Brev af 9de Marts 1804 fra Adam Czartorisky, der i Begyndelsen af 1804 havde afløst Woronzof som russisk Udenrigsminister, til Lizakewitsch.

den besvarede den dansk-norske Deklaration af 17de Februar med en Kontradeklaration af 18de Marts 1804, der tilligemed det danske Aktstykke skulde være Grundlaget for de tvende Magters fælles Optræden senere hen, opstillede den derfor, at enhver Overskridelse af Franskmændene over den Linie, der nu dannede Grænse for dem, skulde være „*casus foederis*“¹⁾. Lizakewitsch skulde udtale, at der ikke behøvedes nogen ny Deklaration fra dansk Side, men at Kejseren, naar den danske Regering tog imod hans Kontradeklaration, vilde opfatte det, som om den var gaaet ind paa hans Tilføjeelse. Fordringen om, at Danmark skulde ruste sig til Søs, vilde man frafalde, da Bernstorff havde givet Lizakewitsch den udtrykkelige Erklæring, at de Pengemidler, der bleve sparede ved at undlade disse Rustninger, vilde blive brugte til at forstærke Landhæren. Da det var nødvendigt at holde den hele Forhandling saa hemmelig som muligt, vilde Kejseren ikke sende en Stabs-officér til Danmark for at forhandle om de militære Operationer; men den danske Regering maatte udtale sig nærmere om disse til Lizakewitsch. Det var Kejserens Mening, at da den forenede Hær vilde komme til at tælle flere Russere end Danske, burde en russisk General føre Overkommandoen. Men saafremt Kronprinsen af Danmark selv ønskede at kommandere samtlige Tropper, vilde Kejseren med Glæde betro ham sine Soldater, skjönt naturligvis saaledes, at intet vigtigt skete uden den russiske Generals Samtykke²⁾.

Efterhaanden som Ruslands Planer imod Frankrig udvidede sig, steg dets Iver for at faa Danmark-Norge med sig. Regeringen i Petersborg saa klart, at Intet vilde fremme dens Ønsker i saa Henseende mere, end

¹⁾ Danske Tractater osv. S. 31-33.

²⁾ Depescher 1 og 2 fra Czartorisky til Lizakewitsch af 20de Marts 1804.

hvis den kunde pege paa Østerrig og Preussen som sine Forbundsfæller. Inden den endnu havde faaet noget Svar fra Kjøbenhavn paa sit sidste Forslag, lod Fyrst Adam Czartorisky, der i Begyndelsen af 1804 havde afløst Woronzof i Ledelsen af det russiske Udenrigsministerium, Lizakewitsch meddele den dansk-norske Regering, at Kejser Alexander havde opfordret de tvende tyske Stormagter til at enes med ham om at sætte Skranker for Franskmændene. Nogen Tid efter (28de Maj (9de Juni)), fik Lizakewitsch endog Fuldmagt til som en dyb Hemmelighed at betro Bernstorff, at Rusland havde god Grund til at stole paa Preussens Medvirkning, saafremt de franske Tropper overskred Hannovers Grænser. — Kejser Alexander var i Virkeligheden berettiget til at haabe paa, at det skulde lykkes ham at drage Hoffet i Berlin over paa sin Side. Efter at dette havde afvist flere Alliancetilbud fra fransk Side, sluttede det en Overenskomst med Rusland ¹⁾. Herved lovede det (24de Maj) at ville modsætte sig enhver Fremtrængen af Franskmændene ud over Hannovers Grænser. Det modtog Ruslands Tilbud om at ville lade 45—50,000 Mand støde til dets Tropper, hvis et saadant Overgreb af Frankrig fremkaldte Kamp. *Casus foederis* skulde gjælde for indtruffen, saasnart Franskmændene angreb nogen Stat Østen for Weser, der hørte til det tyske Rige. Særlig fremhævedes de danske Provinser og Mecklenburg, og Preussen holdt sig overtydet om, at den danske Konge i saa Fald vilde kæmpe med imod den fælles Fjende. Naar det syntes formaalstjenligt, skulde Danmark og Sachsen saavel som alle andre nordtyske Stater opfordres til at tiltræde Forbundet.

I god Samklang hermed havde den preussiske Re-

¹⁾ Dette Aktstykke er trykt hos Thiers i *Histoire de l'empire* (Paris 1865) I, S. 11—12 Note.

gering i de nærmest foregaaende Maaneder baade for Danmark-Norge og for Fyrsterne i Sachsen og Hessen-Kassel fremhævet Nødvendigheden af at træffe Foranstaltninger til at modsætte sig yderligere Skridt af Franskændene. Den paastod, at den hemmelig gjorde sig rede til at optræde med Kraft, og det var en Kjendsgjerning, at den krævede af Frankrig, at det ikke maatte forøge Troppernes Tal i Hannover og ikke foretage noget Skridt, der kom til at true de tilstødende Stater. Napoleon gav vel tilfredsstillende Tilsagn i saa Henseende; men Berlinerhoffet mente ikke at kunne stole derpaa. Det erklærede det for nødvendigt at fortsætte sine Sikkerhedsforanstaltninger, og det udtalte baade til Danmark-Norge og til Sachsen Haabet om, at disse Stater ikke vilde svigte det, saafremt det blev Gjenstand for et fransk Angreb ¹⁾).

Den dansk-norske Regering ønskede Intet hellere end en saadan Politik fra Preussens Side, og den erklærede sig villig til at træffe nærmere Aftale med det ²⁾). Nu for anden Gang viste den sig rede til at træde i Skranken imod Frankrig, og ligesom i Sommeren 1803 afgang dens Fremtidspolitik af Preussen. Men dette gjorde intet Skridt til at slutte Overenskomst med Dan-

¹⁾ Om disse Forhold handler en Række Depescher til og fra Berlin fra 21de Februar indtil 19de Maj 1804. I en Depesche af 24de April fortæller Baron Selby, der dengang var Chargé d'affaires i Petersborg, at den preussiske Gesandt Goltz havde oplæst sine sidst modtagne Instruxer for ham. Den preussiske Konge havde i disse ført et meget bestemt Sprog om, hvad han vilde gjøre, saafremt Franskændene gik videre i Tyskland; han havde heri ogsaa udtalt, at han gjorde Alt rede for at kunne tage imod det første Stød, at han var meget tilfreds med de Svar, Hofferne i Kjøbenhavn og Dresden havde givet paa hans Opfordringer, og at han stode paa deres Medvirkning.

²⁾ Depesche til Berlin af 24de Marts 1804.

mark-Norge, saalidt som det overhovedet udtalte sig nærmere om sine Planer¹⁾, og Regeringen i Kjøbenhavn kjendte altfor godt Frederik Vilhelm III's vaklende Politik til at stole paa nogen energisk Optræden af ham.

Der skulde kun gaa kort Tid hen, inden Preussen ved flere Skridt viste sin Iver for at undgaa et Brud med Frankrig. Allerede den 1ste Juni, altsaa kun en Uge efter, at Frederik Vilhelm havde udstedt den ovennævnte Deklaration til Rusland, sluttede han en Overenskomst med Napoleon, hvorved Frankrig vistnok forpligtede sig til ikke at forøge Okkupationshæren i Hannover, men hvorved Preussen paa sin Side lovede at lukke de nordtyske Lande for Frankrigs Fjender. Stod denne Overenskomst end ikke efter Ordene i Strid med Deklarationen til Rusland, var Aanden deri aabenbart en helt anden. Den dansk-norske Regering kjendte næppe denne Traktat; men den saa dog i Foraaret og Sommeren 1804 Vidnesbyrd nok om Preussens Ulyst til at slutte sig nøje til Rusland²⁾. Det var ingen Hemmelighed, at den preussiske Regering, om den end var bleven forbitret over Hertugen af Enghiens Mord, dog ikke holdt af den Lidenskabelighed, som Kejser Alexander viste i den Anledning og som han havde givet et stærkt Udtryk i en Skrivelse til Frederik Vilhelm. Han havde her udtalt en Lyst til at komme Bonaparte tillivs,

1) I Anledning af den ovennævnte Udtalelse af den preussiske Regering om, at den haabede ikke at blive ladet i Stikken af Danmark, fremhæver Chr. Bernstorff i en Depesche til Baudissin (af 31te Maj 1804), at hvis dette var mere end en Udtalelse „hen i Vejret“, maatte Preussen anføre, hvorfor det mente, at dets Sag var Danmarks, thi det havde ikke udtalt sig om sit System; Danmarks Erklæring om sin Tilbøjelighed til „at slutte nærmere Aftale med det“ (*d'entrer avec elle dans un concert plus étroit*) var bleven uden Virkning.

2) Chr. Bernstorffs Opfattelse af Preussens Politik ses klart af hans Depesche til Wedel-Jarlsberg af 16de Juni 1804.

som kun lidet stemmede med Preussens Neutralitetspolitik. Det støttede derfor heller ikke hans Forsøg paa at faa Rigsdagen i Regensburg til at gjøre Indsigelse imod den Krænkelse af det tyske Riges Omraade, hvori Franskmændene havde gjort sig skyldige, da de bemægtigede sig Hertugen af Enghiens Person. Det skyndte sig paa en iøjnefaldende Maade med at erkjende Napoleon som Kejser, og det søgte stærkt at berolige Danmark-Norge med Hensyn til Franskmændenes Holdning i Nordtyskland.

Saameget mindre kunde Regeringen i Kjøbenhavn være i Tvivl om, at den maatte vise Tilbageholdenhed imod Rusland. Den vedblev at holde fast ved, hvad den havde udtalt i sin Deklaration af 17de Februar, at den kun vilde opfatte et Angreb paa sine egne Lande som fremkaldende „*casus foederis*“. Man kan næppe fortænke den russiske Regering i, at den mente, at Danmark herved blot saa paa sin egen Fordeel, og at der slet ingen Gjensidighed vilde være, saafremt Overenskomsten fastsloges efter dets Opfattelse. Ikke uden Bitterhed gjorde den gjældende, at hvis „misforstaaede særlige Interesser uophørlig svækkede den Kraft, som Forholdene bydende krævede, og bevirkede, at Virksomhed, Enhedsaand og Opofrelse for den fælles Sag stedse blev opsat, indtil Faren stod for Døren. . . , maatte man tilsidst opgive den bedste Sag og lade Stater i Stikken, der ikke vilde erkjende, at deres egen Tilværelse afgang af Alles og særlig af de tilstødende Staters Frelse“. Men den dansk-norske Regering havde paa sin Side Grund til at være overtydet om, at den ved at paatage sig Forpligtelser som dem, Rusland krævede, vilde udsætte sig for en frygtelig Fare. Den skulde da gaa løs paa Frankrig, saasart dette maaske faldt paa at besætte Hamburg, den havde ingen Vished for, at Preussen vilde tage en Kamp op for denne Stad, og medens det var usikkert, naar Russerne vilde komme til Hjælp, vilde det visse være, at den selv kom i Kamp

med Frankrigs overlegne Hære. Men en saadan Kamp vilde det være Daarskab at vove, naar det ikke gjaldt om at forsvare sig selv. Man havde saameget mindre Lyst til at rette sig efter Rusland heri, som „en aftvungen Eftergivenhed imod slige Opfordringer vilde have den mest uheldige Indflydelse paa Danmarks hele Forhold til Rusland“¹⁾. Efter en Række gjensidige Udtalelser²⁾ begrundede den dansk-norske Regering i en Note til Lizakewitsch af 17de Juli 1804³⁾ sit Standpunkt, idet den erklærede, „at saa længe der ikke fandtes en nøje og kraftig Overenskomst (*un concert étroit et efficace*) imellem Europas store Magter om at sætte Frankrig Skranker, kunde det ikke tilkomme en Stat, der paa Grund af sine stærkt begrænsede Hjælpekilder var mere eller mindre afhængig af Omstændighederne, at ofre Hensynene til sin egen Sikkerhed for de varme Ønsker, den vedblev at nære for det fælles Vel“. Skjønt Danmark, hed det videre, ikke for Øjeblikket frygtede for, at Franskmændene vilde besætte Hamburg og Lübeck, „saalænge de ikke holdt sig for udfordrede ved andre Magters Skridt“, maatte det dog holde en slig Begivenhed for mulig; det haabede, at Preussen i saa Fald ikke vilde forholde sig roligt, men „Omfanget af Danmarks Medvirkning vilde nødvendigvis komme til at afhænge af de Aftalers Natur, der bleve truffne om Forholdsregler i den Retning.“ Hermed standsede Forhandlingerne foreløbig.

Den russiske Regering var lidet tilfreds med, at For-

¹⁾ Chr. Bernstorffs Ord til hans Broder i nogle Optegnelser fra de første Dage i Juli (Udenrigsministeriets Arkiv.)

²⁾ Deklaration af 10de April, afgivet til Lizakewitsch, Précis d'une réponse verbale til samme af 15de og 21de Maj, Depescher fra Czartorisky til Lizakewitsch af 14de (26de) April og 28de Maj (9de Juni) 1804.

³⁾ Nøjagtig kaldes den „Précis d'une réponse verbale donnée à Mr. de Lizakewitsch“.

søget paa at drage Danmark-Norge ind i dens Politik var slaaet fejl, og den syntes ilde om, at Regeringen i Kjøbenhavn erkjendte Napoleon som Kejser¹⁾. Da Preussen paa samme Tid havde vist sig utilbøjeligt til at bryde med Frankrig, fattede Kejser Alexander og hans Mini-
stre Mistanke om, at Hofferne i Berlin og Kjøbenhavn havde handlet efter Aftale. Denne Formodning var bleven skærpet, da den preussiske Regering under sine Forhandlinger med Rusland oftere havde henvist til, at den danske Regering opfattede Stillingen paa samme Maade som den selv, og da den havde paastaet, at den af Hensyn til Danmarks Sikkerhed ikke kunde handle anderledes, end den gjorde²⁾. Rusland viste derfor en meget fornærmet Holdning, som om Regeringen i Kjøbenhavn havde svigtet sin Pligt imod det ved at nærme sig til Preussen. Da Kammerherre O. Blome fra sin Gesandtskabspost i Stockholm i Efteraaret 1804 blev forflyttet til Petersborg, blev han her modtaget med isnende Kulde, og Udenrigsministeren Fyrst Czartorisky lod ham høre stærke Bebrejdelser over den dansk-norske Regerings Mistillid imod Rusland³⁾.

Endnu havde Hoffet i Petersborg dog ikke helt opgivet Haabet om at knytte Danmark-Norge til sig. Czartorisky slog efterhaanden ind i en venskabeligere Tone imod Blome, han indrømmede, at Danmark i Aaret 1801 var blevet slet behandlet af Rusland og et Offer for trofast Vedhængen ved sine Grundsætninger; men, sagde han, man maatte ikke frygte sligt af Ruslands nuværende Regering, denne stræbte kun efter Alles Vel, den vilde ikke kompromittere Nogen, Kejserens velbekjendte Tænke-
maade var Borgen derfor o. s. v. Ved at slaa ind i et saadant Sprog ønskede det russiske Hof dels en mindre Tjeneste af Regeringen i Kjøbenhavn, nemlig ved dens

¹⁾ Depesche fra Petersborg af 19de Juni 1804.

²⁾ Depesche fra Petersborg af 11te Januar 1805.

³⁾ Depescher sammestedsfra i November og December 1804.

Hjælp at faa Meddelelser om Napoleon og Paris og de politiske Tilstande i Frankrig¹⁾, dels, hvad der var Hovedsagen, at overvinde dens Betænkeligheder ved at tage Del i det Forbund, som det stræbte at danne. Men den dansk-norske Regering gjorde ikke Mine hertil, og Blome fik snart den ene utaalmodige Ytring efter den anden at høre af Czartorisky om, at det var umuligt at afsondre sig i saa farlige Tider, og at hans Regering nødvendigvis maatte fjærne „denne saa skadelige Skranke, der syntes at skille Danmarks og Ruslands Interesser.“

Da hændte det en Dag i Slutningen af Marts 1805. at Blome tilligemed Legationssekretæren Krabbe, da de traadte ind i dennes Værelse, saa, at hans Chatol var opbrudt. Der havde fundet et Indbrudstyveri Sted. Tyven havde i Chatollet taget Nøglen til et Jærnskrin, hvori Krabbe gjemte sine Chifre, og han havde stjaalet den ene Række Chifre²⁾ (*le chiffre enchiffrant*). Der-

¹⁾ Bernstorff har i flere Depescher (19de, 23de og 30te Marts 1805) til Blome givet saadanne Oplysninger i Henhold til Iagttagelser af „en fremragende og troværdig Rejsende“. De indeholde særdeles træffende Domme og en korrekt Opfattelse af Tilstanden i Frankrig. Napoleon bedømmes ikke i den deklamatoriske Stil, hans Modstandere plejede at bruge, som herskesyg Tyran, Forbryder osv.; men det hedder iblandt andet rigtig om ham: *Le caractère fougueux et entreprenant de Bonaparte ne s'attache pas simplement au désir de dominer, il le porte à mettre une activité infatigable et soutenue à toute chose dont il s'occupe. Cette activité ininterrompue, guidée par le vaste de son génie plus que par la sagesse et la maturité de ses plans est son trait le plus caractéristique, elle est sa passion dominante. Son principe est, ce semble, de pousser chaque chose qu'il entreprend, aussi loin qu'elle peut aller, sans s'embarrasser du *plun* ni des suites.* — Et rigtigere Syn paa Napoleons Personlighed har næppe Nogen dengang havt.

²⁾ For at føre en Korrespondance i Chifre kræves der dels det saakaldte „chiffre en-chiffrant“, eller Fortegnelse over, hvorledes de enkelte Ord eller Stavelser udtrykkes ved Chifre, dels „le chiffre déchiffrant“, der angiver, hvilke Ord eller Stavelser der svare til Chiffrene.

imod havde han ikke faaet Tid til at tage den anden Række med sig, da Blome og Krabbe vare komne hjem, inden han havde ventet det. Krabbes Tjener havde været Medvider i Tyveriet, og det havde aabenbart været Planen, at benytte de tvende Diplomaters Fraværelse til at tage en Afskrift af Chifrene, og derpaa at lægge dem tilbage paa deres Plads, saaledes at Ingen anede, hvad der var sket¹⁾. Men Tyven havde maattet skynde sig bort, inden han blev færdig, og han havde oven i Kjøbet røbet sig ved den Kejtethed, hvormed han havde opbrudt Chatollet.

Der kunde ingen Tvivl være om, at Tyveriet var begaaet paa Befaling af det russiske Udenrigsministerium. I sin Uvilje over Danmark-Norges tilbageholdne Politik, som det oven i Kjøbet mente, hang sammen med preussiske Intriguer, havde det villet have Vished om, hvad der stod i de Depescher, Blome udvexlede med sin Regering. Det var, som tidligere berørt, en bekjendt Sag, at alle Depescher, der sendtes med Posten i Rusland, bleve aabnede og afskrevne. Den russiske Regering havde endog et eget Bureau, hvis Opgave det var at dechiffrere de fremmede Diplomaters Skrivelser. Forbitret skrev Blome strax „*en clair*“ hjem om, hvad der var sket, og ikke blot Czartorisky, men ogsaa Kejser Alexander, der personlig havde staaet udenfor denne grove Streg, fik saaledes at vide, at han havde grebet Udenrigsministeriet paa fersk Gjærning. Kejseren blev, efter hvad Blome hørte, „rasende“ over Indbruddet, og Czartorisky stod prostitueret. Han skulde uheldigvis Dagen efter Indbruddet til Middagsselskab hos Blome, og da han som den fornemste Gjæst havde sin Plads ved Siden af Værten, gjorde han en yderst ynkelig Figur. Han var, skriver Blome, saa forlegen, at han næppe vovede

1) Et Sidestykke til dette Tyveri omtales fra Dresden i Aaret 1755
Revue des deux mondes for Maj og Juni 1870 S. 778.

at se op fra sin Tallerken. Men det var umuligt at tie stille om Sagen, og Czartorisky, der kun lidet duede til at spille Komædie, maatte se at slippe fra det ved snart efter at komme frem med en Række Undskyldninger og Forklaringer, af hvilke han godt vidste, at Blome ikke troede et Ord. Det havde, sagde han, naturligvis været en ren Misforstaaelse af Politiet, han kunde forsikre, at dette ikke havde havt nogen Ordre dertil, han haabede, at hvad der var sket, ikke vilde gjøre noget ufordelagtigt Indtryk paa den danske Regering, navnlig ikke i et Øjeblik, da Rusland kun havde Ønsket om en nøje Forstaaelse med Danmark o. s. v.

Hvor pinligt end dette Tilfælde i flere Henseender var for Blome, gav det ham dog Trumfer paa Haanden, som han, der overhovedet var en dygtig Mand, forstod at bruge. Naar Czartorisky under de fortsatte Debatter om Danmark-Norges og Ruslands fælles Interesser sigtede Regeringen i Kjøbenhavn for Egoisme og Mangel paa Aabenhed imod den russiske Kejser, var Blome ikke sen med at minde om, hvorledes den russiske Regering i den nyeste Tid havde vist sin Tillid til Danmark; Kejser Povl havde jaget Rosenkrantz bort, og fra ham selv havde man nu villet stjæle hans Chifre. Med Føje kunde Czartorisky udbryde: „Jeg vilde ønske, det forsikrer jeg Eder, at jeg kunde kaste de Folk ud af Vinduet, der have troet at indlægge sig en Fortjeneste herved.“ — De havde visselig bragt ham i en ubehagelig Stilling lige over for den spydige Blome¹⁾.

Med dette ejendommelige Efterspil endte Forhandlingerne om en Tilslutning af Danmark-Norge til den russiske Politik, saaledes som denne havde afsløret sig indtil Begyndelsen af 1805. Men vilde Rusland, da Beslutningen om at angribe Napoleon modnedes i Løbet af Som-

¹⁾ Depescher fra Petersborg af 29de Marts, 1ste, 2den, 3dje 9de og 16de April og 14de Maj 1805.

meren og omsider blev til Virkelighed, undlade at udøve et nyt Tryk paa Regeringen i Kjøbenhavn?

Paa et Tidspunkt, da det trak op til en stor europæisk Krig, spørger man naturlig om, hvordan Danmark-Norges Forhold til dets Naboland Sverige var. Det var uheldigvis ikke et saadant, at det tilstedede nogen Overenskomst om en fælles Politik. De skandinaviske Rigers Holdning under den almindelige europæiske Forvikling blev meget forskjellig. I nogen Tid var der endog gaaet besynderlige Rygter om en Tilmærmelse imellem Sverige og Frankrig paa Danmarks Bekostning. Regeringen i Kjøbenhavn fik baade fra Petersborg, Berlin og Stockholm Meddelelser om, at Gustav IV vilde bruge en saadan Forbindelse til at vinde enten hele Norge eller en Del deraf, medens Danmark som Vederlag skulde have — Bremen og Verden¹). Netop kort iforvejen var den idelig tilbagevendende Lyst hos den svenske Regering til at angle efter Norge traadt frem, idet Provst Peter Ekelund i Eds i Dalsland, paa Landshøvding Liljehorns Befaling, i de første Maaneder af 1803 rejste omkring i de norske Grænselandskaber og bearbejdede Stemningen her for en Forening med Sverige²). Maaske har Regeringen i Kjøbenhavn Intet vidst herom; men i ethvert Tilfælde lagde den ingen Vægt derpaa saalidt som paa Rygterne om en Forbindelse imellem Sverige og Frankrig. Disse Rygter løde alt for fantastiske til at kunne indgyde Frygt, og at Gustav IV var ilde stemt imod Danmark, vidste man iforvejen. Han havde for ikke længe siden vist dette paa en iøjnefaldende Maade. En spydig Artikel om svenske Forhold, der havde staaet i det af Professor Olivarius i Kiel paa Fransk udgivne

1) Depescher fra Petersborg af 31te Januar, fra Berlin af 21de Februar og fra Stockholm af 20de og 23de Marts 1804.

2) Se Morgenbladet (norsk) fra 1868, Mandag 6te Januar og følgende Mandage, Feuilletonartiklen: Nye Bidrag til Norges Historie 1803 og 1809 af Y. Nielsen.

Tidsskrift: Archives générales du Nord¹⁾, havde i den Grad vakt hans Vrede, at han den 14de September 1804 udstedte Forbud imod overhovedet at indføre dansk Literatur i Sverige. „Ingen Boghandler“, hed det i Forbudet, „maa forskrive eller falholde noget Skrift, som har en dansk Mand til Forfatter eller i Danmark er befordret til Trykken, uden Hs. Majestæts besynderlige Tilladelse, hvorom Boghandlerne have at gjøre Ansøgning igjennem Hofkansleren i det Tilfælde, at en dansk Bog af erkjendt Værd skulde udkomme om Videnskaber, Oeconomi og Kunster“²⁾. De Forestillinger, der ad diplomatisk Vej gjordes imod dette Skridt, førte til Intet³⁾. Hvor stækket den danske Pressefrihed end var bleven ved Forordningen af 27de September 1796, frygtede Gustav IV og hans ivrige Hofkansler Zibeth, der vare enige om at plage Sverige med Censur, dog for, at den danske Literatur skulde smitte Sverige med den saa ilde ansete „politiske Metafysik“; og national Uvilje forstærkede Mistroen⁴⁾. Forbudet var saameget mere latterligt, som Afsætningen af danske Bøger i Sverige kun

1) Artiklen staar i Nr. 1 S. 93—95.

2) Indholdet er her givet efter Oversættelsen i Rahbeks Minerva for 1803 IV, 316. Det Noteskifte, som Sagen fremkaldte, findes i Kollegialtidende for 1804.

3) Note fra Bernstorff af 17de Oktober 1803 til den svenske Gesandt i Kjøbenhavn, Baron Oxenstjerna.

4) De dansk-norske Diplomater i Stockholm fremhævede, at medens Rigskansleren Ehrenheim ytrede sig om Sagen som en oplyst Mand, der oprigtig interesserede sig for Vedligeholdelsen af det literære Samkvem imellem de nordiske Lande, var det klart, at Zibeth havde det væsenlige Ansvar for Forbudet. Denne blev yderligere forbitret over et spydigt Brev fra I. K. Høst, der som Redakteur af Tidsskriftet: Ej blot til Lyst havde anmodet ham om de nødvendige Rettelser i de Artikler, som vedrørte Sverige. (Depescher fra Stockholm af 7de Oktober 1803, og 31te Januar, 30te Marts og 12te Oktober 1804.)

var ubetydelig¹⁾. Det Tilløb til et livligere aandeligt Samkvem mellem de nordiske Riger, som var begyndt kort før det attende Aarhundredes Slutning, var snart standset, og var netop i de sidste Par Aar sygnet hen, samtidig med at Rigerne politisk fjærnedede sig fra hinanden. Skjønt Gustav IV's Forbud altsaa ikke i Øjeblikket følte meget, maatte det gjøre Opsigt som et Slag, rettet imod selve det danske og norske Folk, og som et Vidnesbyrd om, hvorlidt han ønskede noget Samkvem med Naborigerne. Det er derfor paafaldende, at hans Adjudant Baron Tawast i Paris kunde forsikre Dreyer²⁾, ikke blot, at enhver god Svensker ønskede en Forbindelse imellem Danmark og Sverige, men ogsaa, at hans Herre og Konge erkjendte den fuldstændige Nødvendighed af en saadan Forbindelse under de daværende Forhold³⁾. Man spejder forgjæves efter det ringeste Skridt fra Gustav IV's Side, der kunde pege i den Retning. I Oktober 1804 lod han endog paa ny Forbudet imod Indførelsen af danske Skrifter bekjendtgjøre, samtidig med at han lod et lignende Interdikt ramme den franske Literatur.

Dette sidste Skridt hang sammen med det glødende

1) Nyeste Skilderi af Kjøbenhavn for 1804 S. 313 og 934. S. 379 fortælles det, at en svensk Biskop allerede den 6te Marts 1799 havde advaret alle Vægtere paa Zions Mure for danske Afhandlinger.

2) Depesche fra Paris af 30te Marts 1804. Dreyer nævner ikke Adjudantens Navn; men af Schinkel-Bergman IV, 160 er det klart, at det maa være Tawast.

3) C. G. Brinkman, der dengang var svensk Chargé d'affaires i Berlin og i Efteraaret 1804 ventede at blive Kabinetssekretær hos Gustav IV, viste ved sine Udtalelser til Baudissin, at han opfattede Gustav IV's Politik som gaaende i en modsat Retning. Han fremhævede det som sit Ønske, hvis han vandt nogen Indflydelse, da at kunne virke for en Tilnærmelse imellem Sverige og Danmark (Depesche fra Berlin af 23de Oktober 1804.)

Had, han nærede imod Napoleon. Han havde i Sommeren 1803 fattet den besynderlige Plan at rejse til Tyskland, hvor han navnlig opholdt sig længe hos sin Dronnings Slægt i Baden. Han blev her stærkt paa-virket af franske Emigranter, der forstode at benytte sig af hans udprægede Legitimitetsideer til at indgyde ham Had imod Napoleon. Efter Hertugen af Enghiens Drab naaede det en saadan Højde, at den forskruede Mand for Alvor opfattede Napoleon som „Dyret“ i Johannes's Aabenbaring. Det blev hans Yndlingsætning, at alle Fyrster havde den Pligt, med forenede Kræfter at styrte det nittende Hundredaars Belzebub. En haanende og grov Artikel om ham i Moniteur af 14de August 1804 skærpede om muligt hans Had, og han ønskede intet hellere end at give det Luft igjennem Handling ved at slutte sig sammen med andre Fyrster imod Frankrig. Grunden til hans tidligere Vrede imod England var fjærnet allerede 1803, da den engelske Regering udbetalte 250.000 Dukater som Vederlag for de i 1798 opbragte svenske Konvoyer, og skjønt Stemningen imellem Russere og Svenskere var alt andet end god, gjorde dog det fælles Had imod Napoleon det let for Alexander at finde Tilslutning hos Gustav IV til, hvad han vilde foretage for at sætte Skranker for Napoleons Vælde. Det gjaldt snart helt anderledes fjendtlige Skridt end dem, Rusland forgjæves havde villet have Danmark-Norge ind paa. Ved den Traktat, der den 3dje December 1804 sluttedes i Stockholm imellem England og Sverige, erklærede den sidstnævnte Stat sig i en hemmelig Artikel for „krigførende Magt“, og det blev fastsat, at hannoveranske Tropper i engelsk Sold skulde landsættes i Svensk-Pommern. Paa en lignende Maade erklærede Traktaten af 14de Januar 1805 imellem Rusland og Sverige i en hemmelig Paragraf, at Krig var besluttet imod Frankrig. Et russisk Korps paa 15.000 Mand tilligemed 25.000 Svenskere og 10.000 engelsk-hannoveranske Tropper skulde danne en samlet Hær i

Nordtyskland med den Opgave at befri Hannover og marschere imod Holland. Kongen af Sverige skulde have Overkommandoen.

Ved denne Traktat havde Rusland vundet, at det kun havde nødtigt at lade et mindre Korps optræde paa denne Kant, medens det kunde bruge sin Hovedstyrke længere imod Syd sammen med Østerrig. Det var overhovedet klart, at de italienske Forhold i Aaret 1805 traadte i første Række fremfor det nordtyske Spørgsmaal, der hidtil havde været Gjenstand for en saa vedholdende Drøftelse. Krigen vilde faa sin vigtigste Skueplads imod Syd. Men baade Preussen og Danmark-Norge maatte være forberedte paa den Mulighed, at Rusland tillige vilde lade en Hær trænge frem imod Franskmændene i Nordtyskland for fra den Kant at gjøre en Diversion. Navnlig Preussen maatte med Uro se paa, at Svensk-Pommern blev Udgangspunktet for slige Bevægelser. Dets Haab, at det skulde kunne holde Krigen borte fra Landene Østen for Hannover, blev derved skuffet, og hvor vanskeligt vilde det ikke blive for det selv at hævde sin Neutralitet, saafremt Franskmændene førte Krigen over paa Svensk-Pommerns Omraade? Oven i Kjøbet havde det ved Traktaten af 1ste Juni 1804 lovet Frankrig at hindre fjendtlige Hæres Indrykning i de nordtyske Lande. Napoleon havde fra sin Side stræbt at undgaa Alt, hvad der kunde ophidse Preussen imod ham. Da han i Efteraaret 1804 havde ladet den engelske Chargé d'affaires Rumbold opsnappe af Gendarmer i selve Hamburg, havde en i bestemte Udtryk affattet Opfordring fra Kongen af Preussen strax havt til Følge, at han løsgav Rumbold og i en meget høflig Skrivelse gjorde den preussiske Konge en Slags Undskyldning. Saa meget mindre vilde Preussen lade sig kompromittere ved Sveriges Tilslutning til Koalitionsmagterne, og saasnuart det havde nys om, hvad der var paa Bane, søgte det ved et halvt truende Sprog at skræmme Gustav IV fra en saadan Politik. Men Rus-

land stillede sig paa Sveriges Side, og Preussen saa, at, hvis det ikke vilde udsætte sig for en Krig med Kejser Alexander, maatte det lade Gustav IV gjøre, hvad han vilde i Pommern. Forholdet imellem det preussiske og det svenske Hof blev meget spændt, og maaske virkede dette til, at Gustav IV i Hjærtet af Vinteren med sin højt frugtsommelige Dronning rejste hjem over Danmark. Heldigvis havde den dansk-norske Regering Takt nok til at behandle det kongelige Par med udsøgt Opmærksomhed under Rejsen ¹⁾.

En Række Forhandlinger med Rusland og England spille Hovedrollen i Sveriges udenrigske Historie i den nærmeste Tid, idet Spørgsmaal om Formen for Delta-gelse i Koalitionen, om Maalet, der skulde naas, og om de Summer, England skulde yde som Subsidier, bleve Gjenstand for Drøftelse. De Forsøg, som navnlig Toll gjorde paa at trække Kongen ud af den hele mislige Alliance, strandede paa dennes stivsindede Had imod Napoleon. Omsider blev Alt bragt i Orden imellem England og Sverige den 3dje Oktober 1805 under Kongens Ophold paa Bäckaskog i Skaane. En Allé ved det nærliggende Herresæde Arup bærer endnu den Dag idag ved Navnet „Koalitionsalleen“ Minde derom. Mere end én Gang havde Kejser Alexander og England under disse Forhandlinger følt, hvor vanskeligt det var at have med en saa excentrisk Mand at gjøre som Kong Gustav. Europas Ligevægt interesserede ham langt mindre end Tanken om at styrte Napoleon og sætte den Bourbonske Familie igjen paa Tronen. Han havde i Foraaret 1805 givet et iøjnefaldende Vidnesbyrd om sin Foragt for Korsikaneren paa Frankrigs Trone. Da Kongen af Preussen havde sendt Napoleon den sorte Ørns Stjerne, medens han selv til Vederlag modtog Æreslegionens, fandt Gustav IV, der var Ridder af den sorte Ørn, at han ikke kunde bære en Orden, som ogsaa Napoleon bar, og han sendte den der-

¹⁾ De la Gardiska Archivets XIX. 29.

for tilbage til Kongen af Preussen. Rimeligvis glædede det ham med det samme at kunne fornærme Frederik Vilhelm. Som en Fornærmelse maatte denne naturligtvis opfatte det, og det gav Anledning til en Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse imellem de tvende Riger ¹⁾).

Derimod synes det, som om Gustav, da han stod paa Springet til at komme i Krig med Frankrig, for første Gang i flere Aar følte Nødvendigheden af at nærme sig Danmark-Norge noget. I det mindste tog han Anledning af den Gjæstfrihed, det dansk-norske Hof havde vist ham under hans Vinterrejse igjennem Danmark, til at indbyde Kronprins Frederik til at gjæste ham under en Lejrsamling ved Bonarp i Skaane. Kronprinsen afslog Indbydelsen, som han ikke vilde have kunnet tage imod uden stærkt at vække Frankrigs Mistanke; men han søgte at vise Kong Gustav en Opmærksomhed ved at indbyde ham og hans Dronning til at være Faddere for en nyfødt Prinsesse (Frederikke Marie ²⁾). Slige Smaatræk vise, at Forholdet imellem selve Kongefamilierne igjen havde faaet et noget venkabeligere Præg.

Ligesom Berlinerhoffets Passivitet havde bragt Regeringen i Kjøbenhavn til at vægre sig ved at følge Ruslands Politik i 1803 og 1804, saaledes har det utvivlsomt været dette Hofs fortsatte Ulyst til at træde op imod Frankrig, der forhindrede, at Danmark-Norge blev Deltager i den tredje Koalition ³⁾. Bernstorff skrev den

¹⁾ Om Sveriges Stilling og Forhold i denne Tid jvf. Schinkel-Bergman IV.

²⁾ Depescher i den svenske Konges Navn til Gesandten Baron Oxenstjerna i Kjøbenhavn.

³⁾ Den dansk-norske Regering har i disse Aar handlet efter samme Synsmaade, der bragte et engelsk Tidsskrift (the courier of Carlisle) til at udtale i Begyndelsen af Aaret 1805: „Det er en Grundregel: Norden kan Intet foretage

16de Marts 1805 til Blome i Petersborg, at saafremt der var Enighed imellem Preussen og Rusland om at befri og sikre Nordtyskland, vilde det være tilraadeligt for Danmark at slutte sig til slige Planer, der havde et ligesaa heldbringende Formaal som en sikker Grundvold; og de dansk-norske Diplomater i Berlin fremkom flere Gange med Ytringer til de preussiske Ministre, der vise, at Regeringen her hjemme meget ønskede, at Preussen vilde træde kraftig op imod Frankrig. Men hvad der svaredes fra preussisk Side, var i den Grad præget af Ængstelse, at det endog maatte opfattes som en Formaning til Danmark-Norge om at være forsigtigt. Da Baudissin i Januar 1805 udtalte til den daværende preussiske Udenrigsminister Hardenberg, at kun et Forbund imellem Preussen, Rusland og Østerrig vilde kunne standse Napoleons Planer imod Italien, svarede Hardenberg: „Hvis disse tre Magter nu vilde forene sig, for at hindre, hvad de havde burdet forhindre, da der endnu var Tid dertil, vilde en saadan Overenskomst kun faa enhver Koalitions ulykkeligvis altfor godt kjendte Skjæbne. Man vilde altid fattes et Midtpunkt, hvorfra Operationerne kunde ledes. Hvad man var rede til at gjøre idag, vilde man maaske ikke gjøre imorgen, og Preussen og Østerrig vilde være først udsatte for meget usikre Chancer“. Imidlertid troede han dog, at en Enighed imellem disse tre Magter vilde være i højeste Grad ønskelig med Hensyn til at sikre Tysklands Ro og Fred ¹⁾. En endnu mørkere Opfattelse af Farerne ved et Brud med Frankrig udtalte han i Juli Maaned, da Krigen hang over Hovederne, til Kammerjunker Levetzau, der dengang i Baudissins Fraværelse var dansk-norsk Chargé d'affaires i Berlin. Levetzau havde nemlig un-

imod det sydlige Europa uden Preussens Medvirken, hvilket ved sin Stilling og sin Styrke har et Veto i Henseende til alle nordiske Magters Krigsoperationer.

¹⁾ Depesche fra Berlin af 29de Januar 1805.

der en Samtale fremhævet, at det vilde være ønskeligt for de forskjellige Stater at vide, hvad Rusland og hvad Preussen vilde gjøre for at hindre fremtidige Voldsomheder af Bonaparte. Hertil svarede Hardenberg: „Ganske vist vilde det være meget ønskeligt, at alle de Magter, i hvis Tarv det er at standse den franske Herskers Foretagender, kunde ved enig Optræden endelig engang lægge Baand paa disse stedse tilbagevendende Overgreb; men saa længe der ikke er Enighed imellem dem, vilde det kun være at udsætte sig for Farer og Ulykker, saafremt man vilde alene træde op imod Frankrig. Lad os engang“, vedblev han, „gennemgaa de forskjellige Staters Kræfter og Hjælpekilder. Vi vil da se, at hvis vi sætter, at Østerrig . . . erklærede sig imod den fælles Fjende, vilde det blive knust . . ., førend dets Forbundsfæller kunde være det til nogen Gavn . . .; Preussen er næsten det samme Tilfældet med; . . . hvad Danmark angaar, da er dets Politik for forsigtig, dets Kræfter for svage og dets Lande altfor udsatte for alle de Ulykker, som en Erklæring imod Frankrig kunde fremkalde, til at det skulde kunne udtale sig aabenlyst. Hele Syden er nødt til at slutte sig til sine egne Fjender . . ., England har end ikke kunnet forebygge, at midt under Krigen og trods alle dets Anstrængelser, er det glippet, som det havde stillet sig som Maal, nemlig at hindre Frankrig fra at faa sin Sømagt bragt op til dens gamle Styrke og derved blive farligt for det, ligesom det ved sin Landmagt er det for de andre Stater. Hvad Rusland angaar, har det ikke svært ved at udfylde den Rolle, som det spiller. Alle dets Lande ere trygge imod Franskmændenes Foretagender. Forfra er det dækket af Preussen og Østerrig, og fra Søsiden af England og Danmark. Det vover selv Intet; men dets forhastede Skridt kunne bringe alle mulige Ulykker og alle en Krigs sørgeligste Virkninger over de andre svagere Stater, der ere mere udsatte for Franskmændenes Slag . . . Imidlertid“, sagde han tilsidst, „vil Hans Maje-

stæt tage en afgjørende Beslutning, og han har allerede befalet mig at meddele hans Planer og Beslutninger til hans Venner og til alle de Magter, hvem det ligger paa Hjærte at værne om Freden, men navnlig til Danmark. Kongen tror, at hans System vil passe for den danske Regering, og han ønsker at træffe Aftale med denne om det Parti, der bør tages, og om de Midler, som bedst kunne tjene til at sikre Ro og Fred i Norden ¹⁾.“ — En saadan Udtalelse kunde kun have til Formaal indstændig at fraraade Danmark-Norge at slutte sig til Rusland og derimod at stille den preussiske Politik op som Forbilledet.

Det var paa en Maade en Neutralitetsligue, Preussen herved bebudede. I den Retning udtalte ogsaa dets Gesandt i Paris Lucchesini sig. Der var, i Følge hvad han udtalte til Dreyer, den nøjeste Enighed mellem Preussen, Danmark og Sachsen om ikke paa nogen Maade at tage Del i en Fastlands Koalition, men om at hævde Nordtysklands Ro og Neutralitet imod Enhver, der vilde krænke den. Ja, han paastod, at der var sluttet en fuldstændig Overenskomst med gjensidige Forpligtelser til Værn om Neutraliteten ²⁾. Endog i hin Tids Dagpresse kunde man træffe Hentydninger hertil, idet f. Ex. den ansete „Allgemeine Zeitung“ fortalte om en Alliance imellem Preussen, adskillige tyske Stater og Danmark. Men selv om det rimeligvis har været den preussiske Regerings Tanke at ville knytte Sachsen og Danmark til sig, gjorde den dog ikke noget Skridt dertil. Fjorten Dage efter, at Hardenberg havde brugt hine stærke Udtryk til Levetzau, ytrede han, at da Danmarks Tarv ligesaa fuldt som Preussens krævede den strængeste Neutralitet, vilde der altid være Tid til at træffe en Overenskomst, naar man klarere kunde overskue Virkningerne af, at det sidste Forsøg fra

¹⁾ Depesche fra Berlin af 16de Juli 1805.

²⁾ Depescher fra Paris af 19de og 26de Juli 1805.

russisk Side paa at aabne Underhandlinger med Frankrig var blevet afbrudt¹⁾. Netop paa den Tid traadte andre Tanker i Forgrunden hos den preussiske Regering. Napoleon havde tilbudt den Hannover som Løn for en Alliance, og den preussiske Konge var i nogen Tid i Tvivl, om han ikke skulde gaa ind derpaa. Udsigten til den gode Landvinding og Haabet om, at en Tilslutning af Preussen til Frankrig maaske skulde befri Europa for en Fastlandskrig og bringe Napoleon til at gjøre flere vigtige Indrømmelser, havde noget Tillokkende ved sig²⁾. I Sammenligning dermed maatte Tankerne om en Overenskomst med Danmark og Sachsen vige tilbage.

Danmark-Norges Forhold til Frankrig havde i denne Tid været venskabeligt; men der knytter sig ingen vigtigere Forhandling dertil. Kun et enkelt Træk fortjener at nævnes, nærmest af Hensyn til den Personlighed, der fra fransk Side traadte frem derved, nemlig Bernadotte. Denne, som havde Overkommandoen over det franske Armékorps i Hannover, udtalte sig under et midlertidigt Ophold i Paris paa en meget fortrolig Maade til Dreyer. Det var, sagde han, kun lidet efter hans Hoved, at Kongen af Preussen ikke havde ladet Gustav IV have Ro til at foretage de Rustninger i Pommern, som han havde Lyst til. Han selv var derved „gaaet glip af den Fornøjelse, det vilde have været ham at slaa den svenske Konges Hær, og han havde mistet Retten til at tage Kvarter i Pommern; thi“, tilføjede han leende. „der er mig altfor snævert i Hannover.“ Derimod vilde han for sin Part gjøre Alt, hvad han

¹⁾ Depesche fra Berlin af 30te Juli 1805.

²⁾ Jvfr. om disse Forhandlinger Lefebvre: *Histoire des cabinets de l'Europe pendant le consulat et l'empire* (Paris 1845) II, 103 ff. Den af Lefebvre S. 107 anførte Dato taler for at hensætte Forhandlingerne i den Sammenhæng, hvori det er sket i Texten.

kunde, for at fremme et godt Forhold imellem Danmark og Frankrig. Lysten, som han allerede dengang var, efter at fremsætte politiske Projekter, spurgte han en Dag Dreyer, om ikke det danske Hof vilde sætte Pris paa at faa Lauenburg, der i Følge sine naturlige Forhold hørte sammen med Holsten. Det var, sagde han, hans Tanke at foreslaa Kejseren at overlade Danmark dette Landskab som en Løn, der skyldtes det for dets stadige og oprigtige Venskab imod Frankrig under Revolutionen. Men Talleyrand maatte endelig ikke høre noget derom. Dreyer takkede ham for hans Velvilje, idet han dog tilføjede, at den danske Konge kun vilde kunne gaa ind derpaa, naar det blev indrømmet af Landets lovlige Hersker. „Jeg forstaar Eder,“ svarede Bernadotte, „I ønsker denne Tilvæxt, og I vil gjerne modtage den af Frankrig, men ikke tage Landet i Besiddelse før Freden.“ Nogle Dage senere kom han igjen tilbage til Sagen og erklærede, at Kejseren var stemt derfor; „men“, tilføjede han, „jeg forudser, at jeg vil trænge til Penge til min Hær i Hannover. I véd, at jeg ikke faar en „*sous*“ hjemmefra, og at jeg ikke vil kunne finde Penge i Hannover, med mindre jeg griber i Privatmænds Lommer. Jeg vilde imidlertid kunne faa Fuldmagt til at underhandle med Eder om at afstaa Eder Lauenburg, saafremt I laaner mig en Sum Penge.“ Forudsat at det Hele ikke var et løst Indfald af Bernadotte, løb det altsaa ud til at blive et Forsøg paa at afpresse Danmark-Norge en Sum Penge til at underholde de franske Tropper i Hannover. Dreyer svarede, at man i ethvert Tilfælde maatte have fuld Sikkerhed for Pengene, og dermed faldt Sagen bort¹⁾.

Det var under Forhold som dem, Europa frembød i Aaret 1805, heldigt for den dansk-norske Regering, at Napoleon ikke udøvede noget Tryk paa den, da det

¹⁾ Depescher fra Paris af 1ste, 11te og 15de Februar 1805.

trak op til Krig imellem ham og den tredje Koalition. Hvis han overhovedet har skjænket Danmark nogen Tanke, har han rimeligvis indset, at han først maatte sikre sig Preussens Medvirkning, inden han vilde kunne formaa Regeringen i Kjøbenhavn til at stille sig i et fjendtligt Forhold til England og Rusland. Vel var der Rygter om, at han søgte at trække Danmark-Norge ind i sit System, og den svenske Konge rettede endog en bestemt Forespørgsel i den Anledning til den dansk-norske Regering; men Chr. Bernstorff kunde med Sandhed svare, „at der ikke fandt Underhandlinger Sted imellem Danmark og nogen europæisk Magt, som kunde vække Mistanke hos Nabostaters og allierede Magters Hoffer eller give disse Grund til at tro, at den danske Regering var tilbøjelig til at fravige det System, den hidtil havde fulgt“¹⁾. Den svenske Gesandt i Kjøbenhavn, Baron Oxenstjerna, havde ogsaa et klart Blik for, at Danmark-Norge stod Napoleon langt fjærnere end hans Modstandere. Koalitionsmagterne, skrev han hjem „kunna anse Danmark som en säker allierad, så snart omständigheterna tillåto samme att offentligen sig declarera“. Men han var ligesom den engelske Gesandt i Kjøbenhavn, Garlike, af den Mening, at England og Rusland ikke burde formaa Danmark til det mindste Skridt, der kunde „exponere“ det, da dets Stilling var meget farlig²⁾. — Vi have set, at den russiske Regering var af en anden Mening.

¹⁾ Bernstorffs egenhændige Note af 16de August, der er Svar paa en svensk Note af 4de August, findes vedlagt ved Baron Oxenstjernas Depesche af 17de August.

²⁾ Depesche af 11te August.

IV.

Den tredje Koalitionskrigs Tid.

Isteden for at sætte Skranker for Napoleon, end sige trænge Frankrigs Grænser tilbage, gav den tredje Koalition, da den i September 1805 aabnede Krigen, Napoleon Lejlighed til mere glimrende end nogensinde at vise sin Overlegenhed over de gamle Kabinettsregeringers Hærførere og Statsmænd. Europa havde endnu ikke set et Felttog, saa dristigt i sit Anlæg og saa sikkert i sin Gjennemførelse, som det, hvorved Napoleon i Kampen ved Ulm tilintetgjorde den ene østerrigske Hovedhær (Kapitulationerne 17de og 19de Oktober), gjorde sig til Herre over Wien i Midten af November og vandt den store Sejr ved Austerlitz over Russerne og Østerrigerne (den 2den December). Allerede to Dage efter havde den modløse Kejser Frantz hin navnkundige Sammenkomst med sin frygtelige Modstander og senere Svigersøn, der førte til Vaabenstilstanden af 6te December. Russerne maatte efter denne trække sig tilbage til sine egne Lande, og Østerrig laa for Sejrherrens Fødder. Presburgerfreden (26de December) formindskede dets Omfang med 1140 Kvadratmile og 2.800,000 Mennesker. Medens den første Koalitionskrig havde varet i mere end fem Aar, og den anden i to Aar, var denne endt i tre Maaneder.

Samtidig med at Krigen var bleven ført i Sydtyskland og Italien, havde Forholdene længere imod Nord havt stor Betydning. Ingen kunde være i Tvivl om, at det stod i Preussens Magt at kaste et betydningsfuldt Lod i Vægtsskaalen under Krigen. Selv efter at Napoleon ved Ulm havde tilintetgjort den østerrigske Hær under General Mack, vilde en Krigserklæring og en energisk Optræden fra Preussens Side have bragt ham i stor Forlegenhed. Hans ustandselige Fremtrængen ind-

til Mähren havde da ikke kunnet finde Sted, og han vilde have set Preusserne trænge frem imod sig i For-
ening med den engelsk-svensk-russiske Hær, der var be-
stemt til at angribe ham fra Nord. Ogsaa Danmark-
Norge havde da utvivlsomt sluttet sig til Koalitionen.
Preussen havde Udsigt til at spille en Rolle, der var lige
saa stor som den, det havde ladet gaa tabt 1798 og 99, og
denne Gang skulde man tro, at Franskændenes Op-
træden i Hannover saa vel som i Holland, Schweitz og
Italien maatte have lært Berlinerhoffet, at Napoleon var
alle Nabostaters fælles Fjende, at han, hvis han ogsaa
sejrede denne Gang, vilde blive farligere end nogensinde,
og at paa den anden Side Preussen, saafremt Koali-
tionen sejrede, vilde faa en vanskelig Stilling baade til
Rusland og til Østerrig, som vilde sigte det for at have
svigtet den fælles Sag.

Napoleon havde for kort Tid siden, under Indtryk-
ket af Preussens Betydning i Øjeblikket, søgt at trække
det til sig ved at tilbyde det Hannover¹⁾. Men da
hans fuldtro Sendebud Duroc kom til Berlin (1ste Sep-
tember) for at forny Opfordringerne dertil, var Kongen
af Preussen helt kommen bort fra den Tilbøjelighed,
han nogen Tid havde havt til at gaa ind paa det franske
Tilbud, og Durocs Anstrængelser førte til Intet. Preus-
sen søgte, da Krigens brød ud, blot at blive neutralt og
at faa andre Nabostater til det samme. Men saaledes
som den militære Stilling var, vilde Napoleon dog vinde
ulige mere end Koalitionsmagterne ved Preussens og
dets Nabostaters Neutralitet. Den russiske Regering
gjorde derfor krampagtige Anstrængelser for at drage det
bort herfra; men den greb Sagen kejtet an, idet den
troede ved Trusler at kunne paavirke Frederik Vilhelm
III. Kejser Alexander lod uden videre erklære, at han
vilde lade sine Tropper marschere igjennem Sydpreussen
og Schlesien. Den russiske Gesandt i Berlin sagde

¹⁾ Se Side 73.

haanlig i Anledning af Preussens Ønske om Neutralitet: „det er ikke altid nok at ville for at kunne“, og man kunde høre østerrigske Diplomater ytre, at Rusland ikke vilde taale, at Preussen forblev neutralt ¹⁾. Men de russiske Trusler oprørte Frederik Vilhelm, der trods sin Karaktersvagthed var pirrelig, saasnart han mente, man traadte hans Ære for nær. Han besvarede Ruslands Fordringer med at udstede Ordre (20de September) til at sætte hele den preussiske Hær paa Krigsfod. Han vilde med Magt tilbagevise ethvert Forsøg fra russisk Side paa at krænke hans Neutralitet.

Paa samme Tid modarbejdede Preussen og Rusland hinanden i Kjøbenhavn. Petersborgerhoffet havde, som det var at vente, ikke undladt at gjøre endnu et Forsøg paa at faa den dansk-norske Regering draget over paa sin Side. Czartorisky udtalte sig i August og i Begyndelsen af September flere Gange paa den mest indsmigrende Maade til Blome. „Eders egen Sikkerhed,“ sagde han iblandt andet, „kræver nu, at I er i nøje Overensstemmelse med os; thi I kan være overtydede om, at en skjøn Dag kommer Bonaparte og kræver. at I skal erklære Eder. Vi har Efterretninger i saa Henseende, der ængste os meget. thi han vil baade Eder, Mecklenburg og Pommern tillivs“. Men, som Czartorisky selv rykkede frem med, Danmarks Medvirkning behøvedes ogsaa til at fremme de Operationers Held, der kunde blive Følgen, naar 20,000 Russere, som det var paatænkt, landede i Nærheden af Danmarks Grænser. Det var, sagde den russiske Minister. først og fremmest nødvendigt, at den danske Regering traf Forholdsregler til at dække sine Grænser og til, om det behøvedes. strax at kunne samle et Troppekorps i Holsten. Mere krævede Kejsers Alexander ikke, saalænge indtil en russisk Hær var kommen i Nærheden. Hertil føjede Czar-

¹⁾ Häusser anf. St. 645 og Depescher fra Berlin af 3dje og 7de September 1805.

torisky, som det var at vente, en Række Forestillinger om, hvilke Farer en altfor stor Forsigtighed kunde medføre. „Naar I blot“, udbrod han, „vil gaa ind paa vor Synsmaade, kan I være sikre paa, at Kejseren vil gjøre Alt. I har kun at sige et Ord, udtale et Ønske, og I kan være overtydede om, at Kejseren vil gjøre Alt, hvad der staar i hans Magt. I vover Intet. Men, jeg tilstaar, han har følt sig meget ilde berørt ved den Kulde, I hidtil har vist imod ham, og han vilde være det endnu mere, hvis I — her smilede han — vedbliver at indsvøbe alle Eders Svar i Isstykker (*d'envelopper toutes vos réponses de glaçons*), igjennem hvilke det ikke er muligt at gjenkjende den inderlige Tilslutning og den Tilid, som Kejseren saa ivrig attraar at opvække og som han saa fuldt fortjener. Slut Eder mindre til Andre. Jeg forsikrer Eder, at I har nok i Rusland“ ¹⁾. Den myndige Formaning undlod altsaa ikke at stikke frem midt i de venlige Opfordringer. Overensstemmende med disse Udtalelser lod den russiske Regering ved en Ordre af 19de (30te) August Lizakewitsch udtrykkelig opfordre Danmark til at dække sin Sydgrænse med Tropper, og den føjede hertil Ønsket om, at det indenfor denne Grænse vilde modtage de russiske Tropper, som kunde komme i det Tilfælde at maatte begive sig derhen for at modsætte sig Franskmændene ²⁾.

I en helt anden Retning bearbejdede den preussiske Regering Danmark-Norge. Saasnart den i de første Dage af September havde besluttet at forblive neutral, henvendte den sig, i Henhold til, hvad der allerede i Sommeren 1805 havde været paa Tale, baade til Sachsen, Kurhessen og Danmark-Norge for med deres Hjælp at afværge et Sammenstød i Nordtyskland imellem de

¹⁾ Depescher fra Petersborg af 13de og 30te August og 1ste September 1805.

²⁾ Afskrift af Depesche af 19de (30te) August 1805 fra Czar-torisky til Lizakewitsch og tillige Explication confidentielle fra denne til den dansk-norske Regering.

krigførende Magter. Der var, udtalte den til Regeringen i Kjøbenhavn, Fare for, at Franskændene, naar et russisk Korps landede i Svensk-Pommern, deraf skulde tage Anledning til at trænge frem imod Holsten. Den vilde derfor fjerne ethvert Paaskud dertil ved selv at besætte Mecklenburg tilligemed Hamburg og Lübeck, og den opfordrede den dansk-norske Regering til at samvirke ved Besættelsen af de tvende sidstnævnte Stæder og af Havnen Travemünde ¹⁾).

Denne Opfordring stemmede for saavidt med den russiske, som de begge indeholdt Ønsket om, at Danmark-Norge vilde foretage Rustninger i Holsten; men der var dog den stærkeste Strid mellem dem, da Preussen ligesaa fuldt vilde hindre Russernes og Svenskernes Fremtrængen imod Vest som Franskændenes imod Øst. Regeringen i Kjøbenhavn kom i en vanskelig Stilling. Gik den ind paa Preussernes Opfordringer, vilde den stille sig i en skarp Modsætning baade til Ruslands, Sveriges og Englands Politik. Hvor let kunde det ikke drage skjæbnsvangre Virkninger efter sig? Ingen var i Stand til at ane, hvorledes Forholdene vilde udvikle sig i den nærmest følgende Tid. Paa den anden Side vilde det være en tydelig Krigserklæring imod Frankrig, og maaske ogsaa imod Preussen, saafremt russiske Tropper bleve modtagne paa holstensk Grund.

Imidlertid var den dansk-norske Regering i det heldige Tilfælde, at den samtidig kunde opfylde det ene af Ruslands og af Preussens Ønsker, ved nemlig at trække et Troppekorps sammen i Holsten. Oven i Kjøbet gjorde den hele politiske Stilling i Nordtyskland i og for sig dette Skridt nødvendigt. Men medens Regeringen erklærede de tvende Høffer, at den var villig hertil, indlod den sig ikke paa deres videre Opfordringer. Sit Afslag til Preussen begrundede den dels med Stillingens Uklar-

¹⁾ Dette skete ved en Samtale imellem Hardenberg og Levetzau den 10de September.

hed, dels med at de Forpligtelser, denne Magt havde paataget sig overfor Frankrig med Hensyn til at afværge Angreb Øst fra, ikke kunde vedkomme Danmark, og med at den ikke kunde tage Del i slige Skridt uden at bryde sit Venskabsforhold til Rusland. I det Svar, der blev sendt Hoffet i Petersborg, holdt Regeringen sig kun til Opfordringen om at trække Tropper sammen i Holsten. Den erklærede, at der øjeblikkelig var blevet givet Ordre til, at dette skulde ske, og at Kronprinsen selv vilde tage Kommandoen over Tropperne. Den føjede hertil Forsikringen om, at hvis den danske Konge saa sine Stater ved et uretfærdigt Angreb (o: af Franskmændene) blive trukne ind i Krigens Ulykker, vilde han af al Magt støtte de russiske Operationer, der sigtede til at standse en fælles Fjendes Fremskridt og Angreb. Saafremt i et saadant Tilfælde en Forening af de tvende Magters Tropper indenfor Kongens Landomraade blev nødvendig eller ønskelig for begge Parter, skulde den russiske Kejsers Tropper finde en Modtagelse, som ikke lod noget tilbage at ønske. — Tillige greb den dansk-norske Regering Lejligheden til at fremhæve, hvorledes den havde vist sin store Tillid til Kejsereus Politik ved at afvise Forslag fra en anden Magts Side ¹⁾, der syntes at være rettede imod „en Forbundsfælles Tarv, som Hans Majestæt i lang Tid har været vant til ikke at skille fra sit eget.“

Men hvor varme end Udtrykkene vare i dette klogt affattede Svar, og hvor stor end den dansk-norske Regerings Imødekommen syntes at være, havde den i Virkeligheden ikke paataget sig at ville gjøre Noget for Rusland. Rustningerne tilsigtede ikke andet end at afværge de Angreb, som den paatænkte russiske Expedition til Nordtyskland meget let kunde udsætte Danmark for. Ligesom ved sine tidligere Udtalelser i 1804 gav Regeringen i Kjøbenhavn kun Tilsagn om at ville kæmpe

¹⁾ Hermed menes naturligvis de preussiske.

sammen med Russerne, saafremt den selv blev angrebet af Franskmændene. Den berørte ikke med et Ord Ruslands Opfordring til at modtage dets Tropper i Holsten, naar disse ønskede at bekæmpe Franskmændene herfra. Den var endog bestemt paa aldeles ikke at ville tillade de russiske Tropper at marschere over holstensk Grund ¹⁾).

En saa spændt Stilling som den, der herskede i Nordtyskland i September 1805. kunde ikke vare længe. Det maatte snart vise sig, hvilket Parti Preussen vilde tage. Den russiske Regering var for klog til at blive staaende ved den truende Erklæring, hvormed den havde villet imponere Preussen, og allerede Dagen efter, at Erklæringen var bleven afgivet, kom der (20de September) en Anmodning fra Kejser Alexander om en personlig Sammenkomst med Frederik Vilhelm. Men det saa dog truende ud mellem de tvende Stormagter. Da Levetzau den 30te September eller 1ste Oktober meddelte Hardenberg, at hans Regering var rede til efter Preussens Ønske at samle et Troppekorps i Holsten ²⁾, lagde den preussiske Minister ikke Dølgmaal paa, at en Krig med Rusland maaske stod for Døren. Han spurgte, om den danske Regering troede, at en Troppe-samling i Holsten vilde være tilstrækkelig til at holde Krigen borte fra dens Grænser, og om den vilde

¹⁾ Svaret til Rusland kaldes „Précis d'une réponse verbale et confidentielle faite à Mr. de Lizakewitsch“ (30te Septbr.). Hermed er det interessant at jævnføre Depeschen til Petersborg af 3dje Oktober, som danner Kommentaren dertil. Naar det i Minerva for 1805, 3dje Kvartal S. 344 i Artiklen Historie (dateret 1ste Oktober) hedder: „Vort Fædreland siges at have givet et Naboland et meget bestemt Svar om sit politiske Forhold,“ tyder det maaske paa, at der har været Rygter i Omløb om den russiske Pression; men det kan ogsaa gaa paa de (S. 80) omtalte Forhandlinger med Preussen.

²⁾ Om Forhandlingerne med Preussen se Depescher fra Berlin af 1ste Oktober og til Petersborg af 3dje Oktober.

rolig se paa, at Russerne maaske gjorde sig til Herrer over Travemünde og Lübeck og landsatte et Troppekorps her. Forholdene, udtalte han, havde i den seneste Tid forandret sig, hans Hof havde set sig tvunget ved Ruslands Færd til at udruste hele sin Hær, og det havde derfor opgivet de Skridt, det havde paatænkt for at sikre sig Mecklenburgs og Hansestædernes Neutralitet; Alt vilde komme til at afhænge af den Samtale, der skulde finde Sted imellem Kejser Alexander og den preussiske Konge; Preussen haabede at kunne bevare sin Neutralitet, men Rusland skulde faa at se, at Preussen ikke vilde lade det foreskrive sig Love. Naar hin Samtale havde fundet Sted, vilde Berlinerhoffet træffe yderligere Beslutninger, og det vilde da forhandle med Danmark og de andre neutrale Nabostater om de nødvendige fælles Foranstaltninger. Foreløbig spurgte han, om man fra dansk Side vilde tillade, at preussiske Tropper marscherede igjennem Holsten for at besætte Hamburg¹⁾.

Det saa saaledes ud til, at Danmark kunde blive nødt til at vælge imellem en preussisk eller russisk Alliance under en Krig imellem de tvende Magter. Da bragte et Budskab, der faa Dage efter naaede Berlin, et Omslag i den hele Stilling. Med et fuldstændigt Fejlsyn paa, hvad der kunde bydes Frederik Vilhelm III, havde Napoleon for desto lettere at omringe Østerrigerne ved Ulm, ladet Bernadotte med sit Armékorps den 3dje Oktober marschere igjennem det Anspachske, som dengang tilhørte Preussen. Efter at Rusland ved sit Fejlgreb havde stødt Preussen over til Frankrig, kastede Napoleon det ved en endnu større Fejl i Armene paa sine Modstandere. Den strategiske Fordel, han vandt ved denne Neutralitetskrænkelse, var for Intet at regne imod den Trumf, han gav Rusland og Østerrig paa Haanden. Den russiske Gesandt i Berlin, Alopæus, kunde med Føje skrive (8de Oktober): „Bonapartes

¹⁾ Depesche fra Berlin af 1ste Oktober.

Daarskab er kommen den gode Sag til Hjælp . . . hvor der før var sort, er der nu pludselig blevet hvidt for os“ ¹⁾. Ikke blot steg den Forbitrelse imod Franskændene, der tidligere havde været almindelig i indflydelsesrige Kredse i Berlin; men Frederik Vilhelm III selv gav sig hen i samme Stemning. Han lod i en skarp Note erklære de franske Udsendinge i Berlin, at han efter dette Brud paa hans Neutralitet holdt sig løst fra alle tidligere Tilsagn til Frankrig. Medens Vejen aabnedes for Russerne igjennem de østlige preussiske Lande, samlede han Troppemasser imod Vest, et preussisk Korps marscherede i Slutningen af Oktober ind i Hannover, som Franskændene ved Koalitionskrigens Udbrud havde rømmet med Undtagelse af Fæstningen Hameln, og de tidligere hannoveranske Embedsmænd bleve gjenindsatte i deres Stillinger i den nordlige Del af Landet. Kejser Alexander selv kom til Berlin den 25de Oktober, og hans Personlighed udøvede en uimodstaaelig Virkning paa dem, med hvem han kom i Forbindelse. Men omtrent samtidig fik man Budskabet om Østerrigernes Ulykker ved Ulm. Frederik Vilhelm var nu ikke helt uimodtagelig for deres Raad, der advarede imod et Brud med Frankrig, og han traf, som saa tidt ellers, en halv Forholdsregel. Ved Overenskomsten i Potsdam (3dje November) med Rusland fastholdt han, først at ville kræve visse Indrømmelser af Napoleon; men saafremt denne ikke inden 4 Uger tiltraadte det opstillede Fredsgrundlag, forpligtede han sig til strax derefter at angribe Frankrig med 180,000 Mand. Rusland lovede i en hemmelig Artikel at ville virke til, at England gik ind paa en Ombytning eller Afstaaelse af Hannover. — Natten efter denne Overenskomsts Afslutning fandt hint berømte Optrin Sted, da Alexander stod ved Frederik II's Ligkiste sammen med det preussiske Kongepar og her ærede Heltens Minde ved at kysse Ligkisten.

¹⁾ Citeret af Häusser anf. St. 647 Note.

Det er bekjendt, at denne Overenskomst i Potsdam medførte en Række Ulykker baade for Preussen selv og for hele Europa. Isteden for strax at gaa løs paa Franskændene, spildte Preussen Tiden med at tilsende Napoleon et Ultimatum, om hvilket Chr. Bernstorff træffende sagde, at de Betingelser, det indeholdt, ikke kunde være haardere, saafremt Napoleon var besejret og ydmyget. Og til at overbringe det brugte Regeringen en Mand, der mindst af Alt havde Karakterstyrke til at røgte et sligt Ærinde, nemlig Grev Haugwitz. Han lod sig holde hen med Snak af Napoleon og henvise til at underhandle med Talleyrand i Wien, imedens Napoleon vandt Tid til at sejre over Russerne. Før at endelig Taabelighedernes Maal skulde blive fuldt, ventede Kejsers Alexander ikke med at lade det komme til et afgjørende Slag, indtil Preussens Tilslutning var bleven afgjort; men tørstende efter den Hæder at slaa Napoleon, satte han Koalitionens Sag paa Spil ved at angribe Franskændene ved Austerlitz. I samme Grad Østerrig efter dette Slag var ydmyget og modløst, stod Preussen kompromitteret overfor Napoleon, og isteden for at foreskrive denne Love, saa Haugwitz sig dels nødt, dels fristet til at gaa ind paa, hvad han krævede af Preussen. Haugwitz undertegnede den 15de December i Schönbrunn et fransk-preussisk Forbund. Herefter skulde Preussen overlade Bajern Markgrevslandet Anspach og afstaa Frankrig, hvad det endnu havde tilbage af Fyrstendømmet Kleve Øst for Rhinen, men til Vederlag have Hannover.

Efter Svingningen i Preussens Politik i Oktober Maaned havde Russerne, Svenskerne og Englænderne uhindrede kunnet trænge frem i Nordtyskland. Et engelsk Korps landede den 13de November ved Stade i Hannover, et andet besatte i December Wesermundingerne, og et russisk Korps, der den 5de Oktober var landet i Svensk-Pommern, marscherede igjennem Mecklenburg til Hannover, som blev rømmet af Preusserne. Russerne begyndte at belejre Hameln. Gustav IV kom selv den

2den November til Stralsund; men da Forholdet til Berlinerhoffet var spændt som en Følge af Sammenstødet i Ordenssagen tidligere paa Aaret, spildte han Tiden med at kjævles med dette Hof. Omsider marscherede de svenske Tropper Vesterpaa, saaledes at Kongen den 20de December kunde tage Hovedkvarter i Lüneburg. Men nu var Krigen allerede endt i Sydtyskland, og baade de engelske og de russiske Tropper kaldtes snart bort. Uden at have udrettet noget trak Gustav sig tilbage med Hovedkorpset, misfornøjet med sine Forbundsfæller og harmfuld over den hele politiske Stilling. Kun en mindre Afdeling Svenskere blev staaende i det Hannoveranske. Gustav IV var saa ilde tilfreds over de Vanskeligheder, hvori hans Forhold til Tyskland udviklede ham, at han, der allerede tidligere havde solgt Wismar til Mecklenburg, nu vilde sælge Svensk-Pommern til Rusland, unægtelig et forbavsende Skridt af en Konge, der nærede saa ophøjede Forestillinger om en Fyrstes Kald, som han gjorde.

Den dansk-norske Regering havde imidlertid ladet den Troppeansamling finde Sted, hvorom den havde givet baade Preussen og Rusland Tilsagn. I de nærmest foregaaende Aar havde den ikke tænkt sig Muligheden af at kunne komme til at forsvare sine Grænser imod Andre end Franskmændene. Flere Betænkninger af Generalkvartermester Binzer fra Aaret 1804 vidne om, hvorledes Kronprinsen søgte at klare sig, hvad der helst burde gjøres i Tilfælde af et fransk Angreb¹⁾. Kronprins Frederiks Uvilje imod Napoleon og Franskmændene gik saavidt, at det holdt haardt for ham at faa Øjet op for de franske Hæres daværende Overlegenhed over alle andre. Nogle kritiske Bemærkninger af en preussisk Officer om Slaget ved Marengo, hvilke Gene-

¹⁾ Aktstykker i Krigsministeriets Arkiv, f. Ex. en Række „militärische Fragen“ som Binzer udarbejdede i December 1804.

ral Ewald havde tilsendt ham, gave ham Anledning til at tilskrive Ewald: „De stemme ganske med de Tanker, jeg stedse har gjort mig om disse Herrer (o: Fransk-mændene). Deres eneste Fortrin bestaar i, at de kun have liden Bagage, og i deres hurtige og godt kombinerede Marscher. Enhver Armé, der opgiver det overflødige Pedanteri, holder god Orden og afskaffer Bagagen, vil sikkert altid have Fortrinet fremfor Fransk-mændene“¹⁾.

Nu i Aaret 1805 var det dog ikke Tanken om et fransk Angreb, der fremkaldte Troppesamlingen, men, som vi have set, det usikre Forhold mellem Rusland og Sverige paa den ene Side og Preussen paa den anden. Maaske vilde ogsaa England blive indviklet med deri. Det gjaldt derfor saavidt muligt at sikre sig paa flere Punkter. Allerede den 21de September, altsaa 9 Dage, inden det ovenfor omtalte Svar blev givet Lizakewitsch, tilskrev Kronprinsen baade det danske og det tyske Kancelli saaledes: „De nuværende Konjunkturer fordre, at Armeen maa være beredt til paa første Vink at kunne bevæge sig til ethvert Punkt, som Statens Tare maatte kræve“. Der blev samme Dag givet den langt overvejende Del af Hæren Befaling til at holde sig marschfærdig den 1ste Oktober. Ordre blev udstedte til, at „samtlige Søbatterier paa Amager, Christianshavn, Citadellet og Kronborg strax monteres og sættes i fuldkommen Forsvarsstand“; Admiralitetet fik Befaling til ufortøvet at armere og bemane Tre Kroners Batteri, Nyholms Søbatteri, samt alle Defensionsfartøjerne, hvilke dog skulde blive liggende i Flaaden; Matroserne, der kom hjem efter at have været udkommanderede, skulde „ikke demitteres, men forblive under Hvervingen og bruges til et og andet Arbejde“. Selv Bornholm og Christiansø bleve inddragne under Befalingen om, at alle Batterier skulde monteres og bemandedes, og det blev

1) Brev af 31te Juli 1803 i Krigsministeriets Arkiv.

paabudt Kommandanten paa Bornholm at paase, at ikke væbnede Tropper af nogen fremmed Nation landede paa Øen ¹⁾).

Det var imidlertid vigtigst at sikre Sydgrænsen, og Troppemarscher og Transporter fremskyndedes saaledes, at en Styrke paa henved 20.000 Mand i de første Dage af Oktober var samlet i Holsten under Kronprinsens Kommando. Avantgarden under Ewald vogtede Grænsen paa Strækningen imellem Lübeck og Hamburg, medens Hovedstyrken af Hæren var fordelt omkring i den nordlige Del af Holsten.

Da Forholdet imellem Rusland og Preussen hurtigt blev godt efter Udbruddet af Koalitionskrigen, og der overhovedet ikke blev løsnat et Bøsseskud i Nærheden af den holstenske Grænse, fik det danske Armékorps en uventet let Opgave at løse. Kronprinsen kunde endog (23de Oktober) give Ewald Befaling til ikke at uddele skarpe Patroner, da det blot kom an paa at „markere Grænsen“. Men det blev desuagtet en langvarig Troppesamling. De europæiske Forholds Udvikling i de nærmest følgende Aar gjorde det i Følge den dansk-norske Regerings Skjøn nødvendigt stedse at holde det store Troppekorps paa Benene i Holsten.

Dette fik en ikke ringe Indflydelse paa Regeringens Ledelse. Kronprins Frederik vedblev at beholde Kommandoen over Tropperne i Holsten. Skjønt Afstanden imellem Kiel og Kjøbenhavn kun er ringe, og han i kritiske Øjeblikke vilde have Tid nok til fra Hovedstaden at ile til Hæren og tage Kommandoen over den, foretrak han at blive i Kiel, hvor han druknede i en Række Kommandoforretninger, som enhver middelmaadig General kunde have passet ligesaa godt eller bedre. Det faldt vistnok aldrig en Mand med hans Pligtfølelse ind derfor at ville forsømme de almindelige Regerings-

¹⁾ Disse forskjellige Ordre af 29de September og 5te Oktober findes i Krigsministeriets Arkiv.

sager. Men det var lidet heldigt, at han ikke kunde røgte dem der, hvor Regeringskollegierne vare, nemlig i Kjøbenhavn. Man kan næppe tænke sig en uheldigere Ordning end den, som blev nødvendiggjort ved hans Ophold i Holsten. Statsraadets fleste Medlemmer og den sindssvage Konge, i hvis Navn endnu Love, Resolutioner og Kundgjørelser skulde udstedes, vare i Kjøbenhavn, medens Landets virkelige Regent opholdt sig i Kiel. Kun én Statsminister, nemlig Chr. Bernstorff, var her stedse hos ham.

Forskjellige Forhold have maaske virket til at fremkalde denne Ordning ¹⁾. Navnlig maatte Kronprinsens usalige Mani for Exercervæsen og selv den smaaligste militære Detail gjøre det vanskeligt for ham at være borte fra Hæren; men der er tillige stor Sandsynlighed for, at han har søgt paa denne Maade at komme til at staa friere overfor Statsraadet. Han kunde i Kiel afgjøre adskillige Sager paa egen Haand, medens det var langt sværere i Kjøbenhavn at unddrage Statsraadet den store Myndighed, som tilkom det ²⁾. Det vedrører os ikke her nærmere at gaa ind paa de Ulemper, som Kronprinsens Ophold i Kiel voldte den almindelige Styrelse; men vi ville blot fremhæve den Kjendsgjæring, at den Forkjærlighed, som han i Holsten i Aarene fra 1805 til 1807 fik for at regere uden Statsraadets stadige Medvirkning, havde stor Del i, at han, strax efter at han var bleven Konge (1808), begyndte at føre en fuldstændig Kabinetsregering. Enhver véd, at det ikke blev til Baade for vort Fædreland.

¹⁾ Jvfr. Aal: Erindringer I, 49, hvormed kan sammenstilles Ørsted: Af mit Livs og min Tids Historie III, 119 ff. Ørsted citerer S. 122 en Ytring af „en Mand, der stod den højere Statsstyrelse temmelig nær, at det ej kunde være uden for at faa friere Hænder i Forhold til Statsraadet, Kronprinsen havde forlagt sin Residens til Kiel“.

²⁾ Jvfr. om den gjældende Ordning for Styrelsen I, S. 12.

Det er fremdeles indlysende, at Kronprinsens Ophold i Kiel særlig maatte virke forstyrrende og sinkende paa Ledelsen af de udenrigske Sager. Han tog Udenrigsministeren med sig til Kiel; men da de fremmede Gesandter vare i Kjøbenhavn, maatte al mundtlig Forhandling med dem ligesom Bestyrelsen af alle løbende Forretninger overlades Chr. Bernstorffs Broder Joachim Bernstorff, der allerede anden August 1800 var bleven Direktør over det udenrigske Departement. Det fulgtes endog som en ufravigelig Regel, at de fremmede Diplomater skulde henvende sig til ham og ikke kunde faa Adgang til at forhandle med Chr. Bernstorff eller Kronprinsen. En stor Del Sager af mindre Vægt expederedes saaledes af Joachim Bernstorff, efter at han havde forelagt dem til Approbation i Statsraadet af den sindssvage Christian VII. Men gjaldt det en vigtigere Sag, maatte den meddeles Kronprinsen og Chr. Bernstorff. Naar saaledes en fremmed Diplomat havde en eller anden Note at overrække eller en Opfordring at rette til den dansk-norske Regering, maatte Joachim Bernstorff, efter at have forhandlet med ham, gjøre Indberetning derom til Broderen med Anmodning om at faa meddelt, hvilket endeligt Svar han havde at give. Saa drøftede Chr. Bernstorff Sagen med Kronprinsen og sendte i Følge den Befaling, han modtog af denne, Broderen et Svar, der snart var mere, snart mindre fuldstændig redigeret. Det blev af Joachim Bernstorff bragt i sin endelige Form, forelagt Christian VII til Approbation og derpaa endelig overrakt vedkommende Gesandt. De Depescher, der drejede sig om politiske Sager, sendtes regelmæssig af de dansk-norske Gesandter i Udlandet til Chr. Bernstorff, ligesom det ogsaa i Almindelighed var denne, der tilskrev Diplomaterne om alt Sligt. Selv om de tvende Brødre Bernstorff vare nok saa enige i deres Synsmaade, og om de end nok saameget sendte hinanden Gjenparter af deres Skrivelser eller Udtalelser,

var dette en saare uheldig Ordning. Hvor forbavsende er det ikke, at en mundtlig Forhandling ikke kunde finde Sted imellem selve Udenrigsministeren og de fremmede Diplomater, og hvilken Tid gik ikke tabt med det idelige Skriveri frem og tilbage? Hvilken besynderlig Rolle kom Statsraadet endelig ikke til at spille herved. Det havde i slige Sager, hvor Meddelelsen om den fattede Beslutning kom fra Kiel, kun at være Tilskuer, naar den afsindige Konge skrev sit „Approberet“ paa Forestillingen. Ingen kunde tænke paa at ytre et Ord om Sagen. Det var en af de ikke faa uheldige Virkninger, der fremkom, idet man stedse fastholdt Fiktionen med at Christian VII var regerende Konge, og derved, at Staten havde faaet et dobbelt Midtpunkt, et i Kjøbenhavn og et i Kiel. Kronprinsen har sandsynligvis fundet det saarende for sin Følelse at lade sin Fader erklære umyndig ¹⁾ og selv formelig overtage Regentskabet. Men Statens Tarv burde ikke være sat til Side for Pietets-hensyn. Kronprinsen havde ingen anden Pligt imod sin sindssvage Fader end at sørge for, at han fik en kjærlig Pleje.

Det Omslag, der siden den russiske Pression i September havde fundet Sted i Fastlandsmagternes Stilling, blev følt af den dansk-norske Regering. Saasnart Rusland mente at være sikkert paa Preussens Medvirkning, troede det at have Spillet vundet med Hensyn til Dan-

¹⁾ Ved at undlade dette voldte han sig flere Ærgrelser, idet listige Bedragerere fik den afsindige Konge til at underskrive Pengeforskrivninger, som de derpaa enten selv præsenterede Regeringen til Betaling eller solgte til Andre, som da afkrævede Regeringen Beløbet. Navnlig gjorde en Kammerherre Bülow sig skyldig i slige Bedragerier. (Jvfr. P. A. Heibergs Erindringer S. 49). De diplomatiske Depescher fra Slutningen af 1806 og Begyndelsen af 1807 indeholde nærmere Oplysninger om denne Sag, hvori ogsaa den franske Gesandt i Hamburg, Bourienne spillede en Rolle.

mark-Norge. I Henhold til en Ordre fra sit Hof gjorde Lizakewitsch i de første Dage af November et nyt Forsøg paa at drage Regeringen i Kjøbenhavn over paa Koalitionens Side. Den russiske Regering indrømmede, at Danmark-Norges Neutralitet havde været forstaaelig nok, saalænge Preussen gav sig Udseende af med Vaaben i Haand at ville hævde en Neutralitet, der havde kunnet blive fordærlig for de Forbundne. Men efter at Frankrigs Færd havde bragt Preussen til at erklære sig for de Allierede, burde Danmark nødvendigvis slutte sig til disse. „Selv om Frankrig“, hed det videre, „har havt Lykke med sig i Førstningen, er det dog umuligt, at det skulde kunne modstaa det Stød, der fra alle Sider vil blive rettet imod det, og det vil snart blive trængt tilbage indenfor sine egne Grænser, hvis alle Magterne ere besjælede af en lige oprigtig Iver efter at sætte Skranker for dets ødelæggende Ærgjerrighed.“ I Følge den Vægt, Danmark-Norge stedse havde tillagt den preussiske Politik, kunde det vistnok ventes, at denne Opfordring vilde finde et mere aabent Øre hos den dansk-norske Regering end Ruslands tidligere Forestillinger i lignende Retning. Det var bekjendt, at Hardenberg i Berlin førte et stærkt Sprog imod Fransk-mændene. Baudissin, der nu paa ny havde overtaget sine Gesandtskabsforretninger i Berlin, havde endog hørt ham udtale om Haugwitz's Sendelse til Napoleon, at den næppe vilde have den ringeste Virkning, da han var overtudet om, at Bonaparte vilde vægre sig ved at gaa ind derpaa. „Man vil“, sagde han med Eftertryk, „ikke faa Fred uden med Vaaben i Haand.“ Men det var ikke første Gang, man havde hørt slige store Ord fra de preussiske Ministres Side, uden at Handlingen havde svaret dertil. Preussen udtalte sig ikke nærmere til Danmark-Norge om sin Stilling i dette Øjeblik, og Regeringen her hjemme vidste ikke med Sikkerhed, hvad det vilde gjøre, naar det kom til Stykket. Haugwitz's Sendelse lod sig godt opfatte som et Vid-

nesbyrd om, at de halve Forholdsreglers Tid endnu ikke var forbi. Derimod vidste man, at Napoleon hidtil havde slaaet Alt ned, hvad der traadte i Vejen for ham, og enten havde besat Wien eller var lige ved at gjøre det. Vilde Preussens Deltagelse i Krigen, hvis den virkelig omsider fandt Sted, maaske ikke komme for silde? Hvor meget man end ønskede, at Preussen med Energi vilde slutte sig til de Allierede, holdt man det for Daarskab i et saa uklart Øjeblik selv at vove et Brud med den Magt, der mulig om kort Tid kom til at staa som den almægtige Sejrherre i Europa. Det Svar, der den 23de November blev givet Lizakewitsch, var i Henhold til denne Synsmaade et Afslag. Man fremhævede stærkt heri Uvisheden om Preussens virkelige Politik, og man hævdede, at, saaledes som Forholdet var, vilde der ikke være Grund til at „antage et System, som vi ikke vilde tøve med at slutte os til, hvis vi havde Evne til at kaste et Lod i Vægtskaalen, der enten var afgjørende eller svarede til de Farer og de Ofre, som vi vilde paadrage os“ ¹⁾. I god Samklang med denne Beslutning afviste den dansk-norske Regering meget bestemt Rekvisitioner paa Fourage og andre Sager, som den preussiske Regering i Slutningen af November rettede til den holstenske Landsregering i Glückstadt ²⁾. Ligesaa lidt vilde den gaa ind paa Preussens Fordring, at al Kornudførsel fra Holsten skulde være forbudt undtagen til de med Preussen forbundne Stater. Frankrig vilde utvivlsomt have opfattet sligt som et Brud paa Neutraliteten.

Faa Dage efter kom Efterretningerne Slag i Slag om Napoleons Sejr ved Austerlitz og den østerrigsk-

¹⁾ Om denne Sag tales der i en Note fra Lizakewitsch af 3dje November 1805, hvor han meddeler Indholdet af en Depesche hjemmefra, samt Précis d'une réponse verbale faite à Mr. de Lizakewitsch af 23de November 1805.

²⁾ Depesche til Berlin af 6te December og Forestilling af 13de December 1805.

franske Vaabenstilstand. Hardenberg udtalte i Anledning af denne endog ligefrem til Baudissin, at han var fuldstændig uvidende om, hvordan Preussens politiske Stilling i Øjeblikket var baade i Forhold til Frankrig, Østerrig og Rusland. Den Dag, da Budskabet kom til Berlin om denne Stilstand, lagde man ved Kongens Taffel Mærke til, hvor tavs han selv var, og til at Dronning Louise saa forgrædt ud. Stemningen blev endnu værre i Berlin, da Haugwitz meldte om sin for Preussen lidet hæderlige Overenskomst i Schönbrunn, som Hardenberg ikke længe efter i en Samtale med Christian Bernstorff træffende kaldte Preussens Kapitulation. Den dansk-norske Regering kunde under disse Forhold ikke andet end glæde sig over, at den havde holdt sig tilbage og ikke kompromitteret sig overfor Napoleon.

V.

Tiden imellem Presburgerfreden og Udbruddet af den fransk-preussiske Krig i Oktober 1806.

At den europæiske Stilling var bleven mange Gange forværret ved Koalitionskrigen, var klart for den dansk-norske Regering og blev med hver Dag endnu mere indlysende. Napoleons Herredømme sprængte alle Skranke. Huset Bourbons Fordrivelse fra Neapel, hvor Joseph Bonaparte blev Konge, den bataviske Republiks Omdannelse til Kongeriget Holland, som Napoleon gav til sin anden Broder Louis, Oprettelsen af Hertugdømmet Neuchâtel for hans Stabschef Berthier og af Storhertugdømmet Berg for hans Svoger og udmærkede Ryttergeneral Murat, Bajerns, Würtembergs og Badens fuldstændige Afhængighed af Frankrig, trods en nominel Souverænetet, det var altsammen slaaende Vidnesbyrd

om den napoleonske Politik's Almagt i det nærmest paafølgende Halvaar. Samtidig dermed stod Rusland i sin tilbagetrukne Stilling, med svækket militær Hæder, ydmyget i sit Forsøg paa at standse ham og uden Evne til at kunne møde ham paa noget Punkt. England havde samtidig med Østerrigernes Ulykker ved Ulm hævdet sin Overvægt over den fransk-spanske Sømagt ved Trafalgar, hvor Nelson sluttede sin Sejrsbane med sin Død, og enhver Tanke hos Napoleon om at kunne møde det paa Søen var tilintetgjort for en Række Aar. Men ikke uden Grund gav Budskabet om Nederlaget ved Austerlitz Pitts svage Helbred det sidste Stød, saaledes at han døde 24de Januar 1806. Det var i den første Tid lige-saa umuligt for England at rejse nogen jævnbyrdig Modstand imod Frankrig paa Fastlandet, som det var for Napoleon at knuse den engelske Sømagt. Det skyndte sig at trække sine Tropper bort fra Nordtyskland. Preussen endelig var kommet ind paa en Bane, der voldte det den ene Ydmygelse efter den anden og bragte den personlig saa hæderlige Frederik Vilhelm III til at følge en vanærende Politik.

Vi kunne her kun i løse Omrids berøre Preussens Vaklen frem og tilbage. Det vovede efter Østerrigs Nederlag ikke at optage en Krig med Napoleon, men krympede sig dog ved at stadfæste, hvad Haugwitz var gaaet ind paa i Schönbrunn. Napoleon fik den 15de Februar 1806 Haugwitz til at slutte en ny Overenskomst i Paris, ugunstigere for Preussen end den Schönbrunnske, saaledes at denne Magt forpligtede sig til at spærre Elbens og Wesers Munding og sine egne Havne for de engelske Skibe; og efter at den preussiske Konge var bleven fuldstændig kompromitteret overfor England, proklamerede han end mere sin Afhængighed af Frankrig ved at lade den i Moniteur udskjældte Hardenberg falde som Minister og afløse af Haugwitz. Preussens Tilknytning til Frankrig og fuldstændige Brud med England, da det ved et Manifest af 1ste April tog Hannover i Besiddelse,

Englands Gjengjældelse heraf ved at lægge dets Skibe under Beslag og blokere dets Havne, og endelig Preussens aabne Krigserklæring til England (11te Juni 1806), det var de Konsekvenser, hvortil Haugwitz's Sendelse til Napoleon efter Potsdammeroverenskomsten havde ført. I sin Fortvivelse over, hvad der var sket, stemplede Hardenberg, som rigtignok selv ingenlunde var uden Skyld i de sidste Aars uheldige Politik, under en Samtale med Chr. Bernstorff Haugwitz's Færd som „*infame*“, kaldte den Traktat, denne paa egen Haand havde sluttet med Napoleon, „ligesaa djævelsk som vanærende“, og sagde, at den vilde „gjøre Frankrig til Preussens Herre, nedværdige den preussiske Konge i Europas Øjne og bringe ham i Strid med alle de Magter, der hidtil havde været hans Venner¹⁾“ I Virkeligheden kom Preussen ikke blot i Krig med England, men ogsaa i et meget spændt Forhold til Rusland og i Krig med Sverige. Da Preusserne, i Henhold til Overenskomsten med Napoleon af 15de December 1805, i de første Maaneder af 1806 besatte Hannover, lod Gustav Adolf en Afdeling af sine Tropper blive staaende i Lauenburg. Forgjæves opfordrede baade Rusland og England ham til at undgaa Strid med Preussen. Han mente ligesaa lidt at burde vige, som hans store Ideal Carl XII nogensinde havde gjort det, og da Preusserne med Magt tvang det lille svenske Korps til at rømme Lauenburg (23de April 1806), blev han saa forbitret derover, at han erklærede Preussen Krig og begyndte at blokere dets Havne. Skjønt dette ikke

1) Ligesaa stærkt udtalte Hardenberg sig faa Dage senere til Baudissin. „*Voilà,*“ sagde han, „*où nous ont conduits la scélératesse, la faiblesse et surtout la précipitation avec lesquelles, non obstant mes représentations et mes instances, on a éparpillé l'armée Prussienne et négligé de lui faire occuper des positions concentrées, où elle aurait pû conserver l'attitude imposante qu'on lui avait fait prendre*“. (Depescher fra Berlin af 25de Februar og 4de Marts 1806).

voldte Preussen nogen alvorlig Fare, virkede det dog til at vanskeliggjøre dets Stilling; thi Rusland vilde ikke lade Sverige i Stikken, hvis Preussen gjorde et alvorligt Angreb paa den svenske Konge i Pommern, det eneste Sted, hvor det kunde komme ham paa Livet. Saafremt Preussen under disse Forhold fuldstændig havde kastet Broen af bag sig og sluttet sig til Frankrig, vilde der endda have været Mening i dets Politik. Men de ledende Statsmænd som Haugwitz og Lombard vare overtydede om, at en Krig med Napoleon snart vilde blive uundgaaelig, og de besluttede kun tilsyneladende at slutte sig til Frankrig for at vinde Tid til at kunne gjøre sig rede til denne Krig. De saa ikke, at Alt, hvad de opnaaede ved et saadant dobbelt Spil, var at Preussen kom til at staa fuldstændig isoleret overfor Frankrig.

Snart efter at Napoleon havde drevet Berlinerhoffet saavidt, fuldførte han det Skridt, hvortil Spiren tydelig laa i Presburgerfreden, nemlig at opløse det tyske Rige. Han dannede det navnkundige Rhinforbund (17de Juli)¹⁾. Bajern, Würtemberg, Baden, Hessen-Darmstadt og 12 andre vesttyske Stater traadte herved ud af det tyske Rige og knyttedes som „rhinske Forbundsstater“ til Napoleon, der blev Forbundets Protektor, med andre Ord dets Overherre, i det mindste i militær Henseende. Efter at dette var blevet meddelt Rigsdagen i Regensburg, lod den tyske Kejser her udtale, at han holdt det Baand, som hidtil havde knyttet ham til Riget, for opløst, og at han derfor nedlagde Kejserkronen og fritog alle Rigets Stænder for de Pligter, de hidtil havde havt imod ham som Rigets Overhoved. Hermed var det tyske Rige opløst, og Kejser Frantz, der allerede for to Aar siden havde antaget Titel af arvelig østerrigsk Kejser foruden sin tyske Kejsertitel, lod sig senere blot

¹⁾ Rhinforbundet er dateret den 12te Juli; men i Virkeligheden blev Forbundsakten undertegnet 17de Juli.

kalde østerrigsk Kejser. Der fandtes, kunde man læse i *Mainzer Zeitung*, intet Tyskland mere, det var en Vildfarelse at tro paa en tysk Nation; sligt var kun nogle Enkeltes Klage ved et Folks Grav, der havde overlevet sig selv.

De tidligere store Krige og Omvæltninger i Europa siden Revolutionens Begyndelse havde kun været umiddelbart følelige for den dansk-norske Stat ved Skibsfartsforholdene. Nu derimod fik de Indflydelse paa selve de statsretlige Forhold. Da det tyske Rige blev opløst, var dermed baade de Forpligtelser og de Rettigheder bortfaldne, som den dansk-norske Konge havde i Egenkab af Holstens Hertug. I Følge den Tids Synsmaader laa det nær for en enevældig Konge at nytte denne Lejlighed til at forbinde Holsten saa nøje som muligt med Danmark. Selv en saa ivrig Forkæmper for det tyske Riges Rettigheder som Gustav IV Adolf ophævede ved en Deklaration af 26de Juni den hidtil bestaaende Forfatning i Pommern og erklærede, at Sveriges Forfatning og Love i Fremtiden skulde gjælde her. Oven i Kjøbet blev den dansk-norske Regering opmuntret dertil af Napoleon. Under Ønsket om at tilføje det tyske Rige saa fuldstændigt et Dødsstød som muligt, saa han Intet hellere, end at Fyrster, som foruden andre Besiddelser ogsaa havde Lande indenfor dets tidligere Omraade, sammensmeltede disse med deres andre Lande. Desto sikrere mente han at kunne være paa, at det tyske Rige ikke vilde staa op igjen af Graven, og paa at derimod Rhinforbundet vilde vinde i Fasthed. Allerede i de første Dage af August 1806 udtalte Talleyrand til Dreyer¹⁾, at den preussiske Konge uden Tøven agtede i sine tyske Provinser at indføre en souveræn Myndighed, der var ensformet med den, han udøvede i sine preussiske og polske Lande, og han spurgte derpaa, om Holsten var inkorporeret i Kongeriget Danmark, og om det blev styret

¹⁾ Depesche fra Paris af 8de August.

som en dansk Provins. Da Dreyer svarede, at Kongen af Danmark som holstensk Hertug var tysk Rigsfyrste og maatte rette sig efter de Arve- og Investiturlove, som den tyske Rigsforfatning fastsatte, udbrød Talleyrand kort: „Der er ikke mere noget tysk Rige, og I vilde gjøre en stor Fejl, hvis I ikke fulgte de andre Kongers Exempel og forenede Holsten med den danske Krone som en Provins. Frankrig vil billige og stadfæste det“¹⁾.

Uden her at gaa ind paa de andensteds⁵⁾ drøftede Spørgsmaal, som fremkom under Forhandlingen imellem Kronprinsen og Statsraadet om det nye Forhold imellem Holsten og det danske Monarki, skulle vi blot fremhæve, at der maatte tages Hensyn baade til den i Sverige og endnu mere til den i Rusland herskende Linie af den gottorpske Familie. En fuldstændig Inkorporation af Holsten vilde kræve, at den for Kongeriget Danmark gjældende Arvefølge indførtes i Holsten, og Præsidenten i det tyske Kancelli Møsting var ogsaa af den Mening, at det tyske Riges Opløsning havde medført, at den ældre holstenske Lensarvefølge (i den mandlige Linie) var bortfalden, og at Kongen altsaa havde Ret til at indføre Kongelovens Arvefølge i Holsten. Men Kongen var utvivlsomt uberettiget til ved et Magtbud at ophæve andre Liniers Arveret, og det gik særlig ikke an, at slaa en Streg over Arverettigheder, som man traktatmæssig havde anerkjendt til Vederlag for Indrømmelser, der i sin Tid vare gjorte den danske Kongefamilie. Dette gjaldt netop med Hensyn til det russiske Dynasti. Ved Mageskiftetraktaterne af 1767 og 1773 var det udtrykkelig fastsat, at den gamle gottorpske Del af Holsten blev overdraget til den danske Konge og hans mandlige Arvinger. Det var en simpel Følge deraf, at, naar den

¹⁾ *La France approuvera et sanctionnera cela.*

⁴⁾ Se Wegener: Actmæssige Bidrag til Danmarks Historie i det nittende Aarhundrede S. 79 ff. samt Ørsted anf. St. III, 140 ff.

kongelige danske Mandslinie uddøde. indtraadte den russisk-gottorpske Linies Arveret. Ogsaa den yngre gottorpske Linie i Sverige, der stedse havde forbeholdt sig sine eventuelle Rettigheder til denne Del af Holsten, vilde have modsat sig en vilkaarlig Forandring fra dansk Side af Arvefølgen. Man dristede sig derfor ikke til et saadant Skridt, men besluttede at lade Arvespørgsmaalet staa uafgjort hen.

Allerede den 9de September blev en kongelig Deklaration udstedt, hvorved Kongen som en Følge af de nys indtrufne store Forandringer i Tyskland erklærede de Baand, der hidtil havde knyttet de Kongen underlagte Rigslande til det tyske Rige, for løste. Han fastsatte derfor, at Hertugdømmet Holsten, Herskabet Pinneberg, Grevskabet Rantzau og Staden Altona under det fælles Navn af Hertugdømmet Holsten skulde være forenede med det danske Monarki „*als ein in jeder Beziehung völlig ungetrennter Theil derselben und solchem nach von nun an Unserer alleinigen unumschränkten Bothmässigkeit unterworfen.*“ Man havde af Hensyn til Arvefølgespørgsmaalet med Flid undladt at bruge Udtrykket „*unzertrennlicher Theil*“ og i det Sted brugt det temmelig forunderlige Ord „*ungetrennter*“. Da Deklarationen ikke indeholdt noget om en fælles Arvefølge, havde forsaavidt ingen fuldstændig Inkorporation fundet Sted; men det var klart, at Regeringen vilde gennemføre Sammensmeltningen saavidt muligt, og det var utvivlsomt dens Hensigt at aabne en Forhandling med det russiske Hof om Arvefølgespørgsmaalet, naar der kom et heldigt Tidspunkt dertil. Foreløbig instruerede Chr. Bernstorff Blome i Petersborg om ikke at berøre Arvespørgsmaalet her. Hvis det blev fremhævet fra russisk Side, skulde han blot gjøre opmærksom paa, at da Kongens Deklaration ikke nævnede det, vilde den ikke kunne give Anledning til nogen Drøftelse deraf.¹⁾ Den russiske Re-

¹⁾ Depesche til Petersborg af 8de September 1806.

gering indrømmede, at Begivenhederne paa en vis Maade (*en quelque sorte*) gjorde Udstedelsen af den danske Deklaration naturlig, og der fandtes meget venskabelige Udtryk i den Note, som den lod overrække den dansk-norske Regering; men den viste dog tydelig, at den ikke var tilfreds med, hvad der var sket. Den hævdede, at den danske Konge herved syntes konsekvent ogsaa at ville indføre samme Arvefølge i Holsten som i sine andre Landsdele, hvorved der blev gjort det mest iøjnefaldende Skaar i de Rettigheder, som tilkom de tvende „yngre Grene af det holstenske Hus“. Skjønt Kejseren var overtydet om, at dette ikke kunde være den danske Konges Tanke, holdt han det dog for nødvendigt at forbeholde sig sin eventuelle Arveret, og han nedlagde forud Indsigelse imod, hvad der i „Foreningsakten kunde gjøre Skaar heri“. Udenrigsministeren Budberg, der havde afløst Czartorsky som saadan, tilføjede til Blome mundtlig det Ønske, at den danske Regering ved sin Erklæring havde forbeholdt Enhver sine Rettigheder; Rusland vilde i saa Fald fuldstændig have kunnet tie om Sagen¹). Allerede iforvejen havde Sverige ved sin Chargé d'affaires i Kjøbenhavn, Baron Taube, fremsat et lignende Forbehold, i hvilket det viste sig, at Udtrykket „*ungetrennter*“ var opfattet som lig „*unzertrennlicher*“. Det var i Taubes Note gjengivet ved *inséparable*. Den dansk-norske Regering svarede undvigende paa disse Reservationer, idet den udtalte, „at man vilde gjøre den danske Konge Uret, hvis man antog, at han ved at fastsætte det fremtidige Forhold imellem Holsten og Danmark havde villet gaa ud over, hvad uventede Begivenheder, paa hvilke han ingen Indflydelse havde havt, havde gjort nødvendigt²). Hermed standsede denne Forhandling. Den Sten, hvorpaa den bekjendte Indskrift stod: „*Eidora romani terminus imperii*“, blev den 12te December borttaget fra sin Plads

¹) Depescher fra Petersborg af 4de og 11te November 1806.

²) Wegener anf. St. Bilag Nr. 15, 16 og 17.

oven over Rendsborgs „holstenske Port“ og gjemt som en Antikvitet paa Tøjhuset¹⁾. Kun i Forbigaaende ville vi nævne, at der siden Efteraaret 1805 havde været Tvist om den retslige Stilling, der tilkom Godset Wellingsbüttel. Dettets Ejer, en Baron Kurtzrock gjorde Krav paa at være rigssumiddelbar og fik Medhold hos Hoffet i Wien. Den danske Konge gjorde omsider Ende paa Striden ved at købe Godset.²⁾

Ved Siden af den store Omvæltning i det tyske Riges Forfatningsforhold havde Frankrigs og Preussens gjensidige Stilling en overordentlig stor Betydning i den dansk-norske Regerings Øjne. Det berørte den ubehageligt, at de preussisk-franske Overenskomster overlode Hannover til Preussen³⁾. Hvad man i længere Tid havde frygtet for, at man nemlig skulde faa Preussen til Nabo, var herved gaaet i Opfyldelse. Næppe havde derfor Dreyer faaet nys om, hvad der var blevet forhandlet imellem Napoleon og Haugwitz i Schönbrunn, førend han gjorde Talleyrand Forestillinger imod, at der skete nogen Forandring i Nordtysklands Forhold, som var til Skade for Danmark. Han mindede ham om Tilsagn, han flere Gange havde givet om at ville opfordre Napoleon til at lade Danmark faa Lauenburg, naar der skulde træffes endelig Bestemmelse om, hvem der isteden for den engelske Konge skulde have de hannoveranske Lande. Men, hvormeget den dansk-norske Regering end paa-skjønnede Dreyers Tjenesteiver, vilde den dog ikke modtage nogen Berigelse af Frankrig paa en anden Magts Bekostning, et Skridt, der vilde have været et ligefremt Brud paa Neutraliteten og have svaret til Preussens Handlemaade, da det gik ind paa at tage det øvrige

1) Staatsbürgerliches Magazin III, 165.

2) Staatsbürgerliches Magazin smstds. Flere Aktstykker i Krigsministeriets Arkiv handle derom.

3) En kort Tid hed det, at Preussen ogsaa skulde have Hamburg og Lübeck.

Hannover. Det eneste, der kunde tænkes paa, var, om man maaske ved den endelige Fred kunde opnaa nogen saadan Begunstigelse ved Frankrigs Hjælp til Vederlag for den Fasthed, hvormed man havde modstaaet alle Opfordringer til at træde op imod det. Man vilde i saa Fald, hvis det var nødvendigt, underkaste sig pekuniære Ofre¹⁾. Men dette stod kun som fjærne Muligheder, og den dansk-norske Regering havde ligesaa liden Grund til at vente noget af Napoleon, som den i Følge sit politiske Standpunkt kunde ønske andet end at faa Lov til at bevare sin Neutralitet.

Forudsat at Napoleon paa dette Tidspunkt har brudt sig om, hvorledes den dansk-norske Regering var stemt, har han næppe været uvidende om, at den hældede mere til hans Modstanderes Side end til ham. Men det var en Kjendsgjerning, at den med en ikke ringe Bestemthed havde nægtet at træde op som hans Fjende, og det er for saavidt ikke uforstaaeligt, at han ved en Souper i Tuillerierne i Begyndelsen af Februar 1806 viste sig meget naadig og venlig imod Dreyer, med hvem han underholdt sig om forskellige Ting. Da han iblandt andet spottede over Sveriges Subsidietraktat med England, og Dreyer benyttede Lejligheden til spøgende at spørge ham, hvad han mente om de Subsidier, England betalte Danmark, sagde han med en stærk Betoning: „I har været de forstandigste af dem alle“²⁾. Det var dog næppe uden Føje, at Bernstorff betegnede Forholdet imellem Danmark-Norge og Frankrig som et køligt Høflighedsforhold³⁾.

¹⁾ Depescher fra Paris af 13de Januar, 21de Februar, 28de Marts og til Paris af 10de Marts 1806. Jvfr. Depesche til Petersborg af 20de Marts 1806.

²⁾ Depesche fra Paris af 15de Februar 1806. En lignende Dom udtalte han ved en Audiens i April. (Depesche fra Paris af 21de April.)

³⁾ Depesche til Petersborg af 24de Juni 1806.

Uagtet Napoleon lod vort Fædreland uforstyrret, var hans Politik ikke blot ved hele sin Karakter truende for det saa vel som for alle andre europæiske Magter; men den var det særlig paa Grund af det Fjendskab paa Liv og Død med England, der gav den sit stærkeste Præg. Tanken om at møde Englænderne paa Havet havde han maattet opgive, i det mindste for en Række Aar, og Planerne om at gjøre Landgang i England vare blevne mere uigjennemførlige end nogensinde, nu da han umulig vilde kunne hindre Englænderne i at holde en overlegen Flaade samlet i Kanalen. Naar han vilde knække sin uangribelige Modstanders Magt, havde han intet andet Middel dertil end Gjennemførelsen af den Plan, som allerede havde fyldt ham i 1801, nemlig Planen om Fastlandsspærringen. Enhver Sejr, Franskmandene vandt til Lands, og ethvert af deres Nederlag til Søes virkede til at modne denne Plan. Men herved rykkede Faren Danmark-Norge paa Livet. Napoleon havde ikke trængt til dets svage Hjælp mod sine Fastlandsfjender og derfor hidtil ladet det beholde sin Neutralitet, saa meget mere som han ikke havde kunnet krænke den uden at tilkaste Preussen en Udfordring, som kun lidet passede til hans Politik i Øjeblikket. Men vilde han lade Danmark-Norge uforstyrret, naar det gjaldt om for Alvor at udelukke Englænderne fra Fastlandet? Foruden det Uheldige i, at Preussen fik Hannover, medførte denne Magts Tilslutning til Frankrig den Ulempe, at Kontinentalsystemet blev udvidet over en Del af Nordtyskland og naaede lige op til Danmarks Sydgrænse. Preussen havde, som nylig omtalt, forpligtet sig til at spærre Weser og Elben for Englænderne. Fristelsen til ogsaa at paatvinge Danmark Fastlandsspærringen blev større end nogensinde for Napoleon, og det kunde nu ikke haabes, at Preussen vilde lægge saameget som et Halmstraa i Vejen derfor, ligesaa lidt som man mere kunde vente at have den ringeste Støtte hos denne Magt imod andre franske Angreb paa Danmarks Neutralitet. Preussen var endog saa stærkt

blevet draget bort fra den neutrale Holdning, hvorved det hidtil paa en Maade havde dækket Danmark, at det var kommet i Krig baade med England og Sverige.

Disse Forhold vakte mørke Tanker om Fremtiden hos de dansk-norske Statsmænd¹⁾. Allerede i de første Dage af Aaret 1806 var Christian Bernstorff rejst til Berlin for ved Samtaler med Hardenberg at faa nogen Klarhed paa Stillingen imellem Preussen og Frankrig. Man følte Udgifterne til Troppesamlingen i Holsten saa trykkende, at man ønskede at slippe for dem, naar blot Forholdene nogenlunde tillode det²⁾. Men medens Bernstorff af den preussiske Minister fik en Mængde hjærteskærende Klager at høre om den Ulykke, hvori Haugwitz og hans Meningsfæller havde bragt Preussen³⁾, kunde han af gode Grunde ellers ikke faa Klarhed over Stillingen⁴⁾. Thi den havde hverken Harden-

1) I en Depesche af 21de April 1806 til Gesandterne i Wien og Haag skriver Joachim Bernstorff f. Ex. *Nous sommes sans doute à faire des réflexions pénibles sur l'avenir depuis que la Prusse s'est écartée du système de neutralité qui avait servi de base principale à la tranquillité du Nord.* I en Depesche til Petersborg af 20de Marts siger Chr. Bernstorff, at den Stilling, Preussens Politik har skabt i Nordtyskland, er „*funeste*“ for Danmark.

2) I et Brev fra Kjøbenhavn af 21de Februar 1806 i Politisches Journal hedder det: „*Es scheint dass die in Holstein versammelten Truppen... in nicht ferner Zeit ihre Cantonirungsquartiere verlassen werden.*“ Da „Brevene fra Kjøbenhavn“ i dette Tidsskrift ikke sjælden have et officielt Præg, er man ikke uberettiget til heri at se et Vidnesbyrd om, at det virkelig har været paatænkt at opløse Troppesamlingen. Hvad Ræder anf. St. S. 30 taler om, at Chr. Bernstorffs Sendelse tilsigtede „at bevæge den preussiske Regering til at gaa ind paa et Arrangement eller i Forening med Danmark tage saadanne Forholdsregler, som kunde betrygge Nordtyskland for Krigens Ulykker“, er vanskeligt at forstaa. Der var for Øjeblikket slet ingen Krig i Tyskland.

3) Exempler paa disse Udtalelser ere anførte S. 96.

4) Baudissin giver i sine Depecher til Joachim Bernstorff af

berg eller nogen anden i Berlin. Efterhaanden blev Forholdet vistnok tydeligere; men den Kundskab, man fik, var ikke lystelig.

En saadan Tid maatte være rig paa Rygter, og Blikket fæstedes paa Danmark-Norges Stilling, der nu begyndte at blive truet. Halvandet Aar senere skulde et Forbund mellem Rusland og Frankrig indgyde England en saadan Mistro, at det kastede sig over Danmark og mishandlede det; denne Gang bevirkede Forbindelsen imellem Preussen og Frankrig, at den almindelige Mening udsaa Danmark-Norge til at træde op imod England. Rundt omkring hed det, at Frankrig i Forening med Preussen vilde tvinge den dansk-norske Regering til at lukke de danske Havne og Sundet for Engländerne. Derom talte Czartorisky i Petersborg til Blome, idet han spurgte ham, hvad Danmark vilde gjøre, hvis en saadan Opfordring rettedes til det; det kom frem ved de forskjellige Hoffer, det var et Konversationsæmne i Parisersalonerne, saa vel som i Kjøbmandskredsene i Riga, og man kunde læse derom i de større europæiske Blade, navnlig i de engelske og franske¹⁾. Endog *Moniteur* kom med Antydninger i den Retning og udtalte (18de April), at hvis Frankrig og Preussen vilde lukke Sundet, kunde de gjøre det uden Vanskelighed. Gustav IV Adolf kom i Bevægelse og frygtede for, at et saadant Skridt kunde staa i Forbindelse med et Angreb fra Napoleons Side paa det vestlige Sverige. Han har formodentlig ikke været ubekjendt med, at der ogsaa gik Rygter om, at Danmark skulde formaas til at afstaa Hol-

4de og 8de Februar, Apostille til Depesche af 8de Februar og Depescherne af 18de og 25de Februar et Referat af disse Samtaler, som han selv havde overværet. Chr. Bernstorff udtaler sig i Almindelighed derom i en Depesche af 6te Marts til Gesandterne i Petersborg, London og Regensburg.

¹⁾ Man finder dette Rygte omtalt i en Mængde Depescher fra de første Maaneder af 1806.

sten imod at faa Erstatning i svenske Landskaber. I ethvert Tilfælde lod han foretage en Del Rustninger i Skaane, Halland og Bleking samt Vestergötland og Bahuslen¹⁾. Men navnlig i England lagde man Mærke til disse Rygter, der syntes fuldstændig at stemme med de Skridt, Napoleon havde drevet Preussen til at foretage imod det.

Den engelske Regering, hvori efter Pitts Død den navnkundige Charles Fox beklædte Stillingen som Udenrigsminister og overhovedet var den vigtigste Mand, viste under disse Forhold stor Venlighed imod Danmark-Norge. Den havde i Slutningen af Aaret 1805 fra sin Side gjort, hvad den kunde, for at drage Danmark-Norge ind i Koalition, men ikke havt bedre Held dermed end Rusland. Skjønt dette rimeligvis havde vakt nogen Forstemning, holdt denne sig ikke længe. I det mindste traadte den ikke frem under Ministeriet Fox. For saavidt dette gjengjældte Preussens fjendtlige Skridt i Hannover med at blokere Elben og Weser, maatte det træde i Vejen for Holstens Skibsfartsinteresser, og Wedel Jarlsberg gjorde strax Indsigelse derimod²⁾. Men det engelske Ministerium viste paa flere Maader, at det var dets levende Ønske at bevare et godt Forhold til Danmark. Lordkansleren Lord Erskine udtalte sig i Almindelighed imod Kaperierne, der nu igjen begyndte at blive en Plage for de Neutrale, han erklærede at ville anstrænge sig for

¹⁾ Fältmarskalken Grefve J. Chr. Toll. Biografisk teckning. I, 92 og II, 21. Rygtet om Holstens Afstaaelse imod Vederlag i Sverige omtales i Chr. Bernstorffs Depesche til Berlin og Petersborg af 27de Marts 1806. I Sverige har der været Rygter om, at Gustav IV haabede ved sine Rustninger at skræmme Danmark til at slutte sig til Frankrigs Fjender, hvis det kom til et Brud imellem denne Magt og Preussen (Depesche fra Stockholm af 11te Marts).

²⁾ Ogsaa Trave skulde have været blokeret; men herimod rettedes der en skarp Indsigelse fra dansk-norsk Side, og da ogsaa Rusland ønskede Fjendtligheder holdte borte fra Øster-

at faa dem standsede¹⁾, og han gav Wedel-Jarlsberg Til-sagn om, at Regeringen vilde gjøre alt muligt for at respektere den danske Skibsfart. Fox selv ytrede til Wedel-Jarlsberg, at den vedholdende Klogskab, som den danske Regering lagde for Dagen, og især den Fasthed, som den viste under den daværende Krisis, var Gjenstand for hans levende Beundring. Han opmuntrede den stærkt til at fortsætte denne Politik. Den Magt, sagde han, der i sin Tid saa tappert havde værnet om sine Inter-esser imod Englænderne, vilde ikke vise sig mindre fast imod Franskmændene eller deres Forbundsfæller²⁾. — Men han og de andre Medlemmer af den engelske Regering saa klart, at hvis de Rygter, der vare i Omløb, indeholdt nogen Sandhed, vilde Danmark-Norge komme under et farligt Tryk. Han udtalte derfor til Wedel-Jarlsberg, at hvor lidt England end vilde formaa den danske Regering til noget Skridt, der kunde vække Mis-tanke imod den, saa ønskede man dog efter den Kundskab, man havde om dens Tænkesæt, hemmelig at enes med den om den Hjælp, som den kunde ønske i det Tilfælde, at der blev udøvet Tvang imod den. Fox til-føjede, at hvis Danmark bøjede sig for Befalinger af den franske Regering, vilde Hoffet i London, hvor ondt det end gjorde det, kun kunne opfatte det som aaben Fjendtlighed imod Storbritannien. Et formeligt Tilbud om Hjælp blev i den nærmeste Tid derefter gjort til den dansk-norske Regering. Da der netop paa denne Tid

søen, opgav England denne Del af sin Blokadeplan. (Cirku-lærnote fra Fox af 20de Maj 1806). De preussiske Havne ved Østersøen bleve ej heller blokerede af Englænderne.

¹⁾ Han ytrede endog til Wedel-Jarlsberg: „*Plutôt quitterai je ma place que d'être témoin de ces déprédations qui déshonorent le caractère Anglais*“. Han kritiserede tillige skarpt „*les procédés arbitraires des tribunaux et la prétension ridicule que l'Angleterre soit la maitresse des mers*“. (Depesche fra London af 16de Maj).

²⁾ Depesche fra Wedel-Jarlsberg af 9de Maj 1806.

blev truffet Forholdsregler i England til, at et Korps paa 12000 Mand kunde indskibe sig, naar det behøvedes. mente Wedel-Jarlsberg, at Tanken hermed var, at man vilde være rede til at hjælpe Danmark. Korpset kunde dog ligesaa godt være beregnet paa de Fjendtligheder, England truede med, saafremt Danmark sluttede sig til Frankrig og Preussen¹⁾.

I Modsætning til den Færd, England senere viste i Eftersommeren 1807, var dets Holdning ved denne Lejlighed, saaledes som man kunde vente det af en Regering, der lededes af Fox, fuldstændig aaben og loyal. Men Øjeblikket var dog farligt for Danmark-Norge, forudsat, at Rygterne om Napoleons Planer imod det vare sande. Det stod da, i Følge Chr. Bernstorffs træfende, ja næsten profetiske Udtalelse, „lige over for et Alternativ, der vilde true Danmark med dets Lykkes og dets politiske Tilværelses uundgaaelige Tilintetgjørelse, hvilket Parti det saa end valgte“²⁾. Naturligvis havde Dreyer søgt at faa Oplysninger om, hvorvidt der laa noget til Grund for hine Rygter. Talleyrand benægtede det, hver Gang Sagen blev bragt paa Bane; men derfor kunde Rygterne gjerne tale sandt, og den dansk-norske Regering var i en alvorlig Bekymring. Den var imidlertid, for at bruge Chr. Bernstorffs egne Ord, „ikke et Øjeblik i Tvivl om, hvilket Parti den burde vælge, at den nemlig burde rolig og afventende (*passivement*) gaa Fremtiden imøde, hævde den defensive Stilling, som Forholdene for længe siden havde bragt den til at indtage, og møde det Uvejr, der syntes at true, med den rolige og uforstyrrelige Fasthed, der passer for den, hvem man ikke kan bebrejde Noget, og som vil holde Stand uden

¹⁾ Om disse Forhold handle Depescherne fra London fra April og Majmaaned. Fox's Ytringer om den Hjælp, man var rede til at give Danmark, omtales i Depeschen af 16de April 1806.

²⁾ Depesche til Paris af 1ste Maj 1806.

Svaghed¹⁾. Det er klart heraf, at Regeringen vilde have mødt en Opfordring til at lukke Havnene og Sundet med et bestemt Afslag²⁾. Den kunde ikke være i Tvivl om, at den i saa Fald vilde blive angreben af en overlegen fransk eller preussisk Styrke, at Kampen kun vilde føre til Nederlag, og at Halvøen og maaske Fyen vilde blive besatte af Fjenderne. Men, som nylig fremhævet, den vidste tillige, at Ulykken maatte komme paa den ene eller den anden Maade. Selv om der kun var Udsigt til Nederlag, gik det ikke an at opløse Hæren, hvad man havde tænkt paa i Begyndelsen af Aaret. Statens Ære krævede, at man efter Evne forsvarede sin Selvstændighed. De Grunde, der overhovedet gjøre det nødvendigt for en lille Stat ikke at bortkaste sine Vaaben, vare her fuldt tilstede; thi kun, naar man forsvarede sig, kunde man i Tilfælde af et senere Omslag gjøre Krav paa at komme til sin Ret igjen. En Afvæbning eller Opløsning af Korpset i Holsten vilde desuden over hele Europa, ikke mindst i England, være bleven opfattet, som om man havde kapituleret for Frankrig og var rede til at efterkomme dets Bud. Freden med England havde da hængt i et Haar.

Men ligesaa bestemt som Regeringen var paa ikke at ville lukke sine Havne eller Sundet for Englænderne, ligesaa ivrig var den for at undgaa, hvad Napoleon vilde have opfattet som et Neutralitetsbrud. Den dristede sig der-

¹⁾ Depesche til Petersborg af 24de Juni 1806.

²⁾ Den svenske Gesandt Baron Oxenstjerna havde ogsaa den Overbevisning, at den danske Regering og den oplyste Del af Folket aldrig uden Modstand vilde indvillige i at lukke sine Havne for Englænderne, og han fik denne sin Synsmaade udtrykkelig stadfæstet af et af Statsraadets Medlemmer, Hertugen af Augustenborg, der endog havde citeret følgende Ytring af Kronprinsen: *si quelque puissance étrangère parvient à donner la loi au Danemarc, ce ne sera qu'après avoir marché sur mon corps.* (Depescher fra Oxenstjerna af 24de og 27de April 1806.)

for ikke til at tage imod det engelske Tilbud om Hjælp, saa meget mindre som dette i Følge dens Skjøn ikke var stillet til den med den fornødne „Tillid og Diskretion“. Den engelske Regering gav Forhandlingen derom et vist Opsigt vækkende Præg ved at sende den ene Kurér efter den anden til Kjøbenhavn¹⁾, og den gjorde bestemt Krav paa et skriftligt Svar, ja endog paa, at der skulde sluttet „en formelig Overenskomst“ (*un engagement formel*). Da det snart viste sig, at Rygterne om hint Tryk fra Frankrigs og Preussens Side vare ugrundede, mente den dansk-norske Regering, at den ikke burde tage imod et Tilbud, der skulde grundes paa en saadan Overenskomst. Der var i hine Tider mere end ét Exempel paa, at hemmelige Aftaler bleve offentliggjorte, naar den ene af Parterne mente at kunne have Gavn deraf, og den engelske Regering gjaldt for at være alt andet end hensynsfuld imod sine Forbundsfæller paa Fastlandet. Naar den her krævede en formelig Overenskomst, var det maaske for at have et Baand paa Danmark-Norge; men det var ingenlunde opmuntrende at skulle gaa i den engelske Politik's Ledebaand. Det var mindst ligesaa farligt, som det vilde have været i 1804 at slutte sig nøje til Rusland. Man maatte vogte sig for en traktatmæssig Overenskomst med England saalænge, indtil Krigen med Frankrig var uundgaaelig. Den ringeste Kundskab om en saadan Aftales Tilværelse vilde have været tilstrækkelig til, at Napoleon havde ladet den jyske Halvø besætte enten af franske eller preussiske Tropper.

England fik altsaa et Afslag. Skjønt Regeringen i Kjøbenhavn gav klart at forstaa, at den vilde modsætte sig franske Opfordringer til at lukke Havnene og Sundet, fandt det engelske Ministerium Svaret affattet med en Kulde, der mishagede det. Hvis dette Indtryk var berettiget, maa det danske Svar have været uheldig

¹⁾ Depesche til Petersborg af 24de Juni 1806.

affattet¹⁾). Om den dansk-norske Regering end nok saa meget havde følt sig ilde berørt ved den Form, England havde brugt, var det uforsigtigt at lade denne Stemning komme frem. Den var, saafremt den ikke kunde undgaa at blive draget ind i den engelsk-franske Krig ulige mere tilbøjelig til at slutte sig til England end til Frankrig. Hvad laa da nærmere end at svare England paa en saadan Maade, at man viste sin Deltagelse for dets Sag, og at man tillige udtalte sit Haab om, at Englænderne vilde, ogsaa uden nogen foregaaende Overenskomst, hjælpe Danmark, hvis Frankrig søgte at tvinge det til at spærre sine Havne. Det var næppe Vidnesbyrd nok om Sympathi, at Regeringen paany lod de engelske

4) Desto værre har jeg ikke kunnet finde det dansk-norske Svar saalidt som nogen Note med den engelske Opfordring. At England ikke var fornøjet med Tonen i det Svar, det havde faaet, fremgaar af en Depesche fra Blome i Petersborg af 19de Juni 1806. Han fortæller her, at den engelske Gesandt Gower havde udtalt Ængstelse for, hvorledes Danmark vilde stille sig under Bruddet imellem Preussen og England. Gower havde, efter Blomes Referat af hans Ord, sagt, at „*l'humeur avec laquelle nous (o: Danmark) avions rejeté les propositions qui en dernier lieu nous avaient été faites par son ministère avait fait sur celui-ci une vive impression*“ (jvfr. Blomes Depesche af 30te Maj, hvor en lignende Ytring forekommer). Chr. Bernstorff giver en Fremstilling af Forhandlingen i en Depesche af 24de Juni til Blome, hvori han vistnok siger, at man havde svaret England med „*des remerciemens sincères*“, men dog tillige antyder, at der virkelig havde været „*de la froideur*“ i Regeringens Svar som en Følge af den Taktløshed, England havde vist.—At slutte efter, hvad Oxenstjerna (Depesche af 3dje Maj) meddeler om Udtalelser til ham af den engelske Gesandt i Kjøbenhavn Garlike, var denne selv overtydet om, at hans Regering ikke burde gjøre noget Skridt for at drage Danmark-Norge bort fra den rent neutrale Stilling, det indtog. Naar det i Texten er sagt, at Regeringen i Kjøbenhavn tydelig lod forstaa, at den ikke vilde adlyde en Opfordring til at lukke Havnene o. s. v., er det i Følge Garlikes Meddelelse til Oxenstjerna (se samme Depesche fra denne.)

Paketbaade anløbe en sydslesvigsk Havn, nu da Preussens Spærring af Elben lukkede Cuxhaven for dem, eller at den lod alle Søndrustninger hvile. Man vidste altfor godt, at den ikke havde Raad til baade at holde Hær og Flaade rustede.

Det er som en Forløber for Katastrofen i 1807, at den her fremhævede Stilling har Betydning. Men den Fare, man fra dansk-norsk Side havde frygtet for, udeblev; thi Rygterne stadfæstedes ikke af Virkeligheden. Ej heller blev Danmark-Norges Stilling vanskeliggjort ved Forholdet til andre Magter. De Bryderier, som voldtes ved Sveriges fjendtlige Stilling til Preussen og Blokade af dets Havne, vare af underordnet Betydning¹). Forøvrigt vedblev Forholdet imellem de skandinaviske Landes Regeringer at være koldt, saaledes som det havde været i de sidste Aar. Den svenske Regering fastholdt stedse sit Forbud imod Indførelsen af den i det dansk-norske Monarki udkommende Literatur. Da den oven i Kjøbet fremkom med Klager over, at et Altonaer Blad havde fornærmet den svenske Konge ved at optage en af de franske Armébuletter, fik den, som det kunde ventes, til Svar, at den danske Konge, saalænge hint Forbud blev overholdt, ikke vilde indlade sig paa nogen Forhandling om Pressesager med Hoffet i Stockholm²). Man er, naar man i denne Tid vil søge efter Skridt af gjensidig Tilnærmelse, indskrænket til en saadan Ubedydelighed som, at den dansk-norske Regering efter Opfordring fra Sveriges Side lod sin Generalkonsul i Paris

¹) De svenske Troppeamlinger i Begyndelsen af Aaret vakte megen Uro hos den Højstkommanderende i det sydlige Norge, Prins Christian August af Augustenborg; men Regeringen tog Sagen roligere.

²) Den svenske Note om Sagen er vedlagt ved Oxenstjernas Depesche af 23de Februar 1806. Den dansk-norske Note er af 22de Marts 1806, med hvilken kan jævnføres Note til Oxenstjerna af 7de Juni.

tage sig af en Sag om nogle svenske Skibe, som det foregaaende Aar vare blevne opbrændte nær ved Rochefort i Følge Befaling af en fransk Admiral¹⁾.

Rusland var saa langt fra at lægge Vrede for Dagen over, at Danmark-Norge ikke havde villet slutte sig til den tredje Koalition, at det tvertimod viste en meget venskabelig Holdning. Da den russiske Regering saa, at det i Længden vilde være umuligt for Danmark-Norge at holde sig uden for Krigen, vilde den aabenbart ved Venlighed og Imødekommen søge at forberede dets Tilknytning til en fremtidig Koalition imod Frankrig. Man ser derfor Czartorisky love Blome at ville fremme dansk-norske Søfartsinteresser under Forhandlinger med den tyrkiske Regering om Handelen paa det sorte Hav. Han bevidner Blome sit Hofs Paaskjønnelse, fordi den danske Regering i Efteraaret 1805 havde afvist Preussens Forsøg paa at drage den over paa sin Side, dengang der var Spænding mellem Rusland og Preussen; han udtaler sin levende Erkjendelse af, hvor farlig Danmarks Stilling var, ytrer, at det russiske Kabinet vilde anse en Udvidelse af Danmarks Magt for at stemme med de almindelige europæiske Interesser (*comme favorisant l'intérêt général bien entendu*), og at Danmarks farlige Stilling krævede, at det blev udstyret med Hjælpemidler, der vare nødvendige for at afvise Angreb, som maatte blive rettede imod det.

Eftersom Forholdene i Nordtyskland havde forandret sig i det sidste Aar, var Grundlaget for et Forsvarsforbund af den Natur, Rusland havde paatænkt i 1804 og 1805, forsvundet. Czartorisky talte derfor blot i Almindelighed om Nødvendigheden af at knytte „den nøjeste Forbindelse“ (*l'union la plus intime*) imellem Danmark og Rusland, og han bad om, at Chr. Bernstorff, „naar Forholdene havde klaret sig noget mere,

¹⁾ Note af 23de August 1806 til den svenske Chargé d'affaires i Kjøbenhavn, Baron Taube.

vilde meddele ham sine Tanker om, hvilke Midler og Forholdsregler der kunde virke mest til at sikre Danmarks og Nordtysklands Uafhængighed¹⁾). Men det er dog ikke sandsynligt, at Danmark, hvis Halvøen paa dette Tidspunkt var bleven alvorlig truet, vilde have faaet en eneste Mand fra Rusland til Forsvar²⁾). Som det var at vente, undlod den russiske Regering ikke at beklage, at Danmark-Norge havde afvist det engelske Tilbud om Hjælp. Den danske Regering, sagde Czartorisky, „kunde ikke noksom vogte sig for at kjøle de gode Stemninger hos en Magt, som i dette Øjeblik ved sin paa engang kraftige og maadeholdne Færd fortjente Opmuntring“³⁾). England havde naturligvis ikke tøvet med at melde det dansk-norske Afslag i Petersborg.

Medens Rusland var henvist til en afventende, iagttagende Rolle og søgte at hele de Saar, det sidste uheldige Felttog havde slaaet det, var det Preussens Stilling, der i Øjeblikket fængslede den almindelige Opmærksomhed. Hvorlænge vilde det holde sig i den besynderlige Stilling, hvori det var kommet? Ved at gjøre sig til Herre over Hannover havde det udæsket England; men adskilligt tydede paa, at det stærkt ønskede at undgaa et Brud med denne Magt. Det havde jaget Svenskerne

¹⁾ Depesche fra Petersborg af 21de Februar, hvormed kan jævnføres Depescherne sammestedsfra af 17de Januar, 14de og 25de Februar, 20de Marts og 1ste April.

²⁾ Da Blome i Anledning af de tidligere omtalte, for Danmark ildevarslede, Rygter, der vare i Omløb i Foraaret 1806, fremhævede Danmarks stærkt truede Stilling for Czartorisky, svarede denne undvigende ved at tale om, at Rusland var nødt til at se Tiden an: det maatte være Danmarks Sag at foreslaa, hvad der i Fællesskab burde gjøres for at holde Stand, saafremt det blev nødvendigt, men Danmark burde i alle Tilfælde tage sit Parti og organisere hele sin Modstandskraft eller ogsaa finde sig i at komme under det Aag, som man ikke vilde undlade at paalægge det. (Depesche fra Petersborg af 1ste April).

³⁾ Depesche fra Petersborg af 17de Juni 1806.

ud af Lauenburg, men dristede sig ikke til at svare paa Sveriges Krigserklæring med et kraftigt Felttog ind i Pommern ¹⁾. Det vilde hverken være Ven med Frankrig, til hvem det havde sluttet sig, eller være Fjende af de Magter, det havde udfordret.

Under saadanne Forhold kom Budskabet om Rhinforbundets Stiftelse. Napoleon, der vidste, at Preussen vilde se skjævt hertil, tilkastede det et Slags Vederlag, idet han henviste det til, at det kunde danne et lignende Forbund af de nordtyske Stater. Preussen havde allerede begyndt at tænke herpaa, saasnart det havde faaet nys om, at Napoleon arbejdede paa at danne Rhinforbundet, og det havde aabnet Forhandlinger baade med Kur-Sachsen og Kur-Hessen om at tage Del i et nordtysk Forbund, i hvilket de enkelte Stater skulde have samme Stilling, som de tidligere havde havt i det tyske Rige. Man talte endog om, at den preussiske Konge vilde antage Titel af nordtysk Kejser. I de første Dage af August opfordrede Haugwitz ved den daværende danske Chargé d'affaires i Berlin, Baron Selby, Danmark-Norge til paa Holstens Vegne at tiltræde Forbundet. Den preussiske Konge, sagde han, havde ved dette Forbunds Stiftelse ene til Maal at hævde Nordens Ro, Sikkerhed, Integritet og Uafhængighed, og han var rede til at bruge alle sine Hjælpekilder for at naa dette Maal. Men Kronprinsen og hans Raadgivere havde ikke den ringeste Lyst til at indlade sig paa Sligt. Forholdene i Tyskland vare nu himmelvidt forskellige fra, hvad de havde været i det gamle tyske Riges Dage. Ved at slutte sig til et Forbund som det her omhandlede, vilde man blive afhængig af den preus-

¹⁾ Haugwitz udtalte endog til den danske Chargé d'affaires i Berlin Baron Selby, at hvor stærkt han end i flere Henseender fordømte den svenske Konges Færd, kunde han dog ikke nægte ham sin Agtelse og Beundring. (Depesche fra Berlin af 5te August 1806.)

siske Politik, hvorpaa Ingen kunde blive klog. Man vilde blive nødt til at opgive Tanken om at knytte Holsten sammen med det øvrige danske Rige som en uopløselig Helstat, og i Følge de Erfaringer, man tidligere havde gjort om Preussens Lyst til at udøve sin Indflydelse som Kredsdirekteur i den nedersachsiske Kreds paa en for de andre Medlemmer nærgaaende Maade, holdt man sig overtydet om, at den preussiske Regerings Ledelse af Forbundet vilde medføre idelige Rivninger og Ubehageligheder ¹⁾. Oven i Kjøbet fik Regeringen Meddelelse om, at baade den sachsiske og den mecklenburgske Udsending i Berlin fandt det særdeles rimeligt, hvis Danmark ikke tiltraadte Forbundet, og at selv de, der ivrigst hævdede det Berettigede i Forbundstanken, indrømmede, at man ingen Tillid kunde have til Berliner-kabinetet, saa længe Grev Haugwitz stod i Spidsen for Styrelsen ²⁾.

Den dansk-norske Regering kunde rolig afvise den preussiske Opfordring. Rusland fandt et saadant Skridt særdeles naturligt, og Frankrig, som selv havde opfordret Preussen til at danne Forbundet, modarbejdede det, i det mindste hvad Holsten angik. Talleyrand udtalte til Dreyer, „at vel misbilligede Napoleon ikke Dannelsen af et nordtysk Forbund under Preussens Ledelse; „men“, tilføjede han, „Danmark er væsenlig en Magt, der ligger hinsides Havet, og da I nu vil inkorporere og styre Holsten som en dansk Provins, har I Intet mere at gjøre med Tysklands Sager“. Det var en tydelig Tilkjendegivelse af, at Frankrig ikke ønskede Holstens Tilslutning til det nordtyske Forbund, og Talleyrand fremhævede paa ny, hvor stærkt Kejseren billigede, at dette Landskab blev inkorporeret i Danmark ³⁾.

¹⁾ Depesche fra Berlin af 5te August og de af Kongen approberede Depescher af 11te August til Berlin og af 14de August til Petersborg.

²⁾ Depesche fra Berlin af 9de August 1806.

³⁾ Depesche fra Paris af 18de August. Dengang havde den

I Virkeligheden var det, da Talleyrand udtalte dette, ude med al Tilnærmelse imellem Frankrig og Preussen. Samtidig med at Napoleon gennemførte sine Planer mod Vesttyskland, havde han søgt at opnaa Fred med Rusland og England. Det var lykkets ham, til Forbavselse for Europa, at faa den russiske Udsending d'Oubril til at undertegne en særlig fransk-russisk Traktat, der var meget gunstig for Frankrig (20de Juli). Han skyndte sig med selv at ratificere den; men det var et Spørgsmaal, om det russiske Hof vilde give sin Stadfæstelse. Imidlertid havde Separatfreden med Rusland skræmmet den engelske Underhandler Lord Yarmouth til fra sin Side at vise større Eftergivenhed imod Frankrigs Fordringer. Napoleon, som mindst af alt gjorde sig Samvittighed af at lade det gaa ud over Andre, naar han selv kunde vinde en Fordel derved, følte sig særlig lidet opfordret til at tage Hensyn til Preussen. Kun Mangel paa Mod havde efter hans Opfattelse afholdt det fra at falde ham i Flanken i Slutningen af 1805, og han saa i det en hemmelig Fjende, som vilde bryde løs, naar der kom et heldigt Øjeblik. Hvad skulde da afholde ham fra at at svigte sit Ord til det, saafremt han ellers kunde vinde Noget derved? Preussen stod fuldstændig isoleret. Vovede det at røre sig, havde han Kræfter til at knuse det. Han havde derfor under Fredsunderhandlingerne tilbudt den engelske Konge Hannover, dette Land, som hidtil havde været Løkkemaden, hvorved han havde bragt Preussen til et Brud med England. Han vilde da enten lade Preussen faa de Strækninger tilbage, det efter Presburgerfreden havde overladt ham, nemlig Anspach, Kleve og Neufchatel. eller et andet Stykke tysk Land.

Netop medens Preussen var i Færd med Forhand-

dansk-norske Regering, som det ses af Datoen for Depe-scherne i Note 1, allerede for en Uge siden afslaaet Preus-sens Opfordring.

lingerne om Nordforbundet, indberettede dets Gesandt i Paris Lucchesini (7de August 1806), at Napoleon, efter hvad Lord Yarmouth havde sagt til ham, havde lovet England Hannover. Adskillige Smaatræk havde allerede iforvejen tydet paa, at Preussen maatte være forberedt paa Alt fra Frankrigs Side. Den almindelige Stemning i Berlin var i højeste Grad trykket ved den skjæve Stilling, hvori Preussen var kommet; man hadede Fransk-mændene af Hjærtens Grund, og man levede i de taa-beligste Forestillinger om, at den preussiske Hær endnu stod ligesaa højt over alle andre som i Frederik den Andens Tid. Budskabet om det nye Skridt fra Napoleons Side, hvorved han efter eget Tykke vilde spille Bold med Preussen, fængede som Ild i en Krudttønde. Selv Kongen blev greben af en umaadelig Forbitrelse, og ligesaa svag og vaklende som Regeringen havde været paa Tidspunkter, da den havde kunnet slaa et afgjørende Slag, ligesaa ubesindig og dumdristig blev den nu i et Øjeblik, da kun Nederlag vare at vente.

Det ligger udenfor dette Skrifs Plan at gaa ind paa Enkeltheder af den krigerske Rus, som greb Preussen og bragte dets Regering til at tage en Kamp op med Napoleon. Vi ville kun fremhæve, at man besluttede Krig uden at have en eneste Forbunds-fælle. Forholdet til Østerrig var koldt, ligesaa til Rusland, hvor man forgjæves havde søgt at fremkalde en velvillig Stemning i Foraaret 1806 ved at sende Hertugen af Brunsvig til Petersborg; ingen af de nordtyske Stater var endnu bleven Preussens Forbunds-fælle, og med England og Sverige laa man i Krig. Naturligvis vilde Stillingen til disse Magter blive en anden, naar Preussen blev Frankrigs Fjende. Det kunde ventes, at Fjendskabet med England vilde blive til Venskab, og at Rusland vilde yde Hjælp. Men hvor længe maatte det ikke vare, inden dette kunde faa Betydning, og Napoleon plejede ikke at give sine Fjender Tid. Alt vilde

komme til at afhænge af, om Preussen kunde standse ham saalænge, indtil det fik Hjælp.

Dette haabede Regeringen, og medens den rustede sig, søgte den Hjælp allevegne fra. Men den gjorde det ikke ivrig og hurtig nok, da den trods sin op-hidsede Stemning spildte Tid med unyttige Forhandlinger med Frankrig. England viste sin Imødekommen ved at hæve Blokaden af de nordtyske Floder og derpaa sende en Gesandt til Preussen for at slutte Forbund. Men han kom først til det preussiske Hovedkvarter to Dage førend de afgjørende Slag ved Jena og Auerstädt. Til Rusland sendte Preussen forbavsende nok ikke nogen Opfordring førend i Midten af September, og skjønt Kejser Alexander, der ikke havde villet ratificere d'Oubrils Fredstraktat, svarede med de stærkeste Tilsagn og strax traf alle Forholdsregler for at ile til Hjælp, vilde der gaa længere Tid hen, inden Russerne kunde naa frem til Preussens tyske Lande. Sverige forsonede man ved at rømme Lauenburg, og idet den preussiske Konge tilskrev Gustav IV Adolf et venligt Brev; men nogen kraftig Hjælp kunde ikke ventes fra den Side. Samtidig afløstes de Forhandlinger, der vare blevne aabnede om Dannelsen af det nordtyske Forbund, af formelige Allianceforhandlinger. Det gik slet med at faa Kur-Hessen til at tiltræde, da Kurfyrsten krævede Neutralitet, og kun med megen Besvær lod Sachsen sig overtale til at forene sine Tropper med de preussiske til fælles Forsvar.

Bruddet imellem Frankrig og Preussen var en Overraskelse for den dansk-norske Regering, der ikke havde tiltroet Berlinerhoffet Mod til at vove en Krig, som let kunde volde Preussens Undergang. Talleyrand lagde intet Dølgmaal paa, at Napoleon, hvis han vandt Sejr, vilde benytte den hensynsløst. „Forstaar I“, sagde han en Dag i Slutningen af August til Dreyer, „Preussens besynderlige Færd (*la conduite extravagante de la*

Prusse). Saaframt det har Lyst til at føre Krig, ville vi være i Berlin, førend det kan faa sin Hær samlet, og da vil det være ude med det preussiske Rige, det vil ikke komme til at existere mere. Det vil ikke blive skaa-net saaledes som Østerrig. Selve Preussens Navn vil forsvinde for stedse“ ¹⁾).

Den Ulyst til at slutte Forbund med Preussen, som den dansk-norske Regering havde haft allerede, inden Bruddet fandt Sted imellem Preussen og Frankrig, blev end mere forstærket ved dette ²⁾. Men netop nu henvendte Berlinerhoffet sig til den for at faa den til at yde Hjælp. Under flere Samtaler (12te og 19de September) fremhævede Haugwitz for den dansk-norske Chargé d'affaires, Baron Selby, hvormeget den preussiske Regering havde gjort for at vinde Forbundsfæller, og at disse ikke vilde ndeblive. Han paastod, at Officererne vare overtydede om, at Preussen kunde modstaa Franskmændene saalænge, indtil Russerne kom til Hjælp. Kampen erklærede han for uundgaaelig, og da Selby spurgte ham, hvad den preussiske Regering vilde gjøre, hvis Franskmændene bleve staaende rolige i de Stillinger, deres Hærafdelinger allerede holdt besatte i Tyskland, svarede han, at man i saa Tilfælde vilde angribe dem, da man ikke kunde underholde Hærene længere og ikke blive ved at være uvirksom, medens Tyskland blev mere og mere ødelagt. Han hævdede, at Krigen vedrørte hele Europa, og at man maatte haabe, at alle Magter, særlig de nordiske, vilde have saa megen Følelse for deres Uafhængighed, at de nu vilde forene sig med Preussen. Det kunde, sagde han, vistnok ikke falde ham ind at tale mod en Neutralitetspolitik i og for sig; men Alt maatte have en Ende, og Preussen maatte vide, hvorledes det var stillet med Hensyn til Danmark, om det

¹⁾ Depesche fra Paris af 29de August 1806.

²⁾ Navnlig Depesche til Berlin af 15de September.

end ikke vilde kompromittere det ved en formelig Traktat. Han fremhævede særlig, at de preussiske Hæres højre Fløj var det svageste Punkt, hvor de let kunde omgaas. Her haabede man at kunne blive støttet af Danmark, der meget godt, hvis det ønskede det, kunde lade sine Tropper operere ganske for sig selv. Da Selby gav den bestemte Erklæring, at Danmark vilde gennemføre en stræng Neutralitet og aldrig tillade Franskmændene at gaa over holstensk Grund for at falde Preusserne i Flanken, svarede Haugwitz, at det kunde under andre Forhold være af stor Betydning, men nu maatte den preussiske Konge kræve Danmarks aktive Medvirkning. Han opfordrede derfor i sin Souveræns Navn Danmark til at lade sine Tropper gaa over Elben og indtage en Stilling imellem denne Flod og Weser. Preussiske Tropper vilde da marschere derhen for at forene sig med dem. Netop nu, sagde han, kunde Danmark, der havde sine Tropper i Nærheden, medens de russiske vare langt borte, yde en væsenlig Hjælp. Den danske Regering skulde betænke, hvor bitre Bebrejdelser den senere vilde gjøre sig selv, saafremt den nu fik det mindste Ansvar for, at den fælles Fjende blev endnu mægtigere, end han var iforvejen.

Det er let forstaaeligt, at man i Berlin maatte holde det for en ikke ubetydelig Fordel at faa de 20,000 Mand danske Tropper, som stode vel indøvede og kampfærdige i Holsten, til at forstærke den svage højre Fløj. Selby hørte derfor meget utaalmodige Udtalelser i de preussiske Regeringskredse, saaledes at der endog faldt truende Ord om, at, hvis den Koalition, der var ved at danne sig, sejrede over Frankrig, skulde man nok lade Danmark komme til at bøde for sin Stivsindethed og Blindhed. Dets Holdning stod saa meget mere i et mistænkeligt Lys, som den preussiske Gesandt i Paris, Lucchesini indberettede, at den franske Regering stærkt anstrængte sig for at drage Danmark-Norge over

paa sin Side, og at Talleyrand havde den ene Samtale efter den anden med Dreyer ¹⁾).

Frankrig gjorde imidlertid intet Forsøg paa at drage Danmark bort fra dets Neutralitet. Der forhandlede i denne Tid imellem Napoleon og den dansk-norske Regering ikke om andet end om Aerkjendelsen af hans Broder Joseph som Konge over Neapel og Sicilien. Denne vilde man fra dansk-norsk Side ikke ret indlade sig paa, saalænge en Fredslutning ikke havde stadfæstet den nye Konges Ret, og oven i Kjøbet herskede Bourbonnerne paa Sicilien, skjærmede af de engelske Krigsskibe. Desto mere følte Kronprinsen og Bernstorff sig ilde berørte ved den preussiske Mistro, og Bernstorff mente, at ingen Magt havde mindre Ret til at kræve Forandring i den danske Politik end Preussen. „Det er“, skrev han til Selby, „Preussen, som har vægret sig ved at gaa ind paa vore Forslag om en Overenskomst ²⁾ paa et Tidspunkt, da slige Skridt endnu vilde have været tilstrækkelige til at sikre Nordtyskland imod de Ulykker, det siden har lidt; det er Preussen, der ved Svagheden og Løsheden i sin Politik har tvunget os til at isolere os og til kun at stole paa vore egne Midler“ ³⁾. Da en Tilslutning til Berlinerhoffet i dette Øjeblik syntes at være den visse Ruin, gik det Svar, som Selby fik Fuldmagt til at give, ud paa, at Danmark vilde holde den strængeste Neutralitet, men at ethvert Forsøg fra Preussens Side paa at drage Danmark med ind i Krigen som sin Forbundsfælle vilde være frugtesløst ⁴⁾.

¹⁾ Om disse Forhold tales der i Depescherne fra Berlin af 6te, 13de, 16de og 20de September 1806.

²⁾ Jvfr. Side 37 og 55.

³⁾ Depesche til Berlin af 22de September, hvormed kan jävnføres Depesche til Petersborg af 18de September. At Preussen ønskede et Forbund med Danmark-Norge, er oftere omtalt baade i danske og fremmede Værker. Nærmere Enkeltheder om Forhandlingen meddeles her for første Gang.

⁴⁾ Depesche til Berlin af 25de September 1806, jvf Ræder anf. St. I, 30.

Haugwitz gjorde dog et saadant Forsøg, idet han personlig tilskrev Kronprins Frederiks Svigerfader Landgrev Carl af Hessen, for at han skulde omstemme Kronprinsen. Men denne svarede kort og godt, da Landgrevten viste ham Haugwitz's Brev, at, hvis det preussiske Hof havde nye Forestillinger at gjøre, maatte det gaa den almindelige ministerielle Vej. Landgrev Carl kunde i et Brev til Haugwitz ¹⁾ kun udtale sine egne varme Ønsker for Preussen og dets Konge, der nu var „den sande Kæmper for den almindelige Frihed“.

Preussens Ønske at faa Danmark-Norge draget ind i Krig og dets Frygt for, at det skulde lade sig lokke over paa fransk Side, havde gjenlydt i Petersborg. Berliner-kabinettet fremstillede her Danmarks Holdning som paavirket af Forkjærlighed for Frankrig, og opfordrede Kejseren til at arbejde paa, at faa Hoffet i Kjøbenhavn saavel som Østerrig og Sverige til at optræde imod Frankrig. I Følge disse Opfordringer gav den daværende russiske Udenrigsminister Budberg i Slutningen af Oktober Lizakewitsch Ordre til at gjøre den danske Regering energiske Forestillinger for at formaa den til at hjælpe Preussen. Han skulde fremhæve, at denne Magt var det eneste Værn i Norden imod Frankrig, og at man maatte glemme dens tidligere Politik. Kejseren havde allerede stillet 60.000 Mand til dens Raadighed, og han saa med Forbavselse, at Danmark vilde holde sig

¹⁾ En Afskrift af dette, der er dateret Louisenlund 12te Oktober 1806, findes i den Bülow'ske Haandskriftsamling i Sorø. Bülow har selv tilføjet paa Afskriften, at den er efter „Neues politisches Journal oder der Kriegsbote Nr. 45“, hvilket Tidsskrift ikke findes paa vore offentlige Bibliotheker. Han har ligeledes tilføjet: „Originalen af dette Brev skal efter Mr. D'Agnessaus Forsikring være sendt af Napoleon til Kronprinsen af Danmark med disse faa Ord: „*Je vous envoie la lettre ci jointe pour Vous faire connaitre votre beau-père*“. En Depesche fra Bernstorff til Berlin af 12te November 1806 viser, at Napoleon strax lod Prins Carls Brev offentliggjøre.

udenfor Begivenheder, paa hvis Udfald dets eget Herredømme over dets tyske Landskaber, med andre Ord dets Uafhængighed, maatte bero. „Selv om Danmark“, hed det i Instruxen „ikke kan se, at Bonaparte vil ødelægge det, naar han har faaet Preussen knust, har det saa ikke særlig Grund til Frygt i det Had, som Bonaparte nærer imod det, og i hans saa tidt udtalte Beslutning at ville lukke Sundet for den engelske Handel?“ — Men denne Opfordring, der er mærkelig ved sine Udtryks Styrke, var affattet paa et Tidspunkt, da der ikke mere kunde være Tale om at hjælpe Preussen til at holde Frankrig Stangen. Ingen anede i Petersborg, at allerede en Uge iforvejen havde Napoleon i Slagene ved Jena og Auerstädt væltet det preussiske Kongedømme over Ende. Det var derfor en ren Formsag, naar Lizakewitsch den 6te November meddelte Joachim Bernstorff sin Instrux. Der kunde intet Hensyn tages til den ¹).

VI.

Fra Udbruddet af den fransk-preussiske eller fjerde Koalitions-
 krig til Udstedelsen af Napoleons Dekret om
 Fastlandsspærringen.

„Uhyre og næsten utrolige Begivenheder have fundet Sted i den sidste Tid“, hedder det i det danske Tidsskrift „Ny Minerva“ i Anledning af Begyndelsen af den fransk-preussiske Krig. Intet kunde overgaa den Forbavselse eller snarere Forfærdelse, hvormed hin Tids Mennesker, der dog vare vant til store, voldsomme

¹) Afskrift af Depesche fra Budberg til Lizakewitsch af 9de (21de Oktober) 1806 og Skrivelse fra I. Bernstorff til hans Broder af 8de November.

Optrin, saa det preussiske Rige styrte sammen under Napoleons Sejrstog. Kun en Katastrofe som den ved Sedan i den nyeste Tid har kunnet vække lignende Følelser.

Efter at Napoleon den 7de Oktober havde modtaget Kongen af Preussens Ultimatum, hvori han krævede, at de franske Hære skulde gaa tilbage over Rhinen, vare Fægtningerne begyndte allerede den 9de Oktober. Hovedafdelingerne af den franske Hær trængte fra de frankiske Landskaber i det nuværende Nord-Bajern frem imod Nord, og den 14de Oktober bleve Saales Bredder Skuepladsen for Franskmændenes dobbelte Sejr, ved Jena under Napoleon selv, ved Auerstädt under Davout. Det er bekjendt, hvilke frygtelige Virkninger disse Nederlag fik for Preussen. Dets Hærafdelinger og Fæstninger kappedes om at kapitulere. Den 27de Oktober holdt Napoleon sit Indtog i Berlin, og ved Maanedens Ende vare alle Afdelinger af den preussiske Hær fuldstændig sprængte med Undtagelse af Blüchers Korps, der snart skulde faa samme Skjæbne. I Slutningen af November stode de franske Hære ved Weichsel, og Polakkerne rejste sig imod Preusserne, medens Kurfyrstendømmet Sachsen den 11te December sluttede sig til Rhinforbundet, og en Række mindre Fyrstendømmer i Tyskland fulgte faa Dage efter dette Exempel. Om Preussen skulde gaa til Grunde eller blive frelst, afgang af den Kamp, der nu var ved at begynde i Polen og de preussiske Lande Øst for Weichsel mellem Napoleon og de tililende Russere, med hvem de svage Levninger af den store preussiske Hær forenede sig.

Under disse Kampe viste det sig, at den dansk-norske Regering havde havt god Grund til at holde et Troppekorps samlet i Holsten ¹⁾. Krigen trak sig stærkt

¹⁾ Inden Udbruddet af den fransk-preussiske Krig havde der været Rygter om, at Troppesamlingen skulde ophøre; men dette blev gjenkaldt, da Krigen var ved at bryde ud. (Allgemeine Zeitung for 9de September 1806).

op ved Grænsen. Det lille svenske Troppekorps, som Gustav IV Adolf havde ladet staa i Lauenburg, efter at Preusserne havde rømmet dette Landskab, gik til Trave for at slippe bort derfra, og Blücher ilede, forfulgt af tre franske Armékorps'er, til Lübeck. Da han den 5te November naaede denne By, erklærede han Øvrigheden her, at han marscherede ind for at vinde et Par Dages Ro og i Tilfælde af Angreb trække sig over paa holstensk Grund¹⁾. Imidlertid havde Budskabet om den Fare, der truede den holstenske Grænse, bevirket, at Afdelinger af den danske Avantgarde vare blevne samlede i Nærheden, og at Kronprinsen havde givet Befaling til at trække de nærmeste Korps'er sammen og lade dem rykke frem imod den lübeckske Grænse. Et Par Kompagnier stode ved Grænselandsbyen Fackenburg omtrent en halv Mil fra Lübeck.

Allerede den 6te November blev Blücher angrebet af Franskmændene, og da han var bange for, at de skulde trænge ind paa holstensk Grund og angribe ham i Ryggen, afkrævede han den danske Avantgardes Chef, General Ewald, en Erklæring om, hvorvidt de Danske vilde afværge et saadant Forsøg af Franskmændene, og hvis det skete, da bekæmpe dem af al Magt i Forening med hans egne Tropper. Ellers vilde han ikke anerkjende Danmarks Neutralitet. Ewald svarede, at hvad enten franske eller preussiske Tropper vilde forsøge at gaa over Grænsen, maatte han bruge Magt imod dem. Først forsøgte en preussisk Kolonne at komme ind paa holstensk Grund. Det lykkedes at faa den til at vige til Siden; men næppe var det sket, førend Kompagnierne ved Fackenburg bleve angrebne af franske Afdelinger, der rimeligvis holdt de Danske for Preussere. Det kom til en hidsig Fægtning, der endte med, at de Danske maatte vige tilbage for Overmagten; men det

¹⁾ Häusser anf. St. III, 49.

lykkedes General Ewald, der strax personlig var ilet til den nærmest kommanderende franske Overgeneral, Murat, at forhindre en videre Fremrykning af Franskmandene. For at være beredt paa alle Muligheder gav Kronprinsen den følgende Dag Befaling til „strax saa godt som muligt at sætte Rendsborg i Forsvarsstand og til, at man skulde træffe alle Foranstaltninger for, naar det blev nødvendigt, at kunne bringe den kongelige Banks Effekter i Altona i Sikkerhed ¹⁾“. Men heldigvis blev den holstenske Grænse siden respekteret, om det end ikke fattedes paa Uordener, som franske Marodeurer begik i Grænsebyerne ²⁾).

Samme Dag denne Fægtning fandt Sted, havde Blücher maattet rømme Lübeck efter en voldsom Kamp. I Følge hans egen Rapport var et af de Alternativer, der nu stode for ham, „at krænke det danske Territorium“. „Men“, tilføjer han, „jeg holdt dette for uklogt, da det blev forsvaret af et dansk Korps, og en Krænkelse af dets Neutralitet ikke kunde stemme med vore politiske Interesser ³⁾“. Den Maade, hvorpaa Blücher fremhæver det danske Korps ved Grænsen, viser Betydningen af dets Opstilling. Det var vitterligt, at det ikke uden Kamp vilde have ladet Preusserne komme ind paa dansk Grund, og om end Blücher let havde kunnet kaste det, vilde en saadan Fægtning have ladet Neutralitetskrænkelsen træde tydelig frem og ganske anderledes have forviklet Forholdet imellem Danmark-Norge og Preussen, end Tilfældet vilde have været, saafremt han havde kunnet gjøre gjældende, at de Danske selv maatte bære Ansvaret for i et sligt Øjeblik at have ladet Grænsen være ubevogtet. Hans egen ovenfor anførte Udtalelse til Øvrigheden i Lübeck viser, at han

¹⁾ Disse Befalinger findes i Krigsministeriets Arkiv.

²⁾ Ræder anf. St. I, S. 10—16.

³⁾ Allgemeine Zeitung for 24de November 1806.

fra først af havde havt Tanken om at krænke det danske Territorium ¹⁾).

Da Blücher under disse Forhold holdt det for rigtigst at kapitulere ved Ratkau den 7de November, og da ogsaa det lille svenske Korps, der havde villet indskibe sig paa Trave, maatte overgive sig til Bernadottes Korps, var Kampen forbi i disse Egne. Det lykkedes dog talrige Smaaafdelinger af preussiske Soldater at unddrage sig Kapitulationen ved at slippe over paa holstensk Grund ²⁾. Der kunde næppe paahvile Regeringen her nogen Forpligtelse til at paatage sig Udgiften med at internere og forpleje dem, og den sendte dem derfor bort fra Landet, saa snart som muligt. Ikke færre end 3—400 Officerer og omtrent 4000 Menige bleve saaledes overførte til Königsberg. Hver enkelt fik en Rejse-skillings med sig. ²⁾

Saasnart Lübeck var kommet i Franskmændenes Hænder, gjorde baade strategiske og politiske Grunde det nødvendigt at lade Troppekorpset i Holsten gaa tilbage. Holsten var nu indkredset af Franskmændene baade imod Syd-Vest og Syd-Ost og blev det endnu stærkere. da Marechal Mortier snart (19de November) besatte Hamborg. Enhver fremskudt Stilling af Tropperne vilde være overordentlig farlig, hvis det kom til et Brud med Frankrig, og et saadant kunde let opstaa, saafremt man vedblev at holde Stillingen ved

¹⁾ En Takadresse fra „flere Hundrede agtværdige Mænd“ i Holsten blev tilsendt Kronprinsen, fordi Hæropstillingen vittelig havde sikret Holsten mod at blive Krigsskueplads. (Munte-Morgenstjerne: Aarsagerne til de danske Troppers Sammentrækning i Holsten i Aarene 1803 og 1805 osv. (Christiania 1809) S. 45).

²⁾ Som et Træk af, hvorledes man fra tysk Side drog Fordel af Danmarks Neutralitet, kan anføres, at alskens kostbare Sager fra Kolberg bleve flyttede til Kjøbenhavn og deponerede i Banken der. (Allgemeine Zeitung for 29de November 1806.)

Grænsen. Da Krigens Skueplads nu flyttedes langt mod Øst, kunde det ikke mere gjælde for nødvendigt at sikre Landet mod, at Afdelinger af Hære, der kæmpede i Nærheden, søgte at komme ind over Grænsen. En Fortsættelse af Troppesamlingen vilde, som Chr. Bernstorff selv udtalte det i en Depesche til Blome, kunne opfattes som et Vidnesbyrd om Mistro og en Udfordring imod den franske Regering ¹⁾.

Kronprinsen lod derfor (19de November) Tropperne med Undtagelse af en faatallig Grænsekordon gaa tilbage bag Ejder, og efter at et Rytterregiment strax var blevet sendt til sit Kvarter i Fyen, hvor det blev sat paa Fredsfod, trak Kronprinsen snart (26de December 1806) den ene af Korpsets tre Divisioner tilbage Nord for Kongeaa. Hvorfor Regeringen ikke gjorde Skridtet fuldt ud og satte alle Hærens Afdelinger paa Fredsfod, skulle vi senere se.

Den dansk-norske Opstilling ved Grænsen havde været til Fordel for Franskmandene under deres Kamp

¹⁾ „Comme une démonstration de méfiance et une bravade vis à vis du gouvernement Français.“ (Depesche af 25de November). Ræder anf. St. S. 31 giver en urigtig Fremstilling af Forholdet, da man efter ham maa antage, at den dansk-norske Regering lod Tropperne blive, hvor de vare, og kun gav Frankrig Tilsagn om, at de vilde blive sendte hjem til Foraaret. I de almindelige Fremstillinger af hin Tids Historie omtales den danske Hæropstilling i Holsten som uforandret den samme i Tiden fra 1805—1807. I Virkeligheden havde de Forandringer, der skete med den, en ikke ringe politisk Betydning. Kronprinsens Befalinger til den forandrede Opstilling findes i Krigsministeriets Arkiv. Samme-steds findes Ordre fra Kronprinsen af 20de November til at sende en Mængde Ammunitionssager til Fredericia. Hos Høst anf. St. III, I, 165 og i Staatsbürgerliches Magazin III, 172 fremstilles Sagen i det Hele rigtig. Vaupell: Den dansk-norske Hærs Historie (Kjøbenhavn 1874) omtaler II, 279 Kronprinsens Ordre af 19de November, men ikke den ligesaa vigtige af 26de December og ej heller, at noget Regiment blev sat paa Fredsfod.

med Blücher, idet den havde afholdt denne fra at søge ind paa holstensk Grund og derimod bragt ham til at foretrække Kapitulaton. Napoleon kunde kun ønske, at Krigen endte paa denne Kant saa snart som muligt. Men ligesom Murat havde været meget grov imod General Ewald, da denne kom til ham, og truet med at lade ham skyde, saaledes er det sandsynligt, at den Modstand, de danske Grænseposter havde gjort ved Fackenburg, ikke behagede Napoleon, om han end lod udtale for Kronprinsen, at det hele Sammenstød havde beroet paa en Misforstaaelse. Endnu mindre kunde den Velvilje, der blev vist de flygtende Preussere af Kronprinsen, finde hans Bifald. Den dansk-norske Regering gjorde i det Hele ikke et eneste Skridt for at smigre ham, og det er betegnende for Forholdet, at Bernstorff efter Slagene ved Jena og Auerstädt instruerede Selby i Berlin om, at han skulde brænde Alt i Gesandtskabsarkivet, der kunde synes ham kompromitterende; han skulde, naar Franskmændene kom til Berlin, forhandle med de Kommanderende, saa ofte det var nødvendigt, men forøvrigt holde sig borte fra de franske Officerer, saa vidt det kunde ske uden at vække nogen Opsigt¹⁾.

I Berlin gik der Rygter om, at nu skulde Danmark komme til at prøve Napoleons Vilje. Selby hørte fra flere Sider tale derom af Folk, som kunde vide god Besked. Snart hed det, at, om Danmark end ikke var udsat for at blive angrebet i Øjeblikket, maatte det være forberedt paa at se Frankrigs Krav stige, og paa at blive opfordret til at lukke sine Havne og Sundet for Englænderne. Snart hed det, at denne Fordring allerede var bleven stillet. „Napoleon, sagde man, vilde ikke bryde sig om de Forestillinger, Danmark vilde kunne gjøre ham om Umuligheden af at lukke Sundet for Englænderne, han vilde tilbyde selv at paa-tage sig det og ikke tage Hensyn til, at Kjøbenhavn

¹⁾ Depesche til Berlin af 20de Oktober.

sandsynligvis vilde blive ødelagt derved. Han vilde heller ikke tro paa Sandheden af, hvad man plejede at fortælle, at det nemlig skulde være umuligt at hindre en Flaade fra at gaa igjennem Store Belt.“ Det varslede ilde, naar Bladet „Der Telegraph“, som udkom i Berlin paa Tysk og havde et Slags officielt fransk Præg, netop nu under Rubriken „Miscellen“ meddelte Efterretninger om Kjøbenhavn og de danske Øer. Man kjendte altfor godt den franske Regerings Skik at lade Bladene ligesom forberede Stemningen paa, hvad der var i Gjære. og lade dem aabne Angrebet paa dem, der vare udsete til at blive Ofre. Selby hørte franske Officerer udtale. at de en af Dagene vilde komme til at marschere mod Danmark. Da han derfor gik til Talleyrand og i Hensigt til en Meddelelse fra Bernstorff fortalte ham, at Kronprinsen havde givet Befaling til, at de fleste Tropper skulde forlade Holsten, svarede Talleyrand: „Det er fornuftigt af Kronprinsen at formindske Antallet af Tropperne i Holsten, og Kejseren vil glemme Alt, hvad der er sket. Hans kongelige Højhed vil handle klogt i ikke for Fremtiden at holde en saa anselig Styrke i denne Provins“¹⁾. Rygterne om, at en alvorlig Fare truede Danmark, tabte sig snart; men Selby var personlig Skive for en tydelig Mistro fra de franske Befalingsmænds Side. Man greb den første den bedste Anledning til at forbyde ham at skrive hjem. Han forlod nu Berlin, hvor Gesandtskabets Attaché, en Hr. Coopmanns, vedblev at bestyre de løbende Forretninger.

Talleyrands Ord til Selby stemmede nøje med en Ordre, han havde modtaget fra Napoleon. Denne skrev den 21de November til ham: „Giv min Chargé d'affaires i Danmark Ordre til at lade Kronprinsen forstaa, at

¹⁾ Disse forskellige Udtalelser findes i en Dagbog, Selby i denne Tid førte i Berlin, og i en Depesche fra ham til Chr. Bernstorff af 29de November.

han ikke behøver saa mange Tropper, men bør indskrænke Antallet; at de vilde være af ringe Betydning (*ce serait fort peu de chose*), hvis de ere opstillede imod mig, men at de dog ere alt for mange, da han ikke mere har noget at frygte for fra Preussens og Ruslands Side, at jeg ikke modsætter mig en Kjæde (*cordon*), der kan holde Marodeurerne i Ave, men at 4—5000 Mand ere tilstrækkelige; han maa søge sin Tryghed i en forstandig Opførsel og i Frankrigs Venskab“. Da den franske Chargé d'affaires i Kjøbenhavn, Desaugiers, meddelte dette til Regeringen her, havde den allerede givet Ordre til, at Tropperne skulde trække sig Nord paa, saa at den slap for at maatte gjøre det efter fransk Befaling. Ved den samme skriftlige Ordre havde Napoleon ladet Talleyrand instruere Desaugiers om at sige, „at jeg ikke agter at bryde Traktaterne, men at jeg haaber, at Kabinettet i Kjøbenhavn ikke vil taale Oprettelsen af nogen regelmæssig engelsk Kurérforbindelse eller noget engelsk Postkontor i Danmark. Det er passende, at min Chargé d'affaires ikke opholder sig i Kjøbenhavn, men (i Kiel) hos Kronprinsen“ 1).

Napoleon sigtede herved til den Postforbindelse, England i de sidste Aar havde havt med Fastlandet over Husum eller Tönningen 2). Men ogsaa denne havde den dansk-norske Regering opsagt England kort Tid iforvejen, da den saa Nødvendigheden af at være forsigtig overfor Napoleon. I Virkeligheden havde den tabt meget af sin Betydning nu, da franske Tropper kunde afspærre Tysklands Grænse imod Danmark. Medens den dansk-norske Regering saaledes havde opfyldt et dobbelt Ønske af Napoleon, allerede inden det var udtalt af ham, vægrede den sig imod at lade Desaugiers tage Ophold i Kiel. Den kunde ikke gjøre andet i Følge den besynderlige Ordning af Styrelsen,

1) Correspondance de Napoléon I^r Tome XIII, 555.

2) Jvfr. S. 32 og 113.

som vi ovenfor have fremhævet. Hvis Desaugiers skulde kunne tage Bolig i Kiel, maatte man ogsaa indrømme det øvrige Corps diplomatique det samme; og hvad blev der saa af Fiktionen, hvorefter Christian VII endnu stedse skulde gjælde for regerende Konge og Kjøbenhavn for Styrelsens Sæde? Men Intet kunde være urimeligere, end at Kronprinsen vedblev at residere i Kiel, ogsaa efter at de fleste Tropper vare trukne tilbage fra den holstenske Grænse. Jo mere kritisk Danmark-Norges Stilling blev, desto mere var hans Plads i Kjøbenhavn, og saafremt Ønsket om at staa friere overfor Statsraadet har bragt ham til at fortsætte Opholdet i Kiel, faar han et stort Ansvar med Hensyn til den følgende Tid.

Det Sprog, hvori Desaugiers fremsatte Napoleons Ønsker, var venskabeligt, uden at der knyttedes nogen Trusel dertil. Man viste Iver for at agte den danske Neutralitet; Marechal Mortier, der kommanderede de franske Tropper, som vare Grænsen nærmest, optraadte paa en særdeles forekommende Maade, og de franske Soldater holdtes borte fra den danske Grænse¹⁾ med en Omhu, der efter Chr. Bernstorffs Ord gik indtil Affektation. Der blev aldrig slaaet paa, at Frankrig ønskede, at Danmark-Norge skulde slutte sig til det og lukke sine Havne for Englænderne, og Fordringen om, at Desaugiers skulde kunne opholde sig i Kiel, blev opgivet. Alt dette var heldigt og kunde, som Chr. Bernstorff udtalte, under andre Forhold synes betryggende. Men den Tanke laa nær, at de Hensyn, der vistes Danmark, kun sigtede til at dysse det i Søvn saalænge, indtil Napoleon fandt Øjeblikket heldigt til at tvinge det²⁾. Regeringen gjorde sit bedste for at

¹⁾ Som en Forsigtighedsforanstaltning vare de holstenske Grænsepæle ikke blot forsynede med en tysk, men ogsaa med en fransk Indskrift.

²⁾ Depesche til Petersborg af 25de November 1806.

overholde Neutraliteten nøje og undgaa at give Frankrig nogen berettiget Grund til Klage. Hvormegen Sympathi Kronprinsen end havde for Koalitionsmagterne, udstedte han dog strænge Befalinger om at hindre, at der i det Holstenske eller i Tönningen, Husum og Frederikstad fandt Hvervinger Sted for engelsk Regning, og det blev paasét, at ikke fremmede Rekrutter med ulovlige Passer rejste fra Nordtyskland til en eller anden dansk Havn for derfra at naa England eller Preussen¹⁾. Men dette var Regeringens Pligt som neutral, og den maatte sige sig selv, at den ikke havde foretaget noget Skridt for at vinde Frankrigs Yndest, saaledes at den derved skulde kunne vinde Sikkerhed. Der kom ogsaa flere Efterretninger om, at Napoleon følte Lyst til at lade Danmark betale Prisen for Fordele, han paa en anden Kant vilde vinde.

Naar man husker paa, hvor fjendtligt Forholdet imellem Gustav IV Adolf og Napoleon havde været siden Foraaret 1804, gjør det et underligt Indtryk at se Dreyer i sine Depescher fra Paris mere end éngang paa-staa, at den nedarvede Opfattelse af, at Sverige var Frankrigs naturlige Forbundsfaelle, endnu havde Magt hos den franske Regering, og at der derfor flere Gange var Svingninger i dens Politik med Hensyn til Sverige. Dreyer havde en god Del af de dansk-norske Statsmænds

¹⁾ Se flere Aktstykker i Krigsministeriets Arkiv, som f. Ex. en Befaling af Kronprinsen af 2den Oktober 1806 i Anledning af en Indberetning om, at slige Hvervinger fandt Sted, dels ved den hamburgske Grænse, dels i Tönningen. Jvfr. Correspondence, despatches and other papers of Viscount Castlereagh (edited by C. W. Marquess of Londonderry) second series (London 1851, vol. VI, S. 212), hvor en engelsk Hververofficer, Kapitaen Kuckuck, 30te Maj 1807, taler om Vanskeligheden ved at faa Rekrutter førte igjennem dansk Landomraade. Jeg maa derfor anse den Beretning for urigtig, som Ræder anf. St. S. 23 har om, at den danske Regering „tolerede“, at hannoveranske og engelske Rekruteringsdepoter havde deres Sæde i Husum og Tönningen.

og Diplomaters almindelige Tilbøjelighed til med Skin-
syge at følge det mindste Træk, der kunde tyde paa,
at en eller anden Magt foretrak Sverige fremfor Dan-
mark-Norge. Talleyrand drillede ham undertiden der-
med. Men om end slige Tilbøjeligheder tidt kunde
vildelede, saa var Dreyer dog en altfor forstandig Iagt-
tager, til at hans Udtalelser ikke skulle have en vis
Vægt. Netop nu i Slutningen af Aaret 1806, samtidig
med at Franskændene trængte ind i Svensk-Pommern,
fik den dansk-norske Regering Underretning om, at
Frankrig ønskede at drage Sverige til sig, og det
paa dens egen Bekostning. Ikke blot fik dens Diplo-
mater i Petersborg og London Meddelelse derom af
deres svenske Kollegaer ¹⁾; men Gustav IV lod endog
sin Gesandt i Kjøbenhavn, Baron Oxenstjerna, give en
Fremstilling deraf til Regeringen her ²⁾. Dels, sagde
han, havde Bernadotte under en Samtale med Oberst
Mörner efter det svenske Korps's Kapitulation ved
Travemünde udtalt for denne, at Norge vilde passe
bedre for Sverige end for Danmark, og at Frankrig
ønskede Fred med den svenske Konge. Dels havde
den franske Gesandt i Hamburg, Bourienne, stillet i
Udsigt for den svenske Chargé d'affaires her, at Sverige
ved at nærme sig til Frankrig vilde kunne opnaa en
Udvidelse af Pommerns Grænse ³⁾. Men, hed det videre,

¹⁾ Depescher fra Petersborg af 8de og 12te December og fra
London af 11te og 23de December 1806.

²⁾ Depescher fra Ehrenheim til Oxenstjerna af 17de og 18de
November 1806.

³⁾ I og for sig er man af en saadan Udtalelse fra Bernadottes
Side ingenlunde berettiget til at tro paa, at han har talt
efter Ordre af Napoleon. Det er maaske en Udtalelse af
samme løse Slags som hans Ytring i Aaret 1803 (S. 74) til
Dreyer om Lauenburg. Man kunde snarere fristes til at
tænke sig, at Bouriennes Ytringer have været af officiel
Natur. Men de svenske Diplomater udtalte sig saaledes i

Kongen var saa langt fra at ville have noget at gjøre med Frankrig, at han endog var bleven vred paa sin Chargé d'affaires i Hamburg, fordi han havde villet høre paa disse Forslag, og han havde strax kaldt ham hjem¹⁾.

London og Petersborg, at den dansk-norske Regering maatte antage, at det i Virkeligheden nærmest havde gjældt Norge.

- ¹⁾ En Hentydning til disse Forhandlinger findes i „De la Gardiska Archivets“ 19de Del S. 41, hvor det hedder i Uddrag af Grev de la Gardies Breve fra 1805 indtil 1811, at Napoleon havde ladet Gustav IV Adolf skimte Norge som Løn for at erkjende ham som Kejser, men at Kongen næppe vilde gaa ind derpaa, dels paa Grund af hans personlige Uvilje imod Napoleon, dels fordi han ej „anser ærligt att så vinna, ehuru han nog anser Danmark som sin hemliga fiende“. I Annual register for 1801 hedder det (S. 255), at Murat efter Blüchers Kapitulation i Lübeck og Svenskernes i Travemünde ved den svenske Oberst Mörner havde tilbudt Gustav IV Adolf Norge. Den samme Forvexling af Murat og Bernadotte gjorde den engelske Udenrigsminister Canning sig skyldig i under en Forhandling i Parlamentet 3dje Februar 1808, da han fortalte om dette Tilbud, og han gjentager Fejlen senere, da han vil rette en anden Talers Meddelelse, at det var Brune, som havde fremsat Tilbudet. Hansard: The parliamentary debates from 1803. vol X, (London 1812) S. 271 og 749.)

FJERDE BOG.

(1806—1807.)

I.

Napoleons Dekret om Fastlandsspærringen.

Samme Dag Napoleon gav Talleyrand Befaling til at lade Danmark-Norge advare med Hensyn til Troppe-samlingen i Holsten, underskrev han i Berlin sit berøgtede Dekret om Fastlandsspærringen (21de Novbr.). Han erklærede herved Storbritannien og Irland for blokerede og forbød alt Samkvem med dem (*tout commerce et toute correspondance*). Al Ejendom, der tilhørte engelske Undersaatter, og enhver Handelsvare, der var frembragt eller tilvirket i England og dets Kolonier, skulde konfiskeres; enhver Englænder, som blev truffet i de Lande, der vare besatte af Frankrigs eller dets Forbundsfællers Tropper, skulde være Krigsfange, og intet Skib, der havde anløbet nogen Havn i Storbritannien og Irland eller dets Kolonier, maatte anløbe franske Havne ¹⁾.

Frankrig og England havde siden Revolutionskrigenes Begyndelse fort en Kappestrid om, hvem der kunde gaa videst i at plage de neutrale Landes Skibsfart, for paa den Maade at ramme hinandens Handel. England havde gjort det første Skridt dertil; men

¹⁾ Clercq: recueil des traités de la France (Paris 1864) II, S. 195.

Frankrig havde trolig fulgt dette Exempel. Napoleon slog som Konsul ind paa en bedre Vej, og om Neutralitetsforbundet af 16de December 1800 end i det væsentlige kom til kort imod England, opnaaede det dog, at England forpligtede sig til i Krigstid kun at holde saadanne Havne for blokerede, hvortil det virkelig spærrede Adgangen ved sine Krigsskibe. Men hvad hjalp det? Skjønt Englænderne i andre Henseender viste større Maadehold imod de Neutrale efter Udbruddet af Krigen imod Napoleon 1803, gave de deres Blokadesystem en utaaelig Udvidelse. Vi have set, at de blokerede Elben uden at bryde sig om, at de derved ligesaa godt hindrede Handel paa neutrale Staters Havne som paa dem, deres Fjender holdt besat. Endnu videre gik de, da de i Foraaret 1806 (16de Maj) gjenoptog deres gamle, despotiske Uskik at erklære lange Kyststrøg i Blokade. Hele Kysten fra Brest til Elben skulde nu gjælde som blokeret. Det blev som en Undtagelse indrømmet, at de neutrale Skibe, der ikke havde indtaget Ladninger i fjendtlige Havne, fik Lov til at gaa ind til de Havne paa dette Kyststrøg, som laa udenfor Strækningen imellem Ostende og Seine¹⁾. Men selv saaledes var denne Blokadeerklæring et vitterligt Brud paa Petersborgertraktaten af 1801²⁾, og den gav Napoleon et heldigt Paaskud til at lade sine Spærringsforanstaltninger mod den engelske Handel faa den Udvidelse, de fik ved Ediktet af 21de November 1806.

At knuse England var næsten blevet en fix Idé hos ham. Han talte i sine Proklamationer idelig om det engelske Guld og Englands Rænker: det var den engelske Regering, der lejede Mordere imod ham og ved Bestikkelser fik andre Landes Statsmænd til at modarbejde ham; det var Englands Guld, hvormed de Hære bleve underholdte, som hans Fjender bragte paa

¹⁾ Allgemeine Zeitung for 4de Juni 1806.

²⁾ Jvf. Iste Del S. 432.

Benene imod ham, England var den store Urostifter i Europa og den tyranniske Hersker paa Havene. Blandende falskt og sandt imellem hinanden, tordnede han nu i de Motiver, hvormed han indledede sit Dekret fra Berlin, imod det Tyranni, hvorved England søgte at tilintetgjøre Fastlandets Industri og Handel, og han hævdede i Modsætning hertil sin egen Handlemaade som det nødvendige Middel til at befri Europa for det engelske Handelsdespoti ¹⁾.

Da det i Efteraaret 1802 trak op til Krig, havde han ladet Talleyrand skrive til den franske Chargé d'affaires i England, at, hvis dette under en Krig med ham knyttede Fastlandsmagter til sig, vilde det ikke have anden Virkning end at tvinge ham til at erobre Europa ²⁾. I god Samklang hermed udtalte han kort Tid efter Udstedelsen af Berlinerdekretet i et Budskab til Senatet, at han var fast bestemt paa ikke at rømme Berlin, Warschau eller overhovedet de erobrede Lande, førend England sluttede Fred og gav de tagne spanske og hollandske Kolonier tilbage ³⁾. De europæiske Fastlandsstater vidste nu, hvad de maatte vente, saafremt England ikke bøjede sig for ham, nemlig evig Krig tiligemed Udelukkelse af Englænderne fra alle Havne.

Dekretet om Fastlandsspærringen forbød al Handel paa Storbritannien og rammede altsaa de Neutrales Samkvem med dette Rige. Men Napoleon havde endnu Besindighed nok til ikke at ville gennemføre en saa utrolig Anmasselse. Den tiende Paragraf i Dekretet udtalte, at det skulde meddeles til Kongerne af Spanien, Neapel, Holland og Etrurien, samt Frankrigs andre Forbundsfæller. Det var til dem, at han foreløbig begrænsede sit Tvangsbud. Men da han gjerne saa, at andre Stater tiltraadte det, lod han sin Chargé

¹⁾ Clercq anf. St. S. 194—95.

²⁾ Lanfrey: Histoire de Napoléon I. II, 476.

³⁾ Bredow (Venturini): Chronik des neunzehnten Jahrhunderts (Altona 1809) III, 121.

d'affaires i Kjøbenhavn, Desaugiers, meddele Regeringen her Dekretet sammen med de ovenfor nævnte Opfordringer til at formindske Tropicorpset i Holsten o. s. v. Desaugiers udtalte tillige, at, „da dette Dekret har til Hensigt at sætte Grænser for Krigens Ulykke og for det af England tiltagne Overherredømme over Havet, saa tvivlede den franske Kejser ikke om, at Danmark vilde bifalde disse Forholdsregler og fra sin Side gjerne medvirke dertil“¹⁾. Selve den Form, hvorunder Dekretet meddeltes den dansk-norske Regering, var særdeles høflig, og Desaugiers tilføjede den Forsikring, at den franske Regering ønskede Danmark Held og Velstand og satte stor Pris paa dets Venskab. Men disse Talemaader kunde ikke forhindre, at Dekretet maatte gjøre et „smerteligt“ Indtryk.

Saa længe Danmark-Norge ikke blev tvunget til selv at bryde Handelssamkvemet med England, led det vistnok mindre ved Fastlandsspærringen end i sin Tid ved den franske Lov af 29de Nivose 1798²⁾. Berlinerdekretets Forbud imod Indførelsen af engelske Varer var ogsaa kun en Fornydelse af, hvad der allerede i nogle Aar havde gjældt som Regel med Hensyn til de franske Lande. Men saaledes som Alt nu samledes, skærpet og fornyet, i dette Dekret med en Motivering, der aandede Fjendskab paa Liv og Død imod England, maatte det vække alvorlig Frygt for Fremtiden, saa meget mere som det utvivlsomt var Napoleons Ønske, at de neutrale Stater skulde tiltræde det.

Samtidig med, at engelsk Blokade hindrede de danske og norske Skibe fra overhovedet at indføre Noget til mangfoldige af Frankrigs, Spaniens, Italiens, Hollands og Nordtysklands Havne, forbød Napoleon nu al Indførsel fra England eller dets Kolonier til de

¹⁾ Dette er Chr. Bernstorffs ordrette Gjengivelse deraf i en paa Dansk skreven Depesche til Paris af 15de December 1806.

²⁾ Se om denne 1ste Del 235.

Havne, som stode aabne i disse Lande. Skjønt Danmark-Norge maatte have Gavn af, at det var den eneste neutrale Handelsstat af Betydning i Europa, svækkedes dette i Aarene 1806 og 1807 ved den samtidige Udvidelse af den engelske Blokade og Indførelse af Fastlandsspærringen. Jo videre Frankrigs Erobringer og Indflydelse strakte sig, desto flere Landes Havne bleve lukkede for den særdeles vigtige Handel med England. Allerede i December 1806 erklærede Toscana, eller, som det kaldtes, Kongeriget Etrurien sig for Frankrigs Forbundsfælle og lukkede sine Havne for Englænderne, og Spanien tiltraadte snart med stor Iver Fastlandsspærringen. Den dansk-norske Fragthandel var derfor i disse Aar ikke saa blomstrende, som den havde været et Par Aar tidligere. Men den værste Virkning af Dekretet om Fastlandsspærringen var, at den truede vort Fædreland med politiske Farer.

Stemningen i Danmark og Norge havde hos den store Almenhed været rolig eller i det mindste uden alvorlige Bekymringer, hvad Rigernes egen Stilling angik. Materielt taget var det lykkelige Aar for de tvende Lande. De store Begivenheder, som forefaldt i Europa, fulgtes med Interesse af hin Tids Avislæsere, og om det saa var de gamle Kjærlinger i Almindeligt Hospital, saa vare de griske efter at høre nyt fra Krigsskuepladsen. Det fattedes ikke paa modsatte Synspunkter. Selv de, der havde hilset Revolutionens Frihedsideer med Glæde, vare ikke længere enige. Nogle af dem havde overført den Sympathi, Frankrig dengang havde vakt hos dem, paa Revolutionens store Søn, Napoleon, og hans militære Glans bragte dem som mange Franskmænd til at glemme, at han havde knust Friheden. Andre derimod, som allerede vare blevne bange for, hvad Statscoupet af 18de Brumaire skulde drage efter sig, saa med Sorg det ene af deres Idealer synke sammen efter det andet. De harmedes over, at Napoleon gjenindførte den katholske Kirke som den, der i det mindste skulde staa

under Statsmagtens Varetægt, og endnu mere over at se ham gaa løs paa den af dem saa højt skattede „Skrivfrihed“, dette Palladium for alt Borgervel.

Den Deltagelse, som det franske Folk havde vakt ved sin Kamp imod det øvrige Europa under Revolutionskrigene, var ingeniende forsvunden, og de franske Hæres Sejrvindinger fremkaldte en stigende Beundring for Franskmandenes krigerske Egenskaber. Bladene vare mest tilbøjelige til at meddele Krigsefterretninger, som stemmede med de franske Meddelelser, og for saavidt var Stemningen hos mange endnu for Frankrig. Men Folk i Almindelighed nærede ingen Uvilje imod dettes Fjender. Om der end jævnlig var en vis Rivalisering imellem Danske og Holstenere og en Tilbøjelighed hos dem til at kritisere hinanden, kan man ikke sige, at der hos de Danske var noget Fjendskab imod Tyskerne. Danske og Tyske levede i det Hele venskabelig med hverandre i Kjøbenhavn. Den Uvilje imod „Tyskeriet“, der henimod Slutningen af det attende Aarhundrede havde fremkaldt saamange bitre Udtalelser i Literaturen imod de indvandrede Tyskere, havde tabt sig nu, da den danske Nationalitet mere og mere var ved at komme til sin Ret i Statsstyrelsen under Kronprins Frederik ¹). Den yngre Slægt af Videnskabsmænd

¹) Udenrigsministeriets Protokoller afgive et ikke uinteressant Vidnesbyrd om Forholdet imellem Dansk og Tysk som Forretningssprog. Baade I. H. E. Bernstorff og A. P. Bernstorff vare som bekjendt fødte Tyskere. Man vil derfor finde, at indtil hen imod Aaret 1790 brugtes Tysk foruden Fransk som det almindelige Sprog i Udenrigsministeriets Skrivelser til andre Kollegier eller til Embedsmænd og Diplomater. Admiralitetet var det eneste Kollegium, til hvilket der saa godt som altid blev skrevet paa Dansk. Dette Sprog vandt derimod i Andreas Peter Bernstorffs sidste Aar meget stærkt Overvægten over Tysk, selv om man endnu kan finde Skrivelser paa Tysk i enkelte Sager til Kollegier som Rentekammeret eller Oekonomi- og Kommercekollegiet. Saaledes vedblev det at gaa, imedens Christian Bernstorff var Uden-

og Digtere følte sig stærkt hendragen til Tysklands udmærkede Literatur, der hævede dette Land ligesaa højt i aandelig Henseende, som det sank, hvad politisk Magt angik. For ikke at tale om Baggesen eller Steffens, behøver man blot at kaste et Blik i Oehlenschlägers. H. C. Ørsteds eller Brøndsteds efterladte Erindringer. Breve og Dagbøger for at faa et fyldigt Indtryk deraf. Aandelig talt var Tiltrækningen til Tyskland langt stærkere end til Frankrig. England, der i tidligere Tid kun havde været Gjenstand for velvillige Følelser, havde ved sine Plagerier til Søs og Krigen 1801, der langt fra var bleven bedømt retfærdig her i Landet, vakt Folkestemningen imod sig. En vis Uvilje synes at have holdt sig i nogle kjøbenhavnske Kredse¹⁾, men hos de Fleste tabte den sig snart, og da Handelssamkvemmet med England bragte store Fordele, var der endog i det Hele en god Stemning imod England og imod, hvad der var engelsk. I endnu højere Grad end i Danmark gjaldt dette i Norge²⁾.

Nogen Sympathi for Napoleons stedse voxende Vælde kan derfor vanskelig paavises, undtagen hos Enkelte eller i visse Kredse. I Holsten med dets tyske Nationalitet vare Følelserne imod de Franske endog bitre, og Norge kom paa Grund af sin levende For-

rigsminister. Født og opdragen i Kjøbenhavn, skrev han Dansk med Lethed, og han benyttede oftere dette Sprog i Depescher f. Ex. til Dreyer. Dog var Tysk eller Fransk det Sprog, hvori han saavel som hans Broder affattede deres Forestillinger i politiske Sager. Derimod brugtes Dansk i alle Forestillinger om personlige eller overhovedet ikke politiske Sager, og der blev skrevet paa Dansk om alt Sligt til Diplomaterne, hvad enten de vare fødte Danske og Nordmænd eller Holstenere. De politiske Depescher vare, paa faa Undtagelser nær, altid skrevne paa Fransk.

1) Dette maa man slutte af Udtalelser i de svenske Diplomaters Depescher.

2) Den Fremstilling, der her gives af Stemningen osv., er bygget paa Blade. Tidsskrifter og Erindringskrifter fra hin Tid.

bindelse med England vistnok under Paavirkning af de der raadende Stemninger. Det var forbeholdt Engländerne ved deres Tog 1807 at vække et saadant Had imod sig hos det danske Folk, at den almindelige Stemning her i Landet blev afgjort gunstig for Napoleon og hans Politik.

Indtil Ulykken brød løs ved dette Tog, saa de fleste Danske og Nordmænd paa de store Begivenheder med en vis nysgjerrig Interesse, men uden at de tænkte paa, hvor let Strømmen kunde naa Danmark-Norge og rive det ind i den almindelige Hvirvel. I mere end halv-andethundrede Aar havde Folket været vænnet til at lade det udelukkende være Regeringens Opgave at tænke paa, hvad Statens Vel krævede. Man saa derfor ogsaa med Ro, at den nu raadede for Alt, og det saameget mere, som man nærrede den største Tillid til Kronprinsen. Hin Tids talløse Lovprisninger over hans Visdom og alle mulige menneskelige Fuldkommenheder tage sig underlig ud for os, der vide, hvor store Fejl han begik, da Ulykkens Dage kom; men de vare ingenlunde tom Smiger. Man var, og det ikke uden Grund, glad over hidtil at være sluppet for at blive trukket ind i Krigen, og derfor gav man ham Æren. Det var den almindelige Stemning, som „Nyeste Skilderie af Kiøbenhavn“ gav Udtryk, naar det i sit Nummer for 3dje Januar 1807 priste Danmarks Lykke og udtalte: En Slægt, ved dyrekjøbt Erfaring maaske langt visere end den nulevende, vil efter mange Decenniers Forløb elske det Danmark, der ligt et svagt Fartøj, midt i Stormen ved en klog Styrers Haand reddedes fra Undergang, medens de stolteste Bølgetrædere sønderknustes imod Klippen og oplugedes af en Alt fortærende Malstrøm.“ Dette System stodele man paa, kunde fastholdes. „Endnu,“ hedder det i det samme Blad fra Slutningen af 1805, „har Europas nyere Stats-historie ikke opvist noget Exempel paa, at et Folk, som ikke ønskede andet end Freden . . . nogensinde er

blevet tvunget til at give slip paa sine fredelige Hensigter . . . Der er nok Stater, som have maattet opgive deres Neutralitet; men man vil finde, at deres Neutralitet næsten altid kun har været tilsyneladende . . . eller og, at deres fysiske Beliggenhed var af den Natur, at de umulig kunde blive neutrale.“ Danmark, blev der sagt, svarede til Rousseaus Ideal, iblandt andet, fordi det var „et frit Land, omringet af forskjellige Folkeslag, hvis Fordel fordrede ikke at erobre det, og hvor Enhver især fandt det fordelagtigt at hindre de andre fra at gjøre det, kort et Land, der ikke behøvede at frygte for sine Naboers Ærgjerrighed, men som endog kunde stole paa deres Bistand“¹⁾. Med saadanne Illusioner dyssede man sig selv og andre i Søvn.

Ængstende Rygter udebleve ikke helt, navnlig ikke, naar Udlandets Blade indeholdt Meddelelser om, at Rigets Stilling var truet²⁾. Vi have omtalt slige Rygter ved Begyndelsen af Aaret 1806. For dem, hvis Skibsfarts- eller Handelsinteresser til forskjellige Tider kom i Fare, traadte Forholdenes truende Alvor vistnok frem i saadanne Øjeblikke, og det fattedes overhovedet næppe paa Mænd, der saa dybere i Tingene og anede, at den store Verdenskamp kunde bringe Farer over Land og Rige. Hvis man kan stole paa den svenske Gesandt, Baron Oxenstjernas Meddelelser, havde Napoleons kolossale Fremgang i Slutningen af 1806 vakt Frygt endog hos Mænd, der ellers hadede England og sympathiserede med Frankrig, og bragt dem til at tænke sig Muligheden af, at man kunde komme til at behøve Englands Hjælp imod Frankrig³⁾.

Men de, der saa Forholdene alvorlig, talte ikke

1) Nyeste Skilderie af Kiøbenhavn for 7de Januar 1806.

2) Der findes flere Gange Hentydninger til sligt i Breve fra Kiøbenhavn i Politisches Journal f. Ex. 17de April, 16de Juni og 16de Oktober 1804, 19de Marts 1805.

3) Depescher af 6te og 30te November 1806.

frit i Pressen derom. Den almindelige Overfladiskhed og politiske Umodenhed gjorde Folk kun lidet oplagte til at høre paa sligt, og Avis- og Tidsskrift-literaturen var — politisk talt — sygnet hen som en Følge af Presseloven af 27de September 1799. Det gjør et uhyggeligt Indtryk at se, hvorledes Tidsskrifter og Blade i denne alvorsfulde Tid vrimle af alskens Anekdoter, enten historiske eller af anden Natur. Kjøbenhavns Aftenposts Hovedartikler i den nærmeste Tid efter Bombardementet 1807 ere Fortællinger om Madame Pompadour og Ninon de Lenclos. Forøvrigt træffer man i hele denne Art Literatur mest digteriske Smaating, Oversættelser af Stykker fra antike Skrifter o. a. l. Det politiske Indhold er aldeles overvejende Beretninger om udenlandske Begivenheder efter fremmede Blade. Kun sjælden drister en eller anden Forfatter sig til at udtale sin Opfattelse af, hvad der foregaar rundt omkring, og det sker enten i almindelige Udtryk om Tidens Aand og om Krigenes fordærlige Virkninger, eller det knytter sig til Lovprisning af den danske Regerings Visdom. At sige sin Mening vovede Ingen, saasart hans Ytringer kunde gjøre Indtryk af at være en Kritik enten af Regeringens Foranstaltninger eller af fremmede Magters Politik. Regeringen vilde til det yderste have forfulgt Enhver for Retten, der forfattede Artikler, hvorved dens egen Anseelse eller dens Stilling til Magter som Frankrig, Rusland og England kunde lide ¹⁾).

I Virkeligheden var Regeringen ikke selv udsat for

¹⁾ Da Professor Heinrich i Kiel paa et Program, han affattede i Anledning af Kongens Fødselsdag (29de Jan. 1807), satte de Ord: „*Utinam quietis atque aliquo, si non bono, at saltem certo statu civitatis hæc inter nos studia exercere possemus*“, fandt Regeringen Udtalelsen altfor dristig, den mistænkte Forfatteren for at have villet kritisere den selv dermed og gav ham en drøj Irettesættelse (Danske Samlinger, 1ste Række III, 167—68.)

nogen stræng Kritik, saalænge den almindelige Stemning var, som den var, nemlig en stærk Følelse af Lykke i Modsetning til de nærliggende Landes Farer og Hjem-søgelse. Breve fra Kjøbenhavn til „Politisches Journal“ tale endnu i Marts og April 1807 om Neutraliteten som fuldstændig sikker ¹⁾. Denne Opfattelse afspejler sig ogsaa i det Hele igjennem de Meddelelser fra Danmark, som i disse Aar kom frem i udenlandske Tidsskrifter og Blade, f. Ex. i „Archenholz' Minerva“ og „Allgemeine Zeitung“. Naar man ser, hvorledes disse Skrifter eller det engelske „Annual register“, den „Venturini-Bredowske Chronik des neunzehnten Jahrhundert“ og den af den tyske Professor Schummel udgivne „Kleine Weltstatistik“ indeholde rosende Domme om Danmark-Norges Styrelse og Politik i disse Aar og fremhæve forskjellige Reformer eller nye Institutioner, der skyldes Regeringens Omsorg, er det et Vidnesbyrd om, at vort Fædreland ogsaa i Udlandet gjaldt for at være et baade lykkeligt og vel styret Land, hvis Politik hidtil med Forstand havde undgaaet de store Krige ²⁾.

¹⁾ Breve af 20de Marts og 17de April. Den Frygt, som var udtalt sammesteds i et Brev fra Kjøbenhavn af 19de December 1806, for at Frankrigs og Englands Forhold kunde bringe Farer, synes altsaa at være fordampet.

²⁾ Det engelske Blad: The daily Advertiser indeholdt følgende latterlig overdrevne Tirade: „Kronprinsen af Danmark er den Mand, som i hele Europa har den bestemteste Karakter. Hans Adfærd er bestandig ligesaa klog som standhaftig. Grev Bernstorffs Visdom er en vældig Vognborg om Danmark“. (Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn for 2den Maj 1807). — Aal omtaler i sine Erindringer (I, 48) at Troppesamlingen i Holsten var Gjenstand for „haanlige og skarpe Bemærkninger i tyske Journaler“. Da adskillige Blade i Tyskland i disse Aar vare i fransk Sold, vilde det ikke været urimeligt, om sligt havde været Tilfældet. Men i Modsetning hertil skal det nævnes, at Archenholz's Minerva for 1803 (IV, 250), hvor den bekjendte Moniteur-artikel om de danske Udrustninger i dette Aar omtales, til-

Den svenske Gesandt, Baron Oxenstjerna, der stærkt klagede over det danske Folks Tryghedsfølelse og „för krig och besvärligheter bäfvande lynne“, fremhævede det som en Fejl hos Regeringen, at den altfor meget havde nærret dette ¹⁾. Bemærkningen er næppe uberettiget. Det var, som om Regeringen mente, at Alt var gjort, naar den holdt Troppekorpsen sammen paa Halvøen, og at der Intet maatte gøres for at vække Folket af dets Sorgløshed. Man maa saameget mere forbaves derover, som baade Statsmænd og Diplomater vare saare langt fra selv at se Forholdene rolig.

Hvad der var sket rundt omkring i Europa, skulde visselig ikke styrke Tanken om, at Neutralitetspolitikken kunde fortsættes længe. Det var gaaet frygtelig ud over alle de Stater, der havde villet holde sig udenfor Krigene. Strax ved Bonapartes italienske Felttog i 1797 havde Venedigs Neutralitetspolitik ført til, at det blev opfattet som et passende Æmne til at udjævne Vanskelighederne ved Fredslutningen imellem Frankrig og Østerrig. Genua havde senere maattet ombytte sin Neutralitet med at blive en Provins af det franske Kejserdømme, og samtlige italienske Stater havde kun havt Valget imellem at blive franske Provinser eller franske Vasalstater. Spanien havde forgjæves stræbt at slippe for Deltagelse i Krigen imod England. Først havde Napoleon nødt det til at betale ham en betydelig Sum om Aaret, derpaa havde Englænderne ved et skammelig Overfald paa spanske Sølvskibe, der sejlede hjem fra Amerika, tvunget det til at dele de Franskes Nederlag til Søs og ofre sine Kolonier. I Nordtyskland vare alle mindre Stater, der ønskede at holde sig udenfor Krigen, enten blevne Ofre for Fjendskabet imellem Napoleon og Preussen, eller de havde som Sachsen foreløbig frelst

lige fremhæver, at „aus Achtung für den dänischen Hof die deutschen Zeitungen von jenem Artikel keine Notiz nahmen.“

¹⁾ Depescher af 23de Novbr. og 7de Decbr. 1806.

sig fra Undergang ved at kaste sig i Sejrherrens Arme. Selve den Stat, der havde staaet som Neutralitetspolitikens ivrigste Forkæmper og havt 250,000 Soldater til at hævde den, nemlig Preussen, var dreven fra Ydmygelse til Ydmygelse, indtil den halvt i Fortvivelse havde styrtet sig i en vanvittig Krig, der syntes at true den med Undergang. Østerrig var for Øjeblikket Herre over sin Politik og kunde forblive neutralt; men det havde ogsaa mistet de Landskaber, som havde Værd for Frankrig, og det var desuden en Magt, som ingen af de kæmpende Parter i Øjeblikket vovede at udæske. Kun to Magter stode ellers udenfor Krigen, den ene var Portugal, den anden Danmark-Norge. Af dem var Portugal paa Grund af sin bekjendte Afhængighed af den engelske Politik næppe at opfatte som en neutral Stat. Hidtil var Danmark-Norge blevet værnet ved Napoleons LigeGYldighed for Østersøforholdene¹⁾; men nu stode hans Hære ved Østersøens Kyst. Man laa hans Operationslinie nær.

Vilde man kunne undgaa at komme ind i Krigen, enten som Englands eller som Frankrigs Forbunds-fælle, det var den nagende Tanke hos de dansk-norske Statsmænd og Diplomater. Gud give, skrev Selby i Berlin i sin Dagbog den 20de November 1806, at Kronprinsen ikke maa komme i det sørgelige Tilfælde, at skulle vælge imellem en Landkrig, der vil ødelægge og tilsidst berøve ham hans skjønneste og bedste Landskaber, og en Søkrig, som vil medføre et Bombardement af Hovedstaden, i hvilken hele Nationens Rigdomme, Arsenalerne, Flaaden og Magasiner af enhver Art findes samlede.

Fastlandsspærringsdekretet af 21de November lod

¹⁾ Det gjælder vistnok i Almindelighed om Napoleons Politik, hvad han skrev i September 1809 til Talleyrand: „Vi have ingen Interesse for Østersøen“. Kun ved enkelte Lejligheder som i 1801 og 1807 var det anderledes.

dette usalige Enten-Eller rykke den dansk-norske Regering tættere paa Livet end nogensinde. Vilde Napoleon længe undlade at give Dekretet den fulde Udstrækning, som dets første Paragrafer antydede? Vilde han, naar han lukkede Nordtysklands Havne for Englænderne, taale, at Danmarks vedbleve at staa aabne? Selve de Ord, med hvilke Desaugiers havde ledsaget Meddelelsen af Dekretet, at nemlig den franske Kejser ikke tvivlede om, at Danmark vilde samstemme med det og fra sin Side virke til dets Fremme, indeholdt allerede en Slags Opfordring hertil og lode ane, at en saadan snart vilde blive stillet i bestemte Udtryk. Man var aldeles klar paa, at England vilde opfatte en Lukning af de danske og norske Havne som en Krigserklæring, og at man da vilde komme i den største Fare. „Det er,“ skrev Christian Bernstorff til Dreyer, „øjensynligt, at vi ere ødelagte, saasnart vi sættes i et fjendtligt Forhold til England“ ¹⁾. Man har aabenbart været overtødet om, at Handelen vilde blive fuldstændig tilintetgjort, og at det vilde være umuligt at bevare Forbindelsen med Norge, naar man havde baade England og dets Forbundsfæller, Sverige og Rusland imod sig. Baade denne Opfattelse og Uviljen imod Napoleon gjorde det naturligt for de dansk-norske Statsmænd at tænke sig, at det, saafremt Krigen ikke kunde undgaas, vilde blive Frankrig, hvis Fjende man blev. Allerede i Sep-

¹⁾ Depesche paa Dansk til Paris af 15de December 1806. Allerede i Depescher af 27de Oktober og 25de November til Petersborg havde Bernstorff udtalt sig meget mørkt om Stillingen. Naar han i den første af disse tilføjer: „*nous ne succomberons qu'aux maux que la plus grande circonspection et une fermeté soutenue jusqu'au bout ne pourront plus suffire à conjurer*“, har Eftertiden ikke kunnet finde, at Regeringens Holdning i 1807 kom til at vidne om „*la plus grande circonspection*“. I Depeschen af 25de November omtaler han Stillingen som „*aussi mauvaise sous le rapport militaire que politiquement jacheuse*“.

tember 1806 lod Hertugen af Augustenborg under en politisk Samtale den Ytring falde, at han ikke vilde reparere saameget som en Sten ved sit Gods i Holsten (!), da kun Gud vidste, hvem der vilde have Magten paa det næste Sommer¹⁾. En anden af de danske Statsministre udtalte i Slutningen af November til Baron Oxenstjerna: „Eders Land er det lykkeligst stillede af alle. Hvis Franskændene vil naa Eder, maa de først over vore Lig. Men jeg haaber, at vi, naar vi romme Halvøen, skulle være i Stand til at forsvare Øerne. Selv om Sundet ved Middelfart er saa smalt, at det kun giver os ringe Midler til at standse Franskændene ved Lille Belt, vil Store Belt sikkert kunne blive Grænsen for deres Fremtrængen.“ Lignende Udtalelser hørte Oxenstjerna af andre højtstaaende Mænd. Det var hans Overbevisning, at hvis Bonaparte stillede Fordringer, som Danmark ikke kunde opfylde uden at komme i et fjendtligt Forhold til England og Rusland, vilde Kronprinsen afvise dem, selv med Fare for at faa Frankrig til Fjende. Han vilde da stræbe i det mindste at forsvare Øerne imod Napoleon²⁾.

Til Trods for Dekretet om Fastlandsspærringen var det ikke Napoleon, men hans Modstandere, som først søgte at udøve et Tryk paa Danmark-Norge. Baade Sverige, Preussen, Rusland og England trængte ind paa det. Gustav IV Adolf lod sin Gesandt i London, Rehausen, stærkt opfordre den engelske Regering til at bearbejde Danmark-Norge. Efter hvad Rehausen meddelte den dansk-norske Chargé d'affaires i London, I. G. Rist, var Gustav IV rede til at lade 25.000 Mand forene sig med de danske Tropper, og denne gav den engelske

1) Depesche fra den svenske Chargé d'affaires i Kjøbenhavn, Baron Taube, af 28de September 1806.

2) Disse Træk omtales i Depescher fra Oxenstjerna af 30te og 6te November 1806.

Regering Tilsagn herom ¹⁾). Han ønskede en personlig Sammenkomst med Kronprinsen, hvori han formodentlig vilde føre Ordet for en saadan fælles Optræden, og tillige have nærmere Oplysninger om den dansk-norske Politik, da han kun syntes ilde om, at Kronprinsen havde trukket de fleste Tropper bort fra Holsten. Preussen trængte samtidig baade selv paa i Kjøbenhavn for at faa Regeringen her til at rette et Angreb paa Franskmandene, og det vilde have Rusland til at støtte sine Bestræbelser. Hoffet i Petersborg havde vel Syn paa, at Danmark-Norges Stilling var for vanskelig, til at man burde udøve noget egentligt Tryk paa det; men Udenrigsministeren, Budberg, forberedte dog Blome paa, at „hvis Lykken var retfærdig nok til at tilsikre de russiske Vaaben Held, regnede hans Souveræn med fuld Sikkerhed paa en nøje Overenskomst med Danmark til Fordel for en Politik, som var rettet imod et Maal, hvorfor Danmark maatte have endnu mere Interesse end selve Rusland“.

Den engelske Regering havde næppe faaet Underretning om Ulykken ved Jena og Auerstädt, førend den sendte en stærk Opfordring baade til Sverige og Danmark-Norge om at træde kraftig op til Fordel for Preussen. Men den engelske Gesandt i Kjøbenhavn, Garlike, fik baade af Joachim Bernstorff og af de Statsministre, han talte med, til Svar, at Preussen var foreløbig knust, og at Danmark kun vilde bringe Ulykker over sig selv, hvis det traadte udfordrende op imod Frankrig. Den engelske Udenrigsminister Lord Howick var for forstandig til at undre sig over dette Svar, da han indsaa, at, saaledes som Forholdene havde udviklet sig efter Preussens dobbelte Nederlag, kunde Danmark ikke kaste sig ind i Krigen uden at udsætte sig alene for Frankrigs Vrede. „Saa-længe,“ skrev han 3dje December til Garlike, „Stillingen

¹⁾ Hansard anf. St. X, 767: Depesche fra Lord Howick til Garlike i Kjøbenhavn af 3dje December.

er, som den er, kan det hverken ventes eller engang ønskes, at Hoffet i Kjøbenhavn skulde træde direkte fjendtlig op imod Frankrig¹⁾. Men hans og hans Kollegaers Stemninger imod den dansk-norske Regering svingede dog i det Hele mellem Lyst til at knytte den til sig og Mistro imod den.

Wedel-Jarlsbergs indholdsløse Depescher havde i de sidste Aar sjælden meddelt noget Træk af Betydning om de engelske Ministres Opfattelse af Forholdene i Norden. Men da han i Oktober 1806 afløstes af I. G. Rist²⁾, der blev Chargé d'affaires, kom der ulige mere Indhold i Depescherne. Denne Diplomat havde strax Indtryk af, at den engelske Regering havde Mistillid til Danmark-Norge, og anstrængte sig af al Magt for at faa Oplysninger om, hvorledes det hang sammen dermed. Det engelske Ministerium tog Kronprinsen det ilde op, at det ikke mere maatte lade sine Postskibe gaa til Husum og Tömingen. Da Efterretningen om Hamburgs Besættelse af Franskændene kom til London, var det tillige med Rygter, der vare særdeles kompromitterende for Regeringen i Kjøbenhavn. Det vakte de engelske Ministres Vrede, at Kronprinsen trak de fleste Tropper tilbage fra Holsten, og de holdt det for meget mistænkeligt, at Kronborgs saavel som Kjøbenhavns Fæstningsværker imod Søen bleve udbedrede. Danmark-Norges Stilling var allerede bleven saa fortvivlet, at Regeringen næppe kunde flytte et Kompagni Soldater eller lade nogle forfaldne Bastioner sætte i Stand, uden at der blev gjort Ophævelser derover. Hvad brød England sig om, at Danmarks Sikkerhed med Nødvendighed krævede, at det ikke vedblev at udfordre Napoleon ved at holde Tropperne samlede i Holsten? Det ønskede netop, at det skulde fuldstændig bryde

¹⁾ Hansard anf. St. S. 762, 621 og 766.

²⁾ Steffens har i „Was ich erlebte“ udtalt sig med stor Varme om dennes Personlighed. Han var en født Holstener.

med ham. Og hvorledes skulde det kunne se, at den dansk-norske Regering havde god Grund til under en stor europæisk Krig ikke at lade Kronborg og de kjøbenhavnske Søforter være i den skammelig forsømte Tilstand, hvori de havde været i flere Aar? Det var efter Englands Opfattelse Danmarks Pligt at være fuldstændig forsvarsløst imod et Angreb af det selv.

Naar ikke Sagen havde en alvorligere Side, kunde man fristes til at kalde de engelske Klager over Fæstningsarbejderne i Danmark latterlige. Disse fandt blot Sted ved Kronborg og Tre Kroner. Kommandanten paa Kronborg, Generalmajor Stricker, androg i December 1806 paa, at „Stenglaciet“ nærvæd 6te Batteri maatte blive udbedret, da det led meget ved høj Søgang, og dette blev approberet af Kronprinsen. Ligeledes samtykkede denne i Kommandantens Forslag om „at montere nogle Kanoner paa de nødvendigste Steder for at afholde en *Surprise*.“ Men paa samme Tid som Engländerne vare opfyldte af Mistanke over disse Arbejders Betydning, var Kronprinsen saa langt fra at tænke paa særlige Sikkerhedsforanstaltninger, at han afviste som ufornødent General Strickers Forslag om at maatte lægge ankrede Mastetræer, forsynede med Jærnspejser, langs foran Stenglaciet for at forebygge, at Baade og Fartøjer kunde lægge an ved samme¹⁾. Af større Betydning vare de Arbejder, man bestemte at foretage paa Tre Kroner, som i Følge et Forslag af Defensions Kommissionen i Kjøbenhavn skulde beklædes med en højst fornøden „Revêtementsmur“. Dette Arbejde blev dog først paa-begyndt i Slutningen af April 1807, hvorimod der i December og Januar var blevet udfyldt nogle Huller i Fortets Jordvolde. Der var hertil medgaaet — 4 Pramme Jord¹⁾! I Sandhed et for den engelske Politik foruroligende Arbejde! Man kan ikke undres over at

¹⁾ Skrivelse fra Kronprinsen af 16de December 1806 i Krigsministeriets Arkiv.

se Joachim Bernstorff den 27de Januar 1807 skrive til Rist, at han selv ikke havde havt Anelse om disse Arbejder, førend han saa den Opsigt, de vakte hos Diplomaterne.

Under disse Forhold lod Lord Howick Gesandten i Kjøbenhavn. Garlike. kræve Oplysninger om Hærkorpsets Opløsning¹⁾. om hvad der var den danske Politik's virkelige Ojemed. og om Danmark vilde hævde sin Neutralitet. Han selv førte et meget stærkt Sprog til Rist. Han truede ligefrem med. at, saafremt det danske Hof lod sig forlede til at knytte Forpligtelser med Frankrig. der vare rettede imod England. hvis det f. Ex. enten overlod Frankrig en Del af sin Flaade eller lukkede sine Havne for Englænderne. vilde den engelske Regering ikke tage i Betænkning. ufortøvet at træffe alle de Forholdsregler imod det. som Englands Tarv vilde kræve paa et Tidspunkt. da det selv var truet med Undergang²⁾. Men Howick lod det ved Siden deraf ikke mangle paa Opfordringer til den dansk-norske Regering om at slutte sig til Koalitionen eller i det mindste forberede en saadan Tilslutning. Skjønt han indrømmede. at Danmark gjorde Ret i at forholde sig neutralt. saalænge Frankrig ikke ligefrem truede det. saa mente han. at det ikke vilde vare længe. inden Napoleon stillede Krav til det. der ikke lode sig forene med Neutra-

1) Det synes ogsaa. som om en engelsk Diplomat Thornton har bragt Sagen paa Bane i Kiel for Kronprinsen og Chr. Bernstorff.

2) Om denne Pression paa Danmark-Norge henvises til Depescher fra Lord Howick til Garlike af 3dje og 26de December hos Hansard anf. St. X, 766—67 og 774; Depescher fra London af 11te, 16de og 23de December 1806, 9de Januar 1807; Oxenstjernas Depesche af 24de December 1806; Depesche til London af 26de December og til Petersborg af 6te Januar 1807. I denne sidste Depesche skriver Chr. Bernstorff: „L'Angleterre et la Suède nous pressent sans relâche de nous mettre dans des rapports plus directs avec les puissances coalisées.“

litet. Han gav i Almindelighed stærke Tilsagn om, at England, saafremt den danske Regering blev nødt til at opgive sin Neutralitet, vilde yde den al mulig Hjælp. Det vilde efter hans Mening under saadanne Forhold vistnok være umuligt for Franskmændene at gjøre sig til Herrer over de danske Øer. Men medens man kunde være ubekymret for dem, maatte man søge at forsvare Holsten, og han erklærede, at Kongen af Sverige var rede til at lade 25.000 Mand forene sig med den danske Hær i dette Øjemed. Han haabede, at ikke blot Holsten skulde være sikret derved, men at det ogsaa skulde være til god Hjælp for Nordtysklands Sikkerhed, naar en saadan forenet Hær stod i Ryggen og Flanken paa de franske Armeer.

Den dansk-norske Regering var, som allerede antydet, ingenlunde i Tvivl om, at den, naar den skulde træffe sit Valg, vilde slutte sig til England og de andre Koalitionsmagter. Men da den tillige vidste, at den, ved at træffe sit Valg, under alle Omstændigheder vilde drage umaadelige Ulykker over Danmark, vilde den opsætte det saalænge som muligt. Napoleon havde endnu ikke krævet Fastlandsspærringen gennemført af den. Den lod altsaa, som om Desaugiers Ord Intet havde indeholdt, der pegede i den Retning¹⁾, og søgte at afholde Frankrig fra at opstille nogen saadan Fordring,

¹⁾ Under en Forhandling med Oekonomi- og Kommercekollegiet om det franske Dekret hævdede det udenrigske Departement, at ingen offentlig Kundgjørelse burde udstedes for at advare de Handlende med Hensyn til Dekretets Bestemmelser. Man vilde, sagde det, derved faa Udseende af at anerkjende „disse i højeste Grad uretfærdige Sætninger.“ (Skrivelse af 6te Januar 1807). Udenrigsdepartementet saa naturligvis klart, hvor let den franske Regering kunde falde paa at trække farlige Konsekvenser af et saadant Skridt. Det holdt for, at man ikke kunde gaa videre end til „underhaanden at lade vedkommende Øvrigheder og Konsuler gjøre de Søfarende opmærksomme paa de Dekretets Artikler, der kunne true dem“. Naar „Annual Register“ for 1807 S. 254—55

idet den fremhævede, hvor lidet det kunde stemme med Frankrigs Fordel at rive Danmark - Norge ud af dets Neutralitet. Naar der, sagde den, blev givet England Ret eller Paaskud til at handle fjendtlig imod Danmark, vilde det ikke forsømme Lejligheden til at bemægtige sig dets Kolonier og opbringe alle dets Skibe. „Danmarks Ødelæggelse vilde da bringe det et stort Skridt nærmere til en udelt Besiddelse af al Søhandel og til et udelukkende Monopol paa al Skibsfart; Frankrig vilde selv tabe det eneste Flag, hvorunder det endnu kunde drive nogen Handel“¹⁾. Men den dansk-norske Regering kunde kun have lidet Haab om, at den i Længden skulde være heldigere med disse Argumenter, end den fordem havde været, da den gjorde aldeles lignende Grunde gjældende for at faa Direktoriet til at opgive sine Plagerier. Dengang havde Napoleon som Første Konsul ved at ophæve de af Direktoriet indførte Skibsfartsdekreter anerkjendt det Sande i Danmark-Norges og andre neutrale Staters Forestillinger. Men nu var han endnu mere forblindet af Overmod og lidenskabeligt Had imod England, end selve Direktoriet havde været.

Saalænge han imidlertid ikke drev Danmark-Norge til det yderste, vilde det ikke drage Stormen fra hans Side over sit Hoved ved at slutte sig til Koalition. Det var naturligt, at Preussen i sin Ulykke og For-

mistænkeliggjør den dansk-norske Regerings Tavshed om dette Dekret som et Vidnesbyrd om, at den handlede efter fransk Tilskyndelse, viser denne Opfattelse sig altsaa fuldstændig falsk, ligesom det er urigtigt, naar det sammesteds hedder, at Regeringen skjulte Dekretets Udstedelse for de Handlende. Der er, som man ser, underhaanden blevet givet dem Meddelelse derom.

¹⁾ Depesche paa Dansk til Dreyer af 15de December 1806. I det Chr. Bernstorff fremstiller disse Træk som Vidnesbyrd om det Urimelige i det franske Dekret, tilføjer han, at der vilde blive svaret Frankrig i Overensstemmelse hermed.

tvivelse greb endog efter et Halmstraa for at holde sig oppe, og tænkte sig, at det kunde vinde en Lettelse, naar der skete en Bevægelse fra Danmark-Norges Side imod Franskmændene i Nordtyskland, samtidig med at Russerne i Øst gave Napoleons Hovedstyrke nok at gjøre. Men denne Tanke var lidet indbydende for den dansk-norske Regering. Den vidste, at Gustav IV Adolf, der selv havde Kampen at bestaa imod Franskmændene i Svensk-Pommern, ikke vilde kunne yde hurtig eller kraftig Hjælp, om han end nok saa meget lovede 25,000 Mand. Englænderne havde under samtlige Koalitionskrige vist sig lidet ivrige for at hjælpe deres Forbunds-fæller med andet end Penge. Den Sigtelse, Napoleon stedse fremførte imod dem, at de lode deres Forbundne betale Gildet, medens de benyttede Lejligheden til at erobre Franskmændenes og Spaniernes Kolonier, var ikke uden Berettigelse. Man var desuden midt i Vinterens Hjærte, og Maaneder maatte gaa hen, inden Englænderne kunde sende Hjælp ¹⁾. Men selv om man snart fik en saadan Hjælpshær, var der kun liden Sand-synlighed for, at det vilde være muligt at forsvare den jydsk Halvø mod de Troppemasser, som Napoleon kunde trække sammen i disse Egne fra sine Reserver. I det mindste vilde han have kunnet hindre en Diversion fra denne Kant imod Tyskland saalænge, indtil han havde faaet Bugt med Rusland. Han havde da kunnet lade sin Hævn falde frygtelig over baade Halvøen og Fyen. Neapels Skæbne i Begyndelsen af 1806 maatte staa som et afskrækkende Exempel paa, hvor lidt en Alliance med England og Rusland kunde sikre en mindre Fastlandsstat imod Napoleons Vrede. I Tillid

¹⁾ Mænd, der stode det daværende engelske Ministerium nær eller vare Medlemmer af det, gjorde ogsaa senere gjældende, at det efter Slaget ved Auerstädt havde været umuligt paa Grund af Aarstiden at sende Tropper fra England til Fastlandet. (Hansard anf. St. IX, 1047 og 1038).

til disse tvende Magter havde Neapel ved Begyndelsen af den tredje Koalitionskrig brudt Neutraliteten ligeoverfor Frankrig. Russiske og engelske Tropper vare blevne landsatte i Syditalien; men da Napoleon havde udtalt Afsættelsesdommen over Dronning Maria Carolina og hendes Ægtefælle, og da Masséna marscherede imod Neapel for at udføre Afsættelsesdommen, skyndte Russerne og Englænderne sig bort uden at løse et Skud til Forsvar for det Dynasti, som deres Tilsagn om Hjælp havde bragt til at træde op imod Napoleon. Senere i 1806 kæmpede et Korps Englændere, der landede i Calabrien og her bragte en Opstand til Live, en Tid heldig mod mindre Afdelinger Franskmænd; men da Masséna selv marscherede imod dem, maatte de indskibe sig, og det gik nu ud over den ulykkelige Befolkning, der havde vovet at følge den engelske Opfordring. Kun saalangt Englands Flaade kunde danne et Værn, havde dets Hjælp hidtil vist sig at have Betydning. Det maatte, naar man havde slige Kjendsgjæringer for (Oje ¹), synes Daarskab, at lade det komme til et Fredsbrud med Frankrig, førend det viste sig umuligt at vedligeholde Neutraliteten. End ikke Lord Howicks Forslag om at opstille en forenet dansk-svensk Hær til Værn for Holsten kunde Regeringen indlade sig paa. For ikke at tale om, at Gustav IV umulig kunde sende en større svensk Hær, saa vilde en saadan Forening have været det samme som en Krigserklæring imod Frankrig; thi Sverige var allerede i Krig med denne Magt. Lord Howick maatte selv indrømme det Berettigede i denne Indvending ²).

¹) For at dette ikke skal misforstaas, tilføjer jeg, at jeg ikke kan bevise, at disse Forhold have skræmmet Regeringen; men det er en Selvfølge, at de maatte have en saadan Virkning.

²) Depesche fra Howick til Garlike af 9de Januar 1807 hos Hansard anf. St. X, 778.

Naturligvis havde de Magter, der trængte ind paa Danmark-Norge for at faa det ind med i Krigen mod Napoleon, kun Tanke om den Nytte, de selv kunde have deraf. Ikke uden Grund skrev Chr. Bernstorff (den 6te Januar 1807) i den Anledning til Blome i Petersborg: „Naar man i et Øjeblik som det nuværende vil formaa os til at begynde Krig med Frankrig, er det det samme som at sige: Saafremt vi blot kunne vinde en Støtte til, den være nok saa fjærr og nok saa ubetydelig, bryde vi os kun lidt om, at Danmark vover sin Tilværelse.“ I Samklang hermed afviste den dansk-norske Regering Forbundsforslagene, og Kronprins Frederik nægtede at ville komme sammen med den svenske Konge, et Møde, der paa det stærkeste vilde have vakt Napoleons Mistanke.

Den engelske Regering attraaede paa denne Tid ligesaa ivrig som Frankrig ved andre Lejligheder at faa en Tilnærmelse i Stand imellem de skandinaviske Riger. Lord Howick mente, at det nu mere end nogensinde var et Tidspunkt, da Hofferne i Kjøbenhavn og Stockholm burde glemme den gamle gjensidige Skinsyge. Intet var sandere. Det var i 1807 endnu langt nødvendigere end i 1794, at de støttede hinanden. Lord Howick havde derfor god Grund til at foreslaa den dansk-norske Regering, at den, om den end ikke kunde lade en svensk Hær forene sig med dens egne Tropper, saa dog skulde træffe foreløbige Aftaler med Sverige om et fælles Forsvar, naar Napoleons Politik gjorde det nødvendigt for Danmark at ønske svensk Hjælp¹⁾. Men slige Forhandlinger ere ikke blevne indledede, hvad enten man nu skal søge Grunden i en berettiget Mistro hos den dansk-norske Regering imod den uberegnelige, af Had imod Napoleon forblændede Gustav IV, eller i smaalig Uvilje imod

¹⁾ Depesche fra Howick til Garlike af 9de og 22de Januar 1807 hos Hansard anf. St. X, 778 og 780.

Sverige, eller, hvad der er rimeligst, i en Forening af begge Dele¹⁾.

Regeringen handlede imidlertid denne Gang med større Omsigt, end da den et halvt Aar tidligere havde afvist det engelske Forslag om Forbund. Den tonede bestemt Flag om den Politik, den vilde følge, hvis Frankrig krævede, at den skulde lukke sine Havne for Englænderne, eller paa anden Maade vilde tvinge Danmark til at bryde sin Neutralitet. Samtidig med, at den nægtede at indlade sig paa „en Overenskomst, der, saa længe vi ikke vare ligefrem truede, syntes forhastet og farlig“²⁾, underrettede den England om, at „hvis Frankrig skred til at bruge Vold mod os og til at ville paatvinge os en Lov, der stred imod vor Uafhængighed, vilde vi ved et saadant Skridt, uden at nogen foregaaende Overenskomst behøvedes, blive Englands naturlige Forbundsfølge, og at vi fra dette Øjeblik ikke vilde ønske noget hellere end at knytte vore Forholdsregler saa nøje som muligt til dets egne“³⁾. Den føjede hertil Forestillinger om.

¹⁾ Danske Statsmænd udtalte imidlertid til den engelske Gesandt i Kjøbenhavn, at det vilde være rigtigt at stille sig i et nærmere Forhold til Sverige. Se Hansard anf. St. S. 776.

²⁾ Dette er ligefrem blevet udtalt til de fremmede Diplomater. Hansard anf. St. X, 764.

³⁾ „*Nous avons fait observer que si la France s'avisait de nous faire violence ou de vouloir nous faire subir une loi incompatible avec notre indépendance, nous deviendrions par le fait même et sans aucun concert préalable les alliés naturels de l'Angleterre et que de ce moment nous ne demanderions pas mieux que de lier nos mesures aussi étroitement que possible avec les siennes*“. (Depesche fra Joachim Bernstorff til Rist i London af 26de December 1806). Det er vistnok denne Udtalelse, hvortil Garlike sigter, naar han i sin Depesche af 20de December ytrer, at J. Bernstorff havde forsikret ham „*that if Holstein were attacked, the concert between Denmark and Sweden, Great Britain and Russia, would be de facto established, and that this country would be most willing to*

hvorledes dens farlige Stilling gjorde det umuligt for den at gaa videre, og udtalte sit Haab om, at England vilde vise Danmark de Hensyn, „som vi have behov, hvis vi ikke skulle blive Ofre for dets Strid.“ Om denne Erklæring end ikke var et traktatmæssigt Tilsagn, var den dog saa tydelig, som England kunde ønske det. De dansk-norske Statsmænds Udtalelser til den engelske Gesandt i Kjøbenhavn, Garlike, stode i disse Maaneder, fra November 1806 indtil Januar 1807, alle i fuld Samklang hermed. Det var, ytrede Joachim Bernstorff til ham, Regeringens Agt, hvis Franskændene gjorde sig til Herrer over Halvøen, da strax at ruste Flaaden for at forsvare Sjælland og de tilstødende Øer. Man udtalte ligefrem til Garlike, at en Krig med England vilde ødelægge Danmark for mange Aar, men at man haabede med Storbritanniens, Ruslands og maaske Sveriges Hjælp at kunne forsvare Øerne mod Frankrig. De Tilbud om Hjælp, som England gav, „saafremt Danmark skulde blive nødt til en Krig med Frankrig for at forsvare sin egen Uafhængighed“, bleve besvarede med varme Taksigelser¹⁾. Den dansk-norske Regering kunde haabe, at den uden at binde sig ved en Traktat, der let kunde

add every resource of the monarchy to the assistance the allies could furnish.“ (Hansard anf. St. X, 776.)

- ¹⁾ Garlikes Depescher af 24de November og 20de December 1806. (Hansard anf. St. X, 769 og 776). Om den dansk-norske Regerings Svar paa det engelske Tilbud om Hjælp skriver Garlike: *I have the pleasure of informing your lordship, that the assurances of this constant disposition on the part of his majesty have been received with every expression that can interpret the fullest sense of the obligations and thankfulness of the Danish government.* Med Garlikes Udtalelser kan jævnføres Oxenstjernas Depesche af 4de Januar 1807, der viser, at denne svenske Diplomat jævnlig talte med Garlike om Danmark-Norges Politik og at de begge vare overtydede om, at saafremt det opgav sin Neutralitet, vilde det blive Frankrig, der fik det til Fjende.

bruges til at kompromittere den ¹⁾). dog havde talt saa klart, at den ikke udsatte sig for Fjendtligheder fra den Side.

Garlike havde i det Hele givet sin Regering et tro Billede af den dansk-norske Politik. Han holdt ikke af Stemningen i forskjellige indflydelsesrige Kredse i Kjøbenhavn og frygtede for, at der fra dem kunde udgaa Forsøg paa at lamme antifranske Skridt af Regeringen. Ogsaa synes han at have ønsket, at denne vilde opgive sin Passivitet og træffe flere Forholdsregler til at kunne sikre sig mod Franskmændene, saafremt disse krænkede dens Neutralitet. Men han nærrede ikke den fjærneste Tvivl om, at Kronprinsen og Ministrene vilde holde fast ved Venskabet med England og Rusland og byde Napoleon Trods, naar han vilde tvinge Danmark til at slutte sig til ham. Han satte sin Lid til, at Kronprinsens Fasthed og Folkeyndest skulde faa Bugt med de modsatte Stemninger, som Adskillige kunde have. Ligesom hans personlige Holdning imod Regeringen i Kjøbenhavn bar Præg af ridderlig Finhed og Velvilje, saaledes kunde Lord Howick senere med Føje udtale i Parlamentet, at Garlike havde vist Kronprinsen af Danmark fuld Retfærdighed og stedse fremstillet ham som den, der vilde med Kraft modsætte sig ethvert Forsøg paa

¹⁾ I sin Depesche af 6te Januar til Blome skriver Chr. Bernstorff i Anledning heraf: „*Ce ne serait certes pas sans fondement que nous craindrions nous compromettre en contractant avec les ennemis de la France des engagements, sur le secret desquels nous aurions d'autant moins à compter, que dans ce moment même ou l'on veut captiver notre confiance on n'use guères de la délicatesse et des ménagemens que notre position exige.*“ Vi have tidligere berørt, at man i hine Tider var meget samvittighedsløs med at offentliggjøre diplomatiske Hemmeligheder, naar man troede at kunne have nogen Gavn deraf. Enhver Regering vidste f. Ex. dengang godt, at Lord Yarmouths Meddelelse til den preussiske Gesandt i Paris om, at Frankrig havde tilbudt England Hannover, havde givet Anledning til Krigen imellem Preussen og Frankrig.

Tvang ¹⁾. Garlike udvirkede aabenbart, at Lord Howick selv lærte bedre at forstaa den dansk-norske Regerings Holdning.

II.

Danmark-Norges Forhold til Koalitionsmagterne, særlig til England. i Aaret 1807 indtil Freden i Tilsit.

Naar man tænker paa de Erklæringer, den dansk-norske Regering havde givet England, og paa, at dens Stemninger vare langt gunstigere imod Koalitionsmagterne end imod Frankrig, skulde man vente, at det vilde blive Napoleon, ikke England, der først kom til at volde den Bryderier. Men det modsatte blev Tilfældet.

Napoleon var optaget af sin Krig Øster paa imod Rusland og Preussen. Han havde paabudt Fastlandsspærringen, saavidt han kunde gjøre det uden at udsætte sig for noget Afslag. Ligeoverfor Danmark var han bleven staaende ved at antyde et Ønske i saa Henseende ²⁾. En bestemt Fordring vilde han aabenbart først stille, naar han havde frie Hænder paa andre Kanter. Da han havde klaret de værste Vanskeligheder ved Vinterfelttoget 1806—1807 imod Russerne, begyndte han at tænke igjen paa Danmark-Norge. Han udtalte i et Brev til Talleyrand af 29de Marts sit Misnøje over i tre Maaneder ikke at have hørt noget nyt fra Danmark. skjønt Gesandtskabet i Kjøbenhavn burde sende en Kurér hver Uge. og han lod give en bestemt Befal-

¹⁾ Hansard anf. St. X, 378. Om Garlikes Opfattelse af Danmark-Norges Politik henvises til Depescher fra ham i Tiden fra 11te November til 28de December 1806, der ere trykte hos Hansard anf. St. X, 760—779.

²⁾ Se Side 141.

ling til dette Gesandtskab om at skrive daglig. Tillige vilde han have nogle Agenter i de holstenske Havne. Men denne næsten uhyggelige Interesse for den dansk-norske Stat stod endnu ikke i Forbindelse med noget Tryk fra hans Side paa vort Fædreland¹⁾.

England derimod var mere utaalmodigt og aabnede snart sine Plageriers Række. Den Krig, det førte mod Napoleon, var ligesaa fuldt i de ledende engelske Statsmænds som i den franske Kejsers Øjne en Krig paa Liv og Død. Efter at Fox var død den 13de September 1806, havde det lidenskabelige Had imod Napoleon fuldstændig faaet Magten over det engelske Ministerium. Naar den franske Kejser ængstede Europa ved sine forfærdelige Trusler om ikke at ville opgive sine Fastlandserobringer, inden England gav tabt, svarede den engelske Udenrigsminister, Lord Howick herpaa, med i de første Dage af 1807 at udtale i det engelske Parlament, at Englands Ære og Tarv gjorde det nødvendigt for det at fortsætte Krigen saa længe, indtil denne Napoleons Beslutning var taget tilbage eller gjort umulig. Samtidig hermed gjengjældte England Fastlandsspærringsdekretet af 21de November ved en saakaldet „*Order in council*“ (Gehejmraadsbefaling) af 7de Januar 1807. I Følge denne „forbydes de neutrale Handelsskibe al Handel fra franske Havne til andre franske eller med Frankrig allierede Havne, eller til saadanne Havne.

1) Annual Register for 1807 S. 254 ff. meddeler i en fra officiel engelsk Kilde ndgaaet Fremstilling af Forholdet imellem Danmark-Norge og Frankrig, at Napoleon i sit Hovedkvarter i Posen havde udtalt sig til nogle Udsendinge fra Hansestæderne om Kronprins Frederiks Holdning med Hensyn til Fastlandsspærringsdekretet, idet han udbrød: „Den lille Prins skal tage sig i Agt.“ — Der er intet Utroligt heri: men den hele Fremstilling er i høj Grad farvet, saa at man ikke kan stole meget paa, hvad den indeholder af sligt. Oxenstjernas Depesche af 8de Januar viser, at Garlike meddelte Joachim Bernstorff Napoleons Udtalelse.

hvortil engelske Skibe ikke have Adgang.“ Hermed var al Søhandel imellem de vidtstrakte Lande, der havde bøjet sig for Napoleons Magt. umuliggjort, og England havde føjet et frygteligt Tillæg til de talrige Blokader, hvormed det hjemsøgte nu en, nu en anden Del af Frankrigs og dets Forbundsfællers Havne. Et saa energisk Skridt var et klart Vidnesbyrd om, at hvor ringe Iver England end udviste for at hjælpe sine faretruede Forbundsfæller, agtede det at føre Kampen paa Havet til det yderste. Det svarede godt til den Kraft, det havde lagt for Dagen i den nærmest foregaaende Tid, hvor det kunde vinde umiddelbare Fordele for sig selv, idet det nemlig havde frataget Hollænderne Caplandet (Januar 1806) og gjort et Tog mod Buenos Ayres (Juli 1806). Den sidste Koloni blev dog tabt strax igjen, efter at den var bleven erobret.

Hvis man skulde tro de engelske og franske Statsmænd, havde Danmark-Norge kun Grund til at føle Glæde ved de Slag, som de tvende Stormagter rettede imod hinanden. Napoleon havde ladet udtale sin Forventning om, at den dansk-norske Regering vilde bifalde hans Fastlandsspærring, da den tilsigtede at knække Englændernes Overherredømme paa Havet. Lord Howick ytrede til Rist i Anledning af den engelske Befaling, „at efter hans Overbevisning vilde Danmark have overordentlige Fordele af denne, da det vilde blive en Oplagsplads i det Store for alle de Handelsvarer, der ikke mere kunde føres umiddelbart fra en fjendtlig Havn til en anden“¹⁾. Den Del af den engelske Parlementsopposition, der vilde gaa endnu videre end Regeringen i krigersk Iver og hensynsløs Kamp for Englands særlige Interesser, sigtede ogsaa Ministeriet for Partiskhed imod de Neutrale, hvem mange nu ligesom i 1800 og ved andre Lejligheder opfattede som hemmelige

¹⁾ Depesche fra London af 10de Februar 1807.

Fjender. De mente, at dette Skridt af Ministeriet var altfor svagt¹⁾).

Regeringen i Kjøbenhavn fandt derimod, at den engelske „*Order in council*“ var yderst fordærlig for Danmarks og Norges Handel. Endog i paafaldende stærke Udtryk skrev Joachim Bernstorff derom i en af Kongen approberet Depesche til Rist af 7de Februar 1807: „Aldrig er en Stat af en anden Magt, til hvem den har troet at staa i et venskabeligt Forhold, bleven krænket i sin vigtigste Interesse paa en saa følelig, saa uretfærdig og saa traktatstridig Maade, som vi ere blevne det ved denne Forholdsregel, hvori vi maa se en imod os selv direkte og paa en vis Maade udelukkende rettet Forholdsregel.“ Det var et Skridt, paastod han med Føje, der stod i bestemt Strid med Petersborgertraktaten af 17de Juni 1801, som skulde være Rette-snoeren for Englands Færd imod de dansk-norske Handelsskibe²⁾). Thi denne Traktat indeholdt den udtrykkelige Bestemmelse, „at de neutrale Skibe skulde have Ret til at sejle til de krigførende Nationers Havne og langs deres Kyster“. Regeringen mente, at da Danmark-Norges Flag for Øjeblikket var det eneste neutrale i Europa, var det aabenbart det, Englænderne vilde til Livs; Dekretet vilde med ét Slag standse hele den dansk-norske Handel i Middelhavet, og det var ulige mere ødelæggende for denne, end det franske Fastlands-spærringsdekret havde været det. Medens dette, saaledes som det hidtil var blevet gennemført, ikke forhindrede Danmark-Norge fra at drive sin Handel med England, og ikke stod i Forbindelse med Opbringelser i rum Sø, blev man langt mere umiddelbart rammet af Englændernes Forbud. For at godtgjøre dette fremhævede Rist for Lord Howick, at Norge plejede at udføre en stor Del af sine Produkter til de nordlige franske

¹⁾ Depescher fra London af 6te Februar og 3dje Marts 1807.

²⁾ Se 1ste Del 432 og 440.

og spanske Havne, hvorfra de norske Skibe sejlede til sydligere Stæder i de samme Lande for der at faa Re-tourladninger. Dette blev nu umuliggjort¹⁾.

Maaske var det uretfærdigt, naar den dansk-norske Regering sigtede England for at have villet ødelægge dens Undersaatters Handel. Men den vante Mistro til det engelske Handelsdespoti skærpedes, idet Regeringen nødvendigvis kom til at se hint despotiske Forbud i Belysning af de ubillige Klager, som England havde fremført over Troppekorpsets Formindskelse i Holsten, over Fæstningsarbejderne paa Kronborg og i Kjøbenhavn o. s. v. Den værste Side ved den engelske „*Order in council*“ var imidlertid, at den let kunde bringe Napoleon til at gaa endnu videre, end han allerede var gaaet. „Vi opkaste,“ skriver Joachim Bernstorff til Rist, „med Skræk det Spørgsmaal, hvornaar Virkningerne ville ophøre af denne skrækkelige Kamp, i hvilken begge Parter træde alle Rettigheder og Grund-sætninger under Fødder, og vise sig lige ivrige efter at holde sig skadesløse paa de Neutrale for det Onde, som de ikke formaa at tilføje hinanden“²⁾. Hvor let kunde Napoleon ikke af dette Englands Skridt tage Anledning til at kræve Fastlandsspærringen overholdt af Danmark - Norge? I saa Fald var det ude med Neutraliteten.

Da Napoleon i 1812 gjorde sit Felttog i Rusland, krævede Danmarks Interesser, at han sejrede. Det var Betingelsen for, at det ikke skulde blive skilt fra Norge. Under det franske Felttog imod Russerne i 1807 maatte det ligesaa fuldt stemme med Danmark-Norges Tarv, at Napoleon blev slaaet. Kun naar han led alvorlige Nederlag eller i det mindste saa en uoverstigelig

¹⁾ Jvfr. herom foruden den citerede Depesche fra Joachim Bernstorff af 7de Februar tillige dennes Depesche til Rist af 27de Januar og Depesche fra London af 10de Februar 1807.

²⁾ Depesche af 27de Januar, der er approberet af Kongen.

Skranke for sin Erobringsbane, kunde han blive nødt til at opgive Tanken om at gennemføre Fastlandsspærringen. Danmarks Fremtid afgang heraf. At England skulde falde til Føje for Napoleon, fordi Russerne lede Nederlag, var ikke til at vente.

Danmarks egen Fare maatte altsaa forøge den Uro og Spænding, hvormed Regeringen fulgte Krigen. Det var ikke tomme Fraser, naar Christian Bernstorff i Oktober 1806 skrev til Blome i Petersborg: „Gud give, at Kejser Alexander maatte vinde Æren for at tilintetgjøre Franskmandenes Ry som uovervindelige, for at hævne Europa og frelse det for de Lænker, der beredes det.“ Selve Krigen Gang var vel skikket til at nære Spændingen. Sjældent have i nogen Krig de kæmpende Parters Beretninger i den Grad staaet i Strid med hinanden som ved den russisk-franske i Vinteren 1806—7 og i Foraaret 1807. Christian Bernstorff kunde med Grund i en Skrivelse til Blome (25de Marts 1807) klage over, at Krigsbegivenhedernes Gang var en uigjennemtrængelig Gaade. De napoleonske Bullettiner, hvis Upaalidelighed er bekjendt, indeholdt ikke andet end den ene Sejrsberetning efter den anden. I selve Frankrig havde man allerede tabt Troen paa dem, og mange læste dem, i Følge Dreyers Vidnesbyrd, med formelig Væmmelse. I endnu højere Grad havde man udenfor Frankrig dyb Mistillid til dem. Oven i Kjøbet lode alle Efterretninger fra Rusland paa, at dettes Hære havde glimrende Fremgang. Enhver, der nu gennemgaar den hele Række af russiske Rapporter, saaledes som de foreligge i den officielle Petersburger Zeitung, maa forbavses over den Dristighed, hvormed Kjendsgjerningerne ere fordrejede i dem. De fremstille alle Kampene, lige fra den mindste Forpostfæstning til de store Slag, som ligger Sejre, og Franskmandene blive endog ved Pultusk og Eylau „totalt“ slaaede. Man skulde, naar man læser sligt, tro, at Russerne maatte have Udsigt til at trænge frem til Paris, indtil alle disse Sejrsberetninger, der kun

afbrydes af Meddelelsen om Danzigs Kapitulation, ende med, at Kejseren maa tilstaa, at hans Hær har tabt Slaget ved Friedland, og at han maa slutte Fred lige ved Ruslands egen Grænse. Men denne Usandfærdighed, der fuldt kan maale sig med Napoleons, var i Førstningen ikke saa kjendt som den franske. Det var derfor ikke forunderligt, om det en Tid kunde synes muligt, at Napoleons Lykke vilde svigte ham. Efterhaanden blev det klart, at Resultaterne kun lidet svarede til Russernes Sejrsberetninger; men ligesom det er en Kjendsgjerning, at Slagene ved Pultusk og Eylau vare uafgjørende, saaledes maatte hele Europa have Indtrykket af, at Napoleon havde en sværere Kamp at bestaa end nogensinde tidligere. Det Heltemod, hvormed Russerne kæmpede, var Franskmandene en lidet behagelig Overraskelse, og de preussiske Afdelinger, der vare levnedes af Frederik Vilhelms tidligere store Hær, kappedes paa en hæderlig Maade med Russerne. Klimaets Haardhed, Vejenes Slethed og de store Afstande lagde Napoleon kolossale Vanskeligheder i Vejen; og om han end viste sin vante Genialitet i at sejre over alle Hindringer, kunde Fremgangen kun være langsom. Han gjorde mangen Erfaring, som burde have afholdt ham fra det ulykkelige Tog til Rusland 1812. Stemningen i Paris var kjendelig saare trykket, og det fattedes ikke paa mer eller mindre lydelige Klager over, at Landets Kraft gik til Spilde paa fjærne, unyttige Tog blot for at tilfredsstille Kejserens umættelige Ærgjerrighed ¹⁾.

Da Krigen syntes at skulle trække i Langdrag under blodige, men lidet afgjørende Slag, var det naturligt, at Napoleons Modstandere holdt Haabet oppe om at kunne faa Bugt med ham, naar nye Forbundsfæller kom til

¹⁾ Dette, der ogsaa andenstedsfra er bekjendt og f. Ex. berøres af Thiers, fremhæves stærkt i flere af Dreyers Depescher, saaledes i Apostille til Depescherne af 19de Januar, 7de og 27de Februar og 13de Marts.

og angrebe ham i Flanken. Navnlig Østerrig blev Maalet for indtrængende Opfordringer i den Retning. Under de tidligere Koalitionskrige havde Danmark-Norges Stilling frembudt et Sidestykke til Prensens. Denne Gang var det kommet i en lignende Stilling som Østerrig. Ogsaa dets Medvirkning havde Værd i Koalitionsmagternes Øjne, og trods dets Afslag i Vinteren 1806—1807, haabede man endnu paa at kunne faa det med sig.

Samtidig med at den store Krig var gaaet sin Gang ved Weichsel og i Polen, havde mindre Kampe fundet Sted imellem franske Hærafdelinger under Mortier og Svenskerne i Pommern. Der blev efter nogen Tids skiftende Lykke den 18de April 1807 sluttet en Stilstand i Schlaktow, hvorefter Franskændene lovede at lade Svensk-Pommern i Ro, medens Svenskerne forpligtede sig til ikke at overskride dette Lands Grænse og til ikke at lade fjendtlige Tropper lande her. Denne Stilstand sluttedes med 10 Dages Opsigelse, hvilken Tid snart efter forlængedes til en Maaned. Men det var ikke Gustav IV Adolfs Tanke at blive staaende herved. Han ønskede, naar Lejligheden blev gunstig, navnlig naar han fik Hjælp af Preussen og England, at træde op igjen imod Frankrig. Tanken om et Angreb Nord fra i de franske Hæres venstre Flanke, samtidig med at Østerrigerne skulde angribe Napoleon Syd fra, var derfor dobbelt levende hos Koalitionsmagterne.

Disse Planer træde tydelig frem ved et nærmere Forbund, der den 26de April 1807 blev sluttet mellem Rusland og Preussen i Bartenstein, hvor ogsaa svenske og engelske Ombud vare tilstede. Uden her at kunne gaa ind paa de Tanker, man udtalte om, hvad Frankrig skulde tvinges til, ville vi nævne, at man ikke blot nærmere fremhævede, hvilke Skridt man haabede fra Østerrigs Side, og hvad England skulde foretage, men at man ogsaa regnede paa, at Danmark saavel som

Sverige skulde tiltræde Forbundet. Sverige havde allerede den 20de April samme Sted sluttet et Forbund med Preussen, hvorefter de tvende Stater med fælles Kræfter vilde forsøge at befri det preussiske Pommern fra Franskændene. I Juni ankom et lille preussisk Korps under Blücher til Rügen, og den 17de i samme Maaned lovede England at sende 10,000 Mand til denne Ø, for at deltage i de fælles Operationer herfra ¹⁾.

Den dansk-norske Regerings Stilling maatte under disse Forhold blive meget vanskelig. Paa den ene Side var den klemt inde mellem den franske Fastlandsspærring, der hang den over Hovedet, og den engelske „*Order in council*“ af 7de Januar, der allerede var i fuld Virksomhed. Paa den anden Side fortsattes Trykket mod den for at faa den til at tiltræde Koalitionens. Dette Tryk fandt ingenlunde Sted i blot venskabelige Former, men var ledsaget af de tydeligste Vidnesbyrd om Mistro og Uvilje over de forskjellige Skridt, Danmark-Norge havde gjort for at undgaa et Brud med Napoleon.

Overfor England forbitredes Forholdet ved Skibsfartssagen. Rist havde den 9de Marts i en længere Note krævet den tidt omtalte „*Order in council*“ taget tilbage. Han havde udtalt, at den rettede et Slag imod Danmarks helligste Rettigheder og de Traktater, som knyttede det og Storbritannien sammen; det var væsenlig dets Undersaatter, som vilde komme til at lide under Virkningerne af Forbudet, thi Hundreder af Skibe, Tusinder af Søfolk og Haandværkere vare sysselsatte med den Kysthandel, som nu blev forbudt. Rist fremhævede sin Regerings tidligere omtalte Opfattelse af, at den engelske „Befaling“ var langt mere ødelæggende for Danmark og Norge, end det franske Fastlandsspærringsdekret hidtil havde været, men at der dog var blevet

¹⁾ Jvfr. om disse Forhold Häusser anf. St. III, 120—122 og Schinkel-Bergman IV, 225—226.

indgivet stærke Forestillinger til den franske Regering imod dette Dekret, som i Principet stred imod Danmarks Rettigheder. Den danske Regering, sagde han, maatte frygte for, at Frankrig i den engelske „*Order in council*“ skulde finde en ny Grund eller i det mindste et Paaskud til om muligt at forøge sin vante Voldsomhed og fuldstændig ødelægge de Nationer, der hidtil havde bevaret Fredens Velsignelser. Han maatte af disse forskjellige Grunde udtale, „at han var bemyndiget til paa det bestemteste at erklære, at det danske Hof paa ingen Maade kunde anerkjende de af Hans brittiske Majestæt i dette Aktstykke udtalte Anskuelser, og ej heller samtykke i, at dets Handelsskibe bleve behandlede overensstemmende med disse: han maatte derfor formelig protestere imod de udtalte Principer og deres Følger.“ Herpaa svarede Lord Howick (17de Marts) meget skarpt, idet han fremhævede de vante Klager over, at den dansk-norske Regering rolig fandt sig i den franske Fastlandsspærring og paa flere Maader viste, at den tog Hensyn til Frankrig, medens den stillede ubillige Fordringer til England. Han gjentog Paastanden om, at den engelske „*Order in council*“ nærmest vilde blive til Gavn for Danmark. Endelig udtalte han, at denne Befaling ikke vilde blive kaldt tilbage, førend Frankrig højtidelig hævdede Dekretet om Fastlandsspærringen, og han ytrede truende: „Skulde det ulykkeligvis vise sig, at Danmarks Neutralitet bestaar i blotte Forsikringer og ikkun lægger sig for Dagen ved Remonstrationer mod saadanne Forholdsregler, som Hans Majestæt er berettiget til at gribe for at haandhæve sin Trones Værdighed og sine Undersaatters Tarv, og skulde Danmark fremture med at give det fuldstændigste og ubilligste Samtykke til ethvert Forlangende, Fjenden maatte behage at gjøre, saa vil Kongen opfatte det, som om han svigtede den Agtelse, han skylder sin egen Ære og sit Lands Fordel, hvis han fra sin Side undlod at tage saadanne Forholdsregler, som han maa holde for nød-

vendige til at sikre sit Land imod den Skade, som nødvendigvis maa voldes ved en saadan fortsat Fremfærd fra den danske Regerings Side“¹⁾. Braadden i dette Aktstykke var lige skarp, om det end, saa vel som en af Lord Howick samme Dag udstedt Deklaration, i en enkelt Henseende indeholdt en for den neutrale Skibsfart gunstig Fortolkning af det engelske Forbud. Naar nemlig Føreren af et dansk eller andet neutralt Skib havde losset sin Ladning i en Havn, der tilhørte Frankrig eller dets Forbundsfæller, og derpaa *bona fide* fattede det Forsæt at sejle til en anden Havn for der at indtage en Retourladning, skulde et saadant Skib ikke kunne rammes af de ved „*Order in council*“ fastsatte Straffe²⁾.

Intet kunde være uretfærdigere, end naar England klagede over, at den dansk-norske Regering ikke ligesaa godt havde nedlagt Indsigelse mod det franske Dekret, som imod dets egen „*Order in council*“. Denne sidste var allerede i fuld Kraft imod de dansk-norske Handelskibe, hvilket ikke var Tilfældet med Fastlandsspærringsdekretet. Desuden havde England faaet Tilsagn om, at Danmark-Norge ikke blot vilde vægre sig ved at tiltræde Fastlandsspærringen, men at det ogsaa, hvis Napoleon vilde paatvinge det denne, var bestemt paa at slutte sig til hans Fjender. Ulykkeligvis kunde en rolig Overvejelse ikke ventes fra Englands og dets Forbundsfællers Side, ligesaa lidt som fra Napoleons. Kampen førtes paa Liv og Død, og i et saadant Øjeblik gjælder let Ordet: „Hvo, der ikke er med os, er mod os.“

1) Disse Aktstykker findes paa Engelsk hos Hansard anf. St. X, 397—407. Et Referat af dem staar hos Ræder anf. St. I 25—26.

2) Denne Deklaration, der anføres i Handels- og Industri-tidende for 1807 S. 175, bærer stærkt Præget af at være fremkaldt ved Rists Forestillinger, hvorom han havde gjort Meddelelse i sin Depesche af 10de Februar, og som han havde gjentaget i Noten af 9de Marts.

Det styrkede Englands Mistro imod Danmark, at den samme Følelse baade nærdes af den svenske Regering og i det mindste tildels af Rusland. Medens Oxenstjerna i Depescherne til sin Regering stedse fremhævede det Naturlige i den Forsigtighed, som Danmark-Norge viste, var hans Konge langt fra at dele denne Synsmaade. Han lod Legationssekretæren i Kjøbenhavn, Baron Taube, rejse til Kiel for at afæske Kronprinsen en Erklæring om hans Politik. Da Taube efter den engang gjældende Forretninggang blev henvist med sin Note til Joachim Bernstorff i Kjøbenhavn, fremkaldte det en temmelig skarp Notevexel. Den dansk-norske Regering nærde — maaske noget overdrevent — Mistanke om, at Gustav IV lagde den for Had i London og Petersborg ¹⁾. Derimod var det en Kjendsgjerning, at den russiske Gesandt i London, Alopæus, gik fuldstændig ind paa, at England havde Ret i sine Klager over Danmarks Færd, og han satte sin egen Regering i Bevægelse ²⁾. Lizakewitsch i Kjøbenhavn fik i Begyndelsen af Juni Befaling til at meddele Regeringen her, at „Kejseren ikke uden en meget levende Uvilje (*sans une très vive peine*) kunde se, at saa mange ulykkelige

¹⁾ Note af 7de Februar til Oxenstjerna og Depesche til London af 27de Januar 1807. Den dansk-norske Regerings Opfattelse støttede sig iblandt andet til en Meddelelse fra Blome i Petersborg, der antydede sligt.

²⁾ I modsat Retning ere de Forestillinger gaaede, som en russisk Diplomat, Grev Stroganoff, fremsatte i Petersborg efter at være vendt hjem fra Kjøbenhavn i Begyndelsen af Aaret 1807. I det mindste skriver Oxenstjerna, at han véd med fuld Sikkerhed, at denne er rejst hjem med den bestemte Opfattelse, at Danmarks Stilling maa menageres, at, hver Dag der gaar, er en Fordel, at det kun vilde volde forøgede Vanskeligheder, saafremt Danmark for tidlig erklærede sig til Fordel for de forbundne Magter; det vilde kræve en „attention och efforts, som under närvarande årstid blefvo til sin verkan äfven så frugtlösa som i företagande omöjliga.“ (Depesche fra Oxenstjerna af 4de Januar 1807).

Hændelser og saa mange Usurpationer havde fundet Sted i Nordtyskland, uden at Danmark havde modsat sig dem. Saadanne Skridt, som at Danmark havde trukket Trophekorpset i Holsten tilbage og antydet at ville afbryde Forbindelsen med England over Husum, viste, at Nabostaterne ikke kunde regne paa Danmark i det Tilfælde, at de vilde forene sig om at afryste Bonapartes tyranniske Aag. Hvis Danmark havde handlet i Samklang med de andre nordiske Magter, var det vitterligt, at det Lod, det havde kastet i Vægtskaalen, vilde have virket væsenlig til at standse Overgrebene i Norden. Bonaparte vilde utvivlsomt efter Preussens Fald have gjort sig til Herre over Holsten, saafremt ikke Ruslands Anstrængelser og dets Vaabens Held havde nødt ham til at vende sin Hovedstyrke andendsteds hen. Vilde Danmark nu virkelig holde fast ved sit Neutralitetssystem, efter at det tidligere stedse havde udmærket sig ved sine loyale og faste Grundsætninger, og efter at det i 1801 havde givet Verden et uforglemmeligt Vidnesbyrd derom? Lizakewitsch skulde derfor forestille Nødvendigheden af, at Danmark sluttede sig til de andre Magter for sammen med dem at gjenoprette Roligheden i Europa ¹⁾.

Man har ondt ved at tro sine egne Øjne, naar man ser Danmark her blive fremstillet som en Magt af den Betydning, at det ved tidligere at træde op imod Napoleon vilde have kunnet opstille en Skranke imod hans Overgreb. Men Udtalelsen har Vægt ved det Indtryk, den giver af Lyst til at vælte Ansvar over paa Danmark, og den var et nyt Forsøg paa at drage vort Fædreland over paa Koalitionens Side. Den er et fuldstændigt Sidestykke til de Forsøg, der endnu stedse skete paa at faa Østerrig til at træde op, og den stemmede godt med de Aftaler, der vare truffne imellem

¹⁾ Afskrift af et Brev fra den russiske Udenrigsminister Budberg til Lizakewitsch af 11te (23de Maj) 1807.

Preussen og Rusland i Bartenstein. Selve Englands Beskyldninger imod den dansk-norske Regering vare paa en Maade en Opfordring til et Forbund. Ingen kan være i Tvivl om, at hvis Danmark-Norge havde overholdt, hvad England kaldte Neutralitet, det vil sige, havde ladet sine Tropper rykke frem imod Sydgrænsen, protesteret offentlig imod Fastlandsspærringsdekretet og gjenoprettet Postforbindelsen over Tønningen med England, vilde Napoleon strax have erklæret Danmark-Norge Krig, og dette Rige vilde have været nødt til at kaste sig i Englands og Ruslands Arme. Joachim Bernstorff kunde derfor i en Depesche til Rist (19de Maj), som er approberet af Kongen, udtale, at England saa godt som med rene Ord krævede, at Danmark skulde opgive sin Neutralitet.

Det er bekjendt, at medens man i hin Tid her hjemme indtil Englændernes Tog imod Kjøbenhavn priste Regeringens Neutralitetspolitik som den eneste rette, har det i den nyere Tid været almindeligt at bryde Staven over den. Man har ment, at det var taabeligt at ville hævde en Neutralitet, som Landet fattedes Kræfter til at forsvare, man har fremhævet, at det i Virkeligheden var umuligt at gennemføre en fuldstændig Neutralitet, hvorfor ogsaa Danmark-Norge vakte Mistro imod sig hos begge de krigførende Partier, og man har stemplet den Politik, der førtes, som svag og vaklende. Mere end éngang er der blevet mindet om Ord, Napoleon i Eftersommeren 1807 skal have udtalt til Dreyer: „Eders Fædreland vil blive knust, og det som en Følge af Eders Vaklen og Ubestemthed“ ¹⁾.

¹⁾ Hvoraf véd man, at Napoleon har udtalt dette til Dreyer? Aabenbart kun fra Touchard Lafosse: *Histoire de Charles XIV* (Paris 1838) II S. 7, hvor Ytringen findes anført. Men dette Skrift er med Hensyn til en saadan Meddelelse en upaalidelig Kilde. Dreyer selv, der er meget flittig med at citere Napoleons Udtalelser, hvad enten de ere venlige eller det modsatte, har ikke et eneste Sted i sine Depescher

Vi have i det Foregaaende jævnlig havt Lejlighed til at fremhæve det Naturlige i, at Regeringen ønskede at forblive neutral saa længe som muligt. Hvor lidt den end var i Stand til at hævde sin Neutralitet, naar denne for Alvor blev angrebet, var det dog endnu mindre indbydende for en lille Magt, der ikke kunde kaste et afgjørende Lod i Vægtskaalen, under Forhold som dem, Napoleonskrigene frembøde, at slutte sig til større Staters Politik. paa hvilken den ikke var i Stand til at udøve Indflydelse. Den havde al Udsigt til at blive ofret af sine egne Forbundsfæller og at maatte betale Gildet. Intet kan være urimeligere end at bryde Staven over den dansk-norske Politik, saaledes som tyske Forfattere med Føje have gjort det med Hensyn til Preussens. Denne Stat havde flere Gange havt de bedste Udsigter til at kunne give Fastlandskrigene en afgjørende Vending, naar den havde villet følge en energisk Politik. Den dansk-norske Regering havde netop i Aarene 1803—1805 set, at der kun var Mulighed for at standse Napoleon, hvis Preussen sluttede sig til hans Modstandere. Den havde ikke blot selv været villig til i saa Fald at følge samme Politik; men den havde endog opfordret Preussen til at træde op paa denne Maade. Det var Berlinerhoffets Afslag, der i disse Aar havde gjort en Samvirkning umulig. Da omsider Fredsbruddet fandt Sted imellem Preussen og Frankrig, skete det under Forhold, da en Alliance med den første af disse Magter vilde have været Vanvid. Særlig ubilligt er det at stemple Danmark-Norges Politik som ubestemt og vaklende. Regeringen havde fra først af med stor Tydelighed sagt, hvad den vilde, og den havde under

nævnt disse Ord, som det derfor er sikrest for Fremtiden at lade gaa ud af Historien. Men selv om Napoleon havde sagt dem, er man uberettiget til at tillægge dem anden Betydning end at være en Ytring af en hidsig Mands vrantne Lune. Napoleon udtalte sig altid foragtelig om andre Staters Politik, naar den ikke var efter hans Hoved.

alle Forhandlingerne med Rusland ikke firet en Tomme. Overhovedet kan man næppe med Føje rette noget Angreb paa den dansk-norske Politik under disse store Krige indtil Foraaret 1807.

Men fordi der tidligere havde været god Grund til at fastholde Neutralitetspolitikken, var det ikke sagt, at den ogsaa fremdeles burde følges. Da der efter Udstedelsen af de sidste franske og engelske Dekreter om Skibsfarten kun var liden Sandsynlighed for, at Neutraliteten kunde vedblive længe, gjaldt det om at gribe et heldigt Øjeblik til at opgive den, og da at komme paa den rette Side. Vi vide, at Regeringen tænkte sig at blive Koalitionsmagternes Forbundsfølge, naar den ikke længere kunde blive neutral, et Valg, hvis Berettigelse den senere Tids Historie har godtgjort. Men uheldigvis har Historien ogsaa vist, at Regeringen kom for silde med at tage sit Parti, at den derfor blev tvunget til at vælge et andet Parti, end den havde ønsket, og at skrækkelige Ulykker bleve Følgen deraf.

Enhver, der tænker paa dette, bringes let til at ønske, at den dansk-norske Regering i Foraaret eller Forsommeren 1807 havde givet efter for Koalitionsmagternes Opfordringer. Dens Holdning er imidlertid ikke vanskelig at forstaa. Efter den Forsikring, den havde givet England om at ville slutte sig til det, saasnart Napoleon krævede, at den skulde lukke sine Havne for det, har den aabenbart stolet paa, at den ikke for Alvor kunde blive mistænkt for at ville følge Frankrigs Fane¹⁾. Maaske har den tillige haabet, at dens Paa-

1) Den første Admiralitetslord Thomas Grenville skriver 23de Februar 1807 til Marquis'en af Buckingham: „*Denmark is still amicable in language and my colleagues are not anxious yet for the Baltic squadron*“. (Memoirs of the court and cabinets of George the third osv. IV, 124). Dette Sted, der er en Stadfæstelse af, at den dansk-norske Regering havde givet England gode Tilsagn med Hensyn til sin Holdning, viser, at de engelske Ministre paa denne Tid havde

visning af, hvor lidt den Gavn, den kunde yde, stod i Forhold til de Ulykker, den udsatte sig for ved et Fredsbrud med Napoleon. skulde blive taget for god. End ikke en Stormagt som Østerrig dristede sig til at følge Koalitionsmagternes Opfordringer. Selv om disse viste sig vrantne, syntes det at ligge udenfor al Sandsynlighed, at de skulde falde paa at angribe Danmark-Norge, fordi dette ikke vilde erklære Napoleon Krig, inden han krævede Fastlandsspærringen gennemført af det ¹⁾).

Netop paa den Tid, da der først kunde være Tale om, at England vilde kunne yde Danmark Hjælp imod Napoleon, maatte Faren ved en Krig mod denne vise sig særdeles afskrækkende for den dansk-norske Regering. Midt iblandt de modsatte Beretninger, der kom fra Krigsskuepladsen, havde den det rigtige Syn paa Forholdene, at Napoleons Stilling var ved at forbedre sig. De utrolige Anstrængelser, han havde gjort for at faa Forstærkninger, og Enheden og Fastheden i hans Førelse af Krigen dannede en slaaende Modsætning til den Famlen og Usikkerhed, der gav den overordnede strategiske Ledelse paa russisk-preussisk Side sit Præg. Danzigs Belejring og endelige Kapitulation den 25de Maj viste omsider tydelig, at Overvægten var paa Fransk-mændenes Side. Under disse Forhold mente den dansk-

mindre Mistro til Danmark-Norges Politik, end deres officielle Sprog tydede paa. Jarlen af Buckinghamshire, der som „Joint paymaster general“ var knyttet nøje til det daværende engelske Ministerium, udtalte ogsaa senere i Parlamentet, at det havde været naturligt for den danske Regering „*that, with such a government as that of France to deal with, the necessity of temporizing, to an extent that might sometimes appear unfriendly to this country, should occasionally arise*“. (Hansard anf. St. X, 360).

¹⁾ Oxenstjerna skriver i en Depesche af 12te April 1807, at Intet tyder paa, at Forholdet imellem England og Danmark kan blive betænkeligt. Sligt kunde kun indtræffe, saafremt England vilde paaføre Danmark Krig, hvad dog ikke var troligt.

norske Regering, at den havde Grund til at glæde sig over det System, den hidtil havde fulgt. „Hvad“, skriver Chr. Bernstorff den 3dje April, „vilde der være blevet af Danmark, hvis det havde forladt sin Neutralitet. Hvor er den Magt, hvor ere de Midler, som havde kunnet sikre os imod eller gjenoprette de Ulykker, hvorfor vi uundgaaelig vilde være bukkede under? Vi ere ikke blinde for, hvor usikker vor Ro er; men det vilde være Vanvid med et let Hjærte at ville ofre den og selv styrte os i de Farer, som vi hidtil have været saa lykkelige at undgaa“¹⁾. Ruslands senere Opfordring, som Lizakewitsch (Juni 1807) meddelte Joachim Bernstorff, besvarede denne derfor strax med at fremhæve, at Danmark vilde gaa til Grunde ved at træde op imod Napoleon: „Ingen vilde hjælpe det, det havde kun at vente sig samme Skjæbne, som allerede havde rammet Danzig“²⁾. Den Vished, at hele Halvøen og rimeligvis ogsaa Fyen vilde gaa tabt ved et Fredsbrud med Napoleon, maatte paa dette Tidspunkt saa fuldt som nogensinde skræmme fra at bryde med ham, førend det var umuligt paa anden Maade at undgaa Krig med England.

Men, naar der var vægtige Grunde til ikke at tilkaste Napoleon Handsken, var det tillige af Vigtighed ikke at tirre England mere end højst nødvendigt. Uheldigvis kom her Skibsfartsspørgsmaalet til, og efter at allerede den engelske „*Order in council*“ havde vanskeliggjort Forholdet, var i Marts Blokaden af Elben bleven fornyet. Om den engelske Regering end tillod, at alle danske Skibe fra Elbhavnene maatte frit sejle ud af Floden indtil den første Maj, vilde den ellers ikke indrømme nogen af de Lettelser, den tidligere havde ladet

¹⁾ Depescher til Petersborg og til London af 3dje April 1807.

²⁾ Skrivelse fra Joachim Bernstorff til Christian Bernstorff, idet han oversender ham Budbergs Depesche til Lizakewitsch, hvoraf denne havde givet ham en Afskrift.

blive den danske Skibsfart her til Del ¹⁾. Opbringelser af danske og norske Skibe og idelige Forhandlinger derom med Protester o. l. vare Følgerne.

Faa Dage efter at Lord Howick havde tilsendt den dansk-norske Regering sin skarpe Note af 17de Marts, var der sket en Ministerforandring i England. Ligesom i Aaret 1801 havde Spørgsmaalet om Katholikernes Stilling fremkaldt en alvorlig Uenighed imellem Georg III og hans Ministre. Han valgte nu et Toryministerium med Hertugen af Portland til Premierminister. I dette Ministerium fik den senere navnkundige George Canning, der havde været en af Pitts ivrige Tilhængere, Pladsen som Udenrigsminister. Chr. Bernstorff skrev i Anledning af Ministerskiftet til Rist: „Det er mig en sand Tilfredsstillelse at se den udenrigske Styrelse betroet til Hr. Canning, som i lang Tid har været os meget fordelagtig bekjendt.“ Rist udtalte efter sine første Samtaler med Canning, at han følte sin Formodning stadfæstet, at Danmark havde vundet, idet han var bleven Udenrigsminister ²⁾. Paa en lignende Maade skulde man her hjemme i 1862 holde det for heldigt, at Bismarck blev Udenrigsminister i Preussen. I begge disse Statsmænds Udenrigspolitik danner en Voldsdaad imod Danmark den første Hovedbegivenhed.

Det saa venskabeligt nok ud, naar et af de vigtigste ministerielle engelske Blade (Lloyds Evening's Post i Maj 1807), kort efter at det nye Ministerium var tiltraadt, i en udførligere Oversigt over Forholdet imellem Danmark og Storbritannien fremstillede, hvorledes begge Rigers gjensidige Fordel maatte betrygge deres Venskab, og hævdede, at „Danmark var bestemt paa og i Stand til at holde et fransk Angreb borte med sin i Holsten samlede Hær, og at det alene frygtede en Krig med Eng-

¹⁾ Depesche fra London af 4de April og til London af 25de April 1807.

²⁾ Depesche til London af 10de April og fra London af 22de Maj 1807.

land, som det stedse vilde undgaa¹⁾). Dette sidste stemmede, som vi vide, nøje med den dansk-norske Regerings Udtalelser til England. Men ligesom det nye Ministerium snart stræbte med større Kraft at gribe ind i Fastlandskrigen, end dets Forgænger havde gjort, saaledes gik der ogsaa kun kort Tid hen, inden det viste sig, at Canning mindst af alt følte Lyst til at føre noget velvilligt Sprog imod Danmark. Den dansk-norske Regering saa endog i de Sigtelser, der nu fremsattes imod den fra engelsk Side, et Vidnesbyrd om en umiskjendelig „mala fides“, som paa en meget nedslaaende Maade viste Lyst til at vække Splid med Danmark og Ønsket om at finde Noget, der kunde gøres til Gjenstand for Klage²⁾. De idelig tilbagevendende Indsigelser, som Rist maatte fremføre mod de stedse taigrere Opbringelser af danske og norske Handelsskibe, skærpede den engelske Regerings Bitterhed imod Danmark og fremkaldte hvasse Udtalelser af Canning. Navnlig førte han et heftigt Sprog i tvende Noter af 2den og 5te Juni. Det var, som om det engelske Ministerium ikke vilde høre nogen eneste Klage over Domstole, Krigsskibe eller Kapere. Cannings Sprog var saa skarpt, at Rist stemplede det som „*presque indécent*“. Canning havde endog tilladt sig at kalde Rists Reklamationer „letsindige“³⁾. Englands Lyst til at sigte den dansk-norske Regering for Partiskhed blev kjendelig forstærket ved dennes uendelige Klager, der syntes at staa i skærende Modstrid med den Tavshed, den iagttog overfor Frankrig⁴⁾.

Taget i det Hele og Store maa man i høj Grad

1) C. F. Hellfried: Forsøg til en politisk Overskuelse af Englands Overfald paa Danmark i Aaret 1807. (Kjøbenhavn 1808). S. 31.

2) Depesche fra Joachim Bernstorff til Rist af 19de Maj, hvilken Depesche er approberet af Kongen.

3) Jvfr. Ræder anf. St. I. 27—28. De af ham her citerede Aktstykker findes ikke ved Rists Depescher.

4) Under en Samtale med Rist i Maj 1807 havde Canning stærkt

anerkjende den Iver og Kraft, hvormed den dansk-norske Regering siden Revolutionskrigenes Begyndelse havde stræbt at værne om sine Undersaatters Handels- og Skibsfartsinteresser. Men det er et Spørgsmaal, om den ikke nu i Aaret 1807 ligesom i 1800 har vist for liden Forsigtighed i sin Holdning imod England. Ved begge Lejligheder undervurderede den dettes Lidenskabelighed og Hensynsløshed. Den var ej heller i Foraaet 1807 retfærdig i sin Dom over den engelske Politik, for saavidt den ikke tog Hensyn nok til, at det var Napoleons despotiske Dekret om Fastlandsspærringen, der havde fremkaldt den engelske „*Order in council*“. Hvor harmeligt det end kunde være, at de danske og norske Handelsskibe tidt bleve opbragte, uden at England brød sig om sine traktatmæssige Tilsagn i 1801, var Stillingen for kritisk, til at Regeringen burde lægge stor Vægt derpaa. Den maatte være saa meget mere varsom dermed, som den i det store politiske Spørgsmaal endnu afslog at rette sig efter Englands Klager og Fordringer. Et engelsk Parlamentsmedlem gjorde vistnok senere netop med Hensyn til disse Forhandlinger gjældende, at Drøftelser af Handelsspørgsmaal altid let faa et bittert Præg, og at det vilde være ubilligt, om man af en Stats Hold-

fremhævet den engelske Regerings Tilbøjelighed til at indrømme den danske Skibsfart alle mulige Lettelser, men tilføjet, at hvis Noget skulde kunne svække denne Tilbøjelighed, var det „*l'opposition constante que S. M. Britannique éprouvait à chaque pas du gouvernement Danois dans des mesures, adoptées dans le but évident d'épargner autant que possible les nations neutres*“. Det var, sagde han, inod Frankrig, Danmark skulde rette sine Argumenter, da det var denne Stat, der havde opstillet de af Danmark paaankede Principer „*d'une manière sans exemple*“, og desuden var den engelske Regering stedse bleven holdt i Uvished, om Hoffet i Kjøbenhavn havde fremsat sine Klager lige overfor Frankrig med samme Styrke, hvormed det gjorde dem gjældende i London. (Depesche fra London af 22de Maj. Jvfr. Annual register for 1807. S. 252).

ning i slige Sager vilde uddrage den Slutning, at den ogsaa var fjendtlig i politisk Henseende ¹⁾). Men det lader sig næppe nægte, at Handelstvistighederne ved denne Lejlighed virkede uheldig paa den engelske Regerings Opfattelse af Danmark-Norges Politik. Rist selv havde Indtryk heraf og gjorde i en meget forstandig Depesche opmærksom paa, at man fra dansk Side i en Række Aar havde begaaet den Fejl, at gjøre enhver Opbringelse af et dansk eller norsk Skib til Gjenstand for en Reklamation, uagtet det var en Kjendsgjerning, at slige Opbringelser ikke sjælden vare fuldt berettigede. Naar selve Gesandtskabet saaledes stedse maatte klage og begrunde sine Anker ved almindelige Betragtninger, kunde de Forhandlinger, som fremkaldtes derved, let faa en uheldig Indflydelse paa selve det politiske Forhold. Han holdt det for langt rigtigere at følge den svenske Regerings Exempel, der overlod Generalkonsulatet alle slige Detailspørgsmaal, og han gjorde meget bestemt opmærksom paa Nødvendigheden af at hindre, at det gode Forhold imellem de tvende Regeringer forstyrredes ved Fortsættelsen af saa ubehagelige Forhandlinger som dem, han maatte føre. Han anmodede endelig om selv at maatte blive afløst af en Diplomat, der havde højere Rang, og hvem den engelske Regering derfor snarere vilde forskaane for en saadan Lektion som den, Canning havde tilladt sig at give ham ²⁾).

Det er vanskeligt at vide, hvor meget disse Kjævelrier have virket til at fremkalde den engelske Expedition til Kjøbenhavn senere i Aaret. Men naar den engelske Regering, da den fattede Beslutningen herom, vitterlig lod sig stærkt paavirke af Tanken om, at Danmark-Norge ikke vilde have Mod til at trodse Frankrigs Bud, fristes man til at finde det rimeligt, at de dansk-norske Klager og Protester, der syntes at stemme med, hvad

¹⁾ Hansard anf. St. X, 1192.

²⁾ Depescher fra London af 22de Maj og 9de Juni 1807.

Frankrig ønskede ¹⁾, have virket til at nære en saadan Opfattelse. Det er saa meget forunderligere, at Regeringen ikke har været forsigtig med Hensyn til England, som den holdt dettes Fjendskab for en saa umaadelig Fare, at den var bestemt paa hellere at udsætte sig for en Krig med Napoleon end med det. Desuden var det ingen Hemmelighed, at England havde Midler paa rede Haand til ikke blot at kunne ramme Danmark med sin Sømagt, men ogsaa paa anden Maade ²⁾. Lige siden Slutningen af 1806 havde Troppemasser været samlede paa Østkysten af England ved Yarmouth. Baade i Rists Depescher og i alskens Aviser var der idelig Tale om, at disse Tropper skulde bruges til en Østersøexpedition. Det hed sig navnlig, at de skulde hjælpe Svenskerne paa Rügen og i Pommern. Omsider den 19de Juni afsejlede de første Transportskibe, den 29de den anden Afdeling, og flere Afdelinger holdtes rede til at kunne følge efter. Begge de første Afdelinger ankom den 8de og 10de Juli til Rügen. De Tropper, som vare ombord, udgjorde i alt 8,626 Mand og hørte til den saakaldte „tyske Legion“, der navnlig bestod af Hannoveranere. Den dansk-norske Regering havde fra først af ikke holdt af denne Troppesamling eller af Englands Planer om en Expedition til Østersøen, da dens egen Stilling let kunde blive vanskeligere derved. Men den tænkte sig ikke

¹⁾ I Annual register for 1807 S. 252—53 paastaas det ligefrem, at Danmarks „*Remonstrances*“ imod „*Order in council*“ af 7de Januar, der vare affattede „*in a tone little suited to the relative power of Great Britain and Denmark*“, utvivlsomt „*were advised by France*“. Omend denne Fremstilling er affattet efter Toget til Kjøbenhavn med det Formaal at retfærdiggjøre dette, tør man dog ikke nægte, at den engelske Regering kan have havt en saadan Mistro, eller i det mindste opfattet Danmark-Norges Klager som fremkaldte af Frygt for ellers at vække Napoleons Vrede.

²⁾ I April 1807 gik der Rygter i Berlin om, at en mægtig engelsk Flaade var kommen til Sundet for at tvinge Danmark til at tage Parti. (Depesche fra Berlin af 29de April 1807).

Muligheden af, at disse Tropper kunde blive brugte mod den selv. Den stolede vistnok paa, at dels Sjællands forsvarsløse Tilstand, dels dens tidligere Erklæring, at ville modsætte sig Fastlandsspærringsdekretets Overførelse paa Danmark og Norge, vilde give England Sikkerhed nok for dens Politik. Nye Udtalelser af den pegede desuden stedse i samme Retning¹⁾. Men uheldigvis var det ikke nok til at dæmpe den engelske Mistillid.

Imidlertid havde Napoleon givet sit Felttog imod Russerne en afgjørende Vending ved at tilføje dem det store Nederlag ved Friedland (14de Juni), og efter Anmodning af Kejser Alexander blev der (21de Juni) sluttet en Vaabenstilstand med fire Ugers Opsigelse. Felttoget var endt²⁾. Efterretningerne herom vakte stor

1) Dette fremgaar af en Depesche fra den svenske Chargé d'affaires i Kjøbenhavn, Baron Taube, af 29de Juli 1807. „Ingen“, skriver denne, „kan have bedre Kundskab til den danske Regerings Grundsætninger end det engelske Hof, hvis Minister her baade tidt og nylig har haft flere Samtaler med Grev (Joachim) Bernstorff om, hvad Danmark vil gjøre, saafremt den franske Regering med Vold vilde tvinge det til at udelukke Englænderne fra sine Havne. Grev Bernstorffs Svar og Forsikringer have altid været de samme, at man nemlig var bestemt paa, til det yderste at forsvare sin Neutralitet, og at da den Magt, der vilde krænke denne „vore och ingen annan Dannemarks fiende“. — Der var et meget nøje Forhold imellem de svenske Diplomater og den engelske Gesandt. Garlike, saa at deres Beretninger om hans Forhandlinger med Regeringen i Kjøbenhavn maa gjælde for fuldt paalidelige.

2) Det er besynderligt at se, hvorledes der under de diplomatiske Forhandlinger, som havde fundet Sted imellem de krigførende Magter samtidig med Kampene paa Valpladsen, havde været Tale om en Kongres, der skulde holdes i Kjøbenhavn, og ved hvilken Ombud fra samtlige krigførende Stater skulde give Møde (Moniteur for 25de Juni 1807; Bredow-Venturini Chronik osv. for Aaret 1807 S. 234). Blome omtaler i en Depesche af 31te Juli 1807, at en Beslutning

Forfærdelse i London, hvor Publikum, i Tillid til de russiske Meddelelser om Krigens Gang, havde troet, at Napoleon vilde bukke under. Ministeriet selv havde set Sagerne mindre lyst og været forberedt paa, at Russerne vilde blive overvundne, saafremt det kom til et Hovedslag; men det havde haabet paa, at de vilde forstaa at undgaa et saadant og trække Krigen i Langdrag¹⁾. Da Folk først havde faaet Uro i Blodet ved Budskabet om Russernes Nederlag, kom der Fart i alskens Rygter. Der var, sagde man, kommet Efterretning fra Tönningen om, at de engelske Førselsskibe, som vare sejlede til Østersøen, vare blevne standsede i Sundet af de Danske, og at den engelske Konsul i Tönningen havde opfordret alle Skibsførere af sin Nation til ufortøvet at sejle bort²⁾. Den engelske Regering havde, efter hvad Bladene med stor Sikkerhed fortalte, faaet disse Nyheder stadfæstede ved en Kurér fra sin Gesandt i Kjøbenhavn, og der var strax med Telegrafan givet Befaling til, at en Del af Flaaden skulde sejle til Østersøen. Aviserne vare fulde af forbitrede Udtalelser om, at nu kunde man se, at Danmark havde givet efter for Frankrig og lukket sine Havne for Englænderne.

Det var imidlertid tom Snak tilhobe, og da Overadmiralitetetsretten — formodentlig som en Følge af disse Rygter — spurgte Regeringen i London, om der skulde ske nogen Forandring i Behandlingen af de danske Handelskibe, fik den derfor et benægtende Svar³⁾. De engelske Skibe vare blevne behandlede paa den venskabeligste Maade under Sejladsen igjennem Sundet og laa i god

var bleven taget derom i Bartenstein. I Følge Stedingk: *Memoires* II, 306 var det Kongen af Preussen, som havde foreslaaet, at Kjøbenhavn skulde være Kongressens Sæde.

¹⁾ Cannings Ord i Underhuset den 31te Juli.

²⁾ Dette sidste var virkelig Tilfældet; men allerede den 8de Juli tilbagekaldte Konsulen i Tönningen denne Opfordring (Ræder anf. St. I, 39 og 40).

³⁾ Ræder anf. St. I, S. 33.

Ro ved Rügen paa den Tid, da Rygtet havde travlt i London. Skjønt Rist ikke troede paa Sandheden af, hvad der blev fortalt, ilede han til det engelske Udenrigsministerium, saa meget mere som det var en Kjendsgjerning, at der var givet en Del af Flaaden under Commodore Hood Ordre til at gaa under Sejl til Østersøen. Rist traf ikke Canning; men Understatssekretæren Lord Fitz-Harris beroligede ham fuldstændig angaaende Rygterne. Den engelske Regering, sagde han, havde dengang allerede Vished om, at 53 Transportskibe vare sejlede forbi Kjøbenhavn. Fitz-Harris var i det Hele meget venskabelig og udtalte sin Regerings fuldstændige Tilfredshed med det danske Hofs Holdning. Men han fremhævede tillige, hvor truende Regeringen opfattede Stillingen. Den stolede, sagde han, hverken paa Rusland eller Preussen og knap paa Sverige; det var bekjendt, at Napoleon havde havt flere Sammenkomster med Kejser Alexander, efter at Vaabenstilstanden var sluttet, og man troede, at det vilde lykkes ham endnu fuldstændigere at vinde den russiske Kejser, end det var lykkedes ham at sejre over hans Hære¹⁾. Idet Fitz-Harris antydede, at man maatte tro, Napoleon navnlig ønskede at faa en Havn ved Østersøen, tilføjede han, at Frygten for, at han skulde opnaa dette, og Nødvendigheden af at holde et vaagent Øje med de tidligere Forbundsfæller krævede Forstærkning af Flaaden i de nordlige Farvande. For at faa mere Klarhed i Stillingen ytrede Rist, at han haabede, Hoods Afsendelse med en

¹⁾ *Le ministère Anglais craint les funestes conséquences des entrevues, que les deux empereurs ont eues, et dans lesquelles on croit que Bonaparte aura réussi à subjuguier plus complètement encore l'esprit de l'autre qu'il n'a pu (vaincre) ses armées.* Jvfr. hermed Ræder anf Sted I, 32, hvorefter den engelske Regering den 10de Juli ved en Depesche af 24de Juni fra Lord Hutchinson, der som Englands Udsending opholdt sig ved det russiske Hovedkvarter, havde faaet den første Efterretning om Omslaget i Ruslands Politik.

Del af Flaaden ikke var begrundet ved Forholdet mellem England og Danmark. og han udtalte sin Ængstelse for, at en engelsk Flaades Komme til Sundet kunde vække stor Uro i Kjøbenhavn og indvikle Danmark i usigelige Vanskeligheder. Skjønt Fitz-Harris erklærede, at han ingen Fuldmagt havde til at svare herpaa, forsikrede han dog Rist, at man i London havde den største Interesse for Danmark, og at han var overtydet om, at man stedse overfor dette vilde tage alle mulige Hensyn ¹⁾. „Det synes da sikkert“, tilføjede Rist til sin Meddelelse herom. „at Flaaden er bestemt til at holde Øje med Ruslands, Preussens og Frankrigs Skridt ved Østersøen; men jeg har Grund til at tro, at den har Ordre til at krydse paa Højden af Norge og ved Indløbet til Kattégattet, afventende videre Instruxer, hvis Indhold fremfor Alt vil komme til at afhænge af den Vending, Forhandlingerne i Preussen tage.“

Denne Depesche fra Rist, der er dateret den 14de Juli, blev modtaget med Posten i Kiel den 19de Juli. I Modsætning til Rists tidligere Skrivelser, der havde drejet sig om ubehagelige Forhandlinger med det engelske Udenrigsministerium, tydede denne paa venskabelige Følelser fra Englands Side. Regeringen her, hed det, var fuldkommen tilfreds med Danmark-Norges Holdning, den havde den største Interesse for det, og vilde tage alle mulige Hensyn til det. Intet syntes naturligere, end at den engelske Regering, der saa den politiske Stilling forandre sig fuldstændig, efter at den havde sendt Tropper til Rügen, nu var i den største Spænding med Hensyn til, hvorledes Forholdene imellem dens tidligere Forbundsfæller og Frankrig vilde stille sig. Det var en Selvfølge, at den paa et saadant Tidspunkt vilde sende en Flaade til Østersøen, om ikke for andet,

1) *Il m'a assuré, que notre position était vue ici avec le plus grand intérêt et m'a dit qu'il était sur, qu'on emploierait toujours vis à vis de nous tous les ménagemens possibles.*

saa for at sikre de afsendte Divisioners Hjemfart. At Danmark umiddelbart kunde blive truet herved, vilde ikke den viseste kunne aene.

III.

Freden i Tilsit. — Napoleons Politik med Hensyn til Danmark-Norge.

Da det i Aaret 1801 saa ud til, at et Forbund vilde blive sluttet imellem Rusland og Frankrig, havde Christian Bernstorff udtalt: „Dette mægtige, for ikke at sige monstrøse, Forbund vilde for hele Europa faa ligesaa farlige som uberegnelige Følger.“ Dengang havde Kejser Povls Mord forhindret, at Forbundet blev til noget; men nu sex Aar senere, da Napoleons Magt havde opnaaet et langt større Omfang, skulde dette Forbund blive til Virkelighed. Bernstorffs Dom fra Aaret 1801 kom paa den sørgeligste Maade til at vise sig berettiget.

Den Vaabenstilstand, som blev sluttet imellem Frankrig og Rusland en Uge efter Slaget ved Friedland, blev snart efterfulgt af Napoleons berømte Sammenkomster med Kejser Alexander. Forhandlingerne bleve aabnede (25de og 26de Juni) i en Pavillon, der midt i Floden Njemen var opført oven paa tvende sammenføjede Baade, og fortsattes i den følgende Tid i Tilsit, hvor Freden, der har Navn efter denne By, snart efter undertegnedes, den 7de Juli imellem Frankrig og Rusland¹⁾, og den 9de Juli imellem Frankrig og Preussen. Det er bekjendt, at det bitre Fjendskab, hvormed Napoleon og Alexander havde kæmpet imod hinanden, afløstes af en i det

¹⁾ Saaledes angives Datoen hos Clercq: recueil osv. II.

mindste tilsyneladende nøje Forstaaelse og et inderligt Forbund. I skjærende Strid med de Tilsagn om trofast Venskab, som Alexander gjentagne Gange havde givet Frederik Wilhelm af Preussen, ofrede han nu denne ulykkelige Fyrstes Sag for at gribe efter de Tilbud, hvorved Napoleon vilde vinde hans Hjælp under en fortsat Krig med England. Preussen blev fra at have været et Rige paa 5,570 Kvadratmile med 9,743,000 Indbyggere af den skaanselsløse Napoleon indskrænket til kun at omfatte 2.877 Kvadratmile med 4,938,000 Mennesker. For at Haanen skulde følge i Hælene paa Ulykken, hed det i Freden, at Kejser Napoleon gav den preussiske Konge denne Levning tilbage „af Hensyn til Kejseren over alle Ruslande“. Var Alexander taktløs nok til at lade sin Forbundsfælle saaledes blive ydmyget til Ære for ham selv, var han tillige lav nok til at udvide sit eget Riges Grænser paa hans Bekostning ved at modtage det preussiske Grænselandskab Bialystok af Napoleons Haand. Han kunde i en Proklamation vistnok selv prise den velgjørende Ro, den Tryghed og den Grænseudvidelse, hans Rige havde faaet; men for mangfoldige Russere var Freden en Forargelse. De havde for kort siden af selve Kirkens Synode lært, at det var en hellig Pligt at bekæmpe Napoleon, denne Antichristen, paa Liv og Død. Hvad skulde de nu dømme, da de pludselig hørte, at der var sluttet ikke blot Fred, men ogsaa et nøje Venskab imellem deres Kejser og dette fra Helvede undslupne Uhyre? ¹⁾

Ved Siden af Preussens Ydmygelse vare fælles Aftaler imellem Napoleon og Alexander imod Ruslands

¹⁾ Depescher fra Petersborg af 23de og 31te Juli 1807, af hvilke navnlig den første er interessant. Af Mistillid til sine Chifre ytrer Blome sig sædvanlig paa en meget smigrende Maade om Kejser Alexander. Men i denne Depesche, der er et „lettre particulière“, udtaler han sig særdeles uforbeholdent, da han har Lejlighed til at sende det ad sikker Vej. Han beder Bernstorff sørge for, at Indholdet ikke bliver kendt.

anden Forbundsfølge, England, Hovedpunktet i Freden. Den trettende Artikel i denne udtalte, at Napoleon erkjendte Alexander som Mægler med Hensyn til en Fred med England, forudsat at denne Magt tog imod Mæglingen en Maaned efter Udvekslingen af Ratiifikationerne af Freden. At tvinge Englænderne til Fred var det Maal. Napoleon haabede at naa ved Ruslands Hjælp, nu da Tanken om at paanøde dem Freden ved at slaa deres Forbundsfølger havde vist sig uigjennemførlig. Hans Fred med Rusland fastsatte, at Havnene i Hærtugdømmerne Oldenburg og Mecklenburg-Schwerin skulde holdes besatte af franske Tropper indtil en endelig Fred med England. Preussen maatte paa sin Side forpligte sig til at afbryde alt Handelssamkvem med England, og Danzig, der blev en lille Fristat, skulde være lukket for den engelske Skibsfart. Men dette var ikke nok. Napoleon vilde tillige skræmme England ved at drage Rusland over paa sin Side, og Mæglingen skulde give Indtryk af hans nøje Forhold til denne Magt. Han var villig til at lade England beholde Malta, som fra først af havde givet Anledning til Gjenudbruddet af den fransk-engelske Krig, og han vilde tilbagegive den engelske Konge Hannover; men England skulde til Vederlag afstaa, hvad det siden 1805 havde erobret til Søs, og indrømme, „at alle Magter skulde have Ret til at nyde en lige stor og fuldstændig Uafhængighed paa Havene.“ Hvis det ikke gik ind herpaa, skulde det tvinges. Derfor maatte Preussen ved en „Separatartikel“ forpligte sig til at gjøre fælles Sag med Frankrig imod England, saafremt det ikke inden første December 1807 havde sluttet Fred med Napoleon. Og derfor sluttede denne og Kejser Alexander samme Dag, som Freden blev undertegnet, det berygtede, hemmelige Forbund, hvis Bestemmelser vel endnu aldrig ere blevne offentliggjorte, men dog kjendes i Hovedsagen.

Det fastsattes herved, at, dersom England ikke i den nylig angivne Tidsfrist tog imod Ruslands Mægling, vilde

denne Magt erklære det Krig, og de tvende Kejsere vilde da opfordre (*sommeront*) Hofferne i Kjøbenhavn, Stockholm og Lissabon til at slutte sig til den fransk-russiske Politik, lukke deres Havne for Englænderne og erklære disse Krig¹⁾. Man vilde ligeledes med Styrke trænge ind paa Hoffet i Wien for at faa det til at følge samme Grundsætninger. Som Vederlag for Tilsagnet om at medvirke hertil lovede Napoleon Rusland at ville hjælpe det imod Tyrkiet, med hvilket Rige det var kommet i Krig, samtidig med at det havde kæmpet imod ham selv. Endelig er det en Kjendsgjerning, at Napoleon har givet Alexander Anvisning paa at tage Finland fra „sin geografiske Fjende Sverige“, saafremt dette ikke fojede sig efter de russisk-franske Opfordringer.

Under sin Marsch ind i Polen havde Napoleon udtalt, at han var trængt saa langt frem for at oprettholde den europæiske Ligevægt. Tilsiterfreden og den dermed forbundne fransk-russiske Alliance viste, hvad han forstod hermed. Da han saa, at han ikke endnu kunde tage hele Europa, delte han det med Rusland. Medens han forbeholdt sig Enevælden mod Vest, gav han Alexander frit Spillerum imod Øst paa Tyrkiets og eventuelt ogsaa paa Sveriges Bekostning. Den sidste Magt, der var hans egen Fjende, skyldte han vistnok intet andet Hensyn, end hvad nedarvet klog Politik overfor Rusland syntes at kræve; men Tyrkiet var for en stor Del blevet Ruslands Fjende ved hans egen Ophidselse. Det ofrede han nu, og Kejser Alexander gjorde sig rede til at udplyndre sin Forbundsfælle Sverige, hvis det ikke lystrede Kommando og forandrede sin Politik, ligesom han selv havde gjort det.

Den samme Immoralitet kommer frem i Forholdet til de neutrale Magter, særlig Danmark-Norge og Por-

¹⁾ I Angivelsen af Fredsartiklerne og de hemmelige Forbundsbestemmelser har jeg fulgt Clercq anf. St. 2det Bind.

tugal. De skulde nødes til at ofre baade deres Handel og det meste af deres materielle Hjælpekilder for en Krig, der, om den end prangede med det smukke Navn af en Kamp for Havenes Frihed, i Virkeligheden kun skulde tjene til at fremme Napoleons og Kejser Alexanders egennyttige Planer. For faa Uger siden havde Rusland tilsendt Danmark-Norge en nærgaaende Opfordring til at slutte sig til England og træde op imod Frankrig. Nu forpligtede det sig til sammen med denne Magt at tvinge Danmark-Norge til at bryde med England.

Napoleons og Alexanders venskabelige Sammenkomster vakte umaadelig Opsigt i Europa, og Rygtet fik travlt rundt omkring; men det fattedes paa sikre Efterretninger om, hvad der blev forhandlet mellem dem. Regeringen her hjemme, der ingen Udsending havde i Tilsit, var henvist til, hvad den kunde faa at vide ved Hjælp af Blome i Petersborg. Denne nidkjære Diplomat anstrængte sig forgjæves for at gennemtrænge Hemmelighederne. Den 17de Juli vidste han, at Freden var sluttet; men han kjendte ikke noget nærmere til den; den 31te Juli skrev han, at der endnu iagttoges den dybeste Tavshed om Fredsvilkaarene, og disse meddeltes ham først officielt omtrent den 20de August, en Maaned efter at de vare offentliggjorte i *Moniteur* ¹⁾ (for 25de Juli). Det var ham saa meget pinligere ikke at kunne faa Vished om Stillingen, som han snart kom paa det rene med, at „Fædrelandet vilde blive mere end nogensinde udsat for grusomme og pinlige Vanskeligheder, hvis Krigen imellem England og Frankrig ikke endte. . . ; det vilde, tilføjede han, være et tomt Haab, om man fra deres Side vilde vente blot den simpleste Retfærdighed i Valget af de Midler, som de ville bruge

¹⁾ Ogsaa den svenske Ambassadeur Stedingk klager over den Tavshed, der iagttoges med Hensyn til, hvad der var vedtaget i Tilsit (*Mémoires* II, 329).

i denne Kamp paa Liv og Død“. Blomes patriotiske Ængstelse maatte voxe, naar han hørte den engelske Gesandt i Petersborg, Lord Gower udtale sin Mistanke om, at der „iblandt de hemmelige Artikler i Tilsiterfreden var aftalt Forholdsregler, som i høj Grad stred imod Storbritanniens Tarv baade med Hensyn til Østersøen og Tyrkiet“ ¹⁾. Dag for Dag stiger Blomes Frygt, han aner, at ligesom Preussen har maattet forpligte sig til at lukke sine Havne for Englænderne, ville Fordringer om det samme rimeligvis blive stillede til Danmark. „Hvilket Parti dette end vil vælge, er Ulykken lige stor, og der er ingen Støtte at finde nogensteds; Rusland hverken kan eller vil yde en saadan“ ²⁾. Ulykkeligvis kunde Blomes Udtalelser om, hvad der ængstede ham, ikke være vort Fædrelands Regering til Oplysning om Stillingen; thi de naaede den først, da Krigen med England allerede var i fuld Gang.

Den dansk-norske Regering var ingenlunde bleven overrasket, da Krigen endte med Napoleons Sejr. Det var, hvad den forudsaa, vilde ske. Skjønt den „med største Utaalmodighed“ ventede Efterretninger om, hvad der blev fastsat imellem Napoleon og Alexander, synes det ikke, som om den i Førstningen har næret nogen Frygt for sin egen Stilling i den Anledning. „Vi tro“, skriver Chr. Bernstorff til Blome den 15de Juli. „at vi ikke have Grund til at antage, at vore Interesser ville komme paa Tale der (i Tilsit), enten i den ene eller i den anden Retning. Thi ligesom vi paa den ene Side ikke vilde kunne gjøre nogen eneste Fordring gjældende, saaledes ere vi paa den anden Side overtydede om, at Kejser Alexanders Venskab og Loyalitet vil sikre os imod, at Noget vedtages til vort Mén“ ³⁾.

¹⁾ Depesche fra Petersborg af 28de Juli.

²⁾ Depesche af 14de August.

³⁾ Da Depeschen er skrevet til Blome, og Udtrykkene maaske affattede med den Tanke, at Depeschen undervejs kunde blive

Blome faar derimod Ordre til at virke hos den russiske Regering for — det Hessenske Huses Tarv. Kurfyrsten af Hessen. en af hin Tids uværdigste Fyrster. men Svoger til Christian VII og Broder til Kronprinsens Svigerfader. Landgrev Carl, havde nemlig, da Napoleon lod ham jage bort fra hans Land. søgt Tilflugt paa dansk Grund. hvor han tog Bolig i Itzeho. Rimeligvis overhængt af sin Svigerfader, lod Kronprinsen nu Bernstorff instruere Blome om at prøve paa at vække Ruslands Interesse for denne „grusomt udplyndrede Fyrste“¹⁾. Men det blev hurtig den dansk-norske Regering klart, at Freden i Tilsit ved sine Følger kunde volde den selv Forlegenheder i mere end én Retning²⁾.

En Ejendommelighed ved denne Fred og dens nærmeste Virkninger er den forbavsende Hurtighed, hvormed Begivenhederne udviklede sig. Ved tidligere Fredsslutninger var der sædvanlig blevet forhandlet i længere Tid, og derpaa var der sluttet Fredspræliminærer, som omsider efter nye Forhandlinger gik over til en endelig Fred. Der var da god Tid til at faa Underretning om, hvad Udfaldet rimeligvis vilde blive. Men allerede ved den tredje Koalitionskrigs Ende havde Napoleon ladet Freden i Presburg følge tre Uger efter Vaabenstilstanden med Østerrig, der var den nærmeste Virkning af Slaget ved Austerlitz. Nu efter den 4de

dechifreret af russiske Embedsmænd, kan der ikke lægges stor Vægt paa de om Kejser Alexander brugte Udtryk; men det er klart, at hvis Regeringen havde haft nogen Frygt, vilde Bernstorff ikke have udtrykt sig, saaledes som Texten viser.

1) Det blev dog ved denne almindelige Ordre, som naturligvis ikke kunde efterkommes. At Kurfyrsten har gjort nærmere Skridt hos sine danske Slægtninge, ses af et Brev af 29de Juli, Chr. Bernstorff har affattet til ham for Kronprinsesse Marie, der heri beklager ikke at kunne hjælpe ham i hans ulykkelige Stilling ved at gjøre „*la démarche à laquelle vous m'invitez*“.

2) Depesche fra Christian Bernstorff til London af 7de August.

Koalitionskrig vare 16 Dage nok til, at der ikke blot blev sluttet en Fred uden Præliminærer, men endog skabt en hel ny Stilling imellem Hovedmagterne, der havde gennemgribende Betydning for den følgende Tid. Den Hurtighed, hvormed dette skete, og den Omhu, hvormed de tvende Kejsere søgte at holde deres Aftaler hemmelige, gjorde det dobbelt vanskeligt for dem, imod hvem de vare rettede, at bjerge sig ud af den Situation, der nu udviklede sig med rivende Hast.

I Følge Overenskomsten imellem Napoleon og Alexander skulde Rusland begynde med at tilbyde England sin Mægling, og først, naar denne var afvist, skulde der udøves Tryk paa de neutrale Magter. Den russiske Gesandt i London, Alopæus, udtalte den 1ste August i en Note til Canning¹⁾, at den russiske Kejser tilbød ikke alene at ville bruge sin Indflydelse, for at der kunde blive sluttet Fred imellem England og Frankrig paa hæderlige Vilkaar, „men ogsaa med hele sit Riges Magt at garantere Opfyldelsen af de Forpligtelser, der bleve indgaaede ved Freden.“ Herpaa svarede Canning ved en Note af 5te August, hvori han efter at have mindet om de Beviser, England tidligere havde givet paa Lyst til at slutte Fred, erklærede, at Hans brittiske Majestæt med største Længsel ventede Meddelelse om Fredsartiklerne i Tilsit, og at, saafremt det Grundlag, hvorpaa Frankrig vilde underhandle, var af en saadan Natur, at der kunde haabes en sikker og hæderlig Fred, vilde Hans Majestæt med Glæde benytte sig af Ruslands Tilbud, men saa længe, indtil han fik disse nødvendige Meddelelser, kunde han ikke give et mere bestemt

¹⁾ Allerede i en Note, som den russiske Udenrigsminister Budberg den 30te Juni, medens der endnu blev forhandlet i Tilsit, havde sendt fra denne Stad til den engelske Gesandt i Rusland, Lord Gower, havde han erklæret, at Kejser Alexander vilde tilbyde en Mægling imellem Frankrig og England (Hansard anf. St. X, 113, og Ræder anf. St. II, 107).

Svar ¹⁾. Det var klart, at ingen af de tvende Magter lagde Vægt paa Mæglingen ²⁾, og inden videre Forhandlinger bleve aabnede, havde afgjørende Begivenheder allerede fundet Sted paa andre Kanter.

Napoleon havde ikke Lyst til at oppebie Udfaldet af den russiske Mægling. Der er næppe Grund til at tvivle paa, at han vilde have indrømmet England Fred paa de Betingelser, hvorom han havde truffet Aftale med Alexander. Men for at udøve et forøget Tryk paa England, besluttede han ufortøvet at sikre sig et Tilsgagn af de neutrale Magter om, at de vilde lukke Havnene for Englænderne, hvis disse ikke toge imod den russiske Mægling. Han har rimeligvis troet, at hans hidtil ubøjelige Modstandere skulde give tabt, naar de saa, hvorledes ogsaa Havnene i disse Lande vilde blive spærrede for dem, saameget mere som Englands Holdning til Søs paa samme Tid havde gjort de nordamerikanske Fristaters Stemning imod det særdeles truende. Befalinger om storartede Søudrustninger og Skibsbygningsforetagender i forskellige franske og nederlandske Havne skulde slutte sig til Fastlandsspærringen for ret at give Englænderne Indtryk af, hvor farlig deres Stilling var.

Paa to Punkter kunde Napoleon nærmest ramme de engelske Handelsinteresser, i Portugal og ved Østersøen. Stillingen fra Aaret 1801 vendte tilbage. Paa et, om end kortvarigt, Tidspunkt havde, som tidligere berørt ³⁾, Fastlandsspærringen dengang været gennemført næsten over hele Europa. Nu havde Napoleon ligesom i

¹⁾ Hansard og Ræder anf. St.

²⁾ Senere udtalte Canning endog i en Depesche til den engelske Gesandt i Petersborg, Lord Gower, at man havde maattet faa Indtrykket af, at dette Tilbud kun var gjort, for at Rusland kunde faa Anledning til Krig med England. (Ræder II, 117). Men det er dog et Spørgsmaal, om dette ikke er en Anticipation af Stemningen efter Bruddet med Rusland.

³⁾ Se 1ste Del S. 395.

1801 Spanien til at hjælpe sig med at tvinge Portugal. Ved Østersøen var Preussen nødt til at følge hans Politik imod England, og Rusland stod efter 5—6 Aars Spænding og Krig igjen paa hans Side. Vel var Sverige i Mellemtiden blevet Englands Ven og hans egen Modstander, og Gustav IV Adolf havde trods Nederlaget ved Friedland opsagt Vaabenstilstanden med Franskmændene (2den Juli). Men dette var fuldstændig Daarskab, og skjønt Kong Gustav højtidelig havde væbnet sig med Karl XII's lange Rytterpistoler, maatte han og Svenskerne vige for den franske Hærfører, Marechal Brune (13de Juli), og Stralsund blev belejret. Napoleon, der selv ikke kunde komme de svenske Lande hinsides Østersøen paa Livet, var sikker paa Ruslands Hjælp, saa at Sverige syntes enten med det Gode eller det Onde at kunne bringes til at falde til Føje. Ogsaa hvad Danmark angik, vilde Forbundet med Rusland have Vægt, da den dansk-norske Regering rimeligvis mindre vilde vove at gjøre Modstand imod Opfordringen til at lukke Havnene, naar Rusland stod paa Frankrigs Side. Men under alle Omstændigheder havde Napoleon let ved selv at udøve et farligt Tryk paa Danmark. Forholdsregler imod den mægtigste af de neutrale Magter, Østerrig opsattes foreløbig.

Napoleon, hvem de sydlige Landes Forhold altid laa nærmere paa Sinde end de nordlige Landes, traf først Foranstaltninger imod Portugal. Allerede den 19de Juli sendte han fra Dresden Talleyrand Befaling til at kræve af den portugisiske Regering, at dens Havne skulde være lukkede for Englænderne fra den 1ste September ¹⁾; snart efter (2den August) gik han saavidt, at han fordrede, at Portugal skulde erklære England Krig. Han lod et Hærkorps samle sig under Junots Anførsel, for at det i Tilfælde af et Afslag fra Portugals Side kunde gaa løs paa dette Rige. Slige Fordringer maatte

¹⁾ Correspondance de Napoléon 1^r Tom XV, S. 433.

gjøre en forfærdelig Virkning paa den portugisiske Regering; men de gjorde et ikke stort mindre Indtryk paa den dansk-norske Statsmand, der først hørte noget om dem, nemlig Dreyer i Paris. Saasnart den første af disse Fordringer var bleven meddelt den portugisiske Gesandt her, skyndte han sig (31te Juli) med at fortælle Dreyer det, og han tilføjede, at den Bureauchef, som i Talleyrands Fraværelse havde gjort ham Meddelelsen, tillige havde sagt, at Kejseren ikke blot vilde afkræve Portugal slige Skridt, men at de ogsaa vilde blive udførte over hele Europa, fordi Kejseren var bestemt paa at tvinge England, saafremt dette ikke tog imod den Mægling, der var tilbudt det ¹⁾). Den 2den August, ved en offentlig Audiens, ytrede Napoleon til Dreyer selv, med en Hentydning til de engelske Transportfartøjers Sejlads igjennem Sundet til Rügen: „I har altsaa ladet Englænderne krænke Vejen til Østersøen, hvis Vogtere I ere“. Da Dreyer svarede, at det vilde være umuligt for Danmark at spærre Vejen, siden man „lige saa godt kunde sejle igjennem Beltet som igjennem Sundet“. gjorde Kejseren en Bevægelse med Hovedet og gik videre, idet han sagde: „Pas godt derpaa (*observez le*)“. Napoleon havde sagt dette uden nogen af de vrede Miner, hvormed han ellers ikke var sparsom, og det kunde for saavidt ikke ængste Dreyer; men hans Spænding blev dog forøget derved ²⁾). Han søgte forgjæves flere Gange at faa Talleyrand i Tale.

¹⁾ Dreyer fortæller om den portugisiske Gesandts Meddelelse i Apostille til Depesche af 31te Juli. Det er forøvrigt paafaldende, at den napoleonske Ordre af 19de Juli først blev udført den 30te om Aftenen, paa hvilket Tidspunkt Fordringen blev rettet til Portugal netop igjennem dets Gesandt i Paris. Napoleon var allerede kommen hertil den 27de Juli om Morgen.

²⁾ Ifølge Dreyers Referat (Apostille til Depesche af 3dje August) lød Napoleons Ord saaledes: „*Vous laissez donc violer le passage de la Baltique, dont Vous êtes gardiens*“. Man ser sæd-

Allerede et Par Dage iforvejen havde Napoleon (31te Juli) givet Talleyrand skriftlig Befaling til, „senest paa Søndag“ at tale med Dreyer om Danmarks Stilling til den engelsk-franske Krig. „I skal“, skrev han, „sige Dreyer, at hvormeget jeg end ønsker at tage Hensyn til Danmark (*de ménager le Danemarck*) kan jeg ikke forhindre, at det kommer til at føle Virkningerne af, at det har ladet Østersøen blive krænket; I skal sige, at det, saafremt England afslaar Ruslands Mægling, nødvendigvis maa enten paaføre England eller mig Krig, at endelig det Venskab, Kronprinsen har vist mig, og Danmarks eget Tarv bringer mig til at haabe, at det ikke vil være i Tvivl om sit Valg“¹⁾. „Denne Bombe“ blev, for at bruge Dreyers Udtryk, endelig den 6te August „udskudt imod os uden dog at knuse os“. I „moderate og varssomme Udtryk, men paa en meget snedig og forbeholden Maade“ udtalte Talleyrand til ham i Kejserens Navn, at „det var denne meget imod at se, hvor let og almindeligt Samkvemmet, Forbindelsen og Korrespondancen imellem England og Fastlandet over Danmark havde været omtrent i de sidste to Maaneder, og at se, hvorledes Kejserens Plan og Beslutning, som han havde truffet sammen med de vigtigste Fastlandsmagter om at tvinge England til at slutte Fred paa sømmelige Vilkaar, der stemmede med Europas almindelige Tarv, bleve omgaaede, ja endog modarbejdede derved“. Det danske Hof, sagde Talleyrand, havde i af-

vanlig (f. Ex. Ræder anf. St. I, S. 31) denne Udtalelse urigtig eiteret i følgende ulige skarpere Form: *Vous avez fait violer le Soud; vous n'avez pas bien fait*. Dreyer fremhæver ogsaa udtrykkelig, at Napoleons Udtalelse var: „*sans aucune affectation ou aigreur*“ og „*sans aucune apparence d'humeur*“. At Napoleon forøvrigt paa andre Maader i det mindste gav sig Udseende af at være misfornøjet med, at Danmark ikke havde spærret Sundet, d. v. s. begyndt Krig med England, er en Kjendsgjerning. (Se Ræder anf. St. II, 159).

¹⁾ Correspondance de Napoléon I^r XV, 459.

vigte December gjort Skridt til at standse Samkvemmet og Korrespondancen imellem England og Fastlandet, hvilke dengang havde tilfredsstillet Kejsereus Ønsker. „Og“, tilføjede han, „da denne for Øjeblikket er enig med de vigtigste Magter paa Fastlandet om at afbryde og forbyde alt Samkvem med England som det Middel, der bedst egner sig til eller rettere alene mægter at tvinge dette Hof til at slutte Fred, saa ønsker Kejseren, at Danmark, som nu for Tiden er den eneste Magt, igjennem hvis Lande England kan bevare sin Forbindelse og Korrespondance med Fastlandet, vil tiltræde de Forholdsregler, som de andre Magter uden Opsættelse ville træffe for at bringe England til at gaa ind paa og underskrive en retfærdig og med Fastlandets Tarv stemmende Fred.“ Efter en Række Forsikringer om Kejsereus Agtelse for Kronprinsen og varme Ønsker for Danmarks Lykke endte Talleyrand med at opfordre Dreyer til at udtale for sin Regering Kejsereus Ønske om at høre dens Beslutning i Anledning af, hvad han havde fremført ¹⁾).

Dreyer, som var forberedt paa dette Skridt, nægtede med Styrke, at der var sket nogen for Frankrig skadelig Forandring i Forbindelsen mellem Danmark og England siden December 1806; han hævdede, at Frankrig ikke kunde forlange, at Danmark skulde foretage saadanne Skridt, som kunde udsætte det for en Magts Vrede, der i den Grad som England kunde tilintetgjøre Danmark som Sømagt og Handelsstat, uden at nogen Fastlandsmagt kunde hjælpe det; han spurgte, hvilke de Magter vare, der havde forenet sig om at tvinge England til Fred, han fremhævede, hvor nødvendigt det var, at Danmark lærte de Fredsbetingelser at kjende, som

¹⁾ Paa Grund af den Interesse, det har at kjende selve Ordene i denne hidtil ukjendte Opfordring, der fra fransk Side rettedes til Danmark, lader jeg Dreyers Depesche, hvori han meddeler den (Apostille til Depesche af 7de August), aftrykke bag i.

man tilbød England, og han udbad sig særlig Oplysning om, hvorledes Rusland stillede sig med Hensyn til England, da Tilsiterfreden ikke tydede paa, at det vilde in-skrænke sin Handel med dette Land. Paa det sidste Spørgsmaal svarede Talleyrand blot ved at udtale, at, da Oktobermaaned gjorde Ende paa Sejladsen i Østersøen, vilde alt Handelssamkvem standse af sig selv. Han nævnede forbavsende nok ikke Rusland særlig som en af de Magter, der havde besluttet at tvinge England; men da Dreyer spurgte, hvilke disse Magter vare, svarede han: „Østerrig, Preussen, Sachsen og de andre Fastlandsmagter ligesom ogsaa de Magter, der allerede ligge i Krig med England“. Fredsbetingelserne vilde han ikke nævne, da han mente, at „det kunde for Øjeblikket være ligegyldigt for Danmark at faa dem at vide“.

Samtalen førte i det Hele kun til at vise den umaadelige Kløft, der adskilte Napoleons og den dansk-norske Regerings Interesser. Talleyrand paastod, at de Farer, hvormed England kunde true Danmark, kun vare indbildte ¹⁾, hvorimod det vilde være ude med dets Neutralitet, saasnart det ikke vilde tiltræde Fastlandsmagternes Beslutninger imod England. De Farer, som et Afslag kunde volde det, vilde have „en anderledes reel Betydning.“ I skarp Modsætning hertil udtalte Dreyer det som sin og tillige som sit Hofs Overbevisning, at selv om Frankrig og Fastlandsmagterne vilde bruge Vold og Undertrykkelse imod Danmark, vilde de Ulykker og Farer, dette derved kunde blive udsat for, „ikke kunne sammenlignes med dem, hvormed England kunde overvælde os, og at vi følgelig ikke kunde være i Tvivl, naar vi havde at vælge imellem paa den ene Side en forbigaaende Fare for vore Fastlandsbesiddelser og paa den anden Side den Fare at miste vor Tilværelse som Sømagt“. Idet han naturligvis erklærede at ville til-

¹⁾ „*Que le danger pour le Danemarc vis à vis de l'Angleterre n'était qu'idéal*“.

melde Regeringen den franske Kejsers Opfordring, tilføjede han, at han kunde tage paa sig at erklære, at hans Hof inderlig ønskede at virke kraftig til en Fredslutning med England ved Forestillinger, Overtalelser og ethvert andet venskabeligt Middel, der ikke kunde kompromittere det overfor denne Magt, men at det aldrig vilde umotiveret foretage noget Skridt imod England, der var skikket til at vække dets Vrede og fremkalde et Brud med det¹⁾. Talleyrand syntes, efter Dreyers Ord, „ikke meget opbygget“ over hans forskellige Udtalelser; han lovede at give Kejseren et Referat af hans Synsmaade; „men han gav intet Haab om, at denne Fyrste vilde lade sig nøje eller være tilfreds dermed“.

Det er værdt at lægge Mærke til den Styrke, hvorved Dreyer her udtalte sig. Han var oprørt over det Despoti, man vilde udøve imod hans Fædreland, og, som han skrev til Christian Bernstorff, idet han meddelte ham Samtalen med Talleyrand, det var hans Overbevisning, „at det er bedre at gjøre Modstand og, hvis det behøves, at bukke under med Ære end at vige af Svaghed og at blive et Offer for altfor megen Svaghed.“ Men Dreyer var for prøvet en Diplomat til af patriotisk Varme i en saa vigtig Sag at gjøre Skridt, som maaske vilde staa i Strid med hans Regerings Politik. Naar han øjeblikkelig svarede saa forbavsende skarpt paa Napoleons Fordringer, var det, fordi han vidste, at hans Regering ikke vilde gaa ind paa dem, men foretrække, om galt skulde være, Alliancen med England. Der er ikke Spor af Antydning til, at Regeringen har været misfornøjet med hans Udtalelser.

I den samme Instrux, hvorved Napoleon havde givet Talleyrand (31te Juli) Befaling til at „lade Bomben springe“ for Dreyer²⁾, befalede han ham at sende en

¹⁾ Apostille til Depesche fra Paris af 7de August.

²⁾ Man faar ikke af Dreyers Referat Indtrykket af, at Talleyrand

Kurér til den franske Gesandt i Kjøbenhavn, Didelot, for at overrække ham et Brev, der udtalte Kejsereus Misnøje over, at de Løfter, Danmark havde givet, ikke vare blevne holdte, og over at Englands Korrespondance med Danmark vedblev at gaa sin Gang. „I skal“, hedder det videre, „give ham Ordre til at forhandle med den danske Minister om Nødvendigheden af at standse dette Samkvem og om, hvad Danmark har i Sinde at gjøre, saafremt England vægrer sig ved at slutte Fred paa et rimeligt Grundlag. I skal lade det staa som en Mulighed, at i saa Fald ville alle Havne blive lukkede for England og Fastlandsmagterne erklære det Krig“ ¹⁾. Baade denne Ordre og Talleyrands Udtalelse til Dreyer vilde, hvor tydeligt Sproget i dem end var, give Danmark Spillerum til nogen Tids Forhandling. Men Napoleon traf Forholdsregler til at lade Underhandlingen faa Eftertryk. Den Rolle, Junot imod Syd skulde spille imod Portugal, blev overfor Danmark tildelt Bernadotte. Denne Marechal havde allerede den 14de Juli faaet Ordre til at besætte Hansestæderne og spærre Trave, Elben og Weser for Englænderne. I sin Iver for at komme til at gjøre sig gjældende, skrev Bernadotte i en Rapport til Napoleon: „Det vilde vistnok volde Englænderne stor Skade, naar man besatte de holstenske Havne; men denne Forholdsregel vilde være ufuldkommen, saalænge Kjøbenhavn forblev afhængigt af England. Man er almindelig overtydet om, at saasnart Sundet spærres, vil Freden følge umiddelbart derpaa, og det synes, som om man vil finde sig i alle de

havde udtalt, hvad Napoleon fremhæver i sin Instrux, at hvor, gjerne han end vilde skaane Danmark, kunde han ikke hindre, at det vilde komme til at angre den Krænkelse af Østersøen, hvori det havde fundet sig.

¹⁾ *Vous laisserez entrevoir que, le cas arrivant, il est possible que tous les ports de l'Europe soient fermés à l'Angleterre o. s. v. Correspondance de Napoléon 1^r XV, 459.*

Forholdsregler, som dette Foretagende nødvendigvis maa kræve“ ¹⁾. Inden Napoleon havde modtaget denne Indberetning, skrev han den 2den August 1807 et Brev til Bernadotte ²⁾, der iblandt andet indeholder disse Ord: „Hvis England ikke tager imod Ruslands Mægling, maa Danmark enten erklære England Krig, eller jeg erklærer Danmark Krig. I dette Tilfælde er I udset til at gjøre Eder til Herre over hele det danske Fastland. Da I staar ved Grænsen af dette Land, saa send mig Indberetning om de Hindringer. Danmark kunde rejse, og om de Midler, det har til at kunne nære en Armé. Det Sprog, I fører, skal være følgende: at klage stærkt over, at Danmark har aabnet Sundet og tilladt Krænkelser af et Hav, der for de Danske burde have været ligesaa ukrænkeligt som deres Landomraade“ ³⁾. Saaledes var det fra Napoleons Side gjort umuligt for den dansk-norske Regering at undgaa det „Enten—Eller“, som den i længere Tid havde frygtet for ⁴⁾. Det er

¹⁾ Touchard-Lafosse: Histoire de Charles XIV (Paris 1838) II, S. 6—7.

²⁾ Dette Brevs første Ord vise, at han endnu ikke havde modtaget Bernadottes Skrivelse.

³⁾ Correspondance de Napoléon Ier XV, 467.

⁴⁾ Faa Dage efter at Talleyrand havde meddelt Dreyer Napoleons Ønsker angaaende Danmark-Norges Politik, gik han af, og afløstes som Udenrigsminister af Champagny. Da han meddelte Dreyer sin Afskedigelse og gjenkaldte i dennes Erindring, hvor venskabeligt deres Forhold nu havde været i mange Aar, benyttede Dreyer dette „bevægede Øjeblik“ til at spørge ham „som en gammel Ven“, om og i hvilken Grad „Danmark udsatte sig for Napoleons Vrede, hvis det ikke opfyldte hans Forlangende“. Talleyrand forsikrede ham da, at han endnu ikke forudsaa nogen Fare for os, „hvis vi med vor sædvanlige Klogskab og Maadehold afslog at gaa ind paa de Fordringer, han havde rettet til mig, thi, sagde han, man har Agtelse for Eder, man er velsindet imod Eder, og man vil altid vise Eder Hensyn“. (Apostille til Depesche af 14de Aug.). Da Talleyrand ikke havde ringeste Interesse af at føre

utvivlsomt, at den vilde have svaret overensstemmende med, hvad Dreyer allerede havde udtalt, og i Samklang med, hvad den tidligere havde lovet England at ville svare, at altsaa Krigen med Frankrig og dets Forbunds-fæller svævede over Danmarks Hoved. Men allerede inden nogen af Frankrigs Fordringer kom til Regeringens Kundskab, havde England ved en Politik, der om muligt var endnu mere dum end forbrydersk, stødt den bort fra sig selv og tvunget den til at kaste sig i Napoleons Arme.

IV.

Afsendelsen af den engelske Flaade og Hær til Kjøbenhavn.

Vi have allerede set, hvorledes Efterretningen om Slaget ved Friedland og Forhandlingerne i Tilsit havde vakt den engelske Regerings saa vel som den engelske Almenheds levende Opmærksomhed. Tvert imod hvad Rusland havde forpligtet sig til overfor England, sluttede det en særlig Fred med Frankrig. Allerede, medens der blev underhandlet i Tilsit, kom det til et ret alvorligt Noteskifte i den Anledning imellem den engelske Gesandt ved det russiske Hof, Lord Gower, der dengang opholdt sig i det ved Tilsit nærliggende Memel, og den russiske Udenrigsminister General Budberg¹⁾. Kejser Alexanders Tilnærmelse til Napoleon var saa truende, at Tanken om den Udvidelse, Fastlandsspærringen kunde faa derved, let maatte paatrænge sig den engelske Regering. Men den kom tillige til at overveje, hvilke Fa-

Danmark-Norge bag Lyset, nu da han oven i Kjøbet ikke var Minister mere, er dette et Vidnesbyrd om, hvor lidt han paa denne Tid kjendte Napoleons virkelige Tankegang.

¹⁾ Ræder anf. St. II, 106.

rer Storbritanniens isolerede Stilling kunde volde det ved de Angreb, der maaske umiddelbart kunde blive rettede imod det. Vilde Napoleon nu, da han ikke mere havde Fjender paa Fastlandet at bekæmpe, ikke gjenoptage Planerne fra 1803 og 1804 om en Landgang i England, og vilde han ikke dertil kunne faa Hjælp fra Rusland og andre Fastlandsmagter? Den engelske Regering fremsatte derfor i Slutningen af Juli i Parlamentet Forslag til at styrke Englands Forsvarsvæsen; men samtidig vilde den gjøre et Kontrastød imod sine Fjender, og den valgte vort Fædreland som det Sted, hvor den bedst kunde føre et saadant Stød. Den havde i 1801 imødegaaet en truende Forening af Fastlandsmagterne ved at kaste sig over Danmark. Nu gjorde den det samme. Ikke blot den afvigte Vinter, men gjentagne Gange i Løbet af Sommeren ¹⁾, havde den modtaget bestemte Tilsagn fra vort Fædrelands Regering, der kunde synes at maatte være betryggende, og den havde for næppe to Maaneder siden ladet et af sine vigtigste Blade udtale Forvisningen om, at Danmark vilde forsvare sin Neutralitet imod Frankrig. Men dette blev glemt i den opskræmmede Sindsstemning, hvori Castlereagh, Canning og deres Embedsbrødre i det engelske Ministerium vare komne. De holdt det for lidet sandsynligt, at den dansk-norske Regering vilde vove at modstaa et forøget Tryk fra Napoleons Side, efter at Koalitionen imod denne var knust, og da Rusland syntes alt andet end fjendtligt imod Frankrig. De Grunde til Mistillid imod Danmark-Norge, der jævnlig vare komne frem i den sidste Vinter og Foraar, fik ny Vægt, nu da Evnen til koldblodig at veje den dansk-norske Regerings Forklaringer var mindre end nogensinde. Endelig modtog det engelske Ministerium, efter hvad det paastod, positiv Underretning ²⁾ om, at en af de hemme-

¹⁾ Jvfr S. 188 Note 1.

²⁾ Skatkammerkansleren Perceval brugte under en Debat i Un-

lige Artikler, som Napoleon og Alexander havde aftalt i Tilsit, gik ud paa, at Danmark skulde tvinges til at udlevere Frankrig sin Flaade ¹⁾. En saaledes affattet Paragraf findes ikke iblandt Tilsiterforbundets Artikler; og det kan tænkes, at den engelske Regering, idet den gik ud fra, hvad den hele politiske Stilling gjorde sandsynligt, har opstillet en blot Formodning som en sikker Efterretning. Men man kan saameget mindre nægte Muligheden af, at den har modtaget en saadan Meddelelse, som denne med Hensyn til Indholdets Kjerne faldt sammen med, hvad der var vedtaget i Tilsit, og med det, som Napoleon krævede af Danmark, at det nemlig skulde tiltræde Fastlandsmagternes Politik imod England, eller med andre Ord erklære dette Krig.

Understatssekretæren Fitz Harris havde, som det vil erindres ²⁾, den 14de Juli udtalt sig for Rist om Englands Forhold til Danmark-Norge paa en Maade, der maatte synes meget venskabelig. Men dog har det

derhuset det Udtryk, at Regeringen havde Kundskab „of the substance of those secret articles from the most unquestionable authority“. (Hansard anf. St. X, 71). Han saavel som Regeringens andre Medlemmer udtalte oftere, at de ikke vare i Besiddelse af selve de hemmelig Artikler; de kjendte derimod deres „substance“.

¹⁾ De forskjellige Gisninger om, hvorledes Englænderne havde faaet denne Underretning, findes nævnte hos Thorsøe: Den danske Stats politiske Historie fra 1800—1814 (Kjøbenhavn 1873) S. 144—45 Note og hos Ræder anf. Sted I, 34. Ingen af Gisningerne er nogenlunde paalidelig, flere aldeles urimelige. Efter Ræder I, 32 havde der i Lord Hutchinsons Depesche fra det russiske Hovedkvarter af 24de Juni for første Gang været talt i Almindelighed om en Danmark vedkommende hemmelig Artikel i Tilsiterfreden. Men for ikke at tale om, at denne Fred først blev undertegnet den 7de Juli, er det umuligt, at en Depesche, der blev afsendt Dagen før end Alexander og Napoleon havde den første Sammenkomst, kunde tale om en Fredsartikel.

²⁾ Se Side 190.

engelske Ministerium vistnok allerede dengang tænkt paa Muligheden af at komme til at udøve et Tryk paa Danmark-Norge ved Hjælp af den Troppestyrke, det var i Færd med at sende til Østersøen. I ethvert Tilfælde fik de engelske Søudrustninger et forøget Omfang i de Dage, i hvilke Fitz Harris førte et saadant Sprog, og det var den almindelige Mening, at Flaaden, der vilde komme til at tælle 42—43 Sejlere, var bestemt til Østersøen³⁾. Den kunde have til Formaal fuldt at værne om de Troppeafdelinger, der allerede vare sendte til Rügen, og den kunde navnlig være bestemt til at holde Øje med Rusland, om hvis Tilnærmelse til Frankrig Lord Gowers Depescher indeholdt stedse mere foruroligende Meddelelser. Men ogsaa Forholdet til Danmark vedblev at spille en paafaldende Rolle i den almindelige Omtale. Det blev i de engelske Blade fortalt, at Danmark paa-tænkte at spærre Sundet, og det vigtigste ministerielle Blad „Morning Post“ indeholdt en i de groveste Udtryk affattet Artikel om et sandsynligt Brud med Danmark²⁾. Paa samme Tid hed det, at Sir Brook Taylor skulde gaa som særlig Afsending enten til Kjøbenhavn eller til Memel, og han afrejste virkelig den 19de Juli. Hvorledes Tanken om, at det kunde komme til Fjendskab med Danmark, var begyndt at blive almindelig, fik Officererne paa den danske Korvet Fylla stærkt Indtrykket af, da de ved denne Tid paa Hjemrejsen fra Vestindien anløbe Portsmouth for at faa Vand. Den her kommanderende Admiral Gambier udbrød til den fungerende Chef. Lieutenant C. I. F. Hedemann: „Hvad, unge Mand, vil De her? skynd Dem hjem, maaske faar jeg imorgen Befaling til at anholde Dem“³⁾. Og da en anden af

1) Depesche fra London af 17de Juli.

2) „J'ai été surtout peiné de trouver dans le *Morning Post*, censé d'être la principale feuille ministérielle, le langage le plus grossier et le plus plat sur une rupture probable avec le Danemarck. (saamme Depesche).

3) Ræder anf. St. I, 38—39.

Fyllas Officerer, Lieutenant P. E. Rosenørn, var sendt ombord paa det ved Deal liggende engelske Admiral-skib, sagde en af Officererne her, idet han drak et Glas med ham: „Nu klinke vi her sammen, om en Maaned eller to ville vi ikke staa saa venlige lige overfor hinanden“¹⁾. De danske og norske Skibsførere bleve meget urolige over de omløbende Rygter og Bladenes Artikler. Rist fik, idet han støttede sig til, hvad selve det engelske Ministerium meddelte ham, „Times“ til at modsigte de ondsksfulde Rygter²⁾ om Danmark, og nye Postefterretninger viste, at de vare ugrundede. Men det var ikke hyggeligt, at Folk den ene Gang efter den anden saa let troede paa Muligheden af et Brud med Danmark-Norge, og navnlig pegede Artiklen i „Morning Post“ i en betænkelig Retning.

Den 21de Juli kunde Rist imidlertid sende den behagelige Efterretning hjem, at den engelske Regering havde lettet Blokaden af Elben. Weser og Ems, idet Sejladsen paa disse Floder skulde staa aaben for alle Skibe paa mindre end 60 Tons, for saavidt de ikke vare ladede med visse Varer. Dagen efter skrev en Korrespondent fra London til „Moniteur“: „Regeringen undlader intet Skridt, hvorved den kan forebygge et Brud med Danmark. Admiralitetet har ladet flere danske Skibe frigive, som vore Krydsere havde opbragt i forrige Uge“. Men netop et Par Dage iforvejen, den 19de Juli, traf det engelske Ministerium den Beslutning, der skulde blive saa skjæbnesvanger for vort Fædreland, „at forvisse sig om Danmarks Sindelag ved at sende en Flaade til Østersøen“. Faa Dage efter udstedte Ministeriet den endelige Instrux om den Fremgangsmaade, der skulde følges imod Danmark-Norge³⁾. Skatkammer-

¹⁾ Historisk Tidsskrift, 4de Række, IV, 343 Note.

²⁾ Depesche fra London af 17de Juli. Det maa være dette Træk, hvortil Ræder anf. St. I, 32 hentyder, skjönt han fortæller det noget anderledes.

³⁾ Hansard anf. St. X, 307, hvor Castlereagh udtaler, at hvad

kansleren Perceval, Krigsministeren Lord Castlereagh og Udenrigsministeren Canning synes at have været Hovedmændene for Planen, der i det væsentlige allerede var lagt, inden man havde faaet Efterretning om Tilsiterfredens endelige Afslutning. Men rimeligvis fremskyndedes Udrustningerne, da denne Efterretning den 22de Juli kom til London ¹⁾. Netop paa denne Dag begyndte

der var blevet besluttet den 19de, „*related only to sending a force to the Baltic in order to ascertain the disposition of Denmark; the final instructions to attack were sent out afterwards*“. I andre Beretninger (Ræder anf. St. I, 35) hedder det, at det i to Kabinetforsamlinger den 17de og 19de Juli eller maaske en eller to Dage sildigere blev besluttet „at bemægtige sig den danske Flaade med det Gode eller med Magt“; men paa disse Ord lader der sig Intet bygge, da de ikke stamme fra en fuldt paalidelig Kilde. Det vilde, som vi senere skulle komme tilbage til, have en ikke ringe Interesse, om man i det Enkelte kunde følge Udviklingen af den engelske Plan imod Danmark. Men der hviler en Dunkelhed derover, som maaske aldrig vil blive opklaret. Castlereaghs ovenfor citerede Ord ere altfor ubestemte til at afgjøre det Spørgsmaal, om man strax fra først af har besluttet at afkræve Danmark-Norge dets Flaade. Saameget er imidlertid klart, at den engelske Regering allerede den 21de Juli sendte Ordre til det engelske Korps, der var overført til Rügen, om at det skulde indskibe sig til Sjælland, og den engelske Diplomat Pierrepont, der meddelte Gustav IV Adolf dette, kunde tillige udtale, at en stor Flaade og Landgangshær skulde gjøre en stærk Demonstration imod Danmark, om muligt besætte Øerne og afskjære Kronprinsen Vejen til Kjøbenhavn. (Schinkel-Bergman anf. St. IV, 240. Datoen den 21de Juli har jeg havt Lejlighed til at verificere).

¹⁾ Man ser oftere Medlemmer af Oppositionen i det engelske Parlament under de Forhandlinger, som her fandt Sted i Anledning af Toget til Kjøbenhavn, udtale den Paastand, at Tilsiterfreden først blev bekjendt i England den 8de August. Et Brev fra London af 22de Juli, hvilket findes i Moniteur for 3dje August, viser imidlertid, at Efterretningen allerede kom den 22de Juli. At den engelske Regering ikke førend denne Dag har faaet nogen Meddelelse derom, fremgaar af en Depesche fra Petersborg af 18de August. I denne med-

Regeringen at træffe sine Foranstaltninger med en Iver, der stod i en forbavsende Mod sætning til den Langsomhed og Mangel paa Kraft, hvormed England havde plejet at handle, hvor det gjaldt om at hjælpe Forbunds-fæller imod Frankrig.

De hemmelige Aftaler i Tilsit vedrørte ligesaa godt Portugal som Danmark; og der er ingen Grund til at antage, at den engelske Regering liar havt mindre Kundskab eller Anelse om Planen imod Portugal end om, hvad der var fastsat med Hensyn til Danmark. Den var ogsaa ligesaa bestemt paa at træde op imod Napoleon det ene Sted som det andet. Men den dansk-norske Flaades Betydning gav i dette Øjeblik Forholdet til Danmark-Norge den største Interesse. Det vilde være ulige lettere at true eller angribe Kjøbenhavn med de Troppeafdelinger, der vare samlede i det østlige England for at gaa til Rügen og Pommern. Engelske Tropper stode desuden allerede paa det ved Sjælland saa nærliggende Rügen, og det var muligt ved en hurtig Optræden at blive Herrer over Kjøbenhavn, inden en eneste Mand af den franske Hær kunde komme i Land paa sjællandsk Grund. Man vilde endog kunne naa Sjælland, inden her kunde samles saa mange danske Tropper, at en alvorlig Modstand var mulig. Den Bitterhed, hvormed den engelske Regering havde ladet Danmark-Norge høre, at Troppestyirken i Holsten var bleven trukket tilbage fra Sydgrænsen og noget formindsket, og den Frygt, man fra dansk Side havde havt for yderligere at opirre Englænderne ved at hjempermittere større Afdelinger eller sende dem til deres Garnisonssteder paa Øerne, havde nu den heldigste Virkning for den engelske

delers Blome Indholdet af en Depesche, den engelske Gesandt, Gower havde modtaget, og som var dateret London den 21de Juli, og han skriver: „*A cette époque on ignorait encore à Londres les résultats des négociations de Tilsit, mais on semblaient apprehender déjà celui d'une paix séparée*“. Blomes Meddelelse var støttet paa Gowers egne Ord til ham.

Politik. Hvad Regeringen i London havde krævet som Danmark-Norges første Pligt, at det skulde være forsvarsløst overfor den selv, var blevet til Virkelighed, og der var al Sandsynlighed for, at England ved at handle hurtig kunde enten tvinge den dansk-norske Regering til at rette sig efter dets Ønsker, eller, hvis der blev gjort Modstand, vinde et umaadeligt Bytte. I Portugal derimod vilde et Landgangskorps faa at kæmpe med Franskmændene; og paa en Tid, da Spanien endnu helt fulgte Napoleons Politik, uden at Folkestemningen enten der eller i Portugal havde erklæret sig imod Frankrig, vilde det være dumdrigt at sætte Landtropper i Vove paa den pyrenæiske Halvø. Hvad der paa denne Kant kunde gøres, maatte ske med de Flaadeafdelinger, Englænderne havde let ved at samle fra Gibraltar eller andre nærliggende Flaadestationer. Der var her ogsaa langt mere Tid at løbe paa ¹⁾).

Først og fremmest gjaldt det for den engelske Regering om at skjule Forberedelserne til det Slag, den vilde rette imod Danmark. Allerede Onsdag den 22de Juli blev der lagt Embargo paa alle Skibe i de engelske Havne, og al Forbindelse med Fastlandet blev spærret, ja endog Torveskibenes Fart til Munden af Themsen blev forbudt. Denne Afspærring varede indtil Fredag den 31te Juli. Medens den stod paa, lod den engelske Regering presse Matroser i et Tal af 2.300 ²⁾, og den fremmede Udrustningerne af al Magt. Efter at den første Division af Flaaden allerede var sejlet den 19de Juli, kunde Hovedafdelingen afsejle den 26de Juli fra Yarmouth under Overadmiralen Gambiers egen Anførsel. Anseelige Korpser af Landtropper indskibedes ved Dünerne, og faa Dage senere gik de andre til Expeditionen hørende Skibe under Sejl.

¹⁾ Først den 19de Oktober marscherede Junot over Bidassoa for at rykke imod Portugal.

²⁾ Efter en Skrivelse fra London af 31te Juli, der findes i den Berlingske Tidende af 10de August, naaede Tallet endog 4000.

Disse omfattende Udrustninger, større end nogen tidligere engelsk, maatte vække en overordentlig Opsigt i England, og Folks Nysgjerrighed og Spænding forøgedes ved den kjendelige Iver, Regeringen viste for, at den store Expeditions Maal ikke for tidlig skulde rygtes paa Fastlandet. Meningerne om, hvilket dette Maal var, gik i forskjellige Retninger. I en Artikel af det engelske Blad „Daily Advertiser“ for 27de Juli hed det: „Man tror, at det gjælder to Expeditioner, den ene til Østersøen, den anden til Boulogne og Holland . . . Hvis den Expedition, der er bestemt til Østersøen, har til Formaal at yde Svenskerne Hjælp imod Franskmændene, kan den ikke mere føre til noget tilfredsstillende Resultat“ ¹⁾. Mest opsigtvækkende var vistnok en Artikel i det ministerielle Blad „Lloyds Evenings Post“ af 24de Juli. I Følge den var Expeditionens Formaal, at en Station af anselig Styrke skulde angribes; men den havde tillige et andet Øjemed, „hvortil den første militære Stations Erobring vel er en nødvendig Forberedelse, men saaledes, at den dog udgjør den uvigtigste Del deraf. Det sidste Øjemed kan hverken naas ved Linieskibe eller Tropper; det vil blive betroet til Søfolkene, fordelte i smaa Skibe, beskyttede af de store Skibes Ild. Landets Indbyggere ere hverken for eller imod os. De ere forenede i frivillige Korpser, men de mangle Britters Mod, og vore Tropper kunne trodse deres Fjendtligheder. Den virksomme Magt, der modsættes os, vil bestaa af Franskmænd under en Divisionsgenerals Anførsel. Vore Befalingsmænd skulle ikke tøve, indtil de have lagt sidste Haand paa det første Ærinde; men saasnart Soldater ere landede i den Egn, som er det første Øjemed for Angrebet, eller saasnart Ilden fra vore svære Skibe virker paa de Batterier, mod hvilke de ere udrustede, skal der ikke spildes et Øjeblik, førend der afsendes lettere Skibe til det andet Maal for Expe-

¹⁾ Denne Artikel er meddelt i Moniteur for 6te August.

ditionen“¹⁾. Da Bladet stod i et nøje Forhold til Ministeriet, laa den Formodning nær, at det ikke talte uden Bemyndigelse, og skjønt Ordene vare saa dunkle, at de nærmede sig til Nonsens. bleve de dog let opfattede som antydende, at i det mindste den ene Del af Expeditionen gjaldt Danmark. Overhovedet maatte Tanken som en Følge af, hvad der i de nærmest foregaaende Dage havde været paa Tale, stærkere end nogensinde vende sig til Danmark. Der blev fra ministeriel Side udbredt Rygter om, at den danske Flaade var solgt til Frankrig, at der var franske Tropper i Danmark²⁾; og at en høj fransk General kommanderede i Kjøbenhavn³⁾, hvorfor ogsaa Besætningen paa den engelske Flaade, da den kom til de danske Farvande, ventede at træffe Landet fuldt af Franskmænd og spurgte om, hvor Bonaparte var⁴⁾. Oppositionsbladene derimod fremstillede det som meget uheldigt, hvis Expeditionen var rettet imod Danmark. „Det vilde“, hed det i Bladet „L'oracle“⁵⁾

1) Her er væsenlig fulgt det Referat, der gives hos Hellfried: Forsøg til en politisk Overskuelse af Englands Overfald paa Danmark i Aaret 1807 (Kjøbenhavn 1808), S. 41. Endnu udførligere er Artiklen gjengivet i Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn for 19de August 1807 og derefter i A. C. Hansen: Kjøbenhavns Leirkrands for Aaret 1807 (Kjøbenhavn 1807). Fra dette udførligere Referat er Stedet om de frivillige Korpser og de franske Tropper taget.

2) Lignende Rygter vare ogsaa i Omløb andre Steder. I det mindste blev det fortalt i Frankfurt (4de August), at, hvis England indtil den 9de August nægtede at deltage i Freden, skulde alt Samkvem med Fastlandet være spærret for det, 30,000 Franskmænd skulde i Forening med de Danske spærre Sundet og opkaste Landbatterier, de fornemste Marschaller vare kaldte til Paris for at modtage Instruxer (Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn for 19de August 1807).

3) Hellfried anf. St. S. 24. Note.

4) Laurids Engelstof's Dagbogsoptegnelser for 1807 og 1808 i Danske Samlinger, 3dje Bind S. 100.

5) Saaledes nævnes Bladet i Moniteur for 9de August, hvori denne Artikel er aftrykt.

af 29de Juli, „være en stor Ulykke, det vilde bringe os Rusland paa Halsen, fordi det vilde være et aabent Angreb paa Østersøens Frihed“. I „Morning Chronicle“ for samme Dag hedder det: „Man taler for Øjeblikket kun om de Expeditioner, der udrustes. Vi have hidtil Intet villet sige derom, skjønt vi have kjendt alle de Rygter, man har sat i Omløb. — Hvad den ene af disse Expeditioner angaar, da vilde den være et saa oprørende, saa uundskyldeligt Foretagende, at vi ikke engang ville nævne det, overtlydede, som vi ere, om at det, man fortæller derom, er aldeles falsk“¹⁾.

Da det engelske Ministerium havde standset alt Samkvemmet med Fastlandet, vilde det have været umuligt for Rist i rette Tid at sende sin Regering nogen Beretning om det umaadelige Omfang, Rustningerne havde taget, og de for Danmark saa ildevarslende Rygter, der siden den 22de Juli vare i Omløb²⁾. Men han vidste desuden ikke mere om den engelske Politik, end hvad der stod i Bladene. Han blev efter Ulykkerne i August og September stærkt sigtet af den offentlige Mening her i Landet for ikke i Tide at have slaæet Allarm for Re-

¹⁾ Moniteur for 9de August.

²⁾ Ídet han affatter en Depesche den 28de Juli, tilføjer han, at han forudsér, at den først vil komme til Bernstorff „med den næste Kurér“. Den nærmest følgende Depesche er affattet den 31te Juli; men da han den 3dje August tilskriver Bernstorff et „lettre particulière“, som han afsender med Fyrsten af Wittgenstein, udtaler han i dette Brev sin Frygt for, at Bernstorff endnu ikke har faaet hans sidste Rapport, og han tilføjer med Grund: „Danmarks Skjæbne maa i Følge al Sandsynlighed være afgjort, inden disse ere komne til deres Bestemmelsested“. Der er uheldigvis ved disse Depescher fra ham ikke sat noget Mærke om, paa hvilken Dag de ere blevne modtagne. En Depesche, han afsendte den 11te August, fik Regeringen først den 15de September; Brevet, som Wittgenstein overbragte, fik Regeringen derimod allerede den 9de August.

geringen¹⁾. Hans Depescher give imidlertid, som allerede antydet, det Indtryk, at han var en virksom Mand, og han havde strax efter sit Komme til England stillet Forholdet til denne Magt i et alvorligere Lys, end hans Forgænger havde gjort. Han blev ogsaa efter sin Hjemkomst i Efteraaret gjort til „Legationsraad“, et Vidnesbyrd om, at Regeringen ikke mente at kunne bebrejde ham Mangel paa Iver i den farlige Tid, der var gaaet nærmest iforvejen. Men klart er det, at han ikke naaede snart at se Faren i dens hele Omfang. Baade paa Grund af hans ringere Stilling som Chargé d'affaires og fordi han endnu ikke havde været længe i London, fattedes det ham paa tilstrækkelig gode Forbindelser med fremragende engelske Statsmænd. Maaske har han trods den Begavelse, han efter Steffens' Vidnesbyrd har havt, heller ikke havt Talent til let at skaffe sig paa-lidelige Efterretninger eller Skarpsynethed nok til at ane Sandheden blandt de forskjellige Rygter og Meddelelser om Expeditionen. Hos andre Staters Diplomater har han ikke kunnet faa den ringeste Hjælp. Navnlig var det uheldigt for ham, at den Magts Gesandt, der maatte have kunnet give ham de bedste Oplysninger om den hele Stilling, nemlig den russiske Gesandt Alopæus, var engelsk sindet i den Grad, at han endog kun lidet vareto-
g sin egen Regerings Tarv. Efter at han tidligere havde gjort Danmark-Norge Skade ved at støtte den engelske Regerings Mistro imod det, synes han nu at have ønsket og opmuntret til Toget imod Sjælland, i Haab om, at hans eget Hof derved skulde blive skræmmet fra at bryde med England²⁾. Han vilde være den sidste til at advare Rist og den dansk-norske Regering.

Endnu den 28de Juli vidste Rist ikke mere om de

¹⁾ Ørsted: Af mit Livs og min Tids Historie III, 233, og Steffens: „Was ich erlebte“ V, 298.

²⁾ Rist sigter ham i sin Depesche af 25de September med stor Styrke for, at han efter Tilsiterfreden „pour forcer la main à sa propre cour, concourut à conseiller et à former le plan de

engelske Rustningers Maal, end at der havde været meget forskjellige Rygter, „og at man for Øjeblikket tror, at hele Expeditionen er bestemt til Østersøen“. Tre Dage senere har han faaet Efterretninger om, at hele Flaadeexpeditionen skal være „rettet imod Danmark og have til Formaal at besætte Sjælland som en fremskudt Post, der under den vanskelige Stilling, England har i Østersøen, kunde sikre dets Sejlads Indgangen til dette Hav og Herredømmet her.“ Imidlertid holder han endnu dette for utænkeligt, og han ledsager sin Meddelelse derom til den dansk-norske Regering med at opstille forskjellige Formodninger, der skulde svække den Frygt, som en saadan Efterretning let maatte fremkalde. Selv om denne Depesche var kommet den dansk-norske Regering ihænde i Løbet af faa Dage, hvad den efter al Sandsynlighed ikke er, vilde den endnu kun have givet lidet paalidelige Meddelelser om Expeditionens Maal. Det er først den 3dje August, at Rist har virkelig Klarhed paa, hvad dette er. Samme Dag laa allerede Gambiers Flaade tæt Nord for Helsingør¹⁾.

l'infernale expédition contre le Danemarck, dont il envisagea la réussite comme un gain pour ce qu'il appelle la bonne cause“. Dette stadfæstes ved den Bitterhed, hvormed den russiske Udenrigsminister Romanzoff i Oktober udtalte sig for Blome om Alopæns's Holdning (Depescher fra Petersborg af 23de og 30te Oktober).

¹⁾ Det vil af disse Kjendsgjerninger, hvormed maa sammenholdes Noten S. 219, være klart, hvor urigtigt det er, naar Ræder anf. St. I, 36 fortæller, at det lykkedes Rist „under den almindelige Embargo paa Skibe at forskaffe sig fra tilforladelig Kilde Underretning om den engelske Udrustnings Bestemmelse, som ogsaa om den saa hemmeligholdte Afsendelse af Minister Jackson til Kiel, ligesom han ved et særdeles lykkeligt Tilfælde erholdt Lejlighed til at underrette og forberede det danske Ministerium om begge disse saa vigtige forestaaende Begivenheder. Kort derefter leverede de offentlige engelske Blade først skjulte, dernæst mere bestemte Hentydninger paa den allerede til Udførelse bestemte Plan“. Ved det „særdeles lykkelige Tilfælde“ kan kun tænkes paa, at Rist fik

Lord Castlereagh havde den 31te Juli med Selvfølelse udtalt i det engelske Parlament, at de, imod hvem Rustningerne bleve truffene, ikke skulde kunne ane, at de gjaldt dem. Dette gik fuldstændig i Opfyldelse. Efter at Gambiers Flaadeafdeling, der bestod af 12 Linieskibe foruden mindre Fartøjer, den 3dje August var naaet til Helsingør og under gjensidig venskabelig Salut var sejlet forbi Kronborg, krydsede den længere mod Syd i Sundet. Et Par Dage senere kom den næste store Afdeling, saaledes at der den 8de August laa en Flaade i Sundet paa 24 Linieskibe og 22 mindre Krigsskibe, foruden Transportfartøjer. Imidlertid sejlede en tredje Eskadre, bestaaende af 4 Linieskibe, 5 Fregatter og 8 Brigger den 4de August ned igjennem Store Belt, og Sjælland var omgivet af engelske Krigsskibe. Ligesaa fredeligt det saa ud, naar Englænderne betalte Told af Førselesskibene, der gik igjennem Sundet, sendte Officerer til Kronborg for at komplimentere Kommandanten her, eller lode Baade i Mængde gaa ind til Helsingør for at købe Levnetsmidler her, ligesaa truende var denne kolossale Flaade baade ved sin Styrke og ved den Stilling, den indtog.

Det Omfang, Rustningerne havde faaet, var først og fremmest en Følge af, at Alt ligesom laa til rette for den engelske Regering, der i længere Tid havde truffet Foranstaltninger til at kunne træde op ved Østersøen imod Franskændene og allerede var i fuld Gang med at hjælpe Svenskerne. Fremdeles havde de engelske Ministre et klart Indtryk af, at det gjaldt om at være

Brevet af 3dje August afsendt med Fyrsten af Wittgenstein; men dette Brev kunde ligesaa godt være blevet i hans Pult. Det er ganske rigtigt, at Jacksons Afrejse fortælles i en af Rist's Depescher (af 31te Juli); men den hele Meddelelse indskrænker sig til følgende Ord: *Mr. Jackson ci devant ministre à la cour de Prusse, partira ces jours avec une mission pour le continent*. Heraf skulde Regeringen ikke blive meget klog.

saa vis som muligt paa en hurtig og afgjørende Sejr. Aaret havde været lidet gunstigt for de engelske Vaaben. Englænderne havde været heldige med at erobre den hollandske Ø Curaçao paa Aarets første Dag, og i Februar var det lykkedes dem at gjøre sig til Herrer over Montevideo i Sydamerika; men et Forsøg, som en engelsk Flaade havde gjort i Februar paa at trænge frem til Konstantinopel og tvinge den tyrkiske Sultan til at udlevere sin Flaade og slutte Forbund med Rusland og England, var endt med Skam og Skæde. Den franske General Sebastiani, der opholdt sig her som Gesandt, havde sat Mod i de forskrækkede Tyrker, det var lykkedes at trække Tiden ud med Underhandlinger, og i Løbet af en Uge havde Tyrkerne faaet opkastet en Række Skanser, hvorfra ikke færre end 1000 Kanoner viste deres Mundinger imod de engelske Krigsskibe. Disse maatte skyndsomt sejle bort (1ste Marts) og slap kun med Tab tilbage igjennem Strædet ved Dardanelerne. Faa Uger senere landede et engelsk Expeditionskorps i Nærheden af Rosette i Ægypten, men led saa store Tab ved Forsøget paa at angribe denne By, at det maatte trække sig tilbage til Alexandria, hvor det blev belejret af Tyrkerne, indtil det efter en Kapitulation maatte rømme denne By og Ægypten (September 1807).

Disse tvende lidet ærefulde Expeditioner havde vakt almindelig Forbitrelse i England. Skjønt man endnu ikke vidste, at et endnu værre Nederlag var lidt ved et nyt Forsøg, der i Juli var sket paa at fravriste Spanierne Buenos Ayres, vare de nok til at vise Regeringen Nødvendigheden af ved Toget til Kjøbenhavn at træffe sine Foranstaltninger saaledes, at man ikke udsatte sig for en Gjentakelse af slige Uheld. Da Englænderne i Aaret 1801 vilde tvinge Danmark-Norge til at frafalde det væbnede Neutralitetsforbund, havde de blot brugt deres Flaade dertil, og om de end havde naaet deres Maal, var den Fare, de havde været udsatte for, og det Tab, de havde

lidt, saa stort, at de ikke ønskede at købe en ny Sejr saa dyrt. Omfanget af de engelske Rustninger i 1807 er, næst Nelsons Parlamentærflag, det bedste Vidnesbyrd om, hvormeget den af Englænderne saa lovpriste „afgjørende“ Sejr 1801 havde at sige. Oven i Kjøbet havde de nylig lært ved Konstantinopel, hvor lidt en Flaade alene formaar at udrette imod en Hovedstads Batterier, selv naar disse blive opførte i største Skyn- ding. Regeringen besluttede derfor i Fremtiden at lade slige Expeditioner ledsage af Landtropper. Det syntes den klogest ved Toget til Kjøbenhavn blot at lade den mægtige Flaade afgive Værnet for Expeditionen, medens den egentlige Opgave blev overdraget et Armékorps paa 30,000 Mand, imod hvis Angreb fra Landsiden den engelske Regering vidste, at Kjøbenhavn kun kunde gjøre kortvarig Modstand. Det var endog sandsynligt, at naar det hele Tog fandt Sted med en saa overvældende Styrke og med en saa overraskende Hurtighed, vilde den dansk-norske Regering indse Umuligheden af at gjøre Modstand, og strax give efter for de engelske Fordringer.

Allerede inden Gambier med Flaaden havde naaet Helsingør, var Fregatten „Survailant“ den 31te Juli kommen til Sundet. Ombord paa denne var den engelske Diplomat Sir Brook Taylor, som den 19de havde forladt England¹⁾. Han blev strax landsat ved Kjøbenhavn og overrakte den herværende engelske Gesandt Garlike Befaling til at gaa som Udsending til det preussiske Hof, medens han selv skulde afløse ham i hans Stilling ved det dansk-norske Hof. Garlike havde stedse virket for et venskabeligt Forhold imellem Danmark-Norge og England. Han havde baade givet Regeringen i Kjøbenhavn de stærkeste Forsikringer om sit Hofs

¹⁾ Det ligger nær at tænke sig denne hans Afsendelse som en Følge af den samme Dag truffne Beslutning at „forvisse sig om Danmarks Sindelag“, hvorom der er talt S. 213.

gode Sindelag og paa den anden Side i sine Depescher stærkt fremhævet Danmark-Norges Iver for at holde fast ved Neutraliteten, og hvor langt det var fra, at der i Kjøbenhavn blev truffet Foranstaltninger, som kunde tyde paa et imod England fjendtligt Sind. Han havde derfor stadig indskærpet Nødvendigheden af at vise Danmark Hensyn ¹⁾. Denne hans Holdning havde, — i det mindste paastod han det selv, — vakt det daværende Ministeriums Uvilje, saa at det vilde hævne sig paa ham ved at sende ham bort fra Kjøbenhavn paa en Maade, der tog sig ud som et Bevis paa Unaade ²⁾. Under alle Omstændigheder vilde han efter sin Fortid kun lidet egne sig til at føre det Sprog, hvori den engelske Regering nu ønskede, at der skulde tales til Danmark-Norge.

Ligesaa krænkende som Garlikes Bortsendelse var for ham selv, ligesaa fornærmende var det imod den dansk-norske Regering at lade hans Afløsning af en anden Diplomat finde Sted uden nogensomhelst forudgaaende Meddelelse derom. Men det var oven i Kjøbet baade taktløst og snedigt, under de daværende Forhold at sende en Mand som Tailor til Kjøbenhavn. Han havde tidligere som Gesandt i Kassel taget Del i det Rænkespil, som forskjellige engelske Diplomater dreve med franske Emigranter imod Napoleon. Da dette var almindelig bekjendt, opnaaede det engelske Ministerium ved hans Afsendelse strax at bringe den dansk-norske Regering i stor Forlegenhed; thi der kunde ingen Tvivl være om, at Napoleon ikke vilde taale, at den lod Tailor opholde sig som Gesandt i Kjøbenhavn. Imidlertid af-

¹⁾ Om Garlikes venskabelige Holdning imod Danmark-Norge findes baade Antydninger i hin Tids Flyveskrifter, og de tidligere citerede Depescher fra Baron Oxenstjerna vise det tydelig.

²⁾ Om hans Forhold til det engelske Ministerium se *Memoirs of the court and cabinets of George the third IV*, 200—201.

viste den ham dog ikke; men han havde den 3dje August en Sammenkomst i Kjøbenhavn med Joachim Bernstorff. Under denne udtalte han strax, at hans Hof fra god Kilde vidste, at Rusland og Frankrig havde givet hinanden Tilsagn om at træde op paa en fjendtlig Maade imod Storbrittannien, og at Danmark havde ladet sig formaa til at være med heri ¹⁾. Joachim Bernstorff erklærede uden Tøven, at Intet kunde være mere falsk end den sidste Paastand, og han tilføjede, hvad der var ligesaa sandt, at Danmark ikke kjendte andre Forpligtelser imellem Frankrig og Rusland end dem, der indeholdtes i de offentliggjorte Artikler af Freden i Tilsit. Intet berettigede i Følge hans Paastand den danske Regering til at tiltro Kejser Alexander fjendtlige Tanker imod England, og, vedblev han, „hvad os selv angaar, vilde Intet kunne røkke vor Beslutning om med alle de Midler, der staa til vor Raadighed, at opretholde vor Uafhængighed, vor Neutralitet og vort Venskabsforhold til England“ ²⁾. I god Samklang med, hvad den dansk-norske Regering baade i December og jævnlig senere havde tilsagt England, i Overensstemmelse med den Opfattelse af Danmark-

¹⁾ Dette sidste tager sig ud som en bevidst Usandhed. Tailor var rejst fra England den 19de Juli, inden Efterretningen om Tilsiterfreden var kommen til London. Det var desuden en bekjendt Sag, at Danmark-Norge ingen Diplomat havde i Tilsit, saa at det var umuligt, at det allerede kunde have tiltraadt en Aftale, der her var sluttet imellem Kejser Alexander og Napoleon.

²⁾ „*Que pour ce qui nous regarde nous mêmes, rien ne saurait ébranler en nous la résolution de maintenir par tous les moyens en notre pouvoir notre indépendance, notre neutralité et nos rapports d'amitié avec la grande Bretagne*“. Denne Erklæring, der er Hovedsagen, fattes i det Referat af Samtalen, som man finder hos Hellfried anf. St. S. 48 og efter ham i alle andre Beretninger. Hensyn til Frankrig har formodentlig forhindret den dansk-norske Regering fra at lade Offentligheden vide, at den saa bestemt havde valgt engelsk Parti.

Norges Politik, som selv det engelske ministerielle Blad „Lloyds Evenings Post“ havde gjort gjældende i Maj. og nøje svarende til de Udtalelser. Dreyer omtrent samtidig med den Bernstorff-Tailorske Samtale fremsatte til Talleyrand, havde Joachim Bernstorff saaledes givet Tailor en aaben og for England fuldt betryggende Erklæring om den dansk-norske Politik. Paa Grund af den gjældende, saare uheldige Forretningssgang var dette Svar dog kun foreløbigt, og Joachim Bernstorff skyndte sig med at tilmelde sin Broder og Kronprinsen Samtalen ¹⁾. Naturligvis blev hans Svar fuldstændig godkendt, og idet Chr. Bernstorff gav Rist en Meddelelse derom, udtalte han til denne, at han skulde give den engelske Regering Forsikringer i samme Retning, saa tidt Lejlighed frembød sig ²⁾.

Det Truende, der laa i Tailors Udtalelser, maatte træde særlig frem ved den engelske Flaades Komme. Gambier ankrede ved Helsingør samme Dag, som Tailor for Joachim Bernstorff fremsatte Sigtelsen om, at Danmark havde taget fransk Parti imod England. Skjønt de danske Blade ligesom alle andre europæiske i længere Tid havde talt om Rustningerne i England, anede Ingen dog, hvilket Omfang disse havde faaet, efter at den engelske Regering den 22de Juli havde truffet sine Afspærringsforanstaltninger. Den sidste Efterretning, man havde fra London, var fra den 21de Juli ³⁾. Da den store

¹⁾ Thorsøe anf. St. S. 154 tager Fejl ved at sige, at J. Bernstorff „ikke synes at have sendt Kronprins Frederik nogen Meddelelse om Samtalen med Tailor“.

²⁾ Chr. Bernstorff's Depesche af 7de August til London indeholder Referatet af Broderens Samtale med Tailor. Derefter hedder det: *C'est à ces mêmes assurances que vous voudrez bien, Monsieur, conformer votre langage aussi souvent que l'occasion s'en présente et sans crainte d'être jamais démenti par votre cour. Nous pouvons succomber à la force, mais nous ne varierons jamais ni dans nos principes ni dans nos sentimens“.*

³⁾ I Berlingske Avis for 31te Juli.

Flaadeafdeling, under Gambiers egen Førelse, kom til Sundet. maatte Tanken om, at der maaske var Fare paa Færde. paatvinge sig Folk. Den Højstkommanderende i Kjøbenhavn, General Peymann, sendte strax om Aftenen den 3dje August en Stafet til Kronprinsen med Melding om Flaadens Komme, og raadspurgte den næste Dag Joachim Bernstorff som Directeur for det udenrigske Departement om, hvorvidt der i Anledning af den engelske Flaades Komme burde træffes Militærforanstaltninger; han var nemlig selv aldeles uvidende om, hvordan Forholdet var til England. Joachim Bernstorff erklærede, at „Hensigten med den engelske Expedition endnu var ham ubekjendt, at han ikke turde antage, at dens Hensigt var et virkelig fjendtligt Angreb imod Danmark, og at det derfor maatte forekomme ham tilraadeligt for det første ikke at tage nogensomhelst i Øjne faldende Forsvarsregel, men i denne Hensigt at afvente Hans kongelige Højhed Kronprinsens Befalinger, som allerede ved en Dagen forud afsendt Stafet var bleven underrettet om den engelske Flaades Nærmelse“. Den samme Synsmaade fastholdt Joachim Bernstorff under en Forhandling den 7de August med Statsministeren Grev Schimmelmann ¹⁾. Vice-Admiral Vleugel og Peymann i Anledning af Efterretninger om en Mængde engelske Transportskibes Komme til Sundet ²⁾.

Dette Joachim Bernstorffs Raad var, som Begivenhederne snart viste, saare uheldigt, og det gav ogsaa en Samtidig Anledning til at minde om det franske Ordprog: *Qui se fait brébis, le loup le mange*. Men det er ingenlunde uforklarligt. Om J. Bernstorff end af sin Samtale den 3dje August med Tailor havde maattet faa Indtrykket af Englands umaadelige Mistro og ikke kunde

¹⁾ De andre Medlemmer af Statsraadet, der plejede at være i Kjøbenhavn, nemlig Hertugen af Augustenborg og Chr. D. Reventlow, vare tilfældigvis ikke i Staden i de Dage. Ellers vilde Sagen være bleven forelagt Statsraadet.

²⁾ Ræder anf. St. I, 499. Bilag I.

være i Tvivl om, at de engelske Dag for Dag voxende Stridskræfter skulde udøve et Tryk paa Danmark-Norge, saa vidste han tillige, at han havde givet en Erklæring, der foreløbig indeholdt Alt, hvad den engelske Regering kunde ønske. Det endelige officielle Svar kunde han først give Tailor, naar hans Broder fra Kiel underrettede ham om Kronprinsens Resolution og denne var forelagt Kongen til Godkjendelse. Da han vidste, af hvilken Natur en saadan Resolution vilde blive, havde han Haab om, at man vilde komme til en god Forstaaelse med Englænderne; men det laa da ikke fjærnt for ham at holde det for tilraadeligt, ikke at opgive den helt fredelige Holdning, der kunde tjene som et Vidnesbyrd om Sandheden af den Erklæring, han havde givet. Uheldigvis viste den slette Ordning af Styrelsen nu sine Virkninger mere skaaende end nogensinde. Paa et Tidspunkt, da hvert Øjeblik var kostbart, skulde der skrives til Kiel for at udvirke et endeligt fuldgyldigt Svar til Tailor. Saafremt denne ikke fandt det fyldestgjørende, vilde man blive nødt til at forsvare sig med Vaaben; men det gjaldt i saa Fald om at træffe Forsvarsanstalter saa snart som muligt, inden endnu den hele engelske Styrke var naaet til Sjælland. Saaledes som Forholdet nu var, vilde der nødvendigvis gaa flere Dage tabt.

Det Haab, Joachim Bernstorff utvivlsomt har havt om, at hans Svar til Tailor skulde kunne afværge et Brud med England, synes at være blevet delt af hans Broder og af Kronprinsen. Christian Bernstorff følte vistnok stor Harme over Englands Optræden ved denne Lejlighed. „Vi havde“, skriver han til Rist (7de August), „maattet være forberedte paa, at Tilsiterfredens Følger vilde volde os Vanskeligheder af mere end én Slags. Men vi havde ikke anet, at det vilde være fra den engelske Regerings Side, at vi vilde faa at prøve den første Ubehagelighed og den første Krænkelse, som den voldte os. Hvad enten denne Regerings lettroende Mistænksomhed har bragt den til at lade sig

narre af de slet grundede Rygter, der ere naaede til den fra Fastlandet, eller den i Virkeligheden vil yppe Kiv med os, for at sikre sig de Fordele, som Sjællands Besættelse vilde yde den under en Krig i Østersøen, er det klart, at den aldrig vilde have kunnet træffe Forholdsregler, der mere vare i Stand til at ængste os og bringe os i en vanskelig Stilling. Hvad saa end Maalet er med Afsendelsen af en Flaade til Sundet, kan det ikke være skjult for det engelske Ministerium, at denne Beslutning mere end nogen anden maa virke til at fremkalde et Uvejr imod os, som vi af al Magt stræbe at afværge, og imod hvilket man skulde tro, at England selv maatte have Interesse af at sikre os.“ Uagtet Bernstorff ikke tør nægte Muligheden af, at England vilde yppe Kiv med Danmark, frygter han mest for, at dets Politik skal have „et Uvejr“ fra en anden Kant til Følge, nemlig en fransk Opfordring til at slutte sig til Fastlandsspærringen. Men det er dog, som vi have set ¹⁾, hans og Kronprinsens Tanke at ville „med al den Magt, der staar til Raadighed, forsvare Danmarks Neutralitet og Venskabsforhold med England“ imod et saadant Uvejr. Naar han, efter at have givet Rist Instrux om at udtale dette til den engelske Regering, derpaa tilføjer: „Vi kunne bukke under for Magten, men vi ville aldrig vakle i vore Grundsætninger eller i vore Følelser“, er det et yderligere Vidnesbyrd om, hvor bestemt den dansk-norske Regering endnu var paa at ville modsætte sig enhver fransk Opfordring til at bryde med England.

Man skulde ikke tro, at den engelske Regering kunde kræve mere, end hvad der var tilsagt Tailor. Men allerede Dagen efter, at Chr. Bernstorff havde udtalt sig paa den nylig omtalte Maade i sin Depesche til Rist, traadte Forholdet til England frem i en ny og forfærdelig Skikkelse. Den ottende August landede en

¹⁾ Jvfr. Side 227.

engelsk Diplomat, Sir Francis Jackson, i Tönningen og ilede til Kiel. Han søgte strax at faa en Samtale med Christian Bernstorff, der til sin Skræk hørte, at England nu stillede Danmark-Norge Alternativet imellem en nøje Alliance eller Krig, men saaledes, at selv i Tilfælde af en Alliance skulde Flaaden udleveres den engelske Regering som et Pant, saa længe Krigen imellem Frankrig og England varede. Jackson udtalte, at hans Regering var underrettet om, at man traf Foranstaltninger til at tvinge Danmark til at lukke sine Havne for Storbritanniens Handel og Skibsfart, og at den holdt det for nødvendigt at komme sine Fjender i Forkjøbet ved hurtige og kraftige Forholdsregler, da Danmark ikke havde tilstrækkelige Hjelpekilder til at modsætte sig deres Planer, selv om det havde Viljen dertil. Han undlod ikke at gjøre opmærksom paa, at Bernadotte havde taget sit Hovedkvarter i Hamburg, og han fremhævede stærkt, at dette stod i Forbindelse med Planer fra fransk Side om at tvinge Danmark. Han vilde endog insinuere, at Bernadotte havde været i Kiel eller i det mindste havde villet begive sig derhen. Som om Jackson havde en ond Samvittighed ved sit Ærinde, rykkede han frem med den hele Række af Klagepunkter, som den engelske Regering i henved tre Fjerdingaar havde plaget Danmark-Norge med. Dette, sagde han, havde med en stødende Bitterhed besværet sig over de formentlige engelske Overgreb til Søs, medens det rolig havde fundet sig i det franske Dekret af 21de November 1806 om Fastlandsspærringen, det havde i det Hele vist en paafaldende Partiskhed for Frankrig, og der havde paa de danske Værfter fundet Foranstaltninger og Forberedelser Sted, som ikke kunde være rettede imod nogen anden Magt end England. Det meste heraf, navnlig det sidste¹⁾ var aabenbar Usandhed; men det var godt nok til at fremføre i et saadant Øje-

¹⁾ Jvfr. *Memoirs of the court and cabinets osv.* IV, 201,

blik, hvor det blot gjaldt om at finde paa Noget, der kunde se ud som Grunde.

Jackson fik derefter Foretræde hos Kronprinsen selv ¹⁾. Bernstorff førte ham til denne, medens han sad efter Middagstaflet i sin vante Familiekreds. Det kom nu til den i sin Tid berømte Samtale, hvormed Rygtet strax fik travlt, og hvorom der snart endog kom et Referat frem i *Moniteur* (26de August)²⁾. Jackson gjentog

hvor man har en engelsk Søofficers bestemte Vidnesbyrd, om at dette var usandt.

- 1) Bernstorff har givet et Referat af Jacksons Forhandling med ham selv og kortere Meddelelser om den engelske Diplomats Samtale med Kronprinsen i en Rundskrivelse til de forskjellige Gesandtskaber af 10de og 16de August, Depescher til Paris og Petersborg af 10de August, og udførligst til London af 11te August 1807, i hvilken Depesche dog det af England opstillede Alternativ er mindre tydelig angivet end i Rundskrivelsen af 16de August.
- 2) Dette er aabenbart bygget paa en Indberetning af den franske Gesandt i Danmark, Didelot af 18de August, hvis Brev derom ogsaa ligger til Grund for Lefebvres Fremstilling anf. St. III, 140. Medens vi have Chr. Bernstorffs eget Referat af hans nylig anførte Samtale med Jackson, savnes en officiel dansk Fremstilling af Kronprinsens Samtale med denne Diplomat, ligesaa lidt som man fra engelsk Side har meddelt den Beretning, som Jackson rimeligvis maa have givet. De almindelige Fremstillinger (jvfr. Ræder anf. St. I, 52) ere for det meste byggede paa den franske Meddelelse derom, og selv om denne rimeligvis støtter sig til Udtalelser af den dansk-norske Regering, kan det let hænde, at den er meget ufuldstændig og tillige udsmykket i Enkelthederne. Det i Texten anførte vigtige Sted om, at Jackson krævede Sjællands Besættelse af engelske Tropper, findes i „Exposé de la situation politique du Danemarck depuis l'an 1807 jusqu' à l'an 1814 par S. M. la reine Marie Sophie Frédérique“. (Danske Samlinger 2det Bind S. 2). Hermed stemmer det, at baade Bernstorffs Depesche til London af 10de August og Rundskrivelsen af 16de August vise, at der har været Tale om flere „gages“; „*Moniteur*“ siger ogsaa, at England krævede foruden Flaaden „*la remise de la forteresse de Cronembourg et de la ville de Copenhague.*“

Fordringen om Flaadens Udlevering, idet han hævdede, at saalænge den forblev i den danske Regerings eget Væрге, var England end ikke ved en Alliance med denne sikret imod de Planer, Rusland og Frankrig havde lagt med Hensyn til Danmark. Og ikke nok dermed, han krævede, at Sjælland skulde holdes besat af engelske Tropper, saa længe Krigen varede imellem England og Frankrig. Det klang næsten som Spot, naar han ved Siden heraf erklærede, at han havde Fuldmagt til at tilbyde Danmark Understøttelse af en Del eller af hele den Magt. England havde ved Kysten af Sjælland. Man maatte i Sandhed finde det velvilligt, at Englænderne vilde forsvare det Land, de selv besatte! Jackson tilføjede, at den engelske Expedition var saa stærk, at den kunde naa sit Maal med Magt og saaledes give det danske Hof den Undskyldning overfor Frankrig, at det var blevet tvunget til at underkaste sig det engelske Kabinets Fordringer. Derimod turde han ikke give Tilsagn om nogen bestemt Hjælp, England vilde yde. Hans Tilbud var i Almindelighed „den inderligste Alliance og enhver Protektion, England kunde give.“

Saafermt man kan tro de forskjellige Fortællinger, der kom i Omløb om Samtalen, havde Jacksons Holdning under denne været studs og brutal. Han havde i Førstningen ikke brugt anden Tiltale end „vous“ til Kronprinsen, indtil denne gjorde ham opmærksom paa, at det var en Prins. Kongen af Danmarks Søn, med hvem han talte. Jackson blev da noget høfligere og tiltalte ham med *Monseigneur* og *Votre Altesse Royale*¹⁾. Der ligger i og for sig kun liden Magt paa, om Jackson viste sig som en Tølper eller ikke; men det var karakteristisk for den daværende engelske Regering at vælge til Underhandler en Mand, hvis Maade at være paa saa fuldstændig svarede til den brutale Natur af det Ærinde, han overbragte.

¹⁾ Engelstoft i Danske Samlinger III, 123.

Hvad havde bevæget det engelske Ministerium til at lade Tailors Sendelse saa snart blive efterfulgt af Jacksons? Ganske paa samme Maade, hvorpaa Napoleon overfor Portugal lod Fordringen om Havnenes Lukning blive efterfulgt af den mere nærgaaende om, at det skulde erklære England Krig, gik den engelske Regering videre og videre i sin truende Holdning imod Danmark-Norge. Den havde ladet Tailor udtale Frygt for, at vort Fædreland havde ladet sig forlede til at slutte Forbund med Frankrig og Rusland. Men uden at oppebie noget Svar af den dansk-norske Regering, sendte den en ny Underhandler, for at kræve Flaadens Udlevering og Sjællands Besættelse. Danmark-Norges Alliance var i og for sig England ligegyldig. Hvad dette vilde have, var, at det skulde være værgeløst under den fortsatte europæiske Krig. Naar denne var endt, saa at der kunde ventes en fast Fred, under hvilken Danmark-Norge, i det mindste i længere Tid, ikke havde Brug for sin Flaade, skulde det have Lov til at faa den tilbage igjen. Hang denne Udvikling af Englands Politik sammen med, at dets Ministerium i de Dage, der laa imellem Tailors og Jacksons Afsendelse var blevet endnu mere opskræmmet, eller var det Planen, at Tailor skulde samtidig med de første Flaadeafdelingers Komme udtale sig for den dansk-norske Regering mere i Almindelighed om Stillingen saaledes, at den endnu kunde haabe at udjævne Sagen ad diplomatisk Vej, men at den først skulde se Faren klart, naar Jackson bragte sit Budskab paa et Tidspunkt, da allerede hele Styrken laa i Øresund og Store Belt for at knuse Danmark, hvis det ikke blindt føjede sig efter Englands Bud? Dette lader sig ikke afgjøre med Vished og vil maaske aldrig kunne opklares. Man maa for det engelske Ministeriums Æres Skyld haabe det første, der ogsaa er sandsynligst; men man kan i denne Sag tiltro Canning og Castlereagh hvadsomhelst.

Kronprinsen blev ikke mindre oprørt end Bernstorff

over Jacksons Fordringer og gav sin Indignation frit Løb. Han erklærede, at man næppe i Historien vilde finde noget Exempel paa et Angreb som det, hvormed Danmark nu blev truet af England, og da Jackson udtalte, at hans Hof vilde med Penge godtgjøre al den Skade, Danmark vilde komme til at lide ved at rette sig efter dets Fordringer, svarede Kronprinsen: „hvormed vil man godtgjøre Æren“. „Skulde Hovedstaden“. tilføjede han, „blive tagen paa Grund af Englændernes Forræderi, vil jeg til næste Vinter vide at gjøre det samme som Carl Gustav, og Isen skal skaffe mig en sikker Overgang over Belterne“. Han endte med at henvise Jackson til Kongen i Kjøbenhavn.

Næppe var den frygtelige Virkelighed gaaet op for Kronprinsen, førend han, allerede Natten imellem den 8de og 9de, ilede til Kjøbenhavn for at træffe Foranstaltninger til her at modstaa Englænderne, saa godt det lod sig gjøre. Skjønt Peymann i Henhold til Joachim Bernstorffs Udtalelse ikke havde troet at burde gjøre store Anstrængelser, havde han dog holdt det for nødvendigt at forstærke Kronborgs og Tre Kroners Besætninger. Natten imellem den 9de og 10de August fik han som Svar paa de Stafetter, han havde sendt Kronprinsen, Ordre fra denne til at sætte Tre Kroners Batteri og de andre Søforter ved Kjøbenhavn i „komplet Forsvarsstand“, stor Aarvaagenhed anbefalede, navnlig paa Kronborg, Frifolkene skulde indkaldes baade til Kjøbenhavn og til Kronborg, og forskjellige Forsigtighedsforanstaltninger træffes; „thi, hed det i Kronprinsens Ordre, „omendskjønt han ikke troede, at vi havde Noget at frygte af de Engelske, saa fandt han dog, at Forsigtighed ej burde tilsidesættes.“ Meget snart efter at han havde afsendt denne Ordre, havde han set, at man havde Alt at frygte af de Engelske.

V.

Hvilket Ansvar kan tillægges den dansk-norske Regering
i denne Tid?

Christian Bernstorff udtaler i en af sine Depescher fra disse Dage, at man nu havde Grund til at beklage, at man havde ladet Troppesamlingen vedblive saa længe i Holsten og Slesvig, hvorved „man havde berøvet den vigtigste og i Øjeblikket mest truede Del af Kongens Stater en væsenlig Del af dens Forsvarsmidler“¹⁾. Men han gjør gjældende, at det ikke havde været muligt enten at forudse eller afværge den Fare, hvori man var kommet²⁾. Har han Ret heri?

Saasnart det blev klart, at Danmark-Norge vilde komme i Krig med det overmægtige England, var det en almindelig Mening her i Landet, at Diplomatiets havde vist Udulighed. Denne Opfattelse har i det Hele været den almindelige indtil den Dag idag. Snart har man gjort gjældende, at forskellige Artikler i de engelske Blade maatte vise, at Udrustningerne vare rettede imod Danmark, snart har man paastaaet, at Napoleon selv ved den franske Legationssekretær Desaugiers forgjæves havde advaret den dansk-norske Regering, hvorfor Desaugiers senere sagde: „Os har man ej villet tro; derimod har man fæstet Lid til en anden Stats Minister, der ej vil Danmarks Vel.“ Der blev baade den Gang og senere mindet om, hvorledes den danske Generalkonsul i London, J. Wolff havde gjort Rist saavel som Regeringen i Kjøbenhavn opmærksom paa Faren, der truede, men uden at Nogen

1) Depesche af 13de August til Levetzau, der var Chargé d'affaires i Hamburg.

2) Depescher af 10de August til Petersborg og Paris og af 13de August til Levetzau i Hamburg.

vilde lægge Vægt paa hans Formaninger ¹⁾. Man har fremhævet, at de dansk-norske Søofficerer, til hvem Gambier og en anden engelsk Søofficer havde ladet ildevarslende Ytringer falde under deres Ophold med Korvetten Fylla i en engelsk Havn ²⁾, efter deres Hjemfart havde advaret Regeringen, men faaet Formaning om ikke at blande sig i Politik ³⁾. Det blev endog dengang sagt, at selve Økonomi- og Kommercekollegiet havde advaret Bernstorff, men forgjæves ⁴⁾. Overhovedet var det navnlig Christian Bernstorff, imod hvem Anklagerne rettedes; og naar hans Minde næsten har været ligesaa upopulært her hjemme, som hans Faders har været elsket, skyldes det den Brist paa Omsigt, der ved denne Lejlighed er bleven lagt ham til Last. Man afholdt sig ikke i selve Hofkredsene fra at rive ned paa ham, og en af Rigets højst staaende Mænd, Gehejmeraad Fr. Moltke, der var Præsident i Toldkammeret, erklærede ligefrem i private Samtaler, at Christian Bernstorffs og hans Broders mageløse Dumhed og uforsvarlige Lige-gyldighed alene var Skylden i al Ulykken ⁵⁾. Det er blevet antaget, at de tvende Brødres Sympathier for England ⁶⁾ have sløvet deres Blik for Faren. Ogsaa

¹⁾ Jvfr. herom Ræder anf. St. I, 37 ff. Om Desaugiers Udtalelse se ogsaa Aal: Erindringer I, 64 og Bilag 8. Hertil kan føjes Engelstofts Meddelelse anf. St. S. 165 „at man skal endog have svaret Didelot (den franske Gesandt) studs, da han den 20de Juni advarede om den engelske Expedition, og det er vist, at Didelot har erfaret, at man har sagt: nu kunde man ret se de Franskes Listighed, det var bare for at faa vore Tropper fra Holsten, at de selv kunde komme til at besætte det“.

²⁾ Jvfr. Side 212—13.

³⁾ Historisk Tidsskrift 4de Række, IV, 343.

⁴⁾ Danske Samlinger anf. St. 120.

⁵⁾ Smstds. S. 165 og 134. Jvfr. Ræder, anf. St. I, 486.

⁶⁾ Hos Thorsøe anf. St. S. 152 hedder det, at Chr. Bernstorff lod sig søvndysse af de Sympathier, han i sit Hjærte nærrede for England.

over Kronprinsens andre Raadgivere gik det ud, og man talte i hans Nærhed i Kiel ganske højt om, at Hovedaarsagen, hvorfor Hæren var bleven liggende i Holsten. isteden for at gaa til Sjælland efter Tilsiterfreden. var at Generaladjutanterne og andre ved Hoffet ikke kunde rive sig løs fra Holsten ¹⁾.

Fra de mest overdrevne Deklamationer om Regeringens Visdom, særlig dens kloge og velgjørende Politik udadtil, var Stemningen pludselig slaaet om til en lige-saa voldsom Hudflettelse af de Mænds Rygte, der ledede den. End ikke den hidtil saa elskede Kronprins slap, da Ulykkerne ret styrtede ind, for saare nærgaaende Sigtelser ²⁾. Men den nedarvede Royalisme viste dog endnu sin Magt, idet Folkestemningen langt mindre lod det gaa ud over ham personlig end over hans Raadgivere. Det tjener til Ære for hans Karakter, at han ikke søgte at lade de tvende Brødre Bernstorff bære Byrden af det Ansvar, som han godt vidste, at han delte med dem. Selv om det ikke skulde være sandt, at han havde sagt, at han endnu en Time, førend Jackson kom, maatte være af samme Mening som Bernstorfferne om Forholdet til England ³⁾, saa var det betegnende for hans Opfattelse af hans Forhold til disse Mænd, at han i Begyndelsen af 1808 udnævnte Christian Bernstorff til Ridder af Elefanten og Broderen til Storkors af Dannebrog. Dette Træk, hvormed hans Holdning imod General Peymann desto værre kun lidet stemmer, maa gjælde for et Vidnesbyrd om, at han vilde staa Last og Brast med dem i den almindelige Dom om de Ulykker, hvorfor man gav dem Ansvaret.

Dømmer man nu med Ro om de Sigtelser, der

¹⁾ Danske Samlinger anf. St. 165.

²⁾ Den svenske Chargé d'affaires Taube siger i en Depesche af 1ste Oktober, at Folks Forbitrelse gaar saa vidt, at de beskyldte baade Kronprinsen og Bernstorff for at have ladet sig købe af Englænderne.

³⁾ Danske Samlinger anf. St. 134.

baade dengang og senere fremsattes imod Regeringen, vil det vise sig, at flere af dem ere løse. Hvad det angaar, at Napoleon selv skal have advaret den dansk-norske Regering, da maa man anføre ganske anderledes vægtige Vidnesbyrd for, at han har gjort det, end dem, der hidtil ere fremkomne ¹⁾, hvis der skal fæstes Lid til en Meddelelse, som af andre Grunde er aldeles usandsynlig. Al Rimelighed er for, at Napoleon ikke har anet den Fare, der truede Danmark. Der blev saaledes ikke fra fransk Side talt et eneste Ord til Dreyer i den Retning. Hvad havde været naturligere, end at Talleyrand, idet han fremsatte Napoleons Opfordring til Danmark-Norge om at slutte sig til Fastlandsmagterne, havde antydnet, hvilket Overfald der truede det fra Englands Side, som et Vidnesbyrd om, hvor lidet Godt det havde at vente sig af denne Magt? Men, medens Dreyer under sin Samtale med ham fremhævede, at England vilde være en farligere Fjende for Danmark-Norge end Fastlandsmagterne, gjorde Talleyrand kun gjældende, at de Farer, hvormed England kunde true Danmark-Norge, vare „indbildte“. Vilde han have ytret dette, naar den franske Regering havde havt Anelse om Englands Planer imod Danmark? Disse vare dengang allerede saa vidt fremmede, at samme Dag, paa hvilken Talleyrand udtalte sig saaledes, laa den største

¹⁾ De vægtigste Vidnesbyrd ere vistnok Touchard Lafosse anf. St. S. 5, hvor der staar, at Danmark var „*averti par l'empereur*“ og Aal: Erindringer S. 64. Note, hvor han efter en Ven Hofmans Optegnelser fortæller, at den franske Legationssekretær Desaugiers havde sagt denne, at den danske Regering ikke havde villet fæste Lid til den Forsikring, som den franske Legation i Kjøbenhavn havde efter Napoleons Befaling givet den danske Regering, at den engelske Expedition var bestemt til Kjøbenhavn. Jvfr. Side 236, hvor Desaugiers Ord ere aftrykte. Før end selve Befalingen kommer for en Dag, er der ikke Grund til at tillægge denne i og for sig utrolige Meddelelse Vægt.

Del af den engelske Flaade i Øresund. Og naar Napoleon, da han efter sin Hjemkomst til Paris første Gang talte med Dreyer, lod denne høre, at Danmark ikke havde vogtet Øresundet mod Englænderne, siger han aabenbart dette blot med Tanken om, at den engelske Expedition tilsigtede at hjælpe Svenskerne imod ham. Han vilde have ytret sig anderledes, hvis han havde havt nogen Formodning om, at Englændernes Sejlads igjennem Øresundet stod i Forbindelse med Planer imod selve Danmark-Norge. Og er det ikke besynderligt, at Napoleon, der skal have forudset Englændernes Angreb paa Danmark i den nærmeste Fremtid, ikke med et Ord antyder en saadan Mulighed i sin Instrux til Bernadotte af 2den August? Denne faar kun Ordre til at begrunde sin Optræden imod Danmark derved, at dets Regering har tilladt Englænderne at sejle igjennem Sundet til Rügen. Hvor langt smukkere et Paaskud havde han ikke kunnet finde ved at fremhæve Englands truende Overfald imod Danmark, der gjorde det nødvendigt for dette selv, at franske Tropper rykkede ind paa dansk Grund? Den første Udtalelse, Dreyer hørte fra den franske Regerings Side om det engelske Tog, var, da Napoleon den 16de August spurgte ham: „Hvad ville Englænderne Eder“, og dertil føjede en Række Spørgsmaal i Anledning af Expeditionen, hvorom der først nu var kommet sikre Efterretninger. Overhovedet synes det ikke, som om man i Paris har dannet sig nogen Forestilling om den Fare, der truede Danmark-Norge, et Rige, hvis Forhold aldeles ikke interesserede Almenheden. Moniteur havde indeholdt flere Uddrag af engelske Blade fra de sidste Dage af Juli, i hvilke der taltes om Udrustningerne og fremsattes Gisninger om deres Maal¹⁾. Men hverken det eller noget andet Blad indeholdt nogen Artikel, hvorved Opmærksomheden fra

¹⁾ Navnlig i Numrene for 6te og 9de August, hvori findes de S. 217—19 citerede Uddrag.

fransk Standpunkt henleddes paa, at Danmark-Norge var i Fare. I de første Dage af August, altsaa paa den Tid, da den engelske Flaade allerede var under Opsejling til Helsingør, var det den almindelige Mening i Paris, at naar man i London fik at vide, hvad der var fastsat ved Freden i Tilsit, vilde den engelske Regering skynde sig med at kalde Troppeskorpset tilbage fra Rügen; Eskadren fra Yarmouth skulde formodentlig tjene til at sikre Korpsets Tilbagerejse. Man troede i Paris endog i den Grad paa, at England vilde tage imod den russiske Mægling, at Statspapirerne i Dagene fra den 3dje til den 7de August gik 6—7 Procent i Vejret. I de følgende Dage vaklede Stemningen imellem dette Haab og Frygten for det modsatte. Men om de engelske Planer imod Danmark-Norge havde man saalidt nogen Anelse, at endnu de franske Blade af 14de August indeholdt Artikler om, at „Admiral Gambier, der var Højstkommanderende paa den engelske Flaade, som var paa Vejen til Østersøen, havde modtaget Ordre til at blokere Riga, Reval og Kronstadt“¹⁾.

Uden at vove en for dristig Paastand tør man sige, at Napoleon og overhovedet Franskmændene bleve ligesaa overraskede ved Budskabet om Englændernes Skridt imod Danmark-Norge, som dettes egen Regering blev det²⁾. En helt anden Sag er det, at Didelot og Desaugiers med god Grund kunne have talt om, at de selv havde advaret den dansk-norske Regering. Hvad bestilte engelske og franske Diplomater i Kjøbenhavn overhovedet andet end at advare Regeringen her imod hinandens Herskere? Intet er derfor rimeligere, end at det franske Gesandtskab har slaaet Allarm om de engelske

¹⁾ Disse Træk omtales i Depescherne fra Paris af 3dje, 7de og 14de August 1807.

²⁾ Det har mindre at sige, men fortjener dog at nævnes, at det engelske Tog ogsaa var en fuldstændig Overraskelse baade for den russiske Regering (Stedingk: Mémoires II, 335) og for den svenske (Schinkel-Bergman IV, 240).

Rustninger. Det maatte holde det for sin Pligt om muligt at fremkalde et Brud imellem Danmark-Norge og England, og det kjendte Forholdene altfor godt til ikke at vide, at det bedste Middel til at ophidse England imod Danmark-Norge vilde være, hvis man kunde faa den dansk-norske Regering til at foretage Sødrustninger eller kalde Hæren tilbage til Sjælland. England vilde strax have opfattet dette som et Vidnesbyrd om, at Danmark-Norge gjorde sig rede til at efterkomme Fordringen om at lukke Havnene, saa snart den stilledes til det. Men Regeringen her hjemme var fuldt berettiget til ikke at lægge den ringeste Vægt paa Udtalelser, hvis Formaal var saa iøjnefaldende, saa meget mere som de franske Diplomater ikke havde bedre Kilder til at kjende Englands Planer, end den selv havde. Naar Didelot endog klagede over, at Regeringen havde afvist Advarsler, han den 20de Juni havde rettet til den, var det temmelig besynderligt¹⁾. Thi paa den Tid havde det engelske Ministerium vitterlig endnu ikke lagt nogen Plan imod Danmark. Der ligger endelig aldeles ingen Vægt paa Desaugiers Ord, at man isteden for at tro, hvad han sagde, havde fæstet Lid til en anden Stats Minister, der ikke vilde Danmarks Vel. Frankrig vilde ikke mere Danmarks Vel, end England vilde det.

Større Betydning burde det have for den dansk-norske Regering, hvad dens Generalkonsul i London eller hjemvendende Søofficerer fortalte om truende Udtalelser af engelske Officerer eller om ildevarslende Rygter²⁾. Men Regeringen havde god Grund til at holde disse Udtalelser og Rygter for fremkaldte ved den falske Efterretning, der var kommet til London om, at de engelske Transportskibe, der i de første Dage af Juli vare sejlede

1) Se Side 237 Note 1.

2) At Ræder anf. St. I, 36 med Urette lader Rist, inden det endnu var for silde, advare den dansk-norske Regering, er paavist S. 221 Note 1.

igjennem Sundet, vare blevne stoppede her paa dansk Befaling. Den vidste, som vi have set ¹⁾, af Rists Depesche af 14de Juli, at den engelske Regering bagefter selv havde erklæret denne Efterretning for ugrundet, og den havde af den samme Depesche hørt, hvorledes den engelske Understatssekretær, Fitz-Harris, havde fremhævet den engelske Regerings fuldkomne Tilfredshed med Danmarks Holdning ²⁾. Kommercekollegiet svarede derfor (25de Juli) Generalkonsul Wolff i London paa hans Meddelelse om de truende Rygter i England, at disse vare ugrundede, og det opfordrede ham til efter Evne at berolige de danske og norske Skippere, der maatte ængstes ved sligt ³⁾. En lignende beroligende Forsikring gav det den dansk-norske Konsul Dull i Amsterdam. Denne bekjendtgjorde i de der udkommende Blade, at „der ikke hersker mindste Uenighed imellem Høfferne i Storbritannien og Danmark. Heller ikke er Noget forefaldet, der kunde give grundet Aarsag til den Bekymring, som desaarsag hersker her“ ⁴⁾.

Saalænge Tilsiterfreden ikke var sluttet, kunde de engelske Rustninger ikke forekomme foruroligende, da de syntes grundede i Englands Overenskomst med

¹⁾ Side 191.

²⁾ Generalkonsul Wolffs Melding er netop dateret den 14de Juli, altsaa samme Dag som Rists Depesche, og da Korvetten Fylla kom til Kjøbenhavn den 19de Juli, har Regeringen havt Rists Depesche imellem sine Hænder, inden Lieutenanterne Hedemann og Rosenørn afgave deres Beretning om Gambiers og den anden engelske Søofficers Ytringer. Naar Wolff tillige har omtalt et anonymt Brev, dateret London 2den Juni, der fremhævede, at det var „vise, velunderrettede Personers Mening“, at Englænderne vilde bemægtige sig Sjælland, da er det et interessant Vidnesbyrd om, hvor tidlig Enkelte gjorde sig rigtige Gisninger om, hvad den engelske Regering mulig vilde gjøre; men der var aabenbart paa denne Tid Intet, som i fjærneste Maade kunde motivere en saadan Expedition.

³⁾ Ræder anf. St. I, 38.

⁴⁾ Ræder anf. St. I, 40—41.

Sverige om Operationer i Pommern. Selv om man vidste, at der underhandlede i Tilsit, maatte man finde det naturligt, at England fortsatte Rustningerne. Ingen kunde endnu forudse, hvorledes Forholdet imellem de tvende Kejsere vilde stille sig. Den 15de Juli fik den dansk-norske Regering Efterretning om, at Freden var sluttet, men uden at den endnu vidste noget nærmere om den, ikke engang, om den var definitiv eller foreløbig. Efterhaanden som den i de følgende Dage erfarede Enkeltheder om Freden og de Forhandlinger, der gik forud for denne, blev det den klart, at Rusland i en mærkelig Grad havde nærmet sig til Frankrig; men den hørte tillige, at Freden fastsatte Ruslands Mægling imellem Frankrig og England. Den mente derfor, at der i ethvert Tilfælde vilde gaa nogen Tid, inden det vilde klare sig, om den engelsk-franske Krig vilde blive fortsat eller ikke. Naar man erindrer, hvor stærkt Folk i Paris troede paa, at denne Mægling vilde finde Sted, og drøftede det Spørgsmaal, om den vilde standse Krigen eller ikke, kan man ikke undres over, at den dansk-norske Regering, der endnu ligesaa lidt havde Midler til at se bag ved det hele diplomatiske Væv, kunde tro paa, at den russiske Mægling i det mindste vilde fremkalde en alvorlig Forhandling¹⁾. Oven i Kjøbet modtog den fra Petersborg Efterretninger, der stadfæstede en saadan Opfattelse²⁾. Medens denne

1) Dette er ikke Noget, jeg lægger ind i den dansk-norske Regerings Tankegang. Christian Bernstorff siger udtrykkelig i en Depesche til Rist af 11te August, hvori han meddeler ham Forhandlingen med Jackson: „*Le moment où l'on offre à la grande Bretagne médiation et paix ne nous avait pas laissé craindre de devenir la victime de l'acharnement avec lequel la guerre maritime se conduit*“.

2) Blomes første Meddelelser i Juli Maaned (af 7de og 14de Juli) havde maattet give Indtryk af, at Mæglingen var alvorlig ment, og af at man i Rusland haabede, den vilde blive antaget. I Depeschen af 14de Juli hedder

Mægling ellers blev fuldstændig virkningsløs, har den, hvad man aldrig har lagt Mærke til, havt den store Betydning, at den har virket væsentlig til at hindre den dansk-norske Regering fra at se den Afgrund, der var ved at udlule sig under den.

Hertil kom, at Regeringen havde ondt ved at tiltro England et saa urimeligt politisk Skridt, som det at angribe Danmark-Norge. Man har talt om, at Christian Bernstorffs Sympathier for England skulde have havt en fordærlig Indflydelse. Men hvad menes der herved? Det er muligt, at Bernstorff ligesom hans Fader har følt sig hendragen til engelsk Aandsliv og engelske Forhold. Det er fremdeles en Kjendsgjerning, at han ligesom Kronprinsen og de dansk-norske Statsmænd i det Hele holdt Napoleons Erobringspolitik for en umaadelig Ulykke for Europa, og at han ønskede hans Modstandere Sejren. Ingen vil kunne nægte denne Opfattelses fulde Berettigelse. Men hele Danmark-Norges Historie fra disse Aar viser, at han ligesaa lidt som hans Fader ved disse Stemninger blev forhindret fra at se den Egenytte og Hensynsløshed, der smittede Englands Politik under dets Kamp med Napoleon. Ikke et eneste Øjeblik under de forskjellige Forhandlinger med England i alle disse Aar svækkede nogen „Sympathi“ for dette

det: *„Si d'un côté on fixe ses regards avec inquiétude sur le cabinet de St. James pour préjuger le parti qu'il pourrait trouver à propos de prendre à la suite des derniers événements, on se trouve de l'autre rassuré par les efforts qu'on voit faire pour le disposer également à la paix. L'aide de camp de S. M. l'empereur, le comte de Benkendorff a été, dit on, expédié à Londres avec des propositions relatives à ce but salutaire et l'espoir de ne les pas voir déclinées — au moins au premier abord — semble justifié par la circonstance que Lord Gower a ordonné depuis à son banquier ici de lui arrêter un hotel.“* Saaledes er der forunderlig nok paa samme Dag (den 14de Juli) baade fra London og fra Petersborg sendt Regeringen Depescher, som maatte virke til at svække dens Syn for den Fare, som i Virkeligheden nærmede sig.

Land den Styrke, hvormed Danmark-Norges Interesser hævdedes. I Aaret 1801 var Christian Bernstorff „*bête noire*“ i den engelske Regerings Øjne, og denne klagede baade dengang og senere idelig over den Bitterhed, hvormed man fra dansk-norsk Side fastholdt sine Paa-stande i Søretsspørgsmaalene. Det er, som tidligere antydet, endog sandsynligt, at den dansk-norske Regering burde have vist mindre Bitterhed i Foraaret 1807 og have ladet den virkelige, dybere Samstemning træde bestemtere frem.

Hvad der „søvndyssede“ Christian Bernstorffs og Kronprinsens Blik, var ikke Sympathi for England, men Bevidstheden om, at de gjentagne Gange havde lovet denne Magt at ville modsætte sig Fastlandsspærringen. Der var, forsaavidt disse Erklæringer ikke vare tilstrækkelige, oven i Kjøbet givet England en Garanti ved den forsvarsløse Tilstand, hvori Sjælland var.

Som en Følge af disse forskjellige Forhold troede Regeringen endnu ikke at burde ængstes ved de Efterretninger, der vedbleve at komme om, at England rustede sig, eller om at dets Regering frygtede en Forening af Ruslands og Frankrigs Interesser til Skade for England ¹⁾). Den vidste, at Tilbudet om Mægling en af Dagene vilde komme fra Rusland. Havde den havt Kundskab om de tvende Kejseres hemmelige Aftaler i Tilsit, vilde den have set Nødvendigheden af at skynde sig med at vælge sit Parti, da det i saa Fald vilde være klart, at den russiske Fredsmægling næppe kunde føre til Noget. Men, som allerede tidligere berørt ²⁾), de Depescher fra Blome, der vidnede om, hvor nær og truende Tilmærmelsen imellem de tvende Kejsere var, kom altfor silde til at faa nogen Indflydelse. Naturligvis var Regeringen forberedt paa, at Mæglingen kunde slaa fejl. Hvis dette skete, ventede den, at Uvejret vilde trække op over den, idet Napoleon

¹⁾ Depesche fra London af 21de Juli.

²⁾ Se Side 197.

vilde kræve dens Tilslutning til Fastlandsspærringen ¹⁾. Den vilde da sandsynligvis ikke vove en Kamp med de franske Hærmasser, men trække de samlede Troppes afdelinger over paa Øerne. Den troede imidlertid, at der maatte gaa nogen Tid, inden den forviklede Stilling klarede sig, og at det da vilde være tidsnok at handle. Men ulykkeligvis var der kun faa Dage at løbe paa. Det engelske Ministerium oppebiede end ikke Tilbudet om Mægling fra russisk Side, og saasnart det havde truffet den endelige Beslutning om at ville overfalde Danmark, hindrede det alt Samkvem med Fastlandet, hvorved den dansk-norske Regering kunde have faaet Underretning om det truende Omfang, de engelske Rustninger nu antog, navnlig ved de store Indskibninger af Landtropper ²⁾.

I ulykkelige Tider er det de Styrendes uundgaaelige

¹⁾ Ligesom Chr. Bernstorff senere i Privatsamtaler ytrede i Anledning af det engelske Tog: „*Wir haben es von der Seite nicht erwartet*“ (Aal: Erindringer S. 64. Anm. I), saaledes har han udtalt det samme i en Depesche til Petersborg af 13de August 1807. Den hele politiske Stilling og Kjendskabet til Napoleons Politik maatte gjøre det sandsynligt, at en saadan Fordring vilde blive stillet til Regeringen, og den havde desuden fra sin Chargé d'affaires i Hamburg, Levetzau modtaget flere Depescher, hvori det dels hed, at Rygtet her talte om, at Frankrig og Rusland vilde tvinge de mindre Stater til at erklære sig imod England, dels at baade den franske Gesandt her, Bourienne, forskjellige franske Officerer, og siden Bernadotte, da han var kommen til Hamburg (23de Juli) talte ligefrem om, at Rusland, Preussen og Frankrig vilde kræve de danske Havne lukkede for Englænderne og bruge de mest vidtgaaende Midler for at tvinge Storbritannien til Fred. (Depescher fra Hamburg af 3dje, 10de, 18de og 24de Juli 1807).

²⁾ I Rists Depesche af 21de Juli, den sidste, Regeringen har faaet fra London inden den engelske Flaades Ankomst til Sundet, omtales endnu kun, at 3 Regimenter Landtropper fandtes ombord paa Flaaden. Den store Indskibning af Landtropperne nævnes i Depeschen af 28de Juli, som først altfor sent kom til Regeringen.

Lod at blive haardt dømt. Enhver Udenrigsminister maa være forberedt paa, at Staven kan blive brudt over ham, saalænge indtil Lidenskaberne have lagt sig, og den rolige Opfattelse og Vurdering af alle Forhold kan komme frem. Man maa derfor ikke undre sig over, at det dengang kunde siges, at Udenrigsdepartementet opfyldte sin Hensigt saa slet, at en Bonde i Jylland kunde have givet fornuftigere, aldrig ufornuftigere Raad ¹⁾.

Af hvad der i det Foregaaende er udviklet, vil det maaske være klart, at der ikke nu er Grund til at gjen tage slige lidenskabelige Domme. Man bør utvivlsomt afvise adskillige af de gængse Sigtelser imod Kronprinsen og hans Raadgivere; man maa ikke glemme, hvor overordentlig vanskeligt det var at gennemskue Stillingen: det vil findes rimeligt, at Efterretningen om, at Rusland vilde tilbyde England sin Mægling, kunde bringe Regeringen til at tro, at den vilde faa et Pusterum, imedens Forholdene klarede sig noget mere, og man vil ikke kunne nægte, at den havde Grund til at tænke sig, at England maatte være paa det rene med, at den ikke vilde ofre sit Venskabsforhold til det for et Forbund med Frankrig. Men trods alt dette kan man ikke frikjende Regeringen for altfor rolig at have indtaget en afventende Stilling ²⁾ og for altfor stærkt at have sat sig fast i, at det alene kunde være Frankrig, der vilde tvinge den til at opgive sin Neutralitet. Flere Meddelelser fra England syntes at maatte opfordre til at være paa sin Post. Det varslede ilde, at det mest ministerielle engelske Blad, Morning Post, som tidligere omtalt, i de plumpeste Udtryk talte om Sandsynligheden af et Brud med Danmark, og det kunde vække Mistro,

¹⁾ Danske Samlinger anf. St. S. 127.

²⁾ Det er saaledes et paafaldende ringe Antal Depescher, Chr. Bernstorff i Juni og Julimaaned har tilskrevet de forskjellige Diplomater. Man mærker ikke Iver nok hos ham til at anspore dem til at være om sig.

naar det hed, at Tailor var sendt afsted i et extraordinært Ærinde til Kjøbenhavn. Det var endelig af Rists egne Meddelelser klart, at den engelske Regering „begyndte at forudse en Forening af Frankrigs og Ruslands Interesser til Skade for England“, hvilket ogsaa gjaldt for at have virket til at fremskynde Afsendelsen af en Flaadeafdeling til Østersøen¹⁾. En Efterretning fra London, dateret 17de Juli, der stod i „Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn“ af 23de Juli, gik ud paa, at uagtet man i London vidste, „at Danmark vedbliver sin Neutralitet, har dog en Flaade af 20 Linieskibe faaet Ordre til at gaa til Østersøen, og der føjes med største Iver Anstalt til dens hastige Afsejling“. Selv om den dansk-norske Regering ikke havde nogensomhelst Grund til at frygte et Angreb fra Englands Side, maatte den dog kunne tænke sig Muligheden af, at denne Magt, der kjendelig var opskrænket over Tilnærmelsen imellem Frankrig og Rusland, vilde nytte de store Udrustninger, som vare i fuld Gang, til at udøve et Tryk paa den selv. Den kunde ikke med Føje vente Hensynsfuldhed af en Regering, hvis fleste Udtalelser i den senere Tid saa lidt havde aandet Velvilje. Maaske var det undgaaet dens Opmærksomhed, at forklædte engelske og hannoveranske Officerer opholdt sig i Kiel i Nærheden af Hovedkvarteret²⁾; men den vidste god Besked om, at det ene armerede engelske Fartøj efter det andet i Slutningen af Juli kom til

1) Meddelelsen om Artiklen i „Morning Post“ staar i Rists Depesche af 17de Juli, hvilken Depesche Regeringen modtog den 23de Juli; de andre her anførte Efterretninger findes i hans Depesche af 21de Juli, der kom Regeringen ihænde den 27de Juli (efter hvad der af vedkommende Embedsmand er anført paa Foden af disse Depescher). I en anden Depesche af samme Dato meddelte Rist den S. 213 anførte, netop da givne, Lettelse i Blokaden af Elben, Weser og Ems. Maaske har dette virket til at svække Virkningen af hin Meddelelse.

2) Ræder anf. St. I, 41.

Kielerfjord ¹⁾). En saadan Iver fra engelsk Side for at holde Øje med Danmark var en ny Omstændighed, der foruden saameget andet kunde vække Mistanke imod England eller i det mindste Tvivl om, hvorledes man stod overfor det.

Det var under saadanne Forhold misligt at lade Sjælland være næsten blottet for Tropper, medens engelske Flaader, hvis Bestemmelse under alle Omstændigheder ikke var klar, kunde ventes at ville tage Stilling i Nærheden. Man vilde, ved at være forsvarsløs der, blive altfor afhængig af den engelske Politik ²⁾). Men ogsaa i Tilfælde af en Krig med Frankrig, vilde det være paa Sjælland, at Tropperne maatte holdes samlede, dels for at forsvare denne Ø, dels for herfra at bruges sammen med engelske eller svenske Korpser, hvis Forholdene maatte gjøre det ønskeligt. Stillingen var forunderlig. Uagtet Danmark, saafremt det vilde slutte sig til England, maatte have sine Tropper opstillede paa Sjælland, havde England stedse krævet, at de skulde blive staaende paa Halvøen; Napoleon derimod havde ønsket, at de skulde gaa tilbage til Øerne. Saaledes som Regeringen for Øjeblikket havde opstillet

¹⁾ Forskjellige Indberetninger herom i Tiden fra den 22de Juli indtil 11te August findes i Krigsministeriets Arkiv.

²⁾ Nyeste Skilderie af Kiøbenhavn af 1ste August indeholder en Artikel, som formodentlig skal være beroligende. Det fortælles her, at „de foruroligende Rygter, som den britiske Flaades Afsendelse til Østersøen havde foranlediget i vort Fædreland, gjendrives nu i England selv. Den fornemste engelske Ministerialtidende siger, at denne Flaade snarere afsendes for at understøtte Danmark end for at modsætte sig det. Den afsendes for at vedligeholde Danmarks Neutralitet og sætte det i Stand til at erklære, at det er det umuligt at spærre Sundet eller standse den britiske Handel i Østersøen, efterdi der er saa stor en britisk Flaade i Nærheden“. — Enhver ser let, at netop heri kunde ligge et Vidnesbyrd om Lyst fra Englands Side til at udøve et tvingende Tryk paa Danmark-Norge.

sine Stridskræfter. kunde den hverken forsvare sig imod Frankrig eller England. Den maatte, hvis den nogenlunde vilde være Herre over sin Politik, trække Tropperne eller i det mindste Hovedmassen af dem over paa Øerne.

Naturligvis har det stedse været den stærkeste Anklage imod Regeringen, at den ikke gjorde dette. Maa-ske har en vis Stolthedsfølelse, i Følge hvilken Kronprinsen holdt det for fejgt forud at vise, at han ikke agtede at forsvare Halvøen. virket til at afholde ham derfra. Maaske har han troet, at den franske Regering vilde opfatte en saadan Rømning som et Vidnesbyrd om Lyst hos ham til at slutte sig til dens Politik, og at han ved et saadant Skridt blot vilde fremskynde den frygtede Opfordring fra Napoleons Side til at lukke Havnene for England; men ganske sikkert har han ikke førend i sidste Øjeblik villet foretage et Skridt, som han vidste, vilde vække Englændernes største Mistro og Uvilje. Disse Hensyn burde imidlertid næppe have Overvægten i Sammenligning med det Uheldige ved den forsvarsløse Stilling, man indtog, naar Tropperne bleve. hvor de vare. Det synes ogsaa, som om Regeringen maatte have kunnet afværge Englands Mistro ved samtidig at give det Erklæringer om, at den vilde slutte sig til det, saafremt Krigen fortsattes imellem det og Napoleon. Thi at Neutraliteten i saa Tilfælde kunde fastholdes længere, var utænkeligt. Den vilde tillige kunne fremhæve, at den kun ved at trække Tropperne over paa Sjælland vilde kunne sikre denne Ø og Hovedstaden imod Franskmændene.

Den Tid, der var levnet til at føre Tropperne over Belterne, var kun kort. Regeringen havde næppe, førend den modtog de nylig ¹⁾ omtalte Depescher fra Rist af 17de og 21de Juli, Grund til at se nogen overhængende Fare, saa at stort mere end otte Dage har

¹⁾ Side 249.

ikke kunnet benyttes. Hvor mange Tropper der i den Tid havde kunnet føres over, kan dette Skrifts Forfatter ikke bedømme. For at have en grundet Mening derom, maatte man have nøje Kjendskab til Ordningen af Forplejningsvæsenet og, hvilke Transportmidler der stode til Regeringens Raadighed¹⁾. Men hvem kjender Tallet paa de Smaaaskuder, der laa omkring i jyske og fynske Havne? Mere end henved 10.000 Mand havde næppe kunnet komme over, og det er ikke rimeligt, at en saadan Forøgelse af Værnet vilde have kunnet hindre det slet befæstede Kjøbenhavns Fald. Men Forsvaret vilde have faaet et andet Sving derved; de Elementer af Fædrelandsaad og Pligtfølelse, der fandtes hos Folket, og ikke mindst i Kjøbenhavn, vilde, naar de havde havt en saadan Støtte, være komne til kraftig Udvikling. Istedes for det sørgelig daadløse Indtryk, som Kjøbenhavns Forsvar gjør, og som ikke er det mindst smertelige ved hin Tids uhyggelige Historie, vilde Kampen sikkert have efterladt sig ligesaa skjønne Minder, som Slaget den 2den April 1801. Muligt er det ogsaa, at Englænderne, naar det havde været dem klart, at der ventede dem en haardnakket, maaske langvarig Kamp ved Kjøbenhavn, vilde have givet deres Opfordring til den dansk-norske Regering en saadan Form, at den kunde være gaaet ind paa den. Alt dette er dog kun Gisninger. Naar man véd, hvor let det er at være bagklog, skal man overhovedet være varsom med at bryde Staven over hin Tids Regering, fordi den tog Fejl af den engelske Politik; men selv om man afviser adskillige af Samtidens overfladiske Domme, er det svært at væрге sig imod det Indtryk, at en overlegen Statsmand vilde have set Nød-

1) Jeg har ikke i Krigsministeriets Arkiv truffet noget Aktstykke, der tyder paa, at Kronprinsen har tænkt paa særlige Foranstaltninger for at have Transportmidler rede til at føre Tropperne bort fra Halvøen, naar et Angreb Syd fra kunde gjøre det nødvendigt. Det hører med til Tidens mange militære Besynderligheder.

vendigheden af at trække Hovedstyrken af Tropperne over paa Sjælland, saafremt Riget ikke skulde være helt forsvarsløst ¹⁾).

Medens Regeringens Mangel paa Evne til at forudse det engelske Angreb strax blev haardt bedømt, synes det, og det med Grund, at have været den almindelige

¹⁾ Iblandt de Depescher, der tilsendtes Regeringen fra dens daværende Chargé d'affaires i Hamburg, Kammerjunker Levetzau, den samme, som en yngre Slægt har kjendt som Overhofmarechal hos Christian VIII og Frederik VII, findes ogsaa en „Memoire“, som Levetzau har affattet „dans les premiers jours d'Août 1807“, inden han endnu vidste noget om de engelske Fordringer. Idet Forfatteren gaar ud fra, at „rien ne peut nous sauver, si l'Angleterre refuse la médiation proposée par le Russie“, udtaler han det som sin Opfattelse, at Frankrig ved at besætte Halvøen vilde volde Danmark en værre Ulykke, end Englænderne kunde tilføje det til Søs, og han opfordrer Regeringen til at „saisir le moment actuel“ for at lade Tropperne rømme Halvøen, hvor de dog ikke kunde gjøre nogen jævnbyrdig Modstand imod den franske Hær. Danmark vilde derved opnaa, baade „de se mettre en état de défense contre l'Angleterre“ og „de conserver l'amitié de la France“. — Selv om Regeringen vilde have lagt Vægt paa en saadan Udtalelse af en af dens yngste Diplomater, kunde den ikke faa Betydning, da Begivenhederne allerede havde gjort Udførelsen af det givne Raad umulig. — I Skriftet „Seeland im Sommer 1807“ (Germanien 1808) udtaler den anonyme Forfatter (L. Meyer) i et Brev fra Kjøbenhavn 31te Juli en stærk Bekymring over Regeringens Sorgløshed med Hensyn til de engelske Rustninger, som han frygter for, ere rettede imod Danmark, og siger: *Zwar mancher, der Politik und Englands Politik kennt, sieht mit banger Erwartung nach dem Meere, mit bitterm Unmuth auf unsere verlassenen Wälle hin . . . aber was hilft des einzelnen Bürgers Sorgen etc.* (S. 3—4). Men man har Grund til at nære Mistanke om, at dette Brev ikke er skrevet den Dag, der er angivet som dets Dato, men først komponeret senere. Det omtaler nemlig den tidligere (Side 217) fremhævede Artikel af „Lloyds Evenings post“, og da den engelske Embargo i disse Dage hindrede al Forbindelse imellem England og Fastlandet, er det utroligt, at Forfatteren den 31te Juli kan have kjendt en Artikel, der stod i et engelsk Blad af 24de Juli.

Mening, at Kronprinsen ikke havde kunnet gaa ind paa Jacksons Fordringer ¹⁾. Paatvungne Alliancer ere ikke ualmindelige i Historien; men baade Fyrste og Folk maatte finde det uhørt, at en Stat, med hvilken man kun ønskede at leve i Venskab, midt under en almindelig Krig krævede, dels at den skulde kunne besætte Hovedstaden og en af Rigets vigtigste Provinser, dels at man skulde overlade den sit hele Søværn, saaledes at dette først vilde blive givet tilbage, naar det var sandsynligt, at Danmark ikke i længere Tid kunde have nogen Gavn af det. Hvilken Haan kunde være større end at tilbyde en Alliance paa et saadant Vilkaar, en Alliance, hvorved det vilde blive engelske Skibe, der værnede om de danske Øer, medens de dansk-norske Skibe laa og raadnede i Englands Havne? Flaaden var Folkets Stolt-hed, og til den knyttede sig de skjønneste Minder. Men selv bortset derfra, maatte det synes æreløst at gaa ind paa en Fordring, hvorved man slog en Streg over sig selv som selvstændig Stat og begik et politisk Selvmord. Desuagtet er Kronprinsen i den nyere Tid oftere blevet angrebet, fordi han afslog de engelske Fordringer. Det er f. Ex. blevet paastaaet, at han burde have søgt at vinde Tid ved Underhandlinger med Jackson, indtil den franske Regerings Hensigter vare blevne ham bekjendte. Han vilde da have set, at Napoleons Planer med Hensyn til Danmark vare ligesaa stridende mod Folkeretten og ligesaa lidt lode sig forene med den dansk-norske Regerings frie Selvbestemmelsesret som det brittiske Kabinets o. s. v. ²⁾.

Men for det første var Napoleons Holdning ved denne Lejlighed langtfra saa stridende imod Folkeretten

¹⁾ Selv i det nylig nævnte Skrift „Seeland im Sommer“, der indeholder en stræng Dom over Regeringens Sorgløshed inden Jacksons Komme, omtales det som en Selvfølge, at dennes Forslag maatte afvises (S. 18.)

²⁾ Thorsøe anf. St. S. 155. Naar jeg her saa vel som et Par andre Steder polemiserer imod Ytringer i dette Skrift, der

som Englands. Han vilde forelægge Danmark - Norge Valget, om det, hvis England afviste den russiske Mægling, vilde gaa med ham eller med hans Modstandere, og hans Befaling til Bernadotte lød paa, at han skulde marschere imod Danmark, saafremt det valgte at slutte sig til England. Dette var ganske vist brutalt, men endnu intet Overfald; Kronprinsen vilde have kunnet faa Tid til at trække sine Tropper bort fra Halvøen. England derimod stillede ikke noget saadant Valg. Efter at det havde sikret sig, at der ikke kunde bringes Sjælland Hjælp, og at Flaaden maatte blive dets Offer, satte det Danmark Kniven paa Struben og sagde: „Vi ville besætte din Hovedstad og have din Flaade, saalænge Krigen varer og den kan være et Værn for din Selvstændighed; saa kan Du forøvrigt efter Behag enten være vor Ven eller vor Fjende“. Havde England stillet Valget paa den Maade, hvorpaa Napoleon vilde stille det, saa at den dansk-norske Regering havde havt Selvbestemmelsesret, er der en ikke ringe Sandsynlighed for, at Svaret var blevet et helt andet, end det blev. Man maa ogsaa erindre, at der, umiddelbart førend Jackson kom, var blevet givet Tailor det Svar, at Regeringen med alle de Midler, der stode til dens Raadighed, vilde opretholde sin Uafhængighed, sin Neutralitet og sit Venskabsforhold til England, og det netop overfor et formodet Tryk fra Frankrigs og Ruslands Side. Rist havde faaet Ordre til at udtale det samme i London. Naar Regeringen saa, at England uden at oppebie nogen Indberetning fra Tailor, sendte den Jackson paa Halsen med en Fordring, saa fuldstændig i Stilen med den bekjendte Røverformular: „Alt eller Livet“, maatte det være den klart, at her var et Ultimatum, som den enten

indeholder en fortjenstlig Fremstilling af, hvad der af trykte Kilder har kunnet findes om denne Tids Historie, er det, dels fordi det er den nyeste udførlige Skildring deraf, dels fordi Forfatteren utvivlsomt har stræbt at komme til en rolig, videnskabelig Vurdering af Begivenhederne.

maatte gaa ind paa eller afvise. Der er ikke Spor af Grund til at antage, at den ved fortsatte Underhandlinger skulde have kunnet opnaa saadanne Ændringer i Jacksons Fordringer, at det blev muligt at gaa ind paa dem ¹⁾. Det ligger vistnok nær at tænke sig, at Kronprinsen burde have søgt at faa en længere Forhandling i Gang for i det mindste at vinde Tid til at træffe For-

¹⁾ I Annual register for 1807, hvor Englands Politik forsvares, hedder det (Side 258) med Rette, at hvad Jackson krævede, var „*an infallible pledge*“. Den ovenfor (Side 232. Note 2) nævnte Exposé af Dronning Marie siger (S. 2), „*Toutes les représentations du prince royal furent en vain: il fallait choisir sur le champ*“, etc. Thorsøe siger rigtignok (S. 156), at, hvis Danmark ikke havde afvist det engelske Forbund, vilde „Bestemmelsen om, at Flaaden skulde gives England i Varetægt, sikkert være bleven ændret“; og det samme mener Ræder (anf. St. I, 52). Men dette er en ubevislig Paastand. Det er værdt at lægge Mærke til, at de engelske Ministre ingensinde under de Forhandlinger i Parlamentet, hvortil den kjøbenhavnske Expedition gav Anledning, fremkom med nogen Ytring om, at man, hvis Kronprinsen ikke strax havde taget Sagen, som han gjorde det, vilde have været tilbøjelig til at gjøre Danmark større Indrømmelser. Hvad havde været naturligere, end at de paa en saadan Maade havde søgt at forstærke hans Ansvar? Thorsøe mener fremdeles (samme Sted), at Kronprinsen havde „Sympathi for Napoleon og Antipathi imod England,“ og „nærede i sit stille Sind et sikkert Haab om Napoleons Ædelmodighed, Uegennyttighed og Hjælp“, saa at han derfor forkastede Jacksons Forslag. I Virkeligheden havde Kronprinsen dog en levende Antipathi imod Napoleon. Han maatte naturligvis, da han afviste de engelske Fordringer, stole paa at faa Hjælp hos Frankrig; men vi ville i det Følgende se, at den dansk-norske Regerings Politik i Efteraaret 1807, isteden for at vidne om Tillid til Napoleons Ædelmodighed og Uegennyttighed, viser den dybeste Mistillid. Det har Betydning at lægge Mærke hertil; thi det er som saameget andet et Bevis paa, hvor nødigt Kronprinsen foretrak et Forbund med Napoleon fremfor med England, og at han vilde have holdt fast ved dette Riges Venskab, naar det ikke selv havde gjort ham det umuligt.

svarsanstalter. Men der vilde ikke være vundet noget derved. Englænderne havde altfor meget ærgret sig over, at de ved Konstantinopel havde ladet sig narre af Tyrkerne ved Underhandlinger, til at de nu skulde gjentage denne Fejl. Desuden laa den engelske Eskadre allerede i Store Belt, og det vilde have været umuligt at føre Tropper over til Sjælland. Der er derfor næppe Grund til at anke over, at Kronprinsen gav sin Harme Luft¹⁾, en Stemning, der saa meget mere maatte overvælde ham, som han mindst af alt havde anet Muligheden af en Fordring som den engelske, og nylig havde godkjendt Venskabsforsikringer til England.

Kronprinsen havde i Følge den gjældende Ordning af Styrelsen kun kunnet give Jackson et foreløbigt Svar og, som tidligere nævnt, henvist ham til Kjøbenhavn, hvor han vilde faa det endelige Svar. Men dette vilde naturligvis afhænge af ham selv, og den Stemning, han i den første Hede havde givet Luft, fastholdt han. Baade bød Hensynet til hans egen og Landets Ære ham at gjøre det, og den Tanke paatrængte sig ham vistnok ogsaa, at det maaske vilde blive England, der kom til at bukke under i Verdenskampen. Hvad var naturligere, end at et saadant Haab kom frem, nu da England selv havde gjort det umuligt for ham at blive dets Forbundsfælle? Det fattedes endog ikke paa vægtige Grunde til at vælge en Alliance med Frankrig og Rusland. Skjønt man vidste, at en Krig med England vilde volde umaadelige Tab, og der særlig kun var liden Sandsynlighed for, at Kjøbenhavn kunde forsvares længe, syntes det ikke utænkeligt, at Napoleons Gjenneførelse af Fastlandsspærringen, naar den støttedes af

¹⁾ Det er dette Indtryk, man faar af de forskjellige bekendte Referater af hans Samtale med Jackson. Men det bør maaske nævnes, at i Annual register fra 1807 S. 260 siges det, at Bernstorff havde været heftig, men at Kronprinsen var bleven „*calm and unruffled*“, og i det Hele havde vist megen Værdighed under Samtalen.

Rusland. tilsidst kunde tvinge England til at slutte Fred og yde Vederlag for den Skade, det havde voldt. Saa længe Kejser Alexander stod paa Danmark-Norges Side, vilde England ikke kunne hjælpe sin Forbundsfølge Sverige til at erobre Norge. Det var endelig en Trøst, at man ved at slutte sig til Frankrig frelste, hvad der ufejlbarlig var blevet tabt ved at gaa ind paa Englands Forslag, nemlig Halvøen og Fyen. Tanken om at bevare disse Landskaber maatte nødvendigvis have Vægt for den dansk-norske Regering; thi uden dem var Danmark ikke mere til. Hvem kunde i Aaret 1807 forudse, at Napoleon vilde drive sin Erobrelyst til Vanvid og sætte sin Magt paa Spil i en russisk Vinter? Han var dengang kun 38 Aar gammel. Selv om det var at vente, at hans store Rige vilde styrte sammen efter hans Død, kunde man tænke sig, at han vilde herske i mange Aar. Hvilken sørgelig Tid vilde det ikke være for det tilintetgjorte Danmark? Alt vel overvejet, synes det mere forbausende, at den dansk-norske Regering inden Jacksons Sendelse havde besluttet at fastholde Venskabet med England overfor et fransk-russisk Tryk, end det kan forundre, at den siden valgte at bryde med England.

VI.

Kjøbenhavns Belejring og Kapitulation. — Forhandling imellem Danmark-Norge og Frankrig.

Kronprinsen og Jackson kappedes efter deres Samtale om at komme til Kjøbenhavn, den første for at træffe Forholdsregler til Stadens Forsvar, den sidste for saa hurtig som muligt at faa et endeligt Svar af den dansk-norske Regering. Kronprinsen kom til Kjøbenhavn om Middagen den 11te August. Undervejs havde

han givet Befaling til forskjellige Forsvarsanstalter i Jylland og paa Fyen. Han blev ikke længere i Kjøbenhavn end til Natten imellem 11te og 12te August. Efter at han havde holdt Statsraad, udnævnt General Peymann til at vedblive at være Højstbefalende i Kjøbenhavn og udstedt de nødvendigste Ordre, ilede han tilbage, førende sin sindssvage Fader med sig. Da han den 13de August paa en Færgejagt satte over Store Belt, havde Englænderne, der laa i Beltet, allerede begyndt at hindre Overfarten. Den Færgejagt, der førte Kronprinsen og Kongen, blev standset og var nær bleven opbragt af Englænderne. Kronprinsen maatte skjule sig, og da Generaladjudanten Lindholm udgav Kongen for en syg svensk Baron og de andre, der vare ombord, dels for at være Officerer, som rejste til Hæren i Holsten, dels for Jøder og Haandværksfolk, lykkedes det ham at hindre Opbringelsen. Hvis Kongen og Kronprinsen vare blevne fangne, kunde det have faaet mærkelige Virkninger. Bladet „Times“ udtalte, at Englænderne selv vilde være komne i en vanskelig Stilling derved; men der er ikke liden Sandsynlighed for, at Napoleon vilde have opfattet det som et Bevis paa, at Regeringerne i England og Danmark handlede efter Aftale, og at han strax vilde have befalet Bernadotte at angribe Danmark. En Mængde civile Embedsmænd af de forskjellige Kollegier kom i de nærmeste Dage over Beltet, og Kolding blev i nogen Tid Sædet for Regeringen og Kongens Residens. Kronprinsen, der den 15de August kom tilbage til Kiel, overtog her igjen Kommandoen over Hæren i Holsten. Næsten samtlige Diplomater rejste ogsaa til Halvøen, hvor de fik Bolig anvist i Kolding og Christiansfeld.

Jackson havde først, for at komme hurtig til Kjøbenhavn, søgt at komme derhen til Søs, men maatte opgive det ¹⁾. Han skyndte sig da til Lands det bedste, han kunde. Dog naaede han først Kjøbenhavn den 13de

¹⁾ Depesche til London af 11te August.

August, da han i Følge Kronprinsens Befaling var bleven sinket to Timer ved hver Station. Det kom nu til en Forhandling imellem ham og Joachim Bernstorff; men en paalidelig Efterretning om deres Samtale haves ikke. Efter en Meddelelse i det engelske „Annual register“ for 1807¹⁾ havde Bernstorff, hvad der ogsaa var det naturlige, stræbt at trække Forhandlingerne i Langdrag; men Jackson havde krævet et utvetydigt Svar. Bernstorff erklærede, at han blot havde Fuldmagt til at tage Jacksons Udtalelser „ad referendum“ og sende en Beretning om dem til Kongen i Kolding, og at han ikke havde Fuldmagt til at slutte nogen Overenskomst paa Grundlag af Jacksons Fordringer. Denne krævede da sine Papirer og gik allerede samme Aften ombord paa en engelsk Fregat. Efter andre Meddelelser²⁾ havde Bernstorff erklæret, at det danske Hof ikke vilde indlade sig paa nogen Udvexling af Tanker og Meninger om Sagen, førend den engelske Flaade havde forladt de danske Farvande. Da Jackson naturligvis afslog dette, var Forhandlingen dermed endt. Hvorledes end Ordene ere faldne, blev Enden derpaa, at Jackson forlangte sine Passer, erklærede, at Fjendtlighederne vilde tage deres Begyndelse, og (14de August) gik ombord paa den engelske Flaade³⁾.

Først nu kan Krigen siges at være begyndt. Fra dansk Side havde man, for at vise fredelig Holdning til det sidste, tilladt Englænderne lige til den 14de August

¹⁾ S. 261. I „Seeland im Sommer 1807“ S. 17 omtales, at J. Bernstorff ivrig gjorde gjældende for Jackson, at Frankrig intet Skridt endnu havde gjort hos Danmark for at faa dets Havne lukkede for Englænderne.

²⁾ Thorsøe anf. St. S. 163.

³⁾ Hellfried anf. St. S. 53 skildrer Jacksons Holdning under denne Forhandling som præget af „Heflighed, Hovmod og Raahed“, idet han dels fremsatte en Række Beskyldninger, dels truede med „Ødelæggelse og Mishandling“. Maaske er dette kun Folkesnak.

at faa alle Slags Fornødenheder fra Helsingør, ja til at forsyne sig her med de Brædder og det Tømmer, de kort efter brugte ved Landgangen og for en Del ved Belejringen. Englænderne havde gjengjældt det med, endnu inden Jacksons Forhandling var endt, at lade et Linieskib og en Korvet den 13de August forfølge den gamle, næsten ubrugelige, danske Korvet, Frederiksværn, der var Vagtskib ved Helsingør, og hvis Chef, Gerner, vilde sejle med den til Norge, da han saa Faren nærme sig. Natten imellem den 14de og 15de blev Korvetten indhentet og erobret ikke langt fra Læssø. De engelske Befalingsmænd vare for praktiske Folk til at bryde sig om, at Krigen endnu ikke var begyndt. At de lode det danske Flag vedblive at vaje paa „Frederiksværn“, gjorde ikke Sagen stort hæderligere.

Da der ikke havde været Tid til at føre Tropper over Beltet, var Kjøbenhavn indskrænket til sine egne Hjælpekilder, og til, hvad der i Hast kunde tilkaldes af Tropper fra Sjælland. Den væbnede Styrke dannedes af 5,480 Mand Linietropper, af Landeværnstropper, Borgervæbning og frivillige Korps indtil et Tal af 7,584 Mand, ialt 13,064 Mand, af hvilke imidlertid kun en liden Del lod sig bruge til Udfald.

Det vilde være uretfærdigt at frakjende Frederik VI Fortjenester af det danske Hærvæsen. Det er ham, der har skabt en national Hær, og han viste igjennem sit hele Liv Iver for at indføre omhyggelig Exercits og Disciplin. Selv gav han det bedste Exempel paa Tjenesteiver. Men Hærens Organisation led af umaadelige Fejl. Utilstrækkelig videnskabelig Dannelse, usle Lønninger og et slet Avancementssystem havde gjort, at Hæren fattedes intelligente og virkekraftige højere Officerer. Hvad skal man dømme, naar man hører, at af Hærens 52 Generaler vare kun nogle enkelte i Stand til at gjøre aktiv Krigstjeneste, og at der flere Steder fandtes tjenstgjørende Generaler, som i en Række Aar havde været sengeliggende! Det hjalp ikke, at Napo-

leons Krige havde vist Nødvendigheden af at komme ind paa en ny Vej. og at særlig Preussens Katastrofe havde lært, hvor lidt der kunde udrettes med gamle Generaler, som vare forstenede i en forældet Routine. Naar man tænker paa, at Opmærksomheden i flere Aar havde været stærkt henvendt paa den Mulighed at blive indviklet i Krige, hvorved man rimeligvis vilde faa Europas bedste Soldater til Modstandere, maa man forbavses over, hvor lidt Kronprinsen havde gjort for at skaffe sig et godt Officerskorps. Den store Begrænsning af hans militære Evner og hans Mangel paa Blik for at finde dygtige Personligheder traadte frem paa ethvert Punkt. Stort er ogsaa Regeringens Ansvar for at have ladet baade Armémateriel og Fæstninger forfalde. Det saa endog kun ringe ud med den blotte Vedligeholdelse af Volde og militære Bygninger, og Ingenieurgeneralen Gedde kunde under Krigsretssagen efter Kjøbenhavns Kapitulation paaberaabe sig, at, naar undtages nogle „Embellissements“, vare Værkerne endnu, som de havde været for 100 Aar siden. Han havde i sin 60aarige Tjenestetid gjort mangfoldige Forslag og Overslag, som næsten alle vare blevne approberede, men hvoraf intet var sat i Værk. Den usalige Pengeforlegenhed, der Aarhundreder igjennem havde lamslaaet den danske Statsstyrelse og hindret en forstandig Udvikling af Landforsvaret, var en væsenlig Grund hertil, saa vel som til de slette Lønningsforhold, der demoraliserede Officersstanden. Men med Energi og Indsigt havde dog adskilligt kunnet udrettes. De store Udgifter, som Underholdet af Troppestykken paa Halvøen havde voldt i flere Aar, havde naturlig virket til, at det særlig saa slet ud med Forsvarsanstalterne ved Kjøbenhavn.

Mazarin har i Anledning af Kjøbenhavns Belejring 1658—1660 udtalt, at naar store Stæder ikke blive indtagne ved Overrumpling, ere de vanskelige at erobre paa Grund af de betydelige Hjælpekilder, de eje. Dengang disse Ord bleve udtalte, førtes Belejringerne endnu kun

lidet ved Bombardement, dette ubarmhjærtige og netop for folkerige Stæder saa frygtelige Angrebsmiddel. Men om de end derfor langt bedre kunde anvendes i 1658—59 end halvandet Aarhundrede senere, er det dog en Kjendsgjerning, at en talrig Befolkning ogsaa maatte kunne stille store Forsvarskræfter til Kamp imod Engländerne 1807.

Vi have allerede tidligere set, at Udviklingen hos Almenheden her hjemme siden 1801 ikke havde været gunstig til at vække en stærk Bevidsthed om, at det Øjeblik snart kunde komme, da man maatte rejse sig med Kraft til patriotiske Anstrængelser. Den løftede Stemning, som Kampen den 2den April havde skabt, var for den store Mængdes Vedkommende snart fordampet igjen, og det aandelige Gjennembrud, der betegnes ved Oehlsenschlägers, Ørstedernes og Mynsters Navne, var endnu nærmest en enkelt Kredses Ejendom uden at staa i Forbindelse med nogen folkelig Rørelse.

Da Engländerne angreb 1801, gik de Danske til Kampen med naiv Frejdighed, idet de havde overdrevne Forestillinger om Styrken af de trufne Forsvarsanstalter, og i denne Stemning sloges de som Helte. Nu sex Aar senere brød Kampen løs igjen under langt ugunstigere Forhold. Man maa, naar man ikke vil anstille en ubillig Sammenligning imellem den Modstand, der blev gjort 1801, og Kjøbenhavns Belejringshistorie 1807, ikke glemme, at der den 2den April var gode Chancer for at kunne sejre, i August 1807 derimod kun Udsigt til at bukke under. Men trods dette og uagtet Nationen havde været saa fjærn som muligt fra Tanken om krigerske Anstrængelser, var der Elementer til et godt Forsvar. Det har aldrig været svært at faa det danske Folk til at mande sig op, naar der blev givet et godt Exempel fra oven; og om de stærke absolutistiske Traditioner end gjorde det nødvendigt, at Folket saa hen til Kronprinsen som den, der maatte føre det frem, saa kunde ogsaa den rodfæstede Ærefrygt

for Kongemagten i et farligt Øjeblik bringe det til med en dobbelt levende Pligtfølelse at samle sig om ham. Stemningen i selve Kjøbenhavn var derfor ingenlunde daarlig, hvor truende end den kolossale engelske Flaadestyrke var. Ligesom Bladet „Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn“ netop nu mindede om det Forsvar, der i Belejringen 1658—1660 var blevet ført for Staden imod Svenskerne, saaledes stod Tanken herom styrkende og opmuntrende for mange.

Da Kronprinsen den 11te August kom til Staden, blev han modtaget med Jubel, en Stemning, der om Aftenen gav sig Luft ved Illumination. Men jo mere man haabede at se ham som Frederik III's Ætling følge denne Konges store Exempel, desto mere følte man sig nedslaaet, da man den næste Morgen fik at vide, at han allerede var rejst om Natten og havde taget sin Fader med sig. Istedet for at blive opflammede ved hans Nærværelse til den Kamp, der umulig kunde undgaas, saa Kjøbenhavnerne paa Gadehjørnerne følgende Proklamation fra ham: „Medbrødre! Efter at have bragt alt i den Orden. Tid og Omstændigheder tillade, iler jeg til Armeen, for med den saa snart som muligt at virke til mine kjære Landsmænds Vel, hvis ikke snarlig Omstændigheder indtræffe, som kan afgjøre alt paa en efter mit Ønske ærefuld og fredelig Maade!“ Har Kronprinsen virkelig troet paa Muligheden af, at slikt kunde indtræffe, eller har han krympet sig ved i det Øjeblik, da han selv vendte Faren Ryggen, at lade Kjøbenhavnerne vide, at de maatte forsvare sig til det yderste? Saameget er klart, at nu, da det gjaldt om at faa Befolkningen til at anspænde al sin Kraft, slog Kronprinsen Begejstringen til Jorden ved at drage bort. Hvor slappende var det ikke ogsaa at give Udsigt til, at maaske Alt vilde ende fredeligt!

Der kan anføres vægtige Grunde til Forsvar for, at Kronprinsen ikke blev i Kjøbenhavn. Han kunde næppe gjøre sig Illusioner om, at et langt Forsvar her var

muligt, han tænkte sig maaske, at de vigtige Forhandlinger, der forestod med andre Magter, kunde let blive hindrede, naar han var indestænget i Hovedstaden og maaske her blev engelsk Fange, og det var vistnok hans alvorlige Mening, naar han i sin skriftlige Instrux for Peymann ved sin Afrejse udtalte: „Mine Pligter kalde mig til Armeen, hvor jeg er mere fornøden end her“. Han troede andensteds fra bedst at kunne lede de Skridt, der burde gjøres enten til at undsætte eller til at erobre Kjøbenhavn tilbage. Men næsten alt dette kunde ogsaa Frederik III have sagt, og, om Kronprins Frederik end ikke som han vilde have kunnet frelse Kjøbenhavn, havde det dog været baade smukkest og heldigst, om han havde fulgt hans modige Forbillede ¹⁾. Det tog sig ikke godt ud, at han, der havde været ivrig for at spille Hærføreren, saa længe der ingen øjeblikkelig Fare var, gik af Vejen for denne der, hvor den viste sig. Naar Svenskerne et Par Aar senere, da han bejlede til Sveriges Throne, kaldte ham en „Mes“ (Kryster), var det aabenbart paa Grund af hans Flugt fra Kjøbenhavn, og et engelsk Parlamentsmedlem. Viscount Hamilton, talte under en Forhandling i Underhuset med Haan om ham som den, der med koldt Blod havde ofret sin Hovedstad til Ødelæggelse og dets Befolkning til Undergang, medens han selv undflyede Faren ²⁾. Han udrettede ej heller, trods al sin travle Virksomhed i den nærmeste Tid derefter, nogetsomhelst af Betydning til Gavn for Kjøbenhavn og Sjælland, og den diplomatiske Forhandling med Frankrig kunde Chr. Bernstorff med de andre Statsraadsmedlemmer ved Siden have drevet ligesaa godt uden ham. Derimod vilde hans Nærværelse i Kjøbenhavn have været af uberegneligt Værd til at fremkalde et tappert Forsvar her, og han

¹⁾ Flere Træk tyde paa, at det, da han forlod Kiel, var hans Tanke at blive i Kjøbenhavn.

²⁾ Hansard anf. St. X. 39.

havde personlig kunnet vinde Heltery. Man kan derfor kun finde det naturligt, at Napoleon blev forbavset. da han hørte. at han saasart havde forladt Kjøbenhavn ¹⁾).

Foruden den uheldige Proklamation efterlod Kronprinsen sig kun en kortfattet Instrux, der gik ud paa, at man skulde forsvare sig til det yderste, men „ikke være Agressor“. Mærkværdig nok stod der ikke et Ord i den om Flaaden. Hans første Skridt. efter at Ulykken var brudt løs. indeholdt et sørgeligt Varsel om, hvor lidt han under de følgende Aars skjæbnesvangre Forhold skulde formaa at opfylde de overdrevne Forhaabninger, man i lang Tid havde været vant til at gjøre sig om hans store Herskeregenskaber. General Peymann. hvem han havde givet det Hverv at løse en umulig Opgave, var en hæderlig og tjenstivrig Olding paa 72 Aar. men langt fra nogen Mand af fremragende Begavelse eller Karakterstyrke. Han var altfor pligtopfyldende til at kunne vanære sig og Landet ved Fejghed eller Malkonduite som den, hvorved Kommandanterne i Magdeburg, Küstrin og Stettin Aaret iforvejen havde bragt Skam over den preussiske Hær. Men det fattedes ham paa den anden Side helt paa det Organisations-talent og den Aandsnærværelse. hvorpaa den franske General Sebastiani havde givet Exempel, da han i Februar 1807 havde ordnet Forsvaret i Konstantinopel imod Englænderne, eller som man nylig havde set den højtbegavede Gneisenau udfolde ved Ledelsen af Kolbergs Forsvar imod Franskmændene. Under slige Mænds Anførsel vilde Kjøbenhavns Forsvar sikkert have frembudt smukke Sider. Men der var iblandt de Højstkommanderende kun én Mand af fremragende Dygtighed,

¹⁾ Depesche fra Paris af 24de August, hvori Dreyer fortæller, at Champagny havde meddelt ham dette. Jvfr. hermed Moniteur for 7de September, hvori det omtales som usandsynligt, at Kronprinsen havde forladt Kjøbenhavn, inden denne Bys Skjæbne var afgjort.

nemlig Sten Bille, Chefen for Sødefensionen. Da det Talent fattedes hos de Højstbefalende til Lands, der ene til en vis Grad kunde have raadet Bod paa den slette Organisation af de lidet tilstrækkelige Forsvarskræfter, og paa den Slappelse i Stemningen, som Kronprinsens Bortrejse fremkaldte, kunde Kjøbenhavns Belejringshistorie ikke blive stort andet end en Lidelses-historie.

Efter at Kronprinsen var kommen tilbage til Kiel, lod han allerede den 16de August ved Overretten i Glückstadt udstede en Proklamation i Kongens Navn, hvori han udtalte, at eftersom Jackson den 13de August havde erklæret, at Fjendtlighederne mod Danmark skulde begynde, maatte Krigen gjælde for udbrudt. Han opfordrede til at gribe til Vaaben, hvor det udkrævedes, og befalede foruden andre Forsigtighedsregler at fængsle alle engelske Undersaatter, indtil de paa nærmere Foranstaltning kunde bringes ud af Landet; alle engelske Skibe, al engelsk Ejendom og alle engelske Varer skulde lægges under Beslag, hvor de end maatte findes. Faa Dage efter rettede Kronprinsen en Appel til hele Europa ved fra Kiel at udstede en Deklaration, dateret 21de August. Han mindede heri om den fredelige Politik, Danmark havde fulgt under de store Krige. „Men“, hed det, „denne Freds- og Sikkerhedstilstand er pludselig bleven tilintetgjort. Den engelske Regering har, efter at have forraadt sine Allieredes Tarv, som stred en ligesaa alvorlig som uvis Kamp, ved sin beskæmmende Uvirksomhed, med Et udviklet al sin Styrke for at overfalde og angribe en neutral og fredelig Stat uden allermindste Brøde“. Dernæst fremhævedes Overfaldets Pludselighed, hvorledés „dette det sorteste, voldsomste, det skrækkeligste Anslag, som nogensinde er blevet fattet, ikke er grundet paa andet end en foregiven Efterretning eller rettere et løst Rygte om et Forsøg, der efter det engelske Ministeriums Angivelse skulde ske paa at inddrage Danmark i fjendtlige Forbindelser

imod Storbritannien“. Støttet herpaa havde den engelske Regering erklæret, at den kun kunde lade Danmark Valget imellem Krig eiler et nøje Forbund med Storbritannien. „Og hvilket Forbund vovede man at tilbyde? Et Forbund, som til første Pant paa Danmarks Underkastelse skulde overlevere dets Krigsskibe til den engelske Regering. Man kunde ikke være tvivlsom imellem de tvende Forslag. Denne Meddelelse, der var ligesaa vanærende i Tilbud som i Trusler, ej mindre fornærmende i Form end i Indhold, kunde end ikke foranledige nogen Forhandling. Den retfærdigste og dybeste Harme maatte overveje enhver anden Betragtning. Stillet imellem Fare og Vanære, havde den danske Regering intet Valg. Krigen udbrød. Danmark skjuler ikke for sig selv alle de Farer, alle de Tab, hvormed denne Krig truer det. Uforberedt angrebet paa den troløseste Maade, overfaldet i en afsondret, næsten for alle Forsvarsmidler blottet Provins, med Magt reyret ind i en ulige Kamp, kan det ikke smigre sig med at afværge al følelig Modgang“. Men, udviklede det videre, den danske Regering frygtede ikke Europas Dom i denne Strid. og den haabede uden Svaghed at opfylde den tunge og vanskelige Pligt, Æren og Nødvendigheden havde paalagt den. „Den tror“, hed det endelig, „at have Ret til at stole paa de europæiske Kabinetters Deltagelse og Retfærdighed, og den haaber at erfare Virkningerne deraf, fornemmelig fra de to ophøjede Souverainer, hvis Hensigter og Forbindelser have skullet tjene til Paaskud for at besmykke den mest skrigende Uretfærdighed, og hvis Tilbud, sigtende til at give den engelske Regering Midler til en almindelig Freds Indledning, ikke have kunnet afholde denne fra en Voldsomhed, der vil oprøre alle retskafne og ædle Hjærter, i selve England udsætter for Dadel en dydig Monarks Karakter og besmitter for evig Storbritanniens Aarbøger“ ¹⁾.

¹⁾ Deklarationen er foruden andensteds ogsaa trykt hos Ræ-

Denne Deklaration, der blev optaget i de forskjellige europæiske Blade, giver Indtrykket af, at Regeringen havde et klart Blik paa, hvor farlig dens Stilling var. Den havde i Virkeligheden intet Haab om at bevare Sjælland længe, og den var forberedt paa, at Englænderne ikke med det Gode vilde give slip derpaa igjen. Men den havde ikke opgivet Haabet om, at den kunde vinde Sjælland tilbage¹⁾. Hertil behøvede den fransk Hjælp. Naar der i Deklarationen blev udtalt Tillid til, at Rusland og Frankrig vilde tage sig af Danmarks Sag, stemmede det med den Politik, Regeringen overhovedet maatte vælge, at slutte sig nøje til disse tvende Stormagter, der alene vare i Stand til ved den endelige Fred at skaffe den Vederlag hos England for de lidte Tab. Men Ruslands Stilling var endnu ikke ganske klar, og man kunde ikke have nogetstomhelst Haab om, at den Mægling, som det havde erklæret at ville tilbyde den engelske Regering, kunde bringe denne til at opgive sit Angreb paa Danmark²⁾. Det var foreløbig Frankrig, man maatte vende sig til, saa meget mere som man kunde vide, at Napoleon vilde opfatte det engelske Tog til Kjøbenhavn som et Slag, der var rettet imod ham.

der anf. St. I, 374—76, Proklamationen af 16de August findes sammesteds S. 116—17.

¹⁾ Chr. Bernstorff skriver den 16de August til Dreyer og Levetzau: „*Il n'y a pas à se dissimuler que l'inégalité de la lutte sera telle que nous n'osons guères nous livrer à l'espoir de conserver longtemps l'isle de Selande, prise au dépourvu, presque dénuée de troupes et tellement cernée par les Anglais, qu'il devient quasi impossible d'é luder leur vigilance pour y faire passer des renforts. Mais cet évènement même n'abat pas notre courage. Notre flotte pourra être détruite, mais elle n'augmentera pas les trophées de nos ennemis. La province que la surprise et la saison nous auront enlevée, une autre saison et les efforts qu'elle admettra, pourront nous la faire recouvrir*“. I en Depesche af 13de August til Blome hedder det: „*Nous nous attendons aux dernières extrémités*.“

²⁾ Depesche til Petersborg af 13de August.

Saasnart Jackson havde fremsat sin Regerings For-
dringer, begyndte man derfor fra dansk-norsk Side at
føre et helt andet Sprog til Napoleon end det sædvan-
lige. Det var, hed det, for en stor Del Overbevisningen
om, at man vilde faa Støtte hos Frankrig, der havde
bevirket, at man havde besluttet at vise Fasthed, og
man vilde tillidsfuldt bede det om Hjælp til at erobre
Sjælland tilbage, hvis Englænderne bleve Herrer der-
over¹⁾. Netop nu kom Dreyers Meddelelse om Napo-
leons Fordringer, som Talleyrand havde fremsat for
ham²⁾. Hvis de vare komne nogle Dage tidligere, vilde
de have bragt Danmark-Norge til at kaste sig i Eng-
lands Arme³⁾. Nu vare, som Christian Bernstorff skrev
(19de August) til Dreyer, den franske Regerings Ønsker,
som en Følge af det engelske Ministeriums Skjænsels-
daad, opfyldte, inden den danske Regering havde faaet
dem at vide. Dreyer skulde blot se at hindre, at noget-
somhelst blev offentliggjort om de franske Fordringer.

1) Depescher til Levetzau i Hamburg og Dreyer af 10de og 16de August.

2) Talleyrand maa ogsaa have meddelt disse til den franske Gesandt i Kjøbenhavn. Didelot. I det mindste skrev han den 4de August til denne om at rette en ganske lignende Opfordring til den dansk-norske Regering som den, han havde udtalt til Dreyer (Se Lefebvre anf. St. III. 134). Men det lader ikke til, at Didelot har røgtet dette Ærinde. Englændernes Optræden i Mellemtiden havde gjort det ikke blot overflødigt, men endogsaa utilraadeligt at tale derom.

3) Foruden hvad vi tidligere have fremført som Vidnesbyrd om dette, kan ogsaa anføres, at Christian Bernstorff i sin Depesche af 14de Oktober instruerer Rist om at udtale til Can-
ning, at Englands uretfærdige og troløse Angreb havde gjort Danmark til en naturlig Forbundsfælle af dets Fjender. *„tout comme nous serions devenus les siens (nemlig alliés), si notre neutralité avait été violée de la part de ces derniers.“* Skjønt dette Sted, taget alene for sig, ikke har stor Beviskraft, fortjener det at nævnes, da det saa ganske stemmer med Udtalelsen til Tailor og andre tidligere Ytringer af den dansk-norske Regering.

thi det var klart, at England da vilde faa et Paaskud til at besmykke sin skammelige Færd.

Disse franske Fordringer vare for den dansk-norske Regering et fornyet Vidnesbyrd om, at despotisk Egoisme ogsaa gav Napoleons Politik paa denne Kant sit Præg. Man holdt sig i danske militære og politiske Kredse i det Hele overtydte om, at hvis Englænderne ikke havde angrebet Danmark, vilde Franskmandene have gjort det, og man fortalte, at Bernadotte, da han hørte om Englændernes Angreb, havde udbrudt til den danske *Chargé d'affaires* i Hamburg, Levetzau: *Je vous félicite; vous voilà saurés* ¹⁾).

Med et saadant Syn paa den franske Politik, hvis Berettigelse Napoleons udgivne Korrespondance senere fuldt har stadfæstet, maatte den dansk-norske Regering se en saare upaalidelig Forbundsfaelle i den franske Kejser. Hvor fristende var det ikke for denne at skyde sig ind under, at Englands Angreb gjorde det nødvendigt, at franske Tropper rykkede ind i Danmark, og saa at give Bernadotte Ordre til hurtig at besætte den jyske Halvø ²⁾? Uden at have nogen Nytte af et saadant Korps, vilde Danmark blot komme til at underholde det, og hvor let kunde ikke dette være Indledningen til Tilintetgjørelsen af Rigets Selvstændighed? Man kjendte godt Napoleons utrolige Mistænksomhed. Det behøvedes blot, at han ikke fandt Forsvaret imod Englænderne energisk nok, strax vilde han have Sigtelser for at spille under Dække med hans Fjender paa rede

¹⁾ Danske Samlinger III, 138 og 123. Rimeligvis er denne Ytring, som tillægges Bernadotte, en Fordrejelse af de S. 273 anførte Ord af ham.

²⁾ Chr. Bernstorff skriver den 31te August til Blome: „*Nous avons dû frémir à l'idée que le gouvernement français sous prétexte de ne plus respecter une neutralité violée par ses ennemis eût envahi Holstein et que nous eussions été écrasés entre deux puissances dont nous aurions eu à nous plaindre également.*“

Haand. Og hvor let kunde han ikke, naar han hørte, at Danmark - Norge havde ladet sig overrumple af den engelske Expedition, heri se et mistænkeligt Træk? Oven i Kjøbet søgte flere engelske Blade ¹⁾ at ndbrede den Mening, at Afsendelsen af Flaaden til Øresund havde fundet Sted efter Aftale med Danmark ²⁾. Christian Bernstorff opfattede det som et lumsk Forsøg paa at vække Frankrigs Mistro imod Danmark. Man vidste godt, at Troppeopstillingen i Holsten havde været Napoleon imod, og at han havde været utilfreds med, at den dansk-norske Regering ikke havde hindret de første engelske Troppetransporters Sejlads igjennem Sundet. Den Mand i den franske Stat, der næst Napoleon selv i Øjeblikket kunde skade Danmark mest, nemlig Bernadotte, viste en meget udpræget Mistillid til dets Politik ³⁾. Da Levetzau meddelte ham, hvad der var blevet svaret Jackson i Kiel, var dette ikke nok i hans Øjne. Danmark, sagde han, havde intet andet Middel til at frelse sig end at slutte Forbund med Frankrig, og hvis det ikke skyndte sig med at udtale sig aabent, vilde det være sandsynligt, at man fra fransk Side traf Forholdsregler imod det. Han vilde ikke høre noget om, at et Brud med England kunde udsætte Danmark for nogen alvorlig Fare ved den Krig, det sandsynligvis da vilde paadrage sig fra svensk Side. „Saa meget desto bedre“, udbrød han, „I vil da kunne vinde Skaane og hele Syd-

¹⁾ Efter hvad en Søofficer Holsten, der nylig var kommet hjem fra England, i Oktober fortalte L. Engelstoft, havde det vakt Forbavselse i England, at de Danske vilde gjøre Modstand, da Publikum var af den Mening, at Toget skete efter Oversenskomst imellem begge Regeringer. (Danske Samlinger III, 163—64). Endog senere fremsattes slige Sigtelser imod den dansk-norske Regering. Hellfried: Forsøg til en politisk Overskuelse af Englands Overfald paa Danmark 1807. (Kjøbenhavn 1808) S. 68.

²⁾ Depesche til Dreyer og Levetzau af 16de August.

³⁾ Herom indeholde Levetzaus Depescher fra Hamburg en Række Meddelelser. Jvfr. Touchard-Lafosse: anf. St. II, 13 ff.

sverige“. Først Budskabet om, at Kronprinsen ved Proklamationen af 16de August havde uigjenkaldelig brudt med England, vakte hans Tilfredshed. „Kronprinsens Beslutning“, udbrød han blandt andet til Levetzau. „frelser Danmark ¹⁾, og jeg forsikrer Eder, at I derved ville vinde Skaane og „*la Gothie*“, thi jeg kan med Vished sige Eder, at vi i denne Vinter ville gjøre en Expedition til Sverige, og at det er ligesaa vigtigt for Frankrig at svække den svenske Konges Magt som at forstærke Danmark, saasnart det har dette til Forbundsfaelle. For at udføre et saadant Forehavende, maa man fremfor Alt sikre Fyen“. Han slog om sig med Udtalelser om, hvad han skulde udrette. „Hvis“, sagde han, „man i dette Øjeblik tilbød mig Millioner eller Udsigten til at jage Englænderne ud af Danmark, vilde jeg ikke et Øjeblik betænke mig paa at vælge det sidste; det er en Hæder, som endnu staar tilbage at vinde for Fransk-mændene, at jage Englænderne bort fra en Ø, hvorover de have gjort sig til Herrer“ ²⁾. Men Bernadottes opmuntrende Ord formaaede ikke at berolige den dansk-norske Regering, der saa, hvor let den kunde komme til at yde store Ofre for at tilfredsstille hans fremtrædende Lyst til at spille en glimrende Rolle i Norden. I Virkeligheden laa Tanken om at angribe Danmark Bernadotte ligesaa nær, og han udviklede i en Skrivelse til Napoleon, hvor let det vilde være at erobre Holsten, hvis Kejseren ønskede det. Selv om de danske Tropper vilde hindre Overgangen over Ejder, og en Del af Englænderne forenede sig med dem, mente han i Løbet af faa Dage at kunne faa Bugt med alle slige Hindringer. Holsten vilde i Forening med

¹⁾ Det er aabenbart denne hans Udtalelse, som er bleven opfattet paa den S. 271 anførte Maade. Den siger dog intet andet, end at Danmark, efter at Englænderne havde gjort deres Tog, kun ved at slutte sig til Frankrig kunde undgaa at blive knust af dette.

²⁾ Depescher fra Hamburg af 17de og 21de August 1807.

Slesvig kunne ernære og udrede Solden til en Hær paa 50,000 Mand i et halvt Aar. Elben vilde aldrig kunne ret lukkes for den engelske Handel, saalænge Holsten beholdt sin Neutralitet ¹⁾. — Han vedblev i det Hele at nære Uvilje og Mistro imod den dansk-norske Regering.

Det var vanskeligt for en lille Magt som Danmark-Norge at manoevrere med en Forbundsfælle som Napoleon, hvis Hjælp i lige Grad var uundværlig og farlig. Paa den ene Side maatte man se at faa ham til at foretage en eller anden Diversion ved Kanalens Kyst, hvorved han kunde indjage England Frygt for dets egen Sikkerhed, man maatte faa ham til at befale sin Broder, Kongen af Holland, at lade en Mængde lavbundede Fartøjer og Kanonbaade gaa langs Kysten op til Ejder, og endelig maatte man opnaa, at et fransk Hjælpekorps holdtes rede ved Holstens Grænse. Men det gjaldt paa den anden Side om, at den dansk-norske Regering selv kunde bestemme Øjeblikket for dette Korpses Indrykning, der ikke burde finde Sted, førend den havde Alt færdigt til at kunne prøve paa ²⁾ at overføre den samlede Styrke til Smaaøerne, og derfra til Sjælland. Dens Anstrængelser vare stedse rettede imod dette dobbelte Maal.

Det var Napoleon selv, der ved en Audiens den 16de August gav Dreyer den første sikre Efterretning om den engelske Flaades Komme til Sundet og truende Holdning her. Han overvældede ham strax paa sin vante heftige Maade med en Række Spørgsmaal, der vare saa meget mere naturlige, som han, trods den Betydning, Danmark var ved at faa for hans Politik, var fuldstændig uvidende om dets Forhold. „Hvad vil Englænderne Eder“! udbrød han, „er de landede? Kan de

¹⁾ Touchard-Lafosse anf. St. II, 16—17. Uheldigvis angives ikke Dato for dette Brev, men Hentydningen til Englænderne viser, at det er skrevet efter deres Komme.

²⁾ Depescher til Paris af 10de, 26de og 29de August.

gjøre sig til Herrer over Kjøbenhavn og Sjælland? Hvor stor er denne Øs Befolkning? Hvor stærk er Kjøbenhavns Garnison? Hvor er Eders Armé, hvor er Kronprinsen? Har I Tropper nok paa Sjælland til at kunne afslaa en Landgang? Hvor lang Tid behøver I for at lade Eders Hær naa derhen? I vil da i ethvert Tilfælde have Tropper nok i Kjøbenhavn og paa Sjælland til at kunne forsvare Eders Hovedstad og Eders Flaade imod 12—15000 Englændere. Har I andre Øer end Sjælland, som Englænderne kan erobre fra Eder?“

Et Spørgsmaal som dette sidste er et klart Vidnesbyrd om, hvorlidt Napoleon indtil dette Øjeblik havde brudt sig om at undersøge Danmarks Kort. Nu derimod vakte Forholdene paa denne Kant hans Uro, thi han saa, hvad Englænderne vilde. Da Dreyer udtalte, at det fredelige Forhold imellem England og Danmark gjorde et Angreb af den førstnævnte Magt uforklarligt, udbrød han: „Hvad andet Maal kunne de have, da de dog paa den Tid, da Flaaden afsejlede, vidste, at Frankrig havde sluttet Fred med Rusland og Preussen, og de altsaa kunde se det Unyttige i at prøve noget nyt Skridt til Fordel for Fastlandet.“ Man maatte, vedblev han, vente sig enhver Troløshed fra deres Side, og han saa ikke, at Expeditionen kunde have andet Øjemed end at erobre Kjøbenhavn, tage Flaaden og besætte Sjælland. Naturligvis udtalte han sin levende Beklagelse over, at Kronprinsen og Hæren var fraværende i et saa vigtigt Øjeblik ¹⁾.

Der er ikke Grund til at tro, at han hidtil havde gjort sig høje Forestillinger om den dansk-norske Regerings Lyst til at slutte sig til ham imod England. Den Mistro, han snarest synes at have næret imod den, kunde kun stærkt have faaet Næring i de sidste Dage, saafremt ellers Talleyrand havde givet ham et tro Referat af Dreyers djærve Udtalelser i Anledning af Opfordrin-

¹⁾ Depesche fra Paris af 17de August.

gen til at bryde med England. Men inden han havde kunnet faa noget officielt Svar fra Danmark-Norge herpaa, kom Efterretningen om Englændernes Expedition til Sundet, og Dagen efter hin Samtale ved Audiensen kunde Dreyer i Henhold til en Depesche fra Bernstorff af 10de August forsikre, at Englands Fordring vilde blive afvist, at Danmark-Norge var bestemt paa af al Magt at væge sig imod Englænderne, hvis de vilde bruge Vold, og at det i saa Fald vilde gjøre fælles Sag med Frankrig. Den franske Udenrigsminister, Champagny, gav i Følge Kejsereus Befaling og med selve de Ord, denne havde paalagt ham, Dreyer en Forsikring om, at der, som en Følge af hans Meddelelse, var sendt Bernadotte Ordre til at yde Danmark al mulig militær Hjælp ¹⁾. Denne Ordre afgik i Virkeligheden samme Dag, men i en Form, der viser, at Napoleon endnu ikke var klar paa Forholdet til Danmark-Norge. Han skrev nemlig til sin Generalstabschef Berthier ²⁾: „Min Cousin! Send en extraordinær Kurér til Hamburg for at lade Marechal Bernadotte vide, at han maa holde sig rede til med hele sit Korps af spanske og hollandske Tropper at marschere enten til Hjælp for Danmark eller imod denne Magt efter den Gang, som Sagerne tage paa denne Kant. Skriv til ham, at han under alle Omstændigheder skal tilbyde Kronprinsen al den Hjælp, han behøver for at kunne modstaa Englands uretfærdige Angreb“.

Napoleons Mistro maatte tabe sig, da han fik Efterretning om den kongelige Proklamation af 16de August, der kun kunde opfattes som en Krigserklæring imod England. Han sagde nu trøstende til Dreyer: „Frygt ikke, I vil komme godt ud af disse Vanskeligheder, forudsat, at I kan holde Stand i nogen Tid“. Hvormeget

¹⁾ Depesche fra Paris af 19de August, hvormed kan sammenholdes Napoleons skriftlige Ordre til Champagny af 17de August i Correspondance de Napoléon I^r XV, S. 504.

²⁾ Correspondance de Napoléon I^r XV, 504—505.

Napoleon end vilde have foretrukket selv at faa Raadighed over Danmark-Norges Flaade, var det dog fordelagtigere for ham, at Englænderne ved deres Angreb tvang det til at bryde med dem, end om hans Opfordringer havde ført til, at det havde sluttet sig til hans Fjende¹⁾. Dette var saa indlysende, at Nogle endog faldt paa, at Rænker fra hans egen Side kunde have virket til at fremkalde den engelske Expedition²⁾. I ethvert Tilfælde saa han let, at han nu vilde kunne faa Danmark-Norge til at slutte sig til ham. Men han havde tillige Indtrykket af, at den dansk-norske Regering kun var lidet ivrig efter at faa franske Tropper ind i Landet. Da Bernadotte i Slutningen af August sendte Generallieutenant Gérard til Kronprinsen i Kiel for at meddele denne, at han raadede over 20—25000 Mand, og for at lade udtale sit Ønske om at faa at vide, hvorvidt man vilde modtage denne Hjælp, fik han et undvigende Svar fra Kronprinsen (27de August). „Jeg haaber“, hed det i dette, „at det Øjeblik, som jeg bør oppebie for at kræve den franske Regerings virksomme Hjælp til de Skridt, hvorved vi agte at kaste den uretfærdige Fjende tilbage, ikke er langt borte, og jeg gjør Alt, hvad der staar i min Magt, for at fremskynde det“³⁾. I Samklang hermed gjorde Dreyer, hvad han kunde, for at forebygge en Indmarsch af det Bernadotteske Korps.

Dette var ingenlunde efter Napoleons Hoved. Gjennagne Gange udtalte Champagny, hvor forbavsende Kej-

1) Jvfr. Øst: Archiv for Psychologie, Historie, Literatur og Kunst (Kjøbenhavn 1825) III S. 323, Napoleons Ord: Da jeg hørte om Englændernes Tog, sagde jeg, at det glædede mig, fordi det uigienkaldelig maatte bringe England i Tvist med de nordiske Magter.

2) I. Storm Munch: Saga (Christiania 1819) II, 238 og 244.

3) Bernadottes Skrivelse findes hos Ræder anf. St. II, 162. Svaret, der er affattet af Christian Bernstorff, findes i Udenrigsministeriets Arkiv.

seren fandt det, at Danmark ikke fremsatte noget bestemt Ønske om Hjælp og ikke udtalte sig tydelig om sin politiske Stilling. Da Dreyer i Følge Befaling hjemme fra fremhævede (omtrent den 16de September), hvor vigtigt det var for Danmark, at Frankrig ikke sluttede nogen Fred med England, uden at denne kom til at omfatte Danmark, ytrede Champagny endog i en temmelig barsk Tone: „Det er besynderligt, at I taler til mig om Eders Tillid til Frankrig, om Eders Haab. at det vil hjælpe Eder, og om Eders Ønske, at Kejseren vil varetage Danmarks Tarv, naar han slutter Fred med England. I har jo endnu ikke gjort ham nogen formelig Meddelelse om, hvad I trænger til, eller om den Hjælp. I ønsker, uagtet I véd, at han er fuldkommen rede til at tjene Eder og fremme Eders Interesser. I vil handle paa egen Haand, og dog forlanger I, at han skal tage sig af Eder, naar han slutter Fred med England, uden at I foreslaar ham nogen Alliance eller Forbindelse, der svarer til Eders Stilling“. Champagny slog ogsaa paa, at det var forunderligt, at Kronprinsen ikke havde udtalt sine Ønsker om Hjælp i et Brev til Kejseren¹⁾.

Det var klart, at den dansk-norske Regering maatte bestemt nærme sig Frankrig, hvis den vilde have Hjælp fra det, og skjønt Dreyer havde et ligesaa aabent Øje som Regeringen for, at en Tilslutning til Napoleon havde store Skyggesider, advarede han imod paa ny at vække Kejsereus Mistro. Da han altfor godt kjendte „denne store og altformaaende Herskers voldsomme, vredagtige og hævnlystne Karakter“²⁾, havde han allerede, inden Champagny havde fremført sin nylig omtalte stærke Ytring, foreslaaet, at Kronprinsen i et personligt

¹⁾ Depescher fra Paris af 31te August, 1ste og 16de September.

²⁾ „*Connaissant bien particulièrement le caractère violent, rancuneux et vindicatif de ce grand et tout puissant souverain*“ (Depesche af 1ste September).

Brev til Kejseren skulde udtale sig om sine politiske og militære Planer i Øjeblikket ¹⁾.

Men, hvor egennyttig Napoleons Politik end var i hele denne Sag, kan man ikke sige, at han undlod at tage Hensyn til den dansk-norske Regerings Ønsker ²⁾. Han har aabenbart i Modsætning til Englændernes Færd villet optræde som den velvillige og hensynsfulde, og han har vistnok følt, at han, ved at vise Voldsomhed efter deres Forbillede, blot vilde give dem et Paaskud til at erklære deres Fordringer til Danmark for nødvendiggjorte ved hans Politik. Derfor paanødte han ikke den dansk-norske Regering det Bernadotteske Korpses Hjælp ved at give dette Befaling til at marschere ind i Holsten, og han svarede med Velvilje paa dens Ønsker om militær Haandsrækning i forskjellige Henseender. Han lod give Tilsagn om, at der vilde ske alle mulige Demonstrationer imod England for at tvinge det til at dele sin Styrke. Marineministeren betroede Dreyer (14de Sept.), at man tænkte paa at prøve en Landgang i England, og at han samme Dags Aften skulde rejse til Boulogne og Dunkerque for at fremskynde Rustninger, som vare i Gang der ligesom ogsaa i Vliessingen. Da Dreyer svarede Ja paa hans Spørgsmaal, om han troede, at der kunde gjøres Englænderne Modstand i nogen Tid ved Kjøbenhavn, udbrød Ministeren: „I saa Fald kan I være rolige for, at vi ufortøvet skulle aflægge et Besøg i England og befri Eder for Eders Fjende“. Champagny erklærede Dreyer (10de eller 11te September), at han for et Øjeblik siden havde sendt en Officer til Haag for at fremskynde den Udrustning af fladbundede Fartøjer, som Danmark ønskede, og selve Kongen af Holland gav

¹⁾ Depesche af 1ste September.

²⁾ Det hedder derfor karakteristisk nok hos Touchard-Lafosse anf. St. S. 16. „*L'empereur montra dans cette circonstance une indécision inaccoutumée*“. Bernadottes Hu stod blot til at rykke ind i Danmark.

Forsikringer, der svarede hertil. At dette ikke var Mundsvejr, viser Napoleons Brev af 14de September til Kong Louis, hvorved han opfordrede eller, hvad der var det samme, befalede ham at sende nogle Divisioner Kanonchalupper til Danmark. „Det kan ikke nytte“, skriver han, „at vente, indtil de alle kunne blive samlede. Lad de ti første afgaa, og underret ved en af Eders Officerer Kronprinsen om deres Afgang“¹⁾. Bernadotte, hed det endelig, havde faaet Ordre til at holde sig rede, naar Kronprinsen ønskede hans Indrykning, og maatte ikke marschere, med mindre et saadant Ønske udtaltes²⁾. Ogsaa havde Napoleon sendt Kurérer med Breve, for at de danske Skibe i forskjellige italienske og spanske Havne kunde blive i Tide advarede om at vogte sig for engelske Krydsere, og han skyndte sig med at opmuntre Rusland til at støtte Danmark. „Jeg længes med Utaalmodighed“, skrev han (26de August) til Kejser Alexander, „efter at høre, hvad Deres Majestæt tænker at gjøre for at hjælpe Danmark og tvinge Kongen af Sverige til at gjøre fælles Sag med det. saaledes som hans eget sande Tarv. Østersøens Uafhængighed, gjør det til Pligt for ham“³⁾. Samme Dag sendte han sin Ambassadeur i Petersborg, General Savary, Ordre til at paavirke Kejseren i den Retning. idet han skrev: „Det er min Mening, at Rusland maa lade en Hær rykke imod Sverige for at tvinge det til at gjøre fælles Sag med Danmark. Kejseren behøver kun at lade mig vide, hvad han ønsker med Hensyn hertil, og jeg skal gjøre, hvad der er nødvendigt; jeg har en ret anselig Hær i Ham-

1) Correspondance de Napoléon 1^r XVI, 28.

2) Depescher fra Dreyer af 11te, 14de og 7de September 1807. vfr. hermed Napoleons Ordre til Marineministeren af 13de September i Correspondance de Napoléon 1^r XVI, S. 24—25.

3) Et Brev, han skrev to Dage senere til Alexander, da han havde hørt, at Kjøbenhavn blev formelig belejret, gaar i samme Retning, men er næppe bleven afsendt.

burg“¹⁾. Han talte tillige her om at tvinge Østerrig til at træde op imod England.

Napoleon havde flere Gange havt udmærkede Officerer ansatte som Gesandter i Kjøbenhavn. Macdonald havde været der i 1801 og Victor i 1806. De behøvede kun at gjøre en Spadseretour paa Volden for at vide, hvor slet en Fæstning Kjøbenhavn var. Men hvis de, som man maa antage, have indsendt Beretninger derom, har Napoleon ikke lagt ringeste Mærke dertil. I det mindste vidste han for Øjeblikket meget lidt om Kjøbenhavns Modstandskraft. Med almindelig fransk Uvidenhed dannede han sig ogsaa Forestillinger om den danske Vinters Strængthed, der langtfra svarede til Virkeligheden. Da han den 29de August gav Champagny Ordre til at forsikre Dreyer, at, saasnart Danmark lod ham kjende sin politiske og militære Stilling, vilde han yde det al den Hjælp, hvortil det trængte, udtalte han tillige Haabet om, at Kjøbenhavn vilde holde sig i nogen Tid. „En stærkt befolket og befæstet Stad“, skrev han, „vil ikke blive taget i Løbet af to Maaneder, og Isen vil give Midler til at komme den til Hjælp“²⁾. Altsaa senest ved Slutningen af Oktober skulde efter Napoleons Mening Belterne være saaledes tillagte, at en Hær kunde marschere over dem! Der er med Føje blevet bemærket, at det havde været heldigt, om han 5 Aar senere havde beregnet den russiske Vinter efter den Maalestok, han nu lagde for den danske³⁾. Moniteur skildrede i denne Tid jævnlig Stemninger og Tilstande i Danmark med rosenrøde Farver, og udtalte endog (14de September): „Alt tyder paa, at Englænderne ville faa en endnu blodigere Tug-

¹⁾ Correspondance de Napoléon I^r XV, 553.

²⁾ Correspondance de Napoléon I^r XV, 559.

³⁾ I. Forchhammer: Napoleon I's Forhold til Norden og særlig til Danmark (Steenstrup: Dansk Maanedsskrift. 1867, 2det Bind, S. 23).

telse end den, de fik ved Konstantinopel“. Dette Sprog kunde være en Følge af den vante Lyst til at haane Englænderne, uden at den franske Regering behøvede at tro paa Sandheden deraf. Men forbavsende er det at se Napoleon samme Dag (14de September) skrive til sin Broder, Kong Joseph i Neapel: „Den engelske Landhær udenfor Kjøbenhavn er blokeret imellem Fæstningen og et dansk Troppekorps. der er Herre over det aabne Land paa Øen Sjælland. Den 28de August. Datoen for de sidste Efterretninger fra Kjøbenhavn. saa det ud til, at deres Sager stode slet, og man havde Haab om, at det vilde gaa dem galt, og at de vilde blive nødte til at indskibe sig igjen“¹⁾.

Den dansk-norske Regering gjorde sig mindre lyse Forhaabninger, hvormeget end Christian Bernstorff i sine Depescher fremhævede den udmærkede Stemning hos de Belejrede og Befolkningen i det Hele, hvilken ganske svarede til den, man havde set i 1801. Regeringen havde navnlig kun ringe Forventninger om, at de Landeværnstropper, som Kronprinsen havde befalet Generalerne Castenskjold og Oxholm at samle i Sydsjælland, skulde kunne udrette Noget af Betydning²⁾. Det var altfor bekjendt, hvor slet disse Troppers Udrustning og Disciplin var. Men Regeringen delte for saa vidt Napoleons overdrevne Forestillinger om Kjøbenhavns Modstandsevne, som den aabenbart har troet, at Staden kunde forsvare sig længere, end den gjorde.

Begivenhederne paa Sjælland havde udviklet sig med en Hurtighed, der spottede alle Beregninger³⁾. Den 16de August om Morgenen Kl. 4—5 begyndte Englæn-

¹⁾ Correspondance de Napoléon I^r XVI, S. 27.

²⁾ Dette fremgaar tydelig af flere af Bernstorffs Depescher fra denne Tid.

³⁾ Ligesaa lidt som ved Slaget den 2den April 1801 gaar jeg her ind paa de militære Enkeltheder, da jeg ikke har Lyst til at gjentage, hvad der allerede er fyldig fremstillet andensteds. Kun nogle faa Hovedtræk medtages. Forøvrigt henviser jeg

derne deres Landgang ved Vedbæk, som de fuldbragte, uhindrede af den svage kjøbenhavnske Garnison. Nogle Dage senere (21de August) landede Fodfolket af det Korps, der havde været ført til Rügen, men var kaldt tilbage derfra, Syd for Kjøbenhavn ved den nordlige Del af Kjøgebugt, medens det Kavalleri og Artilleri, der hørte dertil, blev landsat paa Strækningen imellem Skovshoved og det nordre Kalkbrænderi. Hæren udgjorde i alt 31,000 Mand, foruden 5,000 Matroser, der tillige kunde benyttes i Land, og den stod under General-lieutenant Catharts Kommando, ligesom Flaaden under Lord Gambiers. Disse tvende Overbefalingsmænd udstedte samme Dag, Landgangen fandt Sted, en Proklamation til Sjællands Befolkning, hvilken, efter først at have været affattet paa Engelsk og Tysk, derefter var bleven oversat af en Svensker paa slet Dansk. Den indeholdt naturligtvis en Række Fræser om, at Englænderne ikke kom som Fjender, men til eget Forsvar, og om, at hvis Frankrigs Rænker gjorde Sjællænderne døve for Fornuftens og Venskabets Stemme, maatte det udgydte Blod og alle Rædsler komme over deres egne og deres grusomme Raadgiveres Hoveder. Men tillige udtalte den, at Ejendommen vilde blive respekteret og alle Levnetsmidler betalte. — Englænderne gik frem med Dygtighed og Energi. Den danske Overkommando derimod frygtede for at ofre for meget af den svage Styrke, der lod sig bruge i aaben Mark, og den gik derfor ikke Fjenden imøde med Kraft, inden han havde sat sig fast i Stadens nærmeste Omegn. Kronprinsen havde i sin Instrux til Peymann forbudt denne at være „Agressor“, og da Joachim Bernstorff meddelte Peymann, at Jackson havde forlangt sine Passer, og at han nu troede, at

til Hovedskriftet: Ræders tidt citerede Værk, H. I. Blom: Krigstildragelserne i Sjælland (Kjøbenhavn 1845) samt Thorsøe: Den danske Stats politiske Historie 1800—1814.

et Brud med England var at vente, havde han, i Overensstemmelse med hin Instrux fra Kronprinsen, udtalt Ønsket om, at „man fra dansk Side ej maatte gjøre det første Skud“. Peymann gav derfor det Korps, han den 16de August sendte ud for at rekognoscere ved Fjendens Landgang, Ordre til „ikke at skyde eller angribe først og vogte sig for at blive afskaaret.“ Det er en Ordre, der paa en uhyggelig Maade minder om den, som den hannoveranske Regering gav sine Tropper ved Fransk-mændenes Indmarsch i Hannover i Aaret 1803 ¹⁾. Undlod Peymann end ikke senere at gjøre Udfald imod Fjenden og at udsætte sig selv saaledes, at han blev saaret, vare disse Modangreb dog ikke gennemførte med en saadan Kraft, at de kunde hindre Englændernes Belejningsarbejder. Til Søs formaaede den af mindre Fartøjer bestaaende Sødefension i en Række Fægtninger at yde en jævnbyrdig Modstand imod de Brigger, Bombardérfartøjer og Kanonbaade, som Fjenden brugte paa denne Kant; men det var til Lands, at Afgjørelsen fandt Sted. Den 29de August sprængte Arthur Wellesley, den senere Lord Wellington, der her aabnede sin navnkundige Feltherrebane i Europa, Castenskjolds og Oxholms Landeværnstropper ved Kjøge. Efter at Cathcart allerede den 20de August forjæves havde opfordret Peymann til at opgive Modstanden, fornyede han i Forening med Gambier denne Opfordring den 1ste September. De erklærede, at hvis Peymann indvilligede i at udlevere Flaaden, skulde den blive taget i Forvaring som et Depositum for at blive givet Danmark tilbage, saa snart de almindelige Fredspræliminærer havde hævet den Nødvendighed, som fremkaldte denne Fordring. Blev dette Tilbud forkastet, kunde det ikke tiere fornyes. — Da Peymann svarede, at det eneste, han kunde gjøre, var at tilskrive Kronprinsen for at erfare hans endelige Vilje, afsloge de engelske Overbefalingsmænd den næste

¹⁾ Se om den Side 25.

Dag dette, men gjentog endnu en Gang Tilbudet fra den foregaaende Dag. Peymanns Svar var, at han vilde forsvare Kjøbenhavn til det yderste.

I et Brev, Peymann i Begyndelsen af Belejringen tilsendte Kronprinsen, havde han udtalt, at denne kunde være forvissat om, at Kjøbenhavn aldrig under hans Kommando skulde falde i Fjendens Hænder undtagen ved Storm. Rimeligvis havde han ventet, at Englænderne vilde gaa frem paa almindelig Maade med at aabne Løbegrave og skyde Bresche. Men om Aftenen den 2den September begyndte Englænderne det bekjendte frygtelige Bombardement. Efter at dette havde varet til Morgen, blev det fornyet den 3dje om Eftermiddagen Kl. 6, fortsattes voldsomt til Fredag Morgen den 4de imellem Kl. 7 og 8, og svagt til om Eftermiddagen Kl. 4. Efter tre Timers Afbrydelse blev det gjenoptaget med større Voldsomhed end nogensinde tidligere og vedligeholdtes uden ringeste Standsning indtil den 5te September Kl. 12—1, hvorefter der kun kastedes enkelte Bomber. Henimod Aften standsedes Ødelæggesværket. Ligeoverfor en Angrebsmaade, hvorved efterhaanden hele Kjøbenhavn kunde ødelægges, uden at Englænderne satte en Mand i Vove, var en Fortsættelse af Forsvaret umulig. De 14,000 Bomber og Raketter, der vare indkastede i Byen, havde allerede ødelagt foruden Frue Kirke mere end 300 Gaarde og Huse og beskadiget langt flere. Imellem 2,500 og 3,000 af Byens Befolkning vare dræbte eller lemlæstede derved, og omtrent 530 Mand af Besætningen vare faldne eller saarede under Belejringen. Det kom derfor efter en Forhandling, hvortil et Forslag af Peymann om en Vaabenstilstand gav Anledning, til en Kapitulation den 7de September. Hovedpunkterne i denne vare, at „Krigsskibene samt Krigsfartøjerne af enhver Benævnelse, tiligemed alle Hans danske Majestæts tilhørende Skibsager og alt Søinventarium“ skulde overgives til Englænderne, ikke som Depositum, men som Bytte. Inden 6

Uger efter Kapitulationen skulde Englænderne indskibe sig fra Øen Sjælland. Alle Fjendtligheder skulde op-høre paa denne Ø.

VII.

Den engelske Regerings moralske og politiske Ansvar.

Sjælden har en Expedition med mindre Tab gjort et mere kolossalt Bytte end det. Englænderne førte med sig. Lykken havde paa det fuldstændigste tilsmilet Foretagendet. Men den Glæde, som Budskabet om de vundne Fordele vakte i England, var blandet med Stemninger af en anden Natur. Det var, skrev Rist fra London derom, som om Englænderne saa en Skam i denne barbariske Triumf, hvortil der ingen Hæder knyttede sig; man undlod at illuminere Husene i London, mange anklagede Ministeriet for ved en blind og forbrydersk Politik at have voldt Uskyldiges Ulykke, og Folk, der kom fra Provinserne, fortalte, at dette var den almindelige Opfattelse rundt omkring i England¹⁾. I disse Rists Ord var der vistnok en Del Overdrivelse; men de vare Sandheden nærmere, end naar de engelske Ministre i Parlamentet vilde give det Udseende af, at hele Folket med Undtagelse af et lille Oppositionskoteri godkjendte deres Færd²⁾. Allerede dengang de første store Flaadeudrustninger fandt Sted, havde Forestillingen om, at de tilsigtede et uretfærdigt Overfald paa Danmark, bragt

¹⁾ Depesche fra London af 25de September.

²⁾ Endog i Kredse, der hørte til den engelske Administration, fældedes der strænge Domme over Toget. En Major Macdonald klager saaledes i en Indberetning til Lord Cathcart

dem til at staa i et saa uhyggeligt Lys, at de to Admiraler, hvem Kommandoen først blev tilbudt, afsloge at modtage den, og at den derpaa maatte paanødes Gambier¹). Ligesom Oppositionsbladene dengang havde i stærke Ord brudt Staven over en saadan Plan — hvis den virkelig var paatænkt —, saaledes førte de et endnu langt heftigere Sprog, da det viste sig, at Planen var bleven til Virkelighed og havde medført Jammer og Ulykker over et Folk, der kun ønskede at staa i Venskabsforhold med England. Jo mere de saa det engelske Publikum nære alvorlig Tvivl, om Toget til Kjøbenhavn lod sig moralsk forsvare, desto videre gik de i at rette voldsomme Udfald imod Ministeriet for dets Færd imod Danmark. „Naar man“, hedder det i et af dem, „paa Børsen, Lloyds Kaffehus eller i londonske Selskaber vil tale om en Fornærmelse imod Delikatessen, om en Troløshed, kort om en skjændig Handling, saa siger man almindelig: Det er æreløst som Toget til Kjøbenhavn“²).

Rundt omkring i Europa maatte Følelsen af de Ulykker, Napoleons Sejre og Herredømme havde fremkaldt, være saa stærk, at man ikke skulde vente, at der kunde være Plads tilovers for nogen Deltagelse for Danmark. Enhver var optaget af Tanken om, hvad hans eget Land havde lidt. Man kan derfor ikke undre sig over, at Barthold Georg Niebuhr, der i Aaret 1806 havde forladt den dansk-norske Statstjeneste for at blive preussisk Embedsmand, under sit Ophold i Memel paa denne Tid

over, at det danske Bytte var blevet vurderet altfor lavt og siger: „*it is notorious that a very strong prejudice existed at Portsmouth in particular against the political object of the expedition*“. (Correspondence of Viscount Castlereagh VI, S. 204).

¹) Garde anf. St. S. 416.

²) Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn for 26de December 1807, jvfr. samme Blad for 2den Januar 1808.

fandt Preusserne sløve med Hensyn til Danmarks Ulykker. Kort efter at han havde faaet Budskabet om Kjøbenhavns Bombardement, skrev han, der endnu følte sig som Dansk, dybt bedrøvet: „Ogsaa det lyse Punkt, at jeg kunde tænke mig mit Fædreland uskadt, er udslettet, og jeg raver i Mørke . . . Vi have taget Del i Preussens Skjæbne, ganske som om vi vare Indfødte; men min Smerte over Danmark vækker ikke Gjenklang hos Nogen her. Det gjør mig igjen fra min Side fremmed, og det har ødelagt flere Forhold for mig“ ¹⁾. Saaledes er det sandsynligvis gaaet mange Steder, og man tør ikke helt bestride Sandheden af den dalevende østerrigske Forfatter Hormayers Ord, naar han har sagt, at det var „*ein erkauftes, erschrockenes oder stumpfsinniges Geschrei*“, der hævedes i de forskjellige Landes Blade i Anledning af Kjøbenhavns Bombardement ²⁾. Men om Folk i andre Lande end næppe have skjænket Danmarks Ulykker mange Tanker, blev det dog en almindelig Opfattelse, at det engelske Tog, som „*Politisches Journal*“ træffende kaldte „en Krig med en fredelig Bys Slukningsanstalter“, var en politisk Forbrydelse. Napoleon undlod ikke af al Magt, dels at opmuntre denne Stemning, dels at drage Fordel af den. Naar havde vel hans i det Uendelige gjentagne Deklamationer om Englændernes afskyelige Politik havt saadanne Kjendsgjerninger at paaberaabe sig? Ligesom han slap sine Bladskrivere løs paa at hudflette Englænderne, saaledes vilde han give det Udseende af, at disses Angreb paa Danmark vakte Lyst hos Portugiserne til at forene sig med Frankrig. En saakaldet Korrespondanceartikel fra Lissabon i *Moniteur* for 25de Oktober indeholdt følgende Ord: „Hvis vi gjøre fælles Sag med Fastlandet, vil

¹⁾ Lebensnachrichten über B. G. Niebuhr I, 330.

²⁾ Hormayer: Geschichte unserer Zeit (Wien 1819) III, 111.

det være en retfærdig Sag, vi kæmpe for. Den Kræn-
kelse, der er tilføjet alle Souveræner ved det skjændige
Tog til Kjøbenhavn, vil retfærdiggjøre vor Krig
Forbandelse over England! Det er Skyld i vore, i
Danmarks og Tysklands Ulykker Had imod Eng-
land, det er den almindelige Følelse, i hvilken den nær-
værende Slægt opdrages“.

Den engelske Regering saa sig under disse Forhold
nødt til den 25de September 1807 at udstede en Dekla-
ration, der skulde retfærdiggjøre Toget ¹⁾. En ven-
skabelig Overenskomst med det danske Hof, hed det
her, havde været Hans storbrittanniske Majestæts højeste
Ønske og Bestræbelse. Hvor haardt han end beklagede
at have maattet tage sin Tilflugt til fjendtlige Hand-
linger, saa mente han dog, at en Retfærdiggjørelse af
hans Færd vilde findes i den bydende Pligt, der er den
første blandt alle en Souveræns Forpligtelser, den at
sørge, medens det er Tid, for sit Folks umiddelbare
Sikkerhed. Han havde, hed det videre, faaet den mest
bestemte Underretning om Napoleons „Beslutning med
væbnet Magt at ville besætte Holsten for at udelukke
Storbrittannien fra alle dets vante Veje til Samfærsel med
Fastlandet, for at formaa eller tvinge det danske Hof
til at lukke Sundet for den brittiske Handel og Skibs-
fart, og for selv at bruge den danske Sømagt til et
Overfald paa Storbrittannien og Irland“. Hvor for-
visset han end havde været om Sandheden af denne
Efterretning, havde han dog holdt sig tilbage, saalænge
der kunde tvivles om, at Faren var overhængende, eller
der gaves Haab om en virkelig Modanstrængelse i Dan-
marks Hjælpemidler eller dets Forholdsregler. Men
Hans Majestæt maatte mindes, at, „da det danske Hof
imod Slutningen af forrige Krig indlod sig i et fjendtligt

¹⁾ Den findes paa Engelsk hos Hansard anf. St. X, 115—118,
paa Dansk hos Ræder anf. St. I, 507 ff.

Forbund imod Storbritannien“, havde det retfærdiggjort dette Skridt ved at „erklære sig ude af Stand til at modstaa Virkningen af fremmed Indflydelse og Trusler af en mægtig Nabostat“. Det lod sig da ikke vente, at det nu skulde have modstaaet Frankrigs Bud, og Faren var ikke mindre overhængende end vis; thi „var Holsten først blevet besat, saa var Øen Sjælland ogsaa i Frankrigs Vold, og Danmarks Marine stod til dets Raadighed“. England vilde kun en kort Tid kunne have hindret det, thi Aarstiden vilde snart have nødt de engelske Flaader til at forlade de danske Farvande. Hans Majestæt havde ogsaa, da han forlangte den Sikkerhed, han var nødt til at fordre, nemlig en midlertidig Besiddelse af den danske Flaade, ledsaget dette sit Forlangende med at tilbyde ethvert Vilkaar, hvorved det danske Hofs Interesser og Følelser kunde forliges med Storbritanniens Tarv. Saafremt Danmark virkelig var forberedt paa at modstaa Frankrigs Fordringer og hævde sin egen Uafhængighed, tilbød Hans Majestæt sin Medvirkning til dets Forsvar, nemlig baade Hjælp med Skibe, Soldater og Penge, at ville garantere det dets Landomraade i Europa og at ville sikre og udvide dets Kolonier. — Hans Majestæt var endnu rede til at tilbyde en venskabelig Overenskomst.

Som det var at vente. vakte dette Aktstykke, der var saare langt fra at indeholde nogen virkelig Retfærdiggjørelse, en levende Kritik, idet ikke blot franske og danske Penne¹⁾ spidsedes i den Anledning, men ogsaa den engelske Oppositionspresse kastede sig over det. Navnlig vakte en skarp Parodi, der kaldtes „Røveren Johnstones Afskedstale paa Retterstedet“, og en Kritik, der blev

¹⁾ Den mest gennemførte Kritik indeholdes i det af Legationsraad I. D. T. Manthey forfattede Skrift: *Ist es England gelungen, seinen Raubzug gegen Dänemark zu rechtfertigen?* (Kiel 1807; oversat paa Dansk af Fr. Höegh-Guldberg).

givet i „Flovers political Review“¹⁾ dengang en vis Opsigt. Det engelske Ministerium blev endelig haardt angrebet i selve Parlamentet.

Dette havde været samlet paa den Tid, da Expeditionen imod Kjøbenhavn udrustedes og fandt Sted. Der førtes i de Dage en alvorlig Forhandling om Englands Stilling, idet Ministeriet krævede en Førogelse af Rigets Styrke til Lands, for at kunne møde mulige Farer. Flere Talere hentydede til det Tog, som netop nu var i Gang, og uagtet det ikke kom til nogen Forhandling derom, slog et af Oppositionens Medlemmer, Mr. Whitbread, paa, at det kunde have til Følge, at England fik en ny Magt til Fjende. Men det Ønske, Oppositionen havde, at Parlamentet skulde forblive samlet under de daværende Forhold, mødte Modstand hos Regeringen, der prorogerede Parlamentet allerede den 14de August.

Efter det Sprog at dømme, som Oppositionsbladene førte, lod det sig forudse, at det vilde komme til en skarp Kamp i Parlamentet, da dette traadte sammen igjen paa ny i Begyndelsen af Aaret 1808. Oppositionen greb ogsaa den ene Lejlighed efter den anden til at komme Regeringen tillivs i denne Sag, uagtet det strax viste sig, at et kompakt Flertal baade i Overhus og Underhus stod paa Ministrenes Side.

Ingen Dansk vil kunne gennemgaa disse vidtløftige Forhandlinger, saaledes som de findes i den store Hansardske Samling af det engelske Parlaments Debatter, uden at blive varm ved at se den Styrke og det Talent, hvormed Oppositionen forsvarede Danmark-Norges Politik, paaviste det Skammelige i det Overfald, for hvilket det var blevet Maalet, og gjorde gjældende, at England ikke burde opfatte den røvede Flaade som et

¹⁾ Et Uddrag heraf findes, oversat af Rahbek, i Skrifter i Anledning af det engelske Overfald imod Danmark. Første Samling. (Kjøbenhavn 1808).

Bytte, men som et Depositum. Det er muligt, eller snarere rimeligt, at Partimodsætningen imellem Whiggerne og Toryerne har skærpet Oppositionens Blik for det Umoralske i Regeringens Færd; men man har ikke Ret til at nægte, at sædelig Harme ogsaa har havt sin Del i Angrebene paa Canning og hans Embedsbrødre. Ogsaa for saavidt frembyde Forhandlingerne Interesse, som de bleve førte fra begge Sider med stor Dygtighed. Paa Oppositionens Side optraadte Mænd som Lord Grenville, Earl Grey (tidligere Lord Howick), Earl St. Vincent, Lord Hutchinson, George Ponsonby, William Windham, Sheridan, Whitbread o. a. Lord Grenville var som Udenrigsminister i det Pittske Ministerium i Aaret 1800 og Begyndelsen af 1801 optraadt med Bitterhed imod Danmark-Norge, og Earl Grey havde aabnet den hidsige Forhandling imod det, hvortil den engelske „*Order in council*“ af 7de Jan. 1807 havde givet Anledning. Nu forsvarerede de begge med Styrke den danske Politik og hentede netop fra deres eget Forhold til Danmark-Norge Vaaben imod Ministeriet. Af dette optraadte Lord Hawkesbury og Lordkansleren Lord Eldon i Overhuset, Canning, Castlereagh og Perceval i Underhuset. Ivrig Støtte fandt de i Mænd som Earl Galloway, Marquis Wellesley, Lord Aberdeen, Lord Gower og den unge Lord Palmerston. Skal man iblandt de mange fortrinlige Taler, der fra begge Sider bleve holdte, fremhæve enkelte som de vigtigste, maa man nævne den, hvormed George Ponsonby (3dje Februar) begrundede et Forslag om en Adresse til Kongen, for at Parlamentet kunde blive kjendt med de Indberetninger, som den engelske Gesandt havde indsendt fra Kjøbenhavn om Danmarks Søudrustninger i det sidste Aar, og paa den modsatte Side den Tale, hvormed Canning bekæmpede dette Forslag. Ponsonbys Indlæg udmærkede sig ved Klarhed og Styrke i Bevisførelsen. Cannings Tale var pørfid og indeholdt de frækkeste Usandheder, saaledes som vi senere skulle

komme tilbage til, men var udarbejdet med stort Talent og gjorde aabenbart en overordentlig Virkning¹⁾.

Vi kunne kun fremhæve nogle af de vigtigste Grunde, hvorpaa de tvende Partier støttede deres modsatte Synsmaader. Oppositionens Talere gjorde gjældende, at hele Grundlaget for den Politik, Regeringen havde fulgt, var løst, det var „Formodninger, der vare blevne til Paastande og derpaa fremstilledes som Kjendsgjerninger“²⁾. Alt tydede efter deres Mening paa, at Danmark, isteden for at slutte sig til Frankrig, vilde have valgt Englands Parti. Earl Grey (Lord Howick) paa- stod, at Garlikes Indberetninger fra Kjøbenhavn gjen- nemgaaende (*uniformly*) viste, at den danske Kron- prins havde været saa langt fra at ville rette sig efter Frankrig, at han tvertimod var bestemt paa at modsætte sig ethvert Forsøg paa at tvinge ham til at opgive sin Neutralitet. Earlen havde ogsaa selv stedse været over- tydet derom³⁾. Man fremhævede, at Kronprinsen, umid- delbart førend det engelske Angreb havde fundet Sted, havde givet en højtidelig Erklæring om at ville fast- holde sin Neutralitet⁴⁾, og man mindede om, hvorledes

¹⁾ Palmerston siger i et Brev af 4de Februar 1808: „*Cannings speech was one of the most brilliant and convincing I ever heard; it lasted near three hours . . . Cannings speech was so powerful that it gave a decisive turn to the debate*“. Derimod siger han, at „*Ponsonby was dull and heavy*“, en Dom som, at dømme efter Referatet hos Hansard, kun er lidet retfærdig. (Se H. Lytton Bulwer: *The life of Henry John Temple viscount Palmerston* (London 1870) I, 80).

²⁾ Lord Grenvilles Ord i Overhuset 21de Januar 1808.

³⁾ Det vilde have været til Gavn for Udviklingen af Forholdet imellem England og Danmark-Norge, om denne Statsmand havde vist dette noget stærkere i Vinteren 1806—1807, end han gjorde det. Sammenligner man hans Depescher til Gar- like, forsaavidt de ere trykte, med hans Udtalelser til Rist, træder der ganske vist en langt mere velvillig Stemning imod Danmark-Norge frem i hine end i disse.

⁴⁾ Protest i Overhuset 21de Januar. Hansard X, S. 33. Ved

han selv var en sjælden fast Karakter, og den danske Udenrigsminister Bernstorff „almindelig anerkjendt som den hæderligste Minister i Europa“¹⁾. Intet kunde være taabeligere end at paastaa, at Danmark, fordi det i 1780 og 1800—1801 var optraadt imod Englands Interesser, nu vilde gjøre det samme. Ligesaa godt kunde det paastaas om Sverige, hvis Politik ved hine Lejligheder havde været ens med Danmarks, og nu var udpræget antifransk. En Taler ytrede spottende, at Regeringen hellere skulde have fremført de Danskes Angreb paa Angelsaxerne i gamle Dage som Støtte for sine Paastande. Alle paalidelige Efterretninger, sagde man, tydede paa, at Danmark ikke havde foretaget den ringeste Udrustning, der vidnede om fjendtlige Hensigter; ikke mindre end 350 danske og norske Handelsskibe laa i de engelske Havne, og Tusinder af danske og norske Matroser vare ombord paa engelske Skibe, dengang den store Flaade stak i Søen.

Ligesaa stærkt fremhævede Oppositionens Talere det Ugrundede i at antage, at den danske Regering, af Frygt for at se Holsten og Jylland blive angrebne af Fransk-mændene, skulde have udsat sig for at miste Øerne, Norge, sine Kolonier samt sin Handel. Der kunde, sagde de, efter de danske Statsmænds egne Udtalelser og den hele danske Politik ingen Tvivl være om, at Kronprinsen vilde have ofret Halvøen, naar han skulde vælge. Det var aldeles urimeligt at antage, at de Danske ikke skulde have kunnet forsvare Sjælland og Kjøbenhavn imod Fransk-mændene. Englands navnkundigste Søhelt paa hin Tid, Lord Vincent, paastod paa sin korte, bestemte Sømandsmaade, at det vilde være lettere fra Boulogne at trænge over til England end fra Holsten til Sjæl-

hvilken enkelt Lejlighed Kronprinsen har givet denne Erklæring, véd jeg ikke; men det var i hele Tiden fra 1806—1807 det stadige Omkvæd paa de danske officielle Udtalelser.

¹⁾ Sheridaus Ord. Hansard X, 742.

land¹⁾. At Franskmændene ved Vintertid skulde kunne gaa over Beltet, kaldte Oppositionen en taabelig Paastand. Man vilde ikke finde, at nogen større Styrke var gaaet over Isen paa Store Belt i de sidste 150 Aar, og det var endog kun sjældnen hændet, at enkelte Personer havde kunnet komme over det. Klimaet i Nordeuropa havde som bekjendt stærkt skiftet Præg i Tidernes Løb som en Følge af Sumpenes Udtørring, Onlhugning af Skove og det hele forbedrede Agerbrug. Der havde derfor ikke i de sidste 60 Aar været noget Exempel paa, at Store Belt havde været saaledes tilfrosset, at nogen Hærfører skulde have dristet sig til at marschere over det²⁾. Men selv om dette lod sig tænke, vilde det have været en let Sag for de Danske, der da vilde have baade Englænderne og Svenskerne til Forbundsfæller, at have tilbagevist et Angreb paa Sjælland.

Sagen, paastod Oppositionen endelig, havde ogsaa sin moralske Side. Selv om Napoleon ikke blot havde ønsket at gjøre sig til Herre over den danske Flaade, men ogsaa havt Midler til at sætte det igjennem, vilde det have været utilladeligt at hindre en saadan Plan ved et Tog som det, der var blevet foretaget. Det hjalp ikke, at man havde tilbudt Danmark en Overenskomst, thi man havde i Virkeligheden sagt til de Danske: „Træd i Forbund med os, erklær Eder imod Frankrig og hold Eder forenede med os; men først maa vi berøve Eder Eders Magt, thi vi har saa liden Tro til Eders Ærlighed, at vi ikke vil slutte nogen Traktat med Eder, før end I har mistet de Midler, der kunde gjøre det muligt for Eder at bryde den. Tilstaa selv, at I ikke fortjener Tiltro, godkjend den Plet, man sætter paa Eder, og vi vil tillade Eder at være vore Venner“³⁾. Med Styrke tilraabte Oppositionstaleren Whitbread en af Ministeriets

¹⁾ Hansard X, 375 (jvfr. S. 359).

²⁾ Ponsonbys Ord 3dje Febr. Hansard anf. St. 258.

³⁾ Ponsonbys Ord. Smstds.

Tilhængere, at han var vis paa, at denne, saafremt han havde været Dansk. vilde have udgydt sin sidste Blodsdraabe hellere, end han vilde have udleveret Enden af en Bomuldssnor til England, naar den var bleven krævet paa den Maade, hvorpaa Fordringen om Flaadens Afstaaelse var bleven stillet til Danmark ¹⁾). Den Fare, der ene havde kunnet undskylde et saadant Skridt, var umulig at paavise. Oppositionen nægtede, at der var Sandsynlighed for, at Regeringen havde faaet nogen Underretning om de hemmelige Aftaler i Tilsit som den, der havde været Paaskud til Toget. Den krævede, at Ministrene skulde give nærmere Oplysninger om denne Underretning. Ja, den paastod, at Udrustningens Historie tydede paa, at Beslutningen om at udplyndre Danmark var bleven fattet. ikke blot inden Regeringen havde faaet nogen Meddelelse om Freden i Tilsit, men endog inden der overhovedet havde været tænkt paa denne.

Man kunde, efter Oppositionens Mening, endog paa- staa, at det havde været bedre, om den danske Flaade var kommen i Bonapartes Magt, end at den nu laa i de engelske Havne; thi den Forbitrelse, som det engelske Folk havde vakt imod sig, og den Plet, der var sat paa dets Ære, var en langt værre Ulykke. end om man skulde være bleven nødt til at kæmpe mod den danske Flaade. naar denne var bemandet med Søfolk. som vare harmfulde over at skulle gaa i Krig, og udrustet af en Regering, der imod sin Vilje tog Del i Krigen. Nu havde man vundet 15—16 Skibsskrog, men vakt et uudslukkeligt Had i de Danskes Hjærter, man havde erobret en Flaade, men tabt et Folk. Og hvad var saa det Hele andet end halve Skridt? Vilde man drive de Danske til Fortvivlelse, idet man satte sig ud over Moralitet, saa burde man ogsaa have berøvet dem Midlerne til senere at give deres Had Luft, saa burde

¹⁾ Hansard X, 94.

man have fortsat Besættelsen af Sjælland eller i det mindste have ødelagt de Danskes Værfter og Fæstningsværker. Hvad man nu havde udrettet, var blot at have faaet nye farlige Fjender, og det ikke blot i Danmark. Der kunde ingen Tvivl være om, at den russiske Kejsers var bleven stærkt ophidset ved Budskabet om Kjøbenhavns Bombardement. Uagtet Regeringen paastod, at det var Ruslands Aftale med Frankrig, der havde bragt England i Fare, havde den ikke vendt sig imod hin Magt. Den havde kastet sig over det uskyldige Danmark og derimod stræbt at holde gode Miner med Petersborgerhoffet; de russiske Skibe vare forblevne urørte af de engelske Flaader, naar disse mødte dem, og England erklærede sig villigt til at overlade Rusland at mægle imellem sig og Danmark. Men Alt, hvad der kom ud af denne inkonsekvente og lidet værdige Holdning var, at Angrebet paa Kjøbenhavn havde i høj Grad forværret Stillingen til Rusland. Sverige, Englands eneste Forbundsfælle, var som en Følge af dets Politik bragt i den største Fare, klemte inde som det var imellem Rusland og det med Frankrig nu forbundne Danmark.

Det Forsvar, Regeringen og dens Tilhængere førte for Toget til Kjøbenhavn, stemmede nøje med, hvad der var fremhævet i den kongelige Deklaration af 25de September. De gjorde stærkt gjældende, at Napoleons Politik efter Slaget ved Friedland aabenbart var rettet paa at tilintetgjøre England, og de mindede om, hvilket Vidnesbyrd de franske Fordringer til Portugal afgave i saa Henseende. Uagtet Ministrene bestemt vægrede sig ved at give nærmere Oplysninger om, med hvad Ret de kunde paastaa at have sikker Kundskab om Aftalerne i Tilsit, hævdede de den ene Gang efter den anden deres Kildes fuldstændige Paalidelighed, og at der ikke kunde være Skygge af Tvivl om, at Danmark vilde være kommet under et ligesaa stærkt Tryk som Portugal. De Vanskeligheder, som Oppositionen paastod, at Franskmændene vilde have havt ved at komme over Store Belt, vare meget overdrevne.

Der behøvede blot at komme 10—15 eller 20,000 franske Tropper over til Sjælland for at de skulde blive Herrer over denne Ø, thi den danske Hær var meget slet. Det kunde, ytrede en af Ministeriets ivrigste Tilhængere, Marquis Wellesley¹⁾, ikke have nyttet, om en engelsk Hær var bleven ført til Sjælland for at støtte det Forsvar, der her kunde rejses imod Franskmændene. Sjælland kunde nemlig ikke brødføde sine egne Indbyggere, og det var under almindelige Forhold nødt til at faa sine vigtigste Næringsmidler (*her principal articles of subsistence*) fra Holsten²⁾ og Jylland. Det vilde have været Englænderne umuligt ved Vintertid at tilføre Sjælland, hvad der vilde behøves til dets Underhold, særlig naar der skulde skaffes Føde til en forøget Hærstyrke. Efter Indenrigsministeren Lord Hawkesbury's Paastand vilde det ikke engang have været nødvendigt for Napoleon at føre sine Tropper ind i Holsten, en Trusel fra hans Side vilde have været nok til at faa Danmark til at rette sig blindt efter ham. Man havde i Aaret 1801 faaet at høre Kronprinsens egen Erklæring om, at Danmark var nødt til at rette sig efter Ruslands Fordringer. Hvorledes kunde man antage, at det nu vilde have Kraft til at modstaa Ruslands og Frankrigs forenede Vilje?

Men, sagde Ministeriet videre, selv om den danske Regering havde havt det romerske Senats Fasthed, saa var det utvivlsomt, at dens egne Ønsker vilde have bragt den til at følge Frankrigs Opfordringer. Den ene mini-

1) En ældre Broder til Lord Wellington. Han havde tidligere været Generalgouverneur i Indien, og vi have I, S. 229 omtalt ham som saadan under det Navn, han dengang bar, nemlig som Lord Mornington.

2) Endnu videre gik en Oberst Wood, der i en Memoire, han tilsendte Lord Castlereagh, udtalte, at Kjøbenhavn og Sjælland havde over 150,000 Indbyggere, men at Øen „does not produce subsistence for a tenth part of that number“!! (Correspondence etc. of Viscount Castlereagh VI, S. 200.)

sterielle Taler efter den anden havde travlt med at fremhæve den dansk-norske Regerings fjendtlige Sind imod England. Den havde vist det baade 1780 og 1801. og den havde lige siden de sidste Kriges Begyndelse været partisk for Franskændene ved endog at opmuntre (!) deres Kapere til at bringe deres Priser til norske Havne og sælge dem der. Overhovedet vilde Enhver, der havde studeret de sidste 50 Aars Historie, være overtydet om, at de Danske vilde have tiltraadt Forbundet imod England, ikke som en modstræbende neutral Magt, men saaledes at de med Iver havde kastet sig ind i Krigen, idet de kæmpede for, hvad længe havde ligget dem paa Hjærte. Vel fastholdt Canning, at det ikke var Ministeriets Mening, at Danmark skulde have foretrukket Krig med England fremfor at leve i Fred; men med større Kløgt end Sandfærdighed gav han et Billede af dets Politik under de sidste Krige, hvoraf dets fjendtlige Følelser imod England saa tydelig fremgik, at han kunde opstille det som Regeringens Pligt, med sligt for Øje, at lade Toget til Kjøbenhavn finde Sted¹⁾. Indenrigsministeren, Lord Hawkesbury, paastod i god Samklang hermed, at det var en Kjendsgjerning (*it was well known*), at Danmark vilde have foretrukket Krig med England fremfor Krig med Frankrig, og som et Fingerpeg i den Retning anførte han, at den danske Flaade, dengang Englænderne havde bemægtiget sig den, vitterlig havde været i en saadan Udrustningstilstand, at man kunde se, den var bestemt til snart at stikke i Søen²⁾. Regeringen lod afêske Lord Gambier en Erklæring, der gik ud paa, at Alt havde været i en saadan Orden i de danske Arsenaler og Krigsskibe, at disse vilde have kunnet være sejlfærdige i Løbet af 3 Uger eller højst en Maaned³⁾. Med stor

¹⁾ Hansard anf St. X, 263 ff.

²⁾ Smstds. S. 29.

³⁾ Smstds. S. 229.

Pathos tilraabte den første Admiralitetslord, Lord Mulgrave. Oppositionen: „Lad Underhuset mindes Danmarks tidligere Holdning, da det i 1780 og 1801 modsatte sig dette Lands Sørettigheder, og særlig ved den sidste Lejlighed, da det handlede i stik Modsætning til de højtideligste Forpligtelser, som det nylig havde paataget sig, og lad dem (o: Oppositionen) saa lægge Haanden paa Hjærtet og sige, om man nu kunde vente en anden Holdning fra det danske Hofs Side, eller om der ikke var en uendelig større Grund end nogensinde til at tro, at de Danske vilde have forenet sig med Fjenden imod os“ ¹⁾?

Hvilken Fare, hed det fremdeles, vilde England ikke være kommet i, naar den danske Flaade var bleven forenet med den russiske og den svenske (!), og saaledes 40 Linieskibe havde kunnet indtage en Stilling, hvorfra de havde kunnet angribe Irlands (!) saarlige Kyster og true England og Skotland med en Landgang ²⁾? Den ene Taler efter den anden paaberaabte sig, at Englands Selvopholdelsespligt havde gjort Toget nødvendigt. Det kunde, udbrød Marquis Wellesley, ikke nytte at tale om, at man havde gjort Uskyldige Uret; thi dette var nu engang Krigens uundgaaelige Virkninger, og ligesom de „neutrale Individuer maatte ofres under de almindelige Ulykker, saaledes maatte det gaa de neutrale Nationer paa samme Maade“ ³⁾. Naar desuden den ene Magt handlede imod Folkeretten og ikke kunde tvinges til at adlyde denne, saa var denne Ret, der var fastsat efter fælles Samstemning, dermed sat ud af Kraft for en Tid, og en anden Magt kunde ikke være bunden ved Folkeretten til sin egen Skade ⁴⁾. — Ministrene vilde mindst af alt indrømme, at de havde gjort sig skyldige i nogen umoralsk Handlemaade, men hævdede det modsatte, og

¹⁾ Hansard X, 381.

²⁾ Smstds. S. 348.

³⁾ Smstds. 349.

⁴⁾ Lord Harrowbys Ord. Smstds. 363.

Lordkansleren, Lord Eldon, udtalte endog, at han var saa langt fra at føle sig vanæret som Englænder ved Toget, at han tvertimod vilde have følt det som en Skamplet, om han under Forhold som de daværende havde tøvet med at stemme for at fatte Beslutning om det. Der var desuden vist Danmark al muligt Hensyn; man havde først stræbt at underhandle med det, og „den Menneskekjærlighed og Højsindethed, der havde udmærket den hele krigerske Ledelse, kastede en ny Glans over Førernes Hæder“ ¹⁾. Ulykkeligvis havde „ethvert Forsøg paa Underhandling vist sig frugtesløst“ ²⁾, og de Ulykker, som Expeditionen havde bragt over de Danske, kunde disse takke sig selv for, da England kun havde krævet Flaaden som et Depositum ³⁾. Endelig var det hele Foretagende blevet gennemført med en forbavsende Dygtighed. Rustningerne havde fra først af været bestemte til Foretagender i Forening med Russerne, Preusserne og Svenskerne; men paa en beundringsværdig Maade havde man forstaaet at give dem en helt anden Retning. Om det hele Foretagende end nu blev stærkt angrebet af Oppositionen, og paa Fastlandet enstemmig dadlet af Skribenter, der maatte rette sig efter den ene eller den anden af de kejserlige Despoter, som beherskede dets Riger, vilde en upartisk Eftertid prise det som det, der havde frelst det brittiske Rige.

¹⁾ Lord Castlereaghs Ord. Hansard X, 168.

²⁾ Marquis Wellesleys Ord. Smstds. X, 348.

³⁾ Canning fortæller højst besynderligt (Smstds. S. 277), at dette Forslag ikke strax var blevet gjort det danske Hof, fordi „Overbringeren deraf, da han kom til Kiel, stode paa, at han skulde faa Kronprinsen i Tale den næste Morgen, men da Morgenen kom, var Prinsen rejst til Kjøbenhavn. Han fulgte efter Prinsen, men ved sit Komme til Kjøbenhavn hørte han, at Prinsen var vendt tilbage til Kiel. Den danske Minister, med hvem han talte i Kjøbenhavn, havde Befaling til ikke at forhandle paa Grundlaget af de Vilkaar, som han havde Fuldmagt til at foreslaa, Ministeren i Kiel kunde ikke

De ministerielle Blade kæmpede drabelig for Regeringen og kaldte Toget en saa glimrende Bedrift som en hvilkensomhelst anden, der nogensinde var optegnet i Historiens Aarbøger. At den engelske Nationalfølelse ved denne Lejlighed kunde blive skruet op til formeligt Vanvid, viste en ministeriel Forfatter ved Navn Cobbett. Han skrev om Toget: „Det er at anse blot som en Begyndelse af et nyt, kraftfuldt Krigsførings System. Naar vi have lukket Østersøen, skulle vi dernæst kræve Skat af Amerikanerne og alle neutrale Skibe, saafremt der svømmer noget paa Søen. Hele Havet skulde erklæres at tilhøre England. Jeg er for de Mænd, som ville slutte Fred ene paa dette Princip“ ¹⁾.

forhandle, førend Kureren kom tilbage fra Kjøbenhavn, Ministeren i Kjøbenhavn kunde ikke aabne en Underhandling, inden der var kommet et Bud fra Kiel. Under disse Forhold var det umuligt at faa en Forhandling i Gang, der kunde give Udsigt til noget hurtigt eller tilfredsstillende Resultat, og saaledes gik det til, at det oprindelige Forslag aldrig var blevet forelagt den danske Regering“. Denne Fremstilling er aabenbart i det væsentlige falsk, thi ikke blot skulde man efter den antage, at „Overbringeren“ (o: Jackson) slet ikke havde talt med Kronprinsen; men det er endelig af de danske Referater af Jacksons Udtalelser i Kiel klart, at denne havde krævet Flaaden som Pant („gage“ eller „ôtage“), hvori det med Nødvendighed synes at ligge, at den vilde være bleven opfattet som et Depositum, der vilde være bleven givet tilbage ved Freden, saafremt Danmark-Norge blev Englands Forbundsfælle. Det vilde være utroligt, at Jackson tvært imod Regeringens Ordre skulde have krævet som Pant, at Flaaden engang for alle skulde afstaa til England, og at han havde opsat indtil „næste Morgen“ at rykke frem med, hvad der var den engelske Regerings egentlige Mening. Har han virkelig handlet saaledes, bliver Brutaliteten i hans Holdning dobbelt paafaldende.

¹⁾ Aftrykt i Skrifter i Anledning af det engelske Overfald imod Danmark. Første Samling. S. 29. Det erklæres her, at Forfatteren er en ministeriel Skribent. Man kunde ellers fristes til at holde hans Ord for Satire. Hvis de ere alvorlig mente, ere de et Vidnesbyrd om, hvorvidt

Ligesom Ministeriet og dets Tilhængere i Parlamentet stærkt havde stræbt at vække Mistanke imod Danmark-Norges Politik, saaledes gjorde de ministerielle Blade det samme. De fortalte, at Forraadene paa Holmen overstege Danmarks egne Fornødenheder og Indkjøbsevne, hvorfor de nødvendig maatte være bestemte for Frankrig¹⁾. De Danskes Nederdrægtighed var gaaet saavidt, at de havde boret Huller i Bunden af deres Krigsskibe²⁾, hvilke igjen vare blevne skjulte og aabenbart havde været bestemte til at bevirke, at Skibene, naar de sejlede hjem med engelske Besætninger, kunde gaa til Bunds med disse³⁾. Da det Kaperreglement, som den dansk-norske Regering udstedte i Efteraaret 1807, indeholdt Sætningen: „frit Skib gjør fri Ladning“, blev det fremstillet som et Vidnesbyrd om, at Danmark havde tiltraadt den hemmelige Plan i Tilsit. „Times“ fortalte endog, at den danske Regerings Egensindighed og Hengivenhed for Frankrig vakte dens egne Undersaatters Ævilje⁴⁾.

En Regering mister ikke sine Tilhængere, fordi den fører en umoralsk Politik, den mister dem kun ved politiske Fejlgreb eller ved Ulykker, hvad enten disse have været fortjente eller ikke. Ved denne Lejlighed havde det engelske Ministeriums Politik bragt tilsyneladende glimrende Resultater. Desto mindre kunde det ventes, at det skulde lykkes Oppositionens Kritik at bryde Hul

Englændere kunde gaa i at holde alle andre Nationer for retsløse paa Havet. Det gaar visselig ikke an at sigte den engelske Regering for at have havt det Hovedformaal med Toget til Kjøbenhavn at tilintetgjøre Danmark-Norge som Handelsstat. Men man har Ret til at tro, at den med Glæde har tænkt sig Muligheden af tillige at naa dette Maal.

¹⁾ Hellfried anf. St. S. 65.

²⁾ Om disse Huller se det følgende Afsnit.

³⁾ En Artikel i den Retning af Bladet „the Sun“ staar i „Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn“ for 10de Oktober 1807. Jvfr. Depesche fra London af 25de September.

⁴⁾ Hellfried anf. St. 65 og 67.

paa Ministeriets kompakte Flertal i Parlamentet. Oven i Kjøbet vare mange af dettes Medlemmer oprigtig overtvedede om, at England ved det sejrige Tog var blevet frelst fra en stor Fare. Glæden herover og Overbevisningen om, at der denne Gang var ført et velberegnet Stød imod Napoleon, fæstnedes under den fortsatte forbitrede Kamp med Frankrig. Da det engelske Ministerium desuden havde forstaaet at vække stærk Mistanke om, at den dansk-norske Regering havde nærret et fjendtligt Sind imod England, blev Samvittigheden ikke tynget ved Tanken om et Angreb paa en saadan Magt. Saaledes kunde da en udmærket Forfatter som Walter Scott, dengang han udgav sit Værk: „*The life of Napoleon Buonaparte*“, her udtale ¹⁾, at „England var i samme Tilfælde som et Individ, der, truet af sine dødelige Fjender, ser i sin Nærhed et bevæbnet Menneske, der med Rette er ham mistænkelig, fordi han ved to foregaaende Lejligheder har opført sig som en Fjende af ham, og nu atter efter Udseende er i Færd med at gjøre fælles Sag med hans Fjender“. Han holdt derfor det engelske Tog for fuldt berettiget. Efterhaanden som det er blevet klart, at Rusland og Frankrig havde sluttet Aftaler i Tilsit, der i det mindste i Realiteten faldt sammen med, hvad det engelske Ministerium paa stod, at det havde erfaret, ere Dommene om den engelske Regerings Politik blevne gunstigere. Den bekjendte Historieskriver Alison har i sit store Skrift om Europas Historie fra 1789 til 1815 hævdet, at denne Politik var fuldstændig retfærdiggjort (*completely justified*) ved disse senere Oplysninger. For ham ere Begivenhederne i 1807 en dobbelt Grund til Glæde og Beundring. Dels priser han sin Regerings Visdom og selvfornægtende Opofrelse, fordi den trodsede det Forbitrelsesraab, der fremførtes imod den, uden at den vilde kompromittere de Personer, af hvem den havde

¹⁾ vol. VI (Edinburgh 1827) S. 20.

faaet Underretningen om Aftalerne i Tilsit¹⁾, dels føler han sig løftet ved Tanken om det engelske Folks sædelige Alvor, fordi det mere tænkte paa, at der maaske var sket Uret imod en neutral Magt, end paa, at det havde set sine Havne fyldte med de stolteste Trofæer, der nogensinde ere bragte til en europæisk Havn.

Men til forskjellige Tider ere dog Domme af en helt anden Slags blevne fældede af Englændere om hint Tog, et Vidnesbyrd om, at det vilde være uretfærdigt imod det engelske Folk, hvis man vilde forklare Oppositionens Angreb paa Canning og hans Kollegaer som ene fremkaldt ved Modsætningen imellem Whigger og Toryer. Den ansete engelske Jurist Sir Jonas Barrington har i sin efterladte Selvbiografi omtalt Toget som „den mest udmærkede Forræderstreg. Historien har opbevaret“, og han fortæller, hvorledes han, kort førend Lord Wellington (daværende Arthur Wellesley) rejste til Spanien, havde ved et Selskab, han gav til Ære for denne, udtalt, at han aldrig vilde eller kunde billige dette Tog, der var den klogest udtænkte, bedst udførte og mest retfærdige og nødvendige „Røver- og Morder Sag“, som man havde i Akterne; Wellington havde Intet svaret, men var leende gaaet ind i en anden Stue²⁾. Efter hvad Wellingtons Biograf G. R. Gleig tror, er det rimeligt, at denne selv holdt Toget for uforsvarligt. I det mindste mener Gleig, at man kun paa den Maade kan forklare den Kjendsgjerning, at Wellington aldrig i sin Korrespondance med et Ord har udtalt sig om Angrebet paa Danmark. Det kan maaske her tilføjes, at

1) Alison anf. St. 227—230. H. Lytton Bulwer: The life of Henry John Temple viscount Palmerston I, 83 mener, at al Tvivl om Togets Nødvendighed maa svinde, efter at man har lært Napoleons Ordre til Talleyrand af 31te Juli og til Bernadotte af 2den August 1807 at kjende (Jvfr. om disse Ordre S. 203 og 208).

2) Molbech: Nordisk Tidsskrift (Kjøbenhavn 1828) II, 130—31.

han, uagtet han var Lord Castlereaghs personlige Ven og havde spillet en saa fremragende Rolle ved Ledelsen af Toget, aldeles ikke tog Del i Forhandlingen i Underhuset, hvoraf han var Medlem. Hvis Ord kunde vel have havt større Vægt end netop hans med Hensyn til de forskjellige militære Grunde, som Ministeriet gjorde gjældende? Hans Biograf minder ogsaa om, at man mere end én Gang har paastaet, at det rædselsfulde Indtryk, som Synet af Kjøbenhavn efter dets Bombardement gjorde paa ham, i høj Grad virkede til, at han aldrig senere angreb nogen befæstet Stad med Bombardement ¹⁾. Ligesom Biografen tillægger sin Helt disse Stemninger, saaledes nærer han dem selv fuldstændig; han mener, at den danske Regering 1807 var velsindet imod England, og han, som skriver i Aaret 1858, bryder ligesaa stærkt Staven over Toget, som den engelske Opposition gjorde det halvtresindstyve Aar tidligere. Mere end én Dansk har som Rejsende i England havt Indtrykket af, at Erindringen om Toget 1807 stod som en mørk Skygge for Engländerne. Her skal kun mindes om hin Baadfører, der til en dansk Rejsende udtalte, at den Plet kunde Søen ikke afvaske ²⁾.

I Frankrig har vistnok den Fordømmelsesdom, der i den napoleonske Tid blev fældet over det engelske Angreb paa Danmark, indvirket paa Opfattelsen hos senere Forfat-

¹⁾ History of the life of Arthur, duke of Wellington (London 1858), udgivet af G. R. Gleig vol. I, 162.

²⁾ I. M. Thiele Breve fra England og Skotland 1836. (Kjøbenhavn 1837). S. 287. Fordømmelsesdomme af Engländerne over Toget 1807 findes f. Ex. hos I. Brown: the northern courts II, 331; The general register of politics and literature in Europe and America for the years 1827; D. Conway: Narrative of a journey through Norway, Part of Sweden and Denmark (Edinburgh 1829); Danske Samlinger IV, 191—192, hvor et af Thomas Campbell i Aaret 1822 skrevet Digt om Toget 1807 findes aftrykt.

tere, der lejlighedsvis kom til at omtale det. Inid-
lertid træffer man ogsaa her den Synsmaade, at
Englænderne havde været nødte til at foretage An-
grebet for at frelse sig selv fra en forfærdelig Fare¹⁾.
Som det var at vente, har den antinapoleonske Hi-
storieskrivning, der saa stærkt blev kaldt til Live ved
Oppositionen imod det andet Kejserdømme, ikke und-
ladt ogsaa paa dette Punkt at lade Fremstillingen blive
paavirket af Had imod Napoleon den Førstes Minde.
Man vilde paa Forhaand kunne vide, at en saa ensidig
Forfatter som Lanfrey vilde fuldstændig frikjende Eng-
lænderne og kaste al Skyld paa Napoleon. Han gaar
i sin Iver saa vidt, at han lader den dansk-norske Re-
gering iforvejen have lovet Napoleon at slutte sig til
ham imod Englænderne. „Hvad Europa“ siger han,
„dengang ikke vidste, men hvad man har erfaret senere,
er, at den danske Flaade i det Øjeblik, da det engelske
Ministerium lod den horthøre, var paa Springet til at
komme i Napoleons Hænder, hvem Danmarks Regent
allerede iforvejen havde lovet Underkastelse“²⁾! Man

¹⁾ Lefebvre: Histoire des cabinets de l'Europe etc. III, 134 ff.

²⁾ Histoire de Napoléon Ier IV (Paris 1870) 149: „*la flotte était à la veille de passer dans les mains de Napoléon, à qui le régent du Danemarck avait déjà fait des promesses de soumission*“. Jvfr. 148: „*Le malheureux régent (Kronprins Frederik) menacé de perdre la moitié de ses états, avait depuis long-temps résolu ou tout au moins promis de céder, car des le 31. Juillet Napoléon se plaignait dans une lettre à Talleyrand de la non exécution des promesses du Danemarck*“. Det er allerede værdt at lægge Mærke til, hvorledes Lanfrey i samme Aandedræt, hvori han siger, at Napoleon klagede over, at Danmark ikke holdt sine Løfter, uden noget andet Bevis end selve dette Sted paastaar, at den danske Flaade „*était à la veille de passer dans les mains de Napoléon*“. Men Læseren ser let, at det Hele beror paa en fuldstændig Misforstaaelse. Uden at undersøge Sagen nærmere har Lanfrey ment, at disse „Løfter“ maatte være Tilsagn om at forene sig med Napoleon

skal sjælden kunne finde Kjendsgjæringer i højere Grad stillede paa Hovedet, end det her er sket!

I vort Fædreland maatte Englændernes Tog vække en grænseløs Forbitrelse. Det Pludselige og Lumske ved Overfaldet, de skrækkelige Ulykker. Kjøbenhavns Bombardement førte med sig, Smerten over at miste Flaaden, der havde været baade Danskes og Nordmænds Stolthed. Alt forenede sig om at opflamme til Had imod Englænderne, og det ligesaa stærkt i Norges Dale ¹⁾ som hos Kjøbenhavnerne eller Sjællands Befolkning, der i mange Miles Omkreds havde set det uhyggelige Skjær af den brændende Hovedstad. Hin Tids politiske Flyveskrifter give et levende Indtryk af Hadet. Hellfried mener i sin „Politisk Overskuelse af Englands Overfald paa Danmark 1807“, at man end ikke hos de afrikanske Røverregeringer kan finde Noget, der svarede til Storbritanniens Færd; Munte - Morgenstjerne bryder i sit Skrift om Troppesamlingerne i Holsten 1803 og 1805 endog Staven over hele det engelske Folk ²⁾. I Kjøbenhavn vovede Ingen i de følgende Aar at tale Engelsk paa offentlige Steder, og Folk turde næppe være bekendte.

imod England; og han, der ellers altid forstaar at opfatte Napoleons Ord som mer eller mindre falske og løgnagtige, tager en saadan Ytring som et sikkert Bevis for, at Danmark havde lovet noget. Hvad Napoleons Klage ved denne Lejlighed i Virkeligheden gik ud paa, var, som vi tidligere (S. 203) have set, at Danmark skulde have ophørt med den Afbrydelse af Postforbindelsen over Tønningen med England, som det havde paabudt i Slutningen af 1806, og som Napoleon havde krævet af det.

¹⁾ Nu, efter at Danmark og Norge have været adskilte i mere end 60 Aar, gjør det et forunderlig rørende Indtryk paa den danske Læser at se, hvad Aal i sine Erindringer I, 66—67 fortæller om de Følelser, som Budskabet om Kjøbenhavns Fald og Flaadens Tab vakte i Norge.

²⁾ „Hvilke vare rimeligvis Aarsagerne til de danske Troppers Sammentrækning i Holsten i Aarene 1803 og 1805“ osv. (Christiania 1809) f. Ex. S. 42 Note.

at de kunde forstaa Engelsk. Selv i Holsten var den almindelige Stemning stærkt patriotisk dansk, ligesom den havde været det 1801. Men allerede nu fremkaldte det Had imod Frankrig og Napoleon, som den tyske Nationalitet her gjorde naturlig, nogen Forskjel fra den danske Følelse. Baade i Altona og endnu mere i Kiel var der en engelsk Stemning, der maatte være saameget mere paafaldende, som den blev udtalt af temmelig indflydelsesrige Mænd og de fleste af Kieleruniversitetets Professorer ¹⁾).

Skjønt den almindelige Stemning hos det danske Folk, i det mindste, indtil det schleswig-holsteinske Røre gav den nationale Tanke en anden Retning, vedblev at bevare en vis Bitterhed imod England, har dog Opfattelsen af det engelske Tog 1807 efterhaanden undergaaet en Forandring her hjemme. Samtidig med at Kritiken af den danske Regerings Holdning under Napoleonskrigene i det Hele blev skarpere, mildnedes Dommen over Englænderne. Grundtvig har saaledes en Gang udtalt, at skjønt han langt fra vilde undskylde Englands Politik, maatte man dog indrømme, at da det umulig kunde tro, at det var Danmarks Hensigt at begynde Krig med Frankrig, laa det nær for det at antage, at den danske Troppeopstilling i Holsten fandt Sted i Følge Aftale imellem Danmark og Frankrig ²⁾. Sibbern har allerede 1828 fundet Englændernes Færd fuldstændig naturlig ³⁾. Uden at gaa saavidt have en nyere Tids danske Forfattere sædvanlig ment, at Englands Skridt, om end uforsvarligt i folkeretlig Forstand, maa opfattes som et af den Slags Skridt, hvortil et Folk kan blive nødt for at frelse sig selv.

¹⁾ Om Stemninger i Holsten se Staatsbürgerliches Magazin Dritter Theil 364—84 og Engelstofts Dagbog i Danske Samlinger III, 147, 161 og 168.

²⁾ Folkethingets Forhandlinger 1854—1855 S. 3006.

³⁾ Molbech: Nordisk Tidsskrift II, 125—29,

Hvor godt det end er i historiske Domme om svundne Tider at være paa sin Post imod den ensidige Lidenskabelighed, der gjorde sig gjældende under selve Begivenhederne, er der dog, Alt overvejet, næppe Grund til i det væsentlige at underkjende den Fordømmelsesdom, der her og andre Steder strax efter Ulykkerne i 1807 blev fældet over det engelske Ministerium. Parlamentsoppositionens Tvivl om, at det havde kjendt de hemmelige Aftaler i Tilsit, synes vistnok ikke at have været rigtig, og det er en Kjendsgjerning, at den engelske Regering opfattede Napoleons Hensigter paa den rette Maade. Men det tør dog paastaas, at den engelske Opposition under Debatten i Hovedsagen var Ministeriet ligesaa overlegen, som den ved Afstemningerne var den svagere Part.

Intet kan være urigtigere end, som Alison gjør, at holde det engelske Tog for retfærdiggjort ved, hvad der nu vides om Forbundet i Tilsit. Intet mere vildledende end med ham at sammenstille Englands Stilling til Danmark-Norge med Frederik den Andens til Sachsen ved Udbruddet af Syvaarskrigen. Frederik vidste, at Sachsen havde sluttet sig til hans Fjender, Canning og hans Embedsbrødre vidste, at Danmark-Norge stod udenfor Aftalerne i Tilsit. Da de derfor ikke kunde fremføre denne Sigtelse imod den dansk-norske Regering¹⁾, søgte de andre Støttepunkter. Det Væsentlige i deres og deres Venners Bevisførelse var, som vi have set, at Englands Tilværelse vilde have staaet paa Spil, saafremt den dansk-norske Flaade var kommen i Napoleons Magt, at Regeringen i Kjøbenhavn ikke vilde have kunnet nægte Frankrig og Rusland Lydighed, og at den efter al Sandsynlighed med Iver vilde have sluttet sig til disse Magter for at skade England. Et Par af disse Paa-

¹⁾ Den er nok, som tidligere omtalt (S. 226), bleven fremsat af Tailor i Kjøbenhavn; men de engelske Ministre have ingensteds gjort det gjældende.

stande fremføres endnu den Dag idag af dem, der ville undskylde den engelske Regerings Færd.

Men, for det første, stod Englands Tilværelse paa Spil? Kunde det med Grund ventes, at Napoleon vilde kunne raade, som man sagde, over samtlige Fastlandsmagters Flaader? To af disse Stater i det mindste vare udpræget engelsksindede, nemlig Portugal og Sverige, og særlig var den svenske Konges Had til Napoleon af en saa voldsom Natur, at England maatte have Grund til at haabe, at hans Flaade under en fortsat Krig langt snarere vilde være at regne sammen med dets end med dets Fjenders Styrke. Og nu Danmark - Norges saa frygtede tyve Linieskibe! Selv om Kronprins Frederik havde besluttet at forene dem med Napoleons Sømagt, saa var det en Kjendsgjerning, at han ikke kunde bemande dem. For at dette skulde ske, maatte der efter en storartet Maalestok lægges Beslag paa de danske og norske Handelsskibes Mandskab; men den engelske Regering havde let ved, saasnart en Krig brød ud, at opbringe disse Skibe i Hundredevis, og forhindre endnu flere fra at vende hjem. Om man end vilde se bort herfra, var det almindelig bekjendt, at den største Del af det dansk - norske indrullerede Sømanskab havde hjemme i Norge. Naar engelske Krigsskibe spærrede Sankvemmet til Søs imellem Danmark og Norge, vilde de udskevne norske Matroser — med faa Undtagelser — kun kunne komme til Kjøbenhavn over Sverige. England kunde være sikkert paa, at Gustav IV mindst af Alt vilde tillade en saadan Transport ¹⁾. Ja, Englænderne kunde ved at blokere Sjælland, saalænge der var

¹⁾ Maaske vilde man sige, at franske og hollandske Matroser kunde bruges til Besætning paa de dansk-norske Krigsskibe. Men for ikke at tale om Vanskeligheden ved at faa dem førte til Sjælland, naar der laa engelske Krigsskibe i Store Belt, saa vilde derved den Styrke formindskes, hvormed Napoleon kunde bemande Skibene i Frankrig og Holland.

aaent Vande, i det mindste i adskillige Maaneder have gjort det umuligt for den dansk-norske Regering at bruge andre Matroser end dem, der havde hjemme paa den sjællandske Øgruppe.

Saafrømt Sverige ikke forenede sig med Englands Fjender. vilde den dansk-norske Flaade overhovedet være uden Værd for Frankrig. Den kunde, som „Moniteur“ med Føje gjorde opmærksom paa, ikke være bleven ført til de franske Havne. og det vilde have været let for Engl nderne, naar de kunde støtte sig til deres Forbundsfælle, Sverige, at hindre enhver Forening imellem den dansk-norske og den russiske Flaade. Der vilde først opstaa Fare, naar Sverige skiftede Politik og traadte op imod England. Et saadant Omslag kunde kun indtræffe, saafremt Gustav IV blev tvunget dertil, og man kunde være vis paa, at den Hjælp, han vilde yde sin D dsfjende Napoleon, vilde blive saa karrig, som det paa nogen Maade kunde ske. Men i værste Tilfælde vilde Foreningen af Østersomagterne ikke true Engl nderne med en saa farlig fjendtlig Sømagt som i Aaret 1801; thi den russiske Østers flaade var kun lidet i Stand til at skade England. Den ene Tredjedel var sendt til Middelhavet, hvor den ethvert Øjeblik kunde blive Englændernes Bytte, den anden Tredjedel var opraadnet, saa at Russerne ikke paa denne Kant vilde kunne sende mere end omtrent 9 Linieskibe imod England¹⁾. Det er sandt, at der kunde kræves baade Paapassenhed og Anvendelse af en anselig engelsk Flaade, og det var langt bekvemmere at overfalde og tilintetgjøre Danmark-Norges Sømagt forinden; men hvad der bestemt maa nægtes, er, at en fjendtlig Holdning fra den dansk-norske Regering Side vilde berede England nogen saadan Fare, at Tanken om dettes „Selvopholdelse“ skulde gjøre en saa uhyre politisk For-

¹⁾ Schiern: Historiske Studier II, 383. Ræder anf. St. II, 82.

brydelse nødvendig. Denne „Selvopholdelse“ tillod besynderlig nok samtidig, at russiske Linieskibe, i det mindste 9 i Tallet, kunde sejle, hvor de vilde, i Middelhavet.

Var der fremdeles nogen Grund til at antage, at Danmark-Norge vilde have sluttet sig til Englands Fjender? Den engelske Regering og dens Tilhængere hævdede for det første, at der ingensomhelst Sandsynlighed var for, at Regeringen her hjemme, selv om den ønskede at vedblive at være neutral, skulde have Mod til at modsætte sig Napoleons Bud og tænke paa at forsvare Sjælland imod ham. — Naar de gik saavidt, at de paastode, Sjælland ikke kunde brødføde sig selv og derfor var afhængigt af den, der havde Magten i Jylland og Holsten, var det en saadan Latterlighed, at det holder haardt at tænke sig, at vedkommende Taler selv har troet derpaa. Men det var ikke stort bedre, naar de engelske Ministre baade i Deklarationen af 25de September og i Parlamentet udtalte, at, saasnart Holsten var besat af Franskmændene, var Sjælland ogsaa i deres Vold, idet den engelske Flaade snart vilde være bleven nødt til at forlade de danske Farvande paa Grund af Isen, og det da vilde have været umuligt for Danmark at forsvare Sjælland og Kjøbenhavn imod Franskmændene. Det er klart, at Kronprins Frederik vilde have kunnet trække sin Hær bort fra Halvøen og samle sin Styrke paa Sjælland. Han vilde her have raadet over mindst 25,000 Mand kampdygtige, for største Delen omhyggelig indøvede Tropper, og han vilde have kunnet faa Forstærkninger fra England og Sverige eller fra en af disse Magter alene. Kunde noget Menneske tro, at en saadan Styrke ikke vilde være tilstrækkelig til at forsvare Sjælland imod de Troppeafdelinger, som en dansk Vinter vilde tillade Napoleon at sende over Store Belt? Intet kunde være urigtigere end at tro paa, at Carl Gustavs Vovestykke fra Vinteren 1657—58 vilde kunne blive gjentaget, oven i Kjøbet efter den langt større Maale-

stok, hvorefter det nu maatte ske. Vistnok synes de engelske Ministre at have været lidet paa det rene med, hvor skarp Kulden plejede at være i Danmark, og det lod sig tænke, at de havde ligesaa overdrevne Forestillinger derom, som vi have set, at Napoleon havde. Men ligesom det af Lord Castlereaghs egne Breve kan paa-vises, at han var lidet tilbøjelig til at tro paa, at Store Belt kunde lægge til ¹⁾, saaledes have vi set, at Oppositionens Talere i Parlamentet kunde give rigtige Oplysninger om Isforholdene. Den engelske Regering maatte ligesaa let kunne have faaet paalidelig Kundskab derom. Hvor mangfoldige Sømænd maa der ikke have været i England, der kjendte Østersøens Klima ²⁾? Det var de engelske Ministres Pligt, inden de skrede til et Tog som det, hvorom her er Tale, samvittighedsfuldt at skaffe sig Underretning om Danmarks klimatiske

¹⁾ I et Brev til Lord Cathcart af 13de September, hvor Castle-reagh drøfter Muligheden af at holde Sjælland besat i længere Tid, hedder det: „*Is there any instance of the Belt being altogether frozen over? and if so, is there any chance of its being passable for an army with its artillery.*“ (Correspondence, despatches and other papers of Viscount Castle-reagh (edited by C. W. Marquess of Londonderry) second series (London 1851) vol. VI, 177.

²⁾ Man kan selvfølgelig ikke som Forsvar for, at det engelske Ministerium mulig dømte urigtig om Isforholdene i Store Belt, anføre de Ord, som Kronprinsen skal have sagt til Jackson, at han, hvis Englænderne erobrede Kjøbenhavn, vilde følge Carl Gustavs Exempel og gaa over Isen paa Store Belt. Der er et stort Spring fra at fremsætte en saadan Trusel i et Øjeblikks stærkt ophidsede Stemning til virkelig at holde det for muligt at udføre den. Og fremdeles har Kronprinsen nogensinde sagt det? Det staar, saavidt mig bekjendt, kun i „Moniteurs“ Referat af Samtalen og ser ud som en rhetorisk Blomst i Napoleonsk Stil. Lefebvre, der har givet sin Fremstilling af Kronprinsens Forhandling med Jackson i Henhold til den franske Gesandt Didelots Beretning, nævner ikke disse Ord. Det var værdt at kjende Didelots Depesche. Staa Ordene ikke der, ere de Napoleons Opfindelse.

Forhold, der netop med Hensyn til dette Lands Politik kunde faa stor Indflydelse.

Den engelske Regering var ogsaa kun lidet heldig med at forsvare Paastanden om, at Kronprinsen ikke havde Midler til at sikre Sjælland og Kjøbenhavn imod Franskmændene. Naar Castlereagh vilde have Parlamentet til at vedtage en Takadresse til de engelske Officerer, der havde taget Del i Toget til Kjøbenhavn, da antog den danske Forsvarsstyrke paa Sjælland i hans Mund gigantiske Dimensioner, saa taltes der ikke blot om Kjøbenhavns „*formidable defences*“ til Søsiden og de overordentlige Vanskeligheder, det kostede at indslutte den store By; men saa regnedes den væbnede Styrke paa Sjælland til 35.000 Mand. Saasnart derimod Talen blev om det Forsvar, der kunde rejses for denne Ø imod Franskmændene, skrumpede Tallet forbausende ind, saa vidste Ministeriets ivrige Forkæmper, Marquis Wellesley, at den hele danske Hær beløb sig til 18.000 Mand, der endda kun var „*irregular levy*“; Indenrigsministeren Lord Hawkesbury holdt 10.000 Franskmænd for tilstrækkelige til at erobre Sjælland. Naar det gjaldt om at vække Mistro imod Danmark-Norges Politik, anførte Castlereagh og andre Talere, at Udrustningen paa de danske Krigsskibe, der laa i Kjøbenhavn, havde været mistænkelig vidt fremmet, og man anførte et Brev fra Lord Gambier, der udtalte, at den danske Flaade vilde have kunnet gjøres sejlferdig i 3 Uger eller højst en Maaned. Gik det derimod ud paa at vise, at der hos det danske Hof var Mangel paa Evne og Lyst til at gjøre Modstand imod Franskmændene, saa vidste Lord Castlereagh, at det vilde have taget 6 Uger at udruste den danske Flaade, og at den altsaa ikke vilde have kunnet hjælpe til at forsvare Sjælland imod franske Landgangsforsøg¹⁾. Det blev frem-

¹⁾ Se om disse Træk Hansard anf. St. S. 167 ff, 345—46, 373, 229 og 1220.

deles med stor Styrke fremhævet, f. Ex. af Canning, at det til Trods for de engelske Krydseres omhyggelige Vagthold i de danske Farvande var lykkets „mange danske Tropper“ at komme over til Sjælland¹⁾. Man drog deraf Slutninger om, at Franskmændene vilde have kunnet naa over til Sjælland, om saa end de Danske nok saa meget vilde have søgt at hindre det. Men for det første var det kun et ubetydeligt Antal danske Tropper, det lykkedes at føre over; og selv om danske Søofficerer og Færgfolk, der nøje kjendte Farvandene, kunde føre Tropper over i mørke Nætter, kunde man ikke deraf slutte, at Franskmændene med deres fuldstændige Uvidenhed om Farvandene skulde have kunnet gjøre noget lignende ligeoverfor de Danskes Vagthold.

Hensynet til Sjælland og Kjøbenhavn kunde i Virkeligheden ikke bringe Kronprinsen til at bøje Knæ for Napoleon. Det var derfor let forklarligt, om end lidet hæderligt, at det engelske Ministerium og dets Talsmænd søgte at støtte deres svage Argumenter ved at minde om den fjendtlige Holdning, den dansk-norske Regering tidligere havde vist, navnlig i 1801, og som skulde gjøre det sandsynligt, at man ogsaa nu maatte vente en fjendtlig Politik fra dens Side. Men det var uberettiget at fremdrage Begivenhederne i 1801 som Bevis paa, hvad man nu kunde vente fra Danmark-Norges Side. Dette havde dengang aldrig, som det engelske Ministerium paastod, erklæret, at det var nødt til at føje sig efter Ruslands Fordringer²⁾. Lord Grenville protesterede derfor med Rette imod, at en saadan Erklæring var afgivet fra dansk Side, saalænge han havde

¹⁾ Hansard X, 279.

²⁾ Christian Bernstorff skriver derfor (14de Oktober) til Rist om den „*méchanceté*“, der laa i dette Sted i den engelske Deklaration „*où l'on nous prête un aveu que nous n'avons jamais fait et que les circonstances, où nous nous sommes trouvés à cette époque, n'ont sous aucun rapport pu nous porter à faire*“.

været Udenrigsminister, og han hævdede, at Danmarks Politik dengang havde været dets selvstændige Beslutning, saa at man var uberettiget til deraf at slutte til nogen Afhængighed af Rusland. Da Oppositionen krævede godtgjort, at den danske Regering 1801 havde udtalt sig paa en saadan Maade, undlod Ministeriet at føre noget Bevis derfor. Men selv om det ogsaa mente, at Danmark-Norge dengang havde handlet som en Følge af et Tryk fra russisk Side, saa vidste det godt, at Kronprinsen under de sidste store europæiske Krige gjentagne Gange havde hævdet en selvstændig Politik, netop i Modsætning til Rusland. Det kunde ikke være uvidende om, at denne Magt sammen med England selv havde bearbejdet Regeringen i Kjøbenhavn i Aaret 1793 for at faa den ind i Krigen, men ikke kunnet komme nogen Vej dermed, og det vidste, at disse Forsøg havde været gjenoptagne med Kraft lige siden 1803 uden at føre til noget Resultat. Overhovedet havde Kronprins Frederik Ord for at være en ualmindelig fast Karakter. Oxenstjerna og Garlike ere i deres Depecher enige om at fremhæve dette, og det var denne hans Egenskab, der gav dem Haab om, at Danmark-Norge vilde staa fast imod alle franske Forsøg paa at drage det bort fra dets Neutralitet. Endog med en paafaldende Styrke fremhævede Kejser Alexander under en Samtale med Lord Hutchinson det som en Kjendsgjerning, at „Intet var saa vanskeligt som at rokke Kronprinsen i hans Beslutninger og at faa ham til at forandre den Holdning, han engang havde indtaget“. Rusland, sagde han, havde tydelig følt det under sine Forhandlinger med ham¹⁾. Om end Kronprinsen visselig ikke var nogen stor Statsmand, frembød hans Personlighed saaledes en ikke ringe Garanti for den engelske Regering. Det var endelig i Almindelighed skjævt og vildledende at ville sammenstille Forholdene i 1801 og

¹⁾ Hutchinsons Referat hos Hansard anf. St. X, 352—53.

1807. Fordi Danmark-Norge i Aaret 1801 saavel som tidligere havde ønsket ved et Neutralitetsforbund at hævde den Sætning, at Skibet dækker Ladningen, kunde man ikke deraf slutte, at det nu skulde være tilbøjeligt til at forene sig med Frankrig og Rusland om at bekæmpe England paa Liv og Død. Oppositionen gjorde med Føje opmærksom paa, at Englands egen Forbundsfælle, Sverige, baade i 1780 og 1801 havde fulgt aldeles samme Politik som Danmark-Norge.

Man faar overhovedet et uhyggeligt Indtryk ved at følge det engelske Ministeriums Forsøg paa at tillægge den dansk-norske Regering et fjendtligt Sind imod England¹⁾. Navnlig undsaa Canning, hvis Ord i denne Henseende havde størst Vægt, sig ikke ved at fremsætte en Række Usandheder og Fordrejelser af Kjendsgjeringer for at vække Mistro imod Danmark-Norge. Det lykkedes ham endog ved at pille enkelte Steder ud af Garlikes Depescher at kunne finde Støtte i disse for sine Paastande. Men denne sidste Triumf var kun kort, da Earl Greys Protest i Overhuset og forskjellige Oppositionstaleres stærke Ord om det uforsvarlige i en saadan Maade at citere paa, nødte Regeringen til at komme frem med den Brevvexling, som Garlike havde ført i Slutningen af 1806 med Earl Grey. Enhver, der vilde se, kunde nu overtøye sig om, at Garlikes Depescher gave et Indtryk af den dansk-norske Regerings Stemning, der stod i stærk Strid med Cannings Frem-

¹⁾ Der er som bekjendt undertiden, f. Ex. i Sir R. Murray Keith: *Memoirs and correspondence* (London 1849) I, 343—45, udtalt den Formodning, at Forbitrelse imod den danske Regering for den Medfart, Caroline Mathilde i sin Tid havde lidt, havde skabt et slet Forhold imellem England og Danmark og derved ogsaa virket til at fremkalde det engelske Angreb paa Kjøbenhavn. Vi have imidlertid set, at den dansk-norske Regering kun ønskede Englands Venskab, og det var vitterlig helt andre Forhold, der bestemte de tvende Staters gjensidige Politik.

stilling deraf. Derimod vågrede de engelske Ministre sig haardnakket ved at fremlægge Garlikes senere Indberetninger, hvorfor ogsaa et Medlem af Oppositionen spydig kaldte dem en „Forening til Hemmeligholdelse af Aktstykker“. De slap derved for at give deres Modstandere Beviser ihænde for, at de endnu i Julimaaned havde faaet betryggende Meddelelser fra Gesandten i Kjøbenhavn om, at Regeringen her var bestemt paa til det yderste at afvise alle Fordringer fra fransk Side, der strede imod Neutraliteten. Naar man saa tillige erindrer det Svar, Joachim Bernstorff den 3dje August havde givet Taylor, at Intet vilde kunne rokke Danmarks Beslutning om „med alle de Midler, der stode til dets Raadighed, at opretholde sin Uafhængighed, sin Neutralitet og sit Venskabsforhold til England“¹⁾, hvad skal man saa dømme om Ministre, der til Trods for alt sligt kunde tale om, at den dansk-norske Regerings Sindelag lod befrygte det værste fra dens Side? I hvilket Lys viser sig den Pathos, hvormed den første Admiralitetslord, Lord Mulgrave, efter at have fremhævet Danmarks tidligere saakaldte fjendtlige Holdning, tilraabte Oppositionens Talere: „Læg Hænderne paa Hjærtet og sig . . . om der ikke var uendelig større Grund end nogensinde til at tro, at de Danske vilde tage Parti med Fjenden imod os“?

Det vilde være umuligt at frakjende den engelske Regering Ret til under de daværende Forhold at afkræve Danmark-Norge en bestemt Erklæring om dets Politik. Naar den da ikke havde faaet et fyldestgjørende Svar, havde den kunnet angribe, uden at man vilde have kunnet rejse nogen berettiget Anklage imod den. Saaledes som den havde Alt paa rede Haand, vilde et Angreb have kunnet finde Sted hurtig og med en frygtelig Kraft. Men Intet kunde være uforsvarligere

¹⁾ Det lader sig umulig tænke, at Taylor ikke skulde have indsendt en Beretning om denne Samtale.

end den Fremgangsmaade, de engelske Ministre fulgte. Det var Hykleri, naar de talte om, at de havde forsøgt venskabelig Overenskomst med Danmark, og at de havde vist dette alt muligt Hensyn ved blot at kræve Flaaden som et Depositum. Det Valg, de stillede Kronprinsen, var af den Natur, at ingen Fyrste med Ære kunde gaa ind derpaa ¹⁾. Havde det været dem om at gjøre at knytte Danmark-Norge til sig, vilde det have været naturligt at lade den Mand drive Forhandlingen, der stedse havde vist Iver for at bevare det gode Forhold imellem Rigerne, nemlig Garlike. Men han blev halvt i Unaade kaldt bort fra Kjøbenhavn, fordi hans Indberetninger ikke indeholdt Udtalelser, som Regeringen kunde bruge, naar den vilde træde fjendtlig op imod Danmark-Norge. Istedes for ham brugte den Mænd som Tailor og Jackson, der baade ved deres Personligheder maatte være den dansk-norske Regering ubehagelige, og som kunde angribe denne med Beskyldninger, Garlike aldrig vilde have taget i sin Mund. De umaadelige Forberedelser, der vare trufne til Toget, vise klart, hvor godt den engelske Regering har vidst, at den Fordring, den vilde stille, var af en saadan Natur, at kun Frygt kunde bringe Kronprinsen til at bøje sig for den. Det Alliancetilbud, der hang sammen dermed, kan derfor ikke betage det hele Foretagende Præget af at være, hvad vore Forfædre kaldte det, et Røvertog.

Den engelske Regering havde tidligere mere end én Gang søgt at svække forventede Modstandere, inden det var kommet til Krig, og et Par Aar førend 1807 havde engelske Krigsskibe overfaldet spanske Sølvskibe, uagtet der endnu ikke var Krig med Spanien.

¹⁾ Et Vidnesbyrd om, hvor forberedte de vare paa, at Kronprinsen vilde svare Nej, har man i, at de allerede, inden de vidste noget om dette Svar, lode deres Gesandt hos den svenske Konge prøve paa at sikre sig dennes Hjælp imod Danmark-Norge. Jvfr. derom 9de Afsnit.

Men aldrig havde denne Lyst til at komme Fjenden i Forkjøbet vist sig skjændigere end ved Angrebet paa Kjøbenhavn 1807, for hvis Nødvendighed ikke et eneste gyldigt Bevis er blevet ført. Der lader sig intet andet sige til dets Undskyldning, end at det, i det mindste i den Form, hvori det fandt Sted, rimeligvis ikke har været besluttet længe iforvejen, men været en Følge af et Øjeblikks opskræmmede Tilstand. Det engelske Blad „Daily Advertiser“ af 31te August udtalte træffende: „Expeditionen er ikke bleven samlet for at angribe Kjøbenhavn; men Kjøbenhavn er bleven angrebet, fordi Expeditionen var samlet“¹⁾. Netop det, at Alt var saagodt som færdigt iforvejen, fristede den engelske Regering til strax at gennemføre den Plan, som den i sin Frygt for den fransk-russiske Alliance mente, vilde være et kraftigt Stød imod denne. Den gav sig ikke engang Tid til at oppebie det Svar, som Tailor skulde afæske Regeringen i Kjøbenhavn. En af Oppositionens Talere, Mr. Sharp, skildrede med stor Sandhed, hvorledes denne Skræk havde omtaaget Ministeriets Øjne. „Frygt,“ sagde han, „forvirrer Forstanden, forstyrrer Indbildningskraften og indgiver de taabeligste og mest fordærlige Planer . . . Den ser Kæmper i Vindmøller og Troldmænd i Faarehjøder. Den havde saaledes betvunget Hans Majestæts Ministres Sind, at de ligesom den Kunstner, der havde malet en Aand fra Helvede, selv ere gaaede fra deres Forstand ved det Billede, de havde dannet sig“²⁾. Englands Angreb paa Danmark-Norge var af samme Slags, som naar et Dyr i den Tro, at det er i Fare, angriber en fredelig Vandrer, som aldrig har tænkt paa

¹⁾ Spottende udtrykte Windham i Parlamentet den samme Tanke ved at sige: De (Ministrene) vidste ikke, hvad de skulde gjøre med den Hær, de havde samlet, og efter nogen Overvejelse sagde de: „Lad os da i Guds Navn angribe den danske Flaade“ (Hansard X, 92).

²⁾ Hansard X, 1195—96.

at ville gjøre noget ondt. Det hører med til den store Række af Forbrydelser, der ere begaaede i en ophidset Stemning for at afværge en formodet Fare ¹⁾. Men det engelske Ministerium maa ligefuldt bære Ansvarer for at have brugt umoralske Midler og ikke med Koldblodighed at have gjenneemtænkt og bedømt den hele Stilling. Det vilde derved have undgaaet ikke blot at begaa en Forbrydelse, men ogsaa at gjøre sig skyldig i en umaadelig politisk Fejl.

Toget til Kjøbenhavn var en saadan. Naar *Moniteur* angriber det som „*une folle atrocité*“, eller Chr. Bernstorff omtaler det som et Skridt af Mænd, der vare Børn i Politiken ²⁾, kunde man skrive slige Ytringer paa Lidenskabens Regning. Men Togets Virkninger vise, at denne Dom og de dermed beslægtede Udtalelser af forskjellige engelske Oppositionsmænd vare berettigede. Vi ville ikke lægge Vægt paa, at England ved denne Politik gav Napoleon Paaskud til at besmykke sine videre Foretagender imod det, paa at den engelske Regering undergravede sin egen Stilling som den Magt, der kæmpede for Frihed og Retfærdighed imod det franske Despoti, eller paa at den gav Rusland en meget ønsket Anledning til at bryde aabent med England. Men, hvad der er Hovedsagen, dette fik nu Danmark-Norge til Fjende, isteden for at det kunde have havt det til Forbunds-fælle. Man huske blot Dreyers Svar til Talleyrand den 6te August, Joachim Bernstorffs Ord til Tailor den 3dje August og Christian Bernstorffs Instrux den 7de August

1) Bartholomæusnatten er det mest berygtede Exempel derpaa.

2) Depesche til London af 14de Oktober. Hermed kan sammenholdes en Udtalelse af Chr. Bernstorff til Baron Taube: „*Le ministère anglais et son gouvernement se conduisent comme des enfants sans connaître leurs propres intérêts ou ceux de la nation. Par leur politique qu'on ne saurait expliquer, ils nous ont forcé(s) malgré nous de nous associer au corps de leurs ennemis déclarés*“. (Depesche fra Taube af 6te November 1807).

til Rist¹⁾. Der kan da ikke være Skygge af Tvivl om, at Napoleon vilde have faaet et Afslag paa sin Fordring om, at Danmark skulde lukke sine Havne for Englænderne²⁾. Den dansk-norske Regering vilde da, som den havde udtalt det i December 1806, „*de facto*“ være bleven Englands Forbundsfælle.

Dette hindrede de Mænd, der bildte sig og mangfoldige i Samtid og Eftertid ind, at de havde frelst England. Danmarks og Norges Havne bleve nu lukkede for de engelske Skibe, og en Mængde Smaafartøjer og Kaperskibe, bemandede med hævnlystne danske og norske Sømænd, løb snart ud. England blev nødt til stadig at holde Krigsskibe i Søen paa denne Kant og til at maatte sikre sin Handel paa Østersøen ved en besværlig Konvoyering. Vel sandt, at Englænderne vandt den dansk-norske Flaade, og at de opbragte flere Hundreder af danske og norske Handelsskibe; men de havde Krigsskibe nok iforvejen, saa at de fra Kjøbenhavn hjemførte større og mindre Skibe ikke tjente til andet end til at ligge og raadne i de engelske Havne. Den Pengefordel, England vandt ved Opbringelse af danske og norske Handelsskibe — en Fordel, som uden i det mindste for en Del opvejedes ved Udgifterne til Toget og de Tab, som de Danskes og Nordmændenes Kaperier voldte, — var næppe af en saadan Betydning, at den kunde sammenlignes med den Gavn, det vilde have været for England at have Danmark-Norge paa sin Side.

Men paa den anden Side var Togets Virkning desto værre umaadelige Tab for Danmark-Norge. Kjøbenhavns Ulykke føjedes til Flaadens Ran. Castlereagh frem-

¹⁾ Jvfr. S. 206, 226 og 227.

²⁾ Thiers har, efter hvad han kunde slutte sig til af den almindelige politiske Stilling, dømt fuldstændig rigtig om den Politik, Danmark-Norge vilde have fulgt, og han kalder derfor det engelske Tog „*ineptie sous le rapport de la politique*“. (Histoire de l'empire I, 533 (Paris 1865)).

hævede i Parlamentet, at den Humanitet og det Højsind, der udmærkede Ledelsen af Toget, kastede ny Glans over Førernes Berømmelse. Hvorledes Ansvar for den Maade, hvorpaa Expeditionens Øjemed blev naaet, maa fordeles imellem Regeringen og de øverste Befalingsmænd, véd man ikke; men i ethvert Tilfælde godkendte Ministrene fuldstændig, hvad der var sket, og fandt, at Fremgangsmaaden havde været præget af Humanitet. Det holder dog haardt at finde, at det var humant at fremtvinge Kjøbenhavns Overgivelse ved at bruge Bombardementet, dette Vaaben, der rammer Kvinder og Børn værre end selve en Bys Besætning, istedenfor at gaa frem paa regelmæssig Maade og skyde Bresche. Ingen kan nægte, at adskillige engelske Officerer viste en ædel Holdning, der gav Indtrykket af, at de skammede sig over den Gjerning, de vare blevne kommanderede til at fuldbyrde. Det er en Kjendsgjerning, at Castlereagh i et Brev til Cathcart indskærpede Nødvendigheden af at holde god Disciplin, netop ogsaa paa Grund af Togets særegne Præg¹⁾. Man maa endelig indrømme, at der for det meste blev holdt god Mandstugt, navnlig af de hannoveranske Tropper i den engelske Hær, og at der i det Hele betaltes for de Levnetsmidler, som rekvireredes til Hær og Flaade; men talrige Træk af Brutalitet kom frem ved Siden deraf. Tanken om at gjøre Bombardementet saa forfærdeligt og saa smerteligt som muligt, opfyldte i den Grad de engelske Officerer, at de gjorde Kjøbenhavns stolteste Prydelse, Frue Kirke, til en særlig Skive for deres Artilleristers Bomber og Rakter. Det Jubelraab, hvormed de engelske Soldater hilste Taarnets Fald, svarede fuldt til Castlereaghs og Cannings Begreber om Humanitet. Hvad kunde ogsaa være mindre højsindet, end at baade Cathcart, Gambier og den nye tilsendte Gesandt

¹⁾ Brev af 2den Oktober i Correspondence etc. of Viscount Castlereagh VI, 191.

Merry med den hele Stab overværede Ødelæggelsen af det Linieskib paa 74 Kanoner, der stod næsten fuldført paa Bedingen paa Nyholm, ved hvilken Lejlighed det ikke heller fattedes paa et almindeligt Fryderaab af de engelske Arbejdere? Og naar er vel en Plyndringsordre bleven fuldbyrdet paa en skamløsere Maade, end da Englænderne tømte Arsenalerne? Kapitain Home Popham, en Typus paa Brutalitet, i Forening med Kapitajnerne Dunbar og James Makenzie forstode den Kunst at gjøre rent Bord. Kapitulationen fastsatte, at Skibene tillige med alle Hans danske Majestæt tilhørende Skibs-sager og Soinventarium skulde overgives Englænderne. Dette fortolkede de saaledes, at de ødelagde Alt, hvad de ikke kunde føre med sig, navnlig Arsenalernes Værksteder, og plyndrede og borttog Alt, hvad de kunde gjøre i Penge, Arbejdernes private Værktøj, Kakkellovne. Døre, Vinduer og Laase, som de brækkede løs af Holmens Bygninger, og meget andet lige ned til Papirsaxene i Kontorerne ¹⁾. Der stod udtrykkelig i Kapitulationen, at „al Ejendom, offentlig og privat, undtagen Skibssagerne og Soinventariet, skulde respekteres“; men det holdt ikke Popham og Konsorter tilbage, og Popham havde oven i Kjøbet den Uforskammethed at sigte den danske Kommissær, Kapitajn Rosenvinge, for at skjule flere Magasiner for ham. Kun ved at udfordre ham tvang Rosenvinge ham til at gjøre en Undskyldning. At Pophams Hjælper, idet de udplyndrede Arsenalerne, fandt Fornøjelse i at bemale Væggene med haanende Ord om de Danske, svarer godt til alt det øvrige. Under en forbitret Krig, der har ophidset Lidenskaberne, er sligt almindeligt og naturligt; men ved et Foretagende imod et fredeligt Land, der ikke havde udæsket til nogen

¹⁾ En engelsk Oppositionstaler skildrede træffende Pophams Virksomhed paa følgende Maade: „*He was packing up every thing which could be carried away, and collecting every old hammer which he could find*“ (Hansard X, 182).

Fjendtlighed, og med hvilket den engelske Regering stedse sagde, at den helst ønskede at staa paa en venkabelig Fod, er den Art „Humanitet“ betegnende.

Værre end alt dette, mere fordærveligt end Bombardementet og Flaadens Tab, var det, at det engelske Tog ødelagde Danmarks Fremtid. Andre Forhold sloge sig til, som Ruslands Forræderi imod Danmark i 1812 og 1813 og Carl Johans fjendtlige Politik; slet Styrelse i selve Landet, lidenskabelig Bornerthed og Mangel paa politisk Smidighed hos Frederik VI forværrede Forholdene. Men det engelske Toryministerium i 1807 har Skylden for ved Toget til Kjøbenhavn at have tvunget Danmark ind i den Stilling, der skulde lamme dets Udvikling igjennem flere Tiaar, volde dets Adskillelse fra Norge og vække eller paa ny kalde en fjendtlig Aand til Live imod de Danske i Holsten og hos Tyskerne.

Der er, med Undtagelse af vore halve Landsmænd, Nordmændene, næppe noget Folk, til hvilket vi Danske mere føle os aandelig hendragne end til Englænderne. Literatur, Sæder, den hele Aandsretning, særlig det ejendommelige engelske Lune, stemme i væsentlige Henseender med danske Tilbøjeligheder og Synsmaader, Bevidstheden om en, i det mindste for en Del, fælles national Oprindelse har en tilknyttende Magt, og Englændernes Dygtighed og Energi staar som et Forbillede, der fortjener Efterligning. Selv af egenyttige materielle Hensyn har det danske Folk kun Grund til at ønske England Lykke og Held. Men det politiske Forhold imellem de tvende Folk har staaet i en skærende Modstrid hermed. Ingen anden Stormagts Politik har mere vedholdende end den engelske været Danmark fjendtlig under de Forviklinger, det har havt at kæmpe imod i de to sidste Aarhundreder. Da Carl Gustav angreb den dansk-norske Stat 1658—60, var England saa ilde stemt imod vort Fædreland, at det lammede Virkningerne af den velvillige Holdning, Holland vilde vise dette. Da Christian V i 1684 og de følgende Aar var optraadt

imod Hertugen af Gottorp, virkede England med til det for ham ugunstige Forlig i Altona 1689, og da Frederik IV angreb Sverige og Gottorp i 1700, sendte Vilhelm III af England den engelsk-hollandske Flaade til Sundet, der gjorde det muligt for Carl XII at komme over til Sjælland og tvinge Frederik IV til Freden i Travendal. England traadte i 1788 sammen med Preussen op imod den dansk-norske Regering, da denne havde sluttet sig til Rusland imod Sverige. Under samtlige store europæiske Krige var dets Handelspolitik saa stridende som vel muligt imod Danmarks og Norges Tarv, og under Revolutionskrigene forværredes dette Forhold ved den Tvang, det vilde udøve paa Regeringen i Kjøbenhavn for at faa det med i Krigen imod Frankrig. Dets Holdning under Danmarks Strid med Tyskland om Slesvig har ikke været en saadan, at den skulde kunne udslette Mindet om alt dette. Kun en kort Tid danner en Undtagelse, nemlig de nærmeste Aar efter den store nordiske Krig, paa hvilken Tid Englands Støtte var en væsenlig Hjælp imod Ruslands gottorpske Politik. Naturligvis vilde det være taabeligt at rejse Anklager imod England, fordi det saa tidt har fulgt en Politik, der er gaaet imod den danske. Men Tanken om, hvor lidt venligt Forholdet oftest har været, træder frem, netop fordi det danner saa stærk en Modsætning til den danske Sympathi for det engelske Folk. Og ved Aaret 1807 rettes Anklagen naturlig imod en Politik, der, skabt af Forblindelse og nærret af Samvittighedsløshed, har slaæet vort Fædreland forfærdelige Saar.

VIII.

Danmark-Norges Forhold til Frankrig og England
indtil Afslutningen af det dansk-franske Forbund den 31te Oktober
og Udstedelsen af den engelske Krigserklæring
den 4de November.

Kjøbenhavns Kapitulation vakte, hvor uundgaaelig den end var, strax Forbitrelse hos en Del af Befolkningen i Staden og snart efter rundt omkring baade i Danmark og Norge. Smerten over de haarde Vilkaar, i Forbindelse med en ikke ugrundet Misstemning over, at Forsvaret havde været uheldig ledet, gav sig Luft ved Sigtelser imod Peymann, som om han ikke havde villet hindre Fjendens Landgang og ikke villet gjøre noget ret alvorligt for at frelse Staden. Men ikke mindre var Kronprinsens Harme, da han (11te September) hørte, at Kjøbenhavn havde overgivet sig. Han havde haabet, at Staden endnu vilde kunne forsvare sig en Række Dage; men nu fik han at vide, at baade By og Flaade vare i Fjendens Haand ¹⁾. Han udtalte sig i Førstningen ikke derom til Peymann selv. Men hans Stemning brød stærkt løs i et Brev af 14de September til General Castenskjold, hvori det hedder: „Generalmajor von Peymann er ingenlunde kommanderende General i Sjælland, men blot i Kjøbenhavn, Kronborg og den imellem disse Steder værende Kyst. Han var derfor ej berettiget at indgaa nogen Konvention for Øen Sjælland. Men det endnu afskyeligste ved Konventionen var at overgive Flaaden med dens Tilbehør, da dog Alt var ordnet af mig til dens Tilintetgjørelse ²⁾. Dels ved For-

¹⁾ Da Budskabet herom kom til Kiel, skrev Christian Bernstorff til Dreyer (12te September), at Englænderne havde givet deres Angreb en Udvidelse, „*welche wir nach den früheren Berichten zu erwarten weit entfernt waren.*“

²⁾ Ligesaa stærkt udtalte han til den franske Gesandt Didelot:

skansninger og dels ved at forsænke Sundene hindredes de Fjendtlige i at indløbe i disse¹⁾.

Som dette Brev viser, havde navnlig Flaadens Udlivering vakt Kronprinsens Forbitrelse, da han vilde have den ødelagt. Det syntes en Vanære, at man ikke havde tilintetgjort Flaaden, hellere end at lade den komme i Fjendens Vold. Var dette sket, vilde man dog have havt den Trøst, at Forsvaret havde været ærefuldt. Regeringen var desuden bange for, at Napoleon skulde blive rasende over at høre, at Englænderne havde faaet Flaaden i deres Magt. Den var ikke sikker paa, hvad han kunde falde paa at gjøre i sin Vrede²⁾.

„Comment a-t-on pu s'avilir jusqu' à signer une telle capitulation et manquer à ce point aux lois de l'honneur et aux ordres suprêmes“. Didelot fortællerjogsaa, at, da Kronprinsen fik Underteningen om Kapitulationen, var hans Søster, Hertuginde af Augustenborg hos ham. *„Il lui saisit le bras d'un mouvement convulsif, et dit tout haut qu'il se considérait comme un militaire qui avait reçu un soufflet, et qu'il laverait cet affront sur les remparts de Copenhague dans le sang des Anglais“.* (Brev fra Didelot af 26de Septbr., dateret Kiel, hos Lefebvre anf. St. III, 143.)

¹⁾ Ræder anf. St. I, 387.

²⁾ Christian Bernstorff havde den 16de August skrevet til Dreyer og Levetzau: *„Notre flotte pourra être détruite mais elle n'augmentera pas les trophées de nos ennemis“.* I den Grad holdt Kronprinsens Omgivelser sig overtydede om, at den vilde blive brændt eller ødelagt paa anden Maade. Ytringer om, at det værste ved hele Ulykken var, at dette ikke var sket, forekomme i Bernstorffs Depescher til Dreyer af 12te og 18de September, til Blome af 12te September, og i en Rundskrivelse til de forskjellige Diplomater af samme Dato. Han kalder derfor i Depeschen af 18de September Kapitulationen *„cette abominable transaction“.* Paa en karakteristisk voldsom Maade ytrer O. Blome, der overhovedet let kom i stærk Sindsbevægelse, sig derom. Han skriver 22de September til Bernstorff: *„Il est accablant pour moi de penser que j'ai eu des compatriotes qui ont osé prêter leurs noms à une pareille signature. ... Le tableau du départ de cette belle flotte, amenée dans les ports de l'Angleterre est une horreur*

Men Kronprinsen selv havde en Del af Ansvaret for, at Flaaden ikke var bleven ødelagt inden Kapitulationen; thi, forbavsende nok, havde han, som tidligere berørt, i den Instrux, han inden sin Afrejse fra Kjøbenhavn havde udstedt til Peymann, ikke omtalt dette Hovedpunkt med et Ord. Maaske har han mundtlig ytret sin Vilje desangaaende¹⁾; men det var en Sag, hvorom der maatte gives en skriftlig Ordre. Han havde derfor senere (den 18de September) sendt Premierlieutenant Steffens²⁾ med en saadan skriftlig Befaling til Peymann om, at han, hvis Kjøbenhavn blev nødt til at overgive sig, skulde sætte Ild paa Flaaden, „da Hans Majestæt heller vælger dette end at se Flaaden i sine og Landets Fjenders Hænder og derved give disse Voldsmænd en Triumf, som ingen dansk Mand kan taale at bære“. Men Lieutenant Steffens blev undervejs anholdt af Englænderne, og om disse end ikke fik fat paa hans Depescher, da han havde fundet Lejlighed til at overgive dem til Amtmand Treschow i Roskilde, saa kom Ordren aldrig til Peymann³⁾.

que j'ai constamment devant les yeux comme un fantôme qui ne me quitte ni nuit ni jour“. Han var bleven syg af Harme. Ogsaa han var bange for den Virkning, Budskabet om Kapitulationen kunde gjøre paa Napoleon.

- 1) Dette maa man formode, da Christian Bernstorff i sin Rundskrivelse til Diplomaterne af 12te September skriver derom, at „maaske er Kronprinsen under den „bagarre“, hvori han var i Kjøbenhavn, ikke bleven forstaaet“. Jvfr. Ræder anf. St. I, 226, hvoraf man ser, at Kronprinsen i Virkeligheden i Kjøbenhavn havde sagt til Admiral Lütken, at han ønskede hellere at se Flaaden ødelagt end i Fjendens Vold.
- 2) I den ovenfor nævnte Rundskrivelse siger Bernstorff, at ulukkeligvis „alle de Ordre, Kronprinsen havde sendt til Kjøbenhavn om at ødelægge Flaaden, vare blevne opsnappe af Englænderne“. Man maa derefter antage, at der er sendt flere Bud derom.
- 3) Ræder anf. St. I, 258.

Det maatte altsaa afhænge af Overbefalingsmændenes Konduite, hvad der skulde ske med Flaaden. Spørgsmaalet om dens Ødelæggelse blev drøftet, og der blev i Følge Admiralitetets Ordre truffet forskjellige Forberedelser til at kunne sætte den i Værk ¹⁾. Navnlig blev der hugget et firkantet Hul under Vandgangen i ethvert Skib, hvorover (der derpaa blev sat en Fyrrelem, som hurtig kunde brækkes fra med et Koben ²⁾). Naar der dog, da det kom til Stykket, intet Skridt skete til at fuldføre Ødelæggelsen, har Grunden vistnok været, at man smigrede sig med det Haab, at Englænderne, da de fra først af kun havde forlangt Flaaden som et Depositum, ogsaa senere vilde blive staaende herved ³⁾. Men at vente en slig Højmodighed af den daværende engelske Regering var at gjøre sig store Illusioner, og da det under Forhandlingerne om Kapitulationen blev klart, at Englænderne vilde have Flaaden som Bytte, var det for silde at tilintetgjøre den.

Forfattere, hvis Mening har Vægt, have paastaet, at der blev handlet rigtigt i ikke at ødelægge Flaaden; men selv om det vistnok vilde have været farligt for Staden, om man havde opbrændt de mange Skibe i Flaadens Leje, synes det dog, at man burde have sænket dem. Lad saa være, at der ikke var dybt nok til, at de fuldstændig kunde synke. Det var en Æressag at gjøre, hvad man kunde, for at Fjenden kunde faa et saa værdiløst Bytte som muligt. Det vilde have været en patriotisk Daad, ligesom da Russerne ødelagde deres Flaade ved Sebastopols Erobring 1855, og det vilde have kastet et hæderfuldt Skjær over Slutningen af en Belejring, der, om den end var ulykkelig i sin Udgang

¹⁾ Ræder anf. St. I, 226—27.

²⁾ Det vil erindres fra S. 303, hvorledes Englænderne opfattede denne Forholdsregel, da de opdagede den.

³⁾ Jvfr. Ræder anf. St. I. 250. Af Danske Samlinger anf. St. 152 kan man se, at netop en saadan Tankegang blev tillagt Peymann af Rygtet.

og ledet uden Talent, dog ikke havde sat nogen Plet paa det danske Folks Ære.

Baade Harme hos Kronprinsen over, hvad der var sket, og Iver for at afværge, at Napoleon skulde mistænke ham for at have nogen Del deri, bragte ham til at stille sig, som om Kapitulationen ikke vedkom ham. Istedten for at ratificere Dokumentet derom, lod han General Walterstorff fængsle, da han overbragte ham dette Aktstykke, og han vilde ikke tillade nogetsomhelst Samkvem med Sjælland ¹⁾. Lord Gambier indrømmede (15de September), at Skibsfart paa Kjøbenhavn maatte finde Sted indenfor visse Grænser, navnlig for at lette Byens Forsyning med Brænde og Levnetsmidler, og han udstedte Passer for Skibe, der hidførte slige Ladninger; men Kronprinsen lod Passerne tage fra disse Skibe ved Ladningsstederne paa Halvøen og Fyen. Skibsfarten blev saaledes hindret, og Kronprinsen fulgte sit Afspærringssystem saa strængt, at han end ikke underrettede Generalkommandoen i Kjøbenhavn om, hvorfor Skibene ikke kom tilbage ²⁾.

Dagen efter at Kronprinsen havde faaet Efterretningen om Kjøbenhavns Overgivelse, sendte han Chr. Bernstorff og sin Generaladjutant, Major Bülow, til Bernadotte i Hamburg, „for at faa Vished, om han, i det Tilfælde det lykkedes ham at faa den største Del af sine Tropper over Belterne, da kunde stole paa, at Prinsen af Pontecorvo vilde overlade ham et Korps til Hjælp og som Reserve. Det var i saa Fald hans Ønske, at dette Korps blev opstillet i Fyen“. Bernadotte følte

¹⁾ Grev C. Moltke, der var udnævnt til at være Gesandt i Sverige, udtalte ikke uden Føje til den svenske Chargé d'affaires, Baron Taube: „*il faut que Son Altesse royale ou fasse semblant de renoncer absolument à ce pays-ci (Sjælland) ou de se voir enlever celui du Holstein, nous sommes pour ainsi dire entre l'enclume et le marteau*“ (Depesche fra Taube af 4de Oktbr. 1807).

²⁾ Ræder anf. St. I, 304—5.

sig tilfreds ved endelig at se den dansk-norske Regering tale ligefrem om at faa Hjælp af et fransk Korps, „et Punkt, den hidtil havde forstaaet at undgaa med en Behændighed, der var Macchiavelli værdig“. Men han kunde godt mærke, at Kronprinsen endnu var bange for at skulle se fransk Herredømme følge ovenpaa de engelske Voldsomheder ¹⁾. Meget venskabelig lovede han at yde den Hjælp, Kronprinsen maatte ønske. Da denne derimod lod ham bede om at overlade sig 2—3000 Kvintaler (Centner) Krudt, svarede han, at han dertil behøvede en bestemt Instrux fra Paris ²⁾.

Først og fremmest gjaldt det for Kronprinsen om at formilde Napoleons frygtede Vrede, uden hvilket det kun kunde nytte lidet at faa Løfter af Bernadotte om Hjælp. Samme Dag som Bernstorff og Bülow rejste til Hamburg, sendte han derfor sin Generaladjutant for Søetaten, Lindholm, til Napoleon med et egenhændigt Brev, der i dansk Oversættelse lyder saaledes:

Siden de sidste Fjender, Deres kejserlige Majestæt har tilbage, have erklæret sig for mit Fædrelands Fjender, har jeg følt Trang til at udtale for Deres Majestæt den ubetingede Tillid, med hvilken jeg har ovovet at stole paa Deres Interesse og Støtte. Naar jeg først nu tilfreds-

¹⁾ Touchard-Lafosse anf. St. II, 18, hvor det tillige hedder, at Bernadotte indberettede til Napoleon det Indtryk, han havde af, at den dansk-norske Regering frygtede for fransk Overgreb. Det er aabenbart disse, Kronprinsesse Marie sigter til, naar hun i et Brev af 23de November 1807 til Biskop Balle skriver: „Vi har sandelig staaet meget ud; men dog kan vi aldrig noksom erkjende Guds Naade, som har reddet os ud af Ulykker, som var endnu at befrygte, og som vist vilde have ødelagt os ganske“ osv. (Danske Samlinger VI, 92). Jvfr. Levetzaus Depescher fra Hamburg, der vidne om Bernadottes fortsatte Opfattelse af den danske Regerings Mistro imod den franske Politik.

²⁾ Bernstorff har i sin Depesche af 18de September til Paris givet en Meddelelse om sin Sendelse. Jvfr. Ræder anf. St. I, 388.

stiller denne Trang, er det, fordi jeg havde haabet tillige at kunne forkynde Deres Majestæt en lykkelig Begivenhed. Dette Haab er blevet grusomt skuffet. Det er faldet i min Lod at maatte meddele Deres Majestæt den forfærdeligste Ulykke. Englændernes Angrebsmidler imod Kjøbenhavn have i den Grad været denne Stads Forsvarskræfter overlegne, at Besætningens kraftige Anstrængelser ikke have kunnet frelse den for en Kapitulation, der har gjort Fjenden til Herre, ikke blot over Hovedstaden, men ogsaa over Arsenalerne og over en Flaade, som, hvis min Vilje var bleven opfyldt (*si mes intentions avaient été remplies*), vilde være bleven ødelagt, inden der blev Tale om at kapitulere. Hvor knusende end dette Slag er for mig, har det ikke knækket mit Mod, og saalænge jeg vover at stole paa Deres Majestæts Hjælp, vil jeg ikke underhandle med en Fjende, som jeg har fælles med Deres Majestæt. Jeg beder Dem at være forsikret derom, og om at tillade mig at tro, at Deres Majestæt vil beslutte at forøge Deres Hæder ved at hjælpe og hævne et uretfærdig underkuet Land, som ved sine uforanderlige Følelser for Frankrig maaske har noget Krav paa Deres Majestæts Interesse, og med Hensyn til hvilket Deres Planer ere blevene bagvaskede paa en uværdig Maade for at finde et Paaskud til at besmykke det skjændigste Foretagende.

Det er mig en Lykke, Sire, at faa en Lejlighed til at bevidne Dem min Højagtelse og den dybtfølte Hengivenhed, med hvilken o. s. v. ¹⁾).

Paa Grund af de overdrevne Forestillinger, Napoleon havde haft om Kjøbenhavns Forsvarsevne, havde Kapitulationen maattet gjøre et stærkt Indtryk paa ham. Fouché fortæller i sine Memoirer, at han ikke siden Kejser Povls Mord havde set Napoleon blive saa rasende,

¹⁾ Efter en Afskrift i Udenrigsministeriets Arkiv.

som han blev ved Budskabet herom¹⁾. Man føler denne Stemning tydelig igjennem Moniteurs Artikel om Kapitulationen, hvori Misfornøjelse med Danmark blander sig med Hadet imod England. „Kjøbenhavn,“ saaledes begynder Artiklen, „er i Englændernes Magt. Den har kapituleret 21 Dage efter disses Landgang paa Sjælland. Europa vil med Forbavselse høre, at denne Stad er falden i deres Magt, uden at Løbegrave have været aabnede, og blot ved den Skræk, et Bombardement kunde indjage.“ Artiklen klager tillige over, at Danmark ligesom den største Del af Fastlandet havde havt Mistro til Frankrig og derfor havde havt sine Tropper staaende paa Halvøen. — Et lignende Sprog maatte Dreyer høre fra alle Kanter, og Napoleon ytrede personlig til ham, at den danske Regering havde ladet Hovedstaden og Flaaden i Stikken, idet den af Mistro til Frankrig vilde have Hæren opstillet paa Fastlandet²⁾.

Men Napoleon lod dog den dansk-norske Regering ulige mindre føle sin Vrede, end denne havde frygtet det. Dens Tilslutning til Frankrig kunde efter Kjøbenhavns Fald stærkere end tidligere gjælde for en afgjort Sag, og Lindholms Sendelse gav Napoleon en forøget Sikkerhed i saa Henseende. Vel var Danmark-Norges Flaade tabt; men det vilde kunne virke til Gjennemførelsen af Fastlandsspærringen, dets Søfolk kunde maaske endnu bruges til at gjøre England Afbræk, og det vilde kunne yde Hjælp til at ave Englands sidste Forbundsfælle i Norden, nemlig Sverige. Napoleon lod derfor sine Bebrejdelser over, at Kronprinsen havde holdt Tropperne samlede paa Halvøen, følge af Forsikringer til Dreyer om, at han havde samme Interesse for Danmark som dettes egen Regering. Tabet af Flaaden var efter hans Skjøn det værste ved Kjøbenhavns Kapitulation. „Thi,“ sagde han, „Isen vil hjælpe os meget til at jage Eng-

¹⁾ Mémoires (Paris 1824) S. 363.

²⁾ Depesche fra Paris af 21de September.

lænderne bort fra Eders Land“¹⁾). Ogsaa da Lindholm kom til ham med Kronprinsens Brev, var Tonen i hans Samtaler „blid og nedladende“²⁾), skjønt han heller ikke under disse lod det fattes paa Klager over Troppe-samlingen i Holsten. „Hvis I,“ sagde han, „havde havt Eders Tropper i Sjælland isteden for i Holsten, saa havde I frelst Eders Flaade — og hvad vilde I vel udrette med 20 eller 30,000 Mand imod min Armé.“ Da Lindholm rejste hjem, fik han som Present af Kejseren en Gulddaase med dennes Portræt, indfattet i Diamanter. Slige Presenter plejede kun at bestaa i en Daase med Kejserens Navnechiffer i Diamanter, og den særegne Udmærkelse, at Lindholm fik Napoleons Portræt, gav Indtrykket af dennes velvillige Sind imod den Magt, hvis Ombud Lindholm var. Napoleon havde ogsaa udtalt til ham, at Englænderne skulde faa deres Forbrydelse imod Danmark betalt, og at han vilde gjøre Alt for at hjælpe dette³⁾). Ved en Audiens den 14de Oktober, hvorunder Napoleon havde tordnet for den portugisiske Gesandt over hans Regerings Politik, vendte han sig til Dreyer, talte om, at han vilde udelukke Englænderne fra Fastlandet saa længe, indtil de fulgte et andet System end det, de nylig havde fulgt imod

¹⁾ Depesche fra Paris af 21de September.

²⁾ Lindholms Beretning om hans Samtale med Napoleon er aftrykt i Munch: Saga II, 289 ff. og derefter gjengivet hos Thorsøe anf. St. 263, Note.

³⁾ Iblant de interessante Enkeltheder ved Lindholms Audiens er ogsaa den, at Napoleon spurgte ham: „Fryser Beltet til om Vinteren“, hvortil Lindholm svarede: „Nej Sire! Det er meget sjældent, at man kan kjøre over Beltet i Slæde; thi (og) da Strømmen er stærk, maa der en meget stræng Vinter til for at gaa over med Kanoner“. Men hvor ondt Napoleon havde ved at opgive Tanken om at benytte Isen over store Belt til at faa sine Tropper over til Sjælland, viser et Brev, han lod skrive til Bernadotte 14de Marts 1808 (citeret hos Schiern: Historiske Studier (Kjøbenhavn 1857) II. 370 efter Mémoires de Constant (Bruxelles 1830 IV, 303).

Danmark, han kritiserede blodig den engelske Deklaration af 25de September og sagde tilsidst: „Jeg skal engang skaffe Eder Flaaden tilbage“ (*je vous ferai un jour rendre votre flotte*)¹).

De stærke Udtryk, hvori Kronprinsens Brev til Napoleon var affattet, og som stode i en skarp Modsætning til hans virkelige Følelser for denne, vare et levende Vidnesbyrd om, hvorledes den dansk-norske Regering mente nu at maatte kaste sig i Armene paa Frankrig. Selv om ikke den naturlige Hævnfølelse imod Englænderne havde drevet dertil, maatte den blotte Tanke om at undgaa Fjendtligheder fra fransk Side gjøre det nødvendigt. Man havde i den nærmest foregaaende Tid modtaget tilfredsstillende Tilsagn om Hjælp fra Napoleons Side; men hvis hans Mistro og Uvilje vakttes ved Budskabet om Englændernes store Held ved Kjøbenhavn, kunde man let komme til at se Bernadottes Korps rykke ind for at gjøre sig til Herre over et Land, der havde vist, at det hverken kunde opretholde sin Neutralitet eller forsvare sin vigtigste Provins²). For ikke at tale om Bitterheden

¹) Depesche fra Paris af 16de Oktober.

²) I Følge hvad Ræder (anf. St. S. 389) anfører, men uden at angive sin Kilde, havde Bernstorff og Bülow under deres Ophold i Hamburg hos Bernadotte faaet den „underhaanden erholdte, men dog sikre Efterretning, at hvis denne Nærmelse fra Danmarks Side til Frankrig ej netop den Gang havde fundet Sted, vilde Marechal Bernadotte 48 Timer senere have rykket fjendtlig ind i Holsten“. For at vide, om en saadan Ordre var givet Bernadotte, maatte man fuldstændig kjende Korrespondancen imellem ham og Napoleon; men saalænge indtil der føres et virkeligt Bevis for, at Ordren er givet, maa denne Efterretning gjælde for lidet trolig. Ganske vist havde Bernadotte tidligere faaet Befaling til eventuelt at besætte Holsten. Men netop i den nærmeste Tid førend Kapitulationen havde Napoleon, som vi have set, fattet store Forhaabninger om, at det skulde lykkes de Danske at tilføje Englænderne alvorlige Tab ved Kjøbenhavn. Vilde Napoleon paa et saadant Tidspunkt have givet Bernadotte Ordre til

i Moniteurs Ytringer om Kjøbenhavns Forsvar, saa fattedes det ikke efter denne Bys Fald paa officielle franske Udtalelser, der viste, at Napoleon krævede en energisk Kamp fra Danmark-Norges Side imod England, og at det skulde skynde sig med at slutte en formelig Alliance med ham. Samtidig med Efterretningen om Kjøbenhavns Kapitulation fik den franske Regering Budskab om, at Jackson agtede sig til Kiel for at fremsætte nye Forslag. Champagny udtalte da strax til Dreyer, at denne vel vilde kunne forstaa, at, saafremt hans Regering underhandlede med Jackson og gik ind paa Forslag og Tilbud, som den engelske Regering gjorde, vilde Danmark ikke mere kunne gjælde for en neutral Magt i Frankrigs Øjne¹⁾. I god Samklang hermed hed det i Moniteur: „Hvis de Danske, efter at have lidt en saadan Krænkelser, ikke paaføre England en uforsonlig Krig, hvis Følelse af Had ikke opflammer dem alle, fra Oldingen til Barnet, fra Admiralen til Skibsdrengen, er det ude med det danske Folk.“ Da Napoleon erklærede Lindholm, at han vilde gjøre Alt for Danmark, tilføjede han: „det er ikke længere neutralt, da det har ladet sin Flaade rane af Englænderne; det maa slutte et Forbund med Frankrig“. „Magter,“ sagde han fremdeles, „kunne ikke slutte gjensidige Forpligtelser uden ved Traktater; jeg skal derom udfærdige min Instrux til Hr. Didelot, og jeg haaber, at Kronprinsen vil gjøre det samme.“

Faa Dage efter modtog Dreyer et Brev fra Champagny, som heri fremhævede Nødvendigheden af en

at angribe Danmark, hvorved det meget let kunde være sket, at Kronprinsen havde søgt at komme til et Forlig med Englænderne? Det synes utroligt, og vi have set, at Napoleon netop i de samme Dage gav Kongen af Holland Befaling til at hjælpe Danmark, ligesom han lod give dette forskjellige Tilsagn, iblandt andet om, at Bernadotte kun maatte marschere, naar Kronprinsen rekvirerede hans Tropper.

¹⁾ Depesche fra Paris af 18de September.

bestemt Traktat og tilføjede, at en saadan ikke skulde paalægge Danmark anden Forpligtelse end den, at bruge alle sine Hjælpemidler imod den fælles Fjende, lukke sine Havne med største Strængthed for Englænderne og ikke slutte nogen Separattraktat med disse ¹⁾). Derimod talte Champagny ikke om de Forpligtelser, Frankrig vilde paatage sig imod Danmark-Norge, og et Udkast til en Traktat, der af Didelot blev forelagt Christian Bernstorff og netop indeholdt de Punkter, Champagny havde fremhævet, talte ligesaa lidt enten om den Hjælp, Frankrig vilde yde Danmark-Norge, eller om de Vilkaar, det vilde hjælpe det til at faa ved den endelige Fred. Didelot erklærede endog, da Bernstorff bragte dette paa Bane for ham, at han var uden Instrux i saa Henseende ²⁾). Det var tydeligt, at Napoleon følte, hvorledes Danmark-Norge nu var nødt til at slutte sig til ham. I et Brev af 30te September, som han lod Lindholm overbringe Kronprinsen, havde han ved Siden af, at han paa ny snærtede denne og hans Ministre, fordi de ikke havde havt Tropperne samlede paa Sjælland, men i Holsten, tillige ytret: „Jeg skal gjerne understøtte Deres kongelige Højhed i alle de Skridt, De vil foretage for at vende tilbage til Deres Land. Jeg har givet min Minister Fuldmagt til at slutte og underskrive en Overenskomst angaaende denne Sag“ ³⁾). Men dette var, som Bernstorff med Rette sagde, almindelige og temmelig tørre Udtryk. Selv om den dansk-norske Regering glædede sig over, at Kapitulationen i ulige mindre Grad havde vakt Napoleons Vrede, end den havde frygtet for ⁴⁾), og det ogsaa var den en Lettelse, at Napoleon kun krævede dens Tilslutning til den Krig, som han nu førte med England ⁵⁾), saa var

¹⁾ Vedlagt Dreyers Depesche af 30te September.

²⁾ Depesche til Paris af 12te Oktober.

³⁾ Correspondance de Napoléon I^r XVI, 60.

⁴⁾ Depesche til Petersborg af 28de September

⁵⁾ Det havde været dens Frygt, at Napoleon skulde kræve Alli-

det dog ingenlunde behageligt for den, at den selv maatte tage Initiativet med Hensyn til, hvad Frankrig skulde give den Tilsagn om.

De fjendtlige Skridt fra engelsk Side imod Danmark-Norge havde imidlertid ikke været indskrænkede til Kjøbenhavns Belejring. Saasnart den engelske Regering fik Underretning om Kronprinsens Deklaration af 16de August med Befalingen om at beslaglægge engelsk Ejendom o. s. v., greb den til at lægge Embargo paa alle danske og norske Skibe, som den kunde faa i sin Magt. Der udstedtes den 28de August en foreløbig Ordre derom, som den 4de September blev stadfæstet. Allerede den 25de September naaede de Skibe fra Danmark og Norge, som Englænderne opbragte, et Tal af 335. Paa samme Tid krydsede engelske Skibe rundt omkring de danske og norske Kyster, det kom jævnlig til Sammenstød, og mindre Plyndringer fandt Sted paa Kysterne. En engelsk Eskadre trang den 4de Septbr. Kommandanten paa Helgoland til at kapitulere med sin Garnison af 26 Invalider, og, efter at Kjøbenhavn havde overgivet sig, bemægtigede et Par engelske Skibe den 10de September sig det lille norske Fort. Flekkerø, der ikke var besat. De sprængte det derværende Kastel i

ancen udstrakt over et længere Tidsrum. Christian Bernstorff udtaler i den Anledning i en Depesche af 28de September til Dreyer Følgende, der ikke er uden Interesse med Hensyn til Regeringens politiske Synsmaade: „*Il est évident que dans les guerres maritimes dont l'Europe est périodiquement affligée, le Danemarck que l'incohérence de ses possessions et l'extension d'un commerce non défendu rendent vulnérable sur tous les points, ne peut prospérer, ne peut pour ainsi dire, exister qu'à l'abri d'une neutralité fondée sur une indépendance parfaite de tout lien ou entrave quelconque. Froissé entre deux puissances qui ont la même facilité à l'écraser mais qui l'une et l'autre sont également incapables de le garantir du mal que peut lui faire la partie adverse, il se trouve constamment exposé à payer de son existence la moindre déviation du seul système qui lui convient.*“

Luften, men forlode derpaa Stedet. Den 25de September krævede en engelsk Eskadre, der lagde sig i Nærheden af Christianssand, at det der liggende Linieskib Prins Christian-Frederik skulde udleveres, da ellers Christianssand vilde blive udsat „for en Storms og den visse Ødelæggelses Rædsler“; men da Opfordringen blev afvist, dristede Eskadrechefen sig ikke til at gennemføre sin Trusel.

Fra dansk-norsk Side havde man i Forening med de Forsvarsanstalter, der bleve truffet rundt omkring ved Kysterne, grebet til efter Evne at gjengjælde Englændernes Opbringelser ved at udruste Kapere. Et Reglement af 14de September indeholdt de nærmere Bestemmelser derom, idet man søgte at sætte saa bestemte Skranker som muligt for Kapernes Udskejelser. Dette krævede, som Christian Bernstorff udtalte, Danmarks Tarv, da det var „en fredelskende, handlende Stat, der i de fleste Søkrige var neutral“ I god Overensstemmelse med, hvad den dansk-norske Regering i lang Tid havde kæmpet for, var Kaperreglementet bygget paa Grundsætningen: Frit Skib gjør fri Ladning ¹⁾).

Da den engelske Regering var bleven skuffet i sit Haab om ved blotte Trusler at kunne faa Kronprinsen til at udlevere Flaaden, og den saa, at Danmark-Norge opfattede dens Holdning som fjendtlig, begyndte Tanken om at holde Sjælland besat i længere Tid at dukke op hos den. Breve fra Castlereagh til Arthur Wellesley og til Lord Cathcart, der ere skrevne den 13de September, inden man i England vidste noget om Kjøbenhavns Overgivelse, vidne stærkt derom. Castlereagh krævede

¹⁾ Christian Bernstorff udtaler i en Betænkning (af 4de Sept.) principmæssig en stor Uvilje imod Kapervæsenet, og mener: „dass wenn jemals durch ein allgemeines Ubereinkommen die völlige Einstellung der Kaperei herbeigeführt werden könnte, dadurch sowohl für das Völkerrecht ein wesentlicher Fortschritt als für Dänemark insbesondere ein so bedeutender als unverkennbarer Vortheil gewonnen werden würde“.

en Række Oplysninger af Cathcart for det Tilfælde, at Regeringen besluttede, at Sjælland ikke skulde rømmes igjen. Det var derfor aabenbart en Streg i Regningen, da der et Par Dage efter kom Efterretning om, at Cathcart og Gambier ved Kjøbenhavns Kapitulation havde forpligtet sig til at rømme Sjælland inden 6 Ugers Forløb. Men de engelske Befalingsmænd havde handlet i Kraft af den Instrux, de tidligere havde modtaget, og Regeringen saa sig nødt til at godkjende Kapitulationen¹⁾. Overhovedet havde Cathcart og Gambier nødvendigvis maattet tro, at deres Regering ønskede, at det hele Foretagende kun skulde blive en forbigaaende Episode. Gambier gik derfor villig ind paa den danske Generalkommandos Ønsker om at lade Skibsfarten indenfor visse Grænser blive aabnet paa Kjøbenhavn. Endnu mere forunderlig tog det sig ud, at, samtidig med at Englænderne tømte de danske Arsenaler indtil det sidste Søm, betalte de engelske Handelsskibe, der gik igjennem Sundet, Tolden ved Helsingør, og at den engelske Konsul, der under Kampen ved Kjøbenhavn havde forladt Helsingør, efter Kapitulationen vendte tilbage hertil og igjen overtog sine Forretninger. Man skulde tro, der var den dybeste Fred.

Den engelske Regering havde ej heller opgivet Haabet om, at Danmark-Norge efter de store Tab, det allerede havde lidt, skulde kunne bringes til at udjævne sit Mellemværende med England paa en fredelig Maade. Rist var ved Slutningen af September endnu ikke kaldt tilbage fra London, og paa samme Tid som England udstedte Deklarationen af 25de September, der indeholdt Forsikringer om den engelske Konges Lyst til at slutte en venskabelig Overenskomst med Danmark, af hvem det nu vilde afhængig, om Krigen skulde vedvare eller ikke, aabnede Canning den 24de September og

¹⁾ Correspondence etc. of Viscount Castlereagh VI, 176—180.

følgende Dage Forhandlinger med Rist om en Tilnærmelse imellem de tvende Regeringer. Da Rist selvfølgelig var uden Instrux med Hensyn til en saadan Sag, blev et engelsk Forslag oversendt med den dansk-norske Legationssekretær Hennings, der den 28de September rejste som Kurér til Danmark. Dette Forslag indeholdt:

„At det Forefaldne skulde gjælde for glemt. Danmark maatte vælge imellem enten Neutralitet og en Fornyelse af det tidligere Forhold til England eller en nøje Alliance med dette Rige.

I første Tilfælde kunde Danmark haabe Ruslands Garanti for sin Neutralitet, og den danske Flaade skulde tilbagegives tre Aar efter den almindelige Fred i den Tilstand, hvori den da maatte findes. Dog skulde Danmark for stedse afstaa Helgoland.

Hvis Danmark valgte en nøje Alliance med England, lovede dette kraftig Hjælp baade til Lands og til Vands.

England garanterede de danske Arvelandes Udelelighed, eller ogsaa ved Freden Vederlag for en eller anden under Krigen tabt Provins samt en efter Omstændighederne passende Udvidelse af de danske Kolonier.

Som et foreløbigt Vilkaar for Underhandlingens Fremme fordredes, at de engelske Tropper skulde blive staaende i Sjælland, saalænge Underhandlingen varede.

Hvis Danmark forkastede disse Forslag til en venkabelig Afgjørelse af Mellemværendet, vilde England ufortøvet lade Sverige tage virksom Del med i Krigen imod Danmark. Alle danske Skibe, som fandtes i de engelske Havne, vilde da blive konfiskerede, og de danske Kolonier tagne med Vaaben i Haand.“

Under de mundtlige Forhandlinger med Rist havde Canning skærpet de Trusler, hvormed hans Forslag endte. Han tilføjede nemlig, at England, i Tilfælde af at Danmark vægrede sig ved en fredelig Afgjørelse, kunde holde det for nødvendigt at lade svenske Tropper

rykke ind i Kjøbenhavn, og at belønne og skadesløsholde Hans svenske Majestæt med Besiddelsen af Norge.

Faa Dage efter at Hennings var rejst med dette Forslag, blev den prøvede engelske Diplomat Merry, den samme, der i Foraaret 1800 havde forhandlet med Bernstorff, af sin Regering sendt til Danmark. Canning søgte at forøge Trykket ved inden Merrys Afrejse at meddele Rist (1ste Oktober), at en Kurér samme Dag havde bragt ham sikker Efterretning om, at den svenske Konge var villig til at samvirke med England, at svenske Tropper altsaa vare rede til at afløse de engelske Tropper paa Sjælland, dersom disse i Følge Bestemmelserne ved Kjøbenhavns Kapitulation eller ved en anden Bestemmelse skulde blive nødte til at rømme denne Ø. Han foreslog derfor Rist at nytte Merrys Sendelse til at opfordre sin Regering til at gaa ind paa Englands Forslag, da Sverige ellers ufejlbarlig vilde træde op imod Danmark. Rist indskrænkede sig naturligvis til at gjøre Indberetning herom. Merry ankom den 10de Oktober til Kjøbenhavns Red og søgte at komme til Forhandling med den dansk-norske Regering¹⁾.

Efter Kapitulationsvilkaarene skulde Englænderne rømme Sjælland den 19de Oktober; men dette passede kun lidet til det engelske Forslag, hvis Talsmand Merry skulde være, og som iblandt andet indeholdt den Bestemmelse, at Englænderne skulde holde Sjælland besat, saalænge Forhandlingerne varede. Der var ingen Mulighed for, at de kunde være endte inden den 19de, og den fortsatte Besættelse af Sjælland var af Vigtighed, da der ved den skulde udøves et Tryk paa Danmark til saa hurtig som muligt at slutte den Overenskomst, England ønskede. Gambier og Cathcart søgte derfor at faa Rømningen udsat i 12 Dage; men det Forslag, de gjorde Peymann derom, blev afvist. Ikke bedre gik det

¹⁾ Om disse Forhandlinger henvises til Ræder anf. St. I, 440 ff. samt Depescher til Paris og Petersborg af 7de Oktober.

selve den engelske Regering og dens Udsending med deres Forsøg paa at faa en Overenskomst sluttet med Kronprinsen. Ligesom Jackson, der strax efter Kapitulationen havde søgt at komme over til Kiel, var bleven hindret fra endog blot at komme i Land i Nyborg, saaledes nægtede den dansk-norske Regering at forhandle med Merry, og han maatte rejse hjem med uforrettet Sag.

Den engelske Regering udtalte snart efter, at de Tilbud, den ved denne Lejlighed havde gjort Danmark-Norge, havde været saa gunstige, at den danske Regering, selv ved den lykkeligste Krig, næppe vilde have kunnet vente at aftvinge England saadanne Vilkaar¹⁾. Man har, som bekjendt, ogsaa bebrejdet Kronprins Frederik, at han ikke gik ind paa Englands Forslag om Neutralitet. Vi have imidlertid set i det Foregaaende, hvorlidt der kunde tænkes derpaa. Christian Bernstorff skrev med fuld Føje til Rist (den 14de Oktober) angaaende det engelske Forslag: „Selv om Danmark vilde slaa en Streg over Alt, vilde det ikke mere staa i vor Magt at vende tilbage til det Punkt, hvorpaa vi tidligere stode. Frankrig vilde ikke mere indrømme os en Neutralitet, som dets Fjender have krænket paa den mest skrigende Maade“²⁾. Netop i de samme Dage, da Merry kom til de danske Farvande, havde den dansk-norske Regering igjennem Didelot modtaget den trængende Opfordring fra Napoleon til at slutte Alliance med Frankrig. Intet kunde være mere utvetydigt end Napoleons flere Gange gjentagne Ord: „Danmark kan ikke mere være neutralt“. Naturligvis vidste de engelske

¹⁾ Den engelske Deklaration imod Rusland af 18de December 1807.

²⁾ Hermed kan sammenholdes Dreyers Udtalelse i Depeschen af 30te September, at det var nødvendigt ved en Alliance med Frankrig at forekomme den ellers uundgaaelige Fare at kunne miste Alt, hvad Danmark havde paa Fastlandet. Selvfølgelig havde han tillige den Tanke, at den franske Hjælp maaske tilsidst kunde udvirke en taalelig Fred.

Ministre dette ligesaa godt som den dansk-norske Regering. Aftalerne imellem Frankrig og Rusland gjaldt ikke blot virksom Deltagelse i Krigen imod England, men ogsaa Lukningen af de danske og norske Havne. Vilde man end tænke sig det utrolige, at Napoleon ikke vilde fordre, at Danmark-Norge skulde bruge de Kræfter, det havde tilbage, imod England, saa kunde der ingen Tvivl være om, at han, ligesaa godt efter Flaadens Ran som før dette, vilde kræve Fastlandsspærringen gennemført af Kronprinsen. Hvorledes kunde da denne bevare en Neutralitet, der, saaledes som det hed i det engelske Forslag, indeholdt en Fornyelse af det tidligere Forhold til England? Det vilde derfor ligge nær at opfatte Englands Forslag som et slet og ret Hykleri, der kunde give det Lejlighed til at prange med sin Forsonlighed. Men det Fejlsyn, de engelske Ministre, saaledes som vi senere skulle se, netop paa dette Tidspunkt havde paa Ruslands Politik, gjør en anden Forklaring rimeligere. Hvorledes det end hænger sammen hermed, saa stod Valget endnu stedse, ligesom da Jackson kom til Kronprinsen i Kiel, for denne kun imellem Krig med England eller Krig med Napoleon ¹⁾). Efter hvad der var sket fra Englands Side, og efter den Tilnærmelse til Frankrig, der allerede havde fundet Sted som en Følge af det engelske Overfald, kunde Valget ikke være tvivlsomt. Hvor uhyggelig man end følte sig ved at slutte sig til Napoleon ²⁾), maatte man gjøre

¹⁾ Det engelske Forslag taler ikke om, hvad der skulde ske med Flaaden, hvis Danmark-Norge sluttede en Alliance med England; men det er utænkeligt, at dette ikke ogsaa i saa Tilfælde vilde have beholdt Flaaden som et Pant. Der var mere Grund til at kræve dette Pant nu end tidligere.

²⁾ Taube fortæller (Depesche af 4de Oktober), at Grev C. Moltke havde med Taarer i Øjnene sagt til ham, at Danmarks Politik maaske vilde blive miskjendt, „*tandis qu'il n'y a que la politique barbare de l'Angleterre qui forcera à la fin Son Alt. Royale de se jeter dans les bras d'un gouvernement qu'Elle*

dette. „Der er,“ skrev Christian Bernstorff til Rist, „ingen Frelse for os undtagen ved en almindelig Fred, og vi maa sætte vort eneste Haab til Englands Ydmygelse.“ Rist fik derfor Befaling til at svare Canning, at „vi med samme Indignation have hørt den engelske Regerings Tilbud og Trusler, og at, da det uretfærdigste og troløseste Angreb, der kan tænkes, har gjort os til naturlige og nødvendige Forbundsfæller af Storbritanniens Fjender, ganske som vi vilde være blevne dets egne Forbundsfæller, hvis vor Neutralitet var bleven krænket af dets Fjender, vil der ikke mere kunne være Spørgsmaal om nogen særlig Overenskomst imellem det og os.“ Rist skulde ufortøvet forlade England¹⁾. Dette kunde dog først ske den 21de November.

Tanken om, at det kunde være formaalstjenligt at vedblive med at holde Sjælland besat, havde imidlertid staaet levende for de engelske Ministre, samtidig med at de havde villet underhandle med Danmark-Norge. De opfattede det som en Æressag at overholde Kapitulationen, saafremt de Danske ikke gjorde sig skyldige i noget Brud paa denne. Men det stillede sig som et alvorligt Spørgsmaal for dem, om de ikke vare berettede til, dersom den dansk-norske Regering afslog at tage imod de Vilkaar, man tilbød den, da at forny Kampen ved Sjælland. Kapitulationen kunde efter deres Skjøn ikke forhindre dem fra at fortsætte Indeslutningen af denne Ø. Saasnart Kapitulationstiden var endt, og man havde rømmet Sjællands Grund, maatte man have Ret til strax at udskibe Tropperne igjen og gjenoptage Belejringen af Kjøbenhavn. Lord Castlereagh var af den Mening, at England maatte paa Sjælland

déteste au fond de son coeur“. Selv om man vilde tænke sig, at Moltke, der var udnævnt til Gesandt i Stockholm, med Flid har brugt stærke Ord her, stemme de godt med, hvad der ellers er bekjendt om Kronprinsens Synsmaade.

¹⁾ Depesche til London af 14de Oktober 1807.

kunne underholde 30,000 Mand, deriblandt 10,000 Mand svenske Tropper. Men denne Tanke blev ikke til Virkelighed, væsenlig, som det synes, fordi det var nødvendigt at bruge en saa stor Styrke (10—12,000 Mand) for at føre den erobrede danske Flaade til England, at Korpset, naar de fradrogenes, vilde blive for svagt til at holde Sjælland besat ved Vintertid; thi man var ikke vis paa, at det skulde være engelske Eskadrer i Store Belt muligt paa denne Aarstid at hindre Overførelsen af danske og franske Tropper¹⁾. Kun militære Hensyn afholdt saaledes den engelske Regering fra at opfylde Kapitulationen paa en Maade, der i Virkeligheden vilde have været det samme som et skammeligt Brud paa den. Den nittende Oktober var den Dag, da Englænderne efter Kapitulationsbestemmelserne skulde sejle bort. Uvejr hindrede Afsejlingen den Dag; men den næste Dag slog endelig Befrielsestimen for Kjøbenhavn. Desto værre var den Følelse af Lettelse, der fremkaldtes derved, ledsaget af Smerten over det umaadelige Tab og over det ydmygende i at se Flaaden blive slæbt bort. Englænderne førte med sig 16 Linieskibe, 10 Fregatter og 5 Korvetter foruden en Mængde mindre Fartøjer. Dette, vidste man, var oven i Kjøbet kun Begyndelsen paa haarde Tider, som ikke kunde udeblive under en fortsat Krig med England. Saasnart Regeringen i London fik Underretning om, at Kronprinsen havde forkastet dens Forslag, udstedtes en formelig Krigserklæring den 4de November imod Danmark.

¹⁾ Se herom Correspondence etc. of Viscount Castle-reagh VI, S. 182—185 og 187; Earl Malmesbury: Diaries and correspondence IV, 397, samt Hansard anf. St. X, 307. I en Tale, Sheridan holdt, blev det paastaet, at Regeringens Ønske om vedblivende at holde Sjælland besat, var strandet paa, at Cathcart, efter nødtvungen at have maattet tage Del i Angrebet paa Kjøbenhavn, havde afslaaet at ville krænke Kapitulationen (Hansard anf. St. S. 741). Men dette er meget tvivlsomt.

Da den dansk-norske Regering saa sig nødt til at kaste sig i Frankrigs Arme, og dette var villigt til at tage imod den, kunde Afslutningen af et Forbund ikke lade vente længe paa sig. Underhandlingen blev drevet, dels i Kiel imellem Bernstorff og den franske Gesandt Didelot, dels i Paris. Didelot skal, efter hvad en Samtidig fortæller, have udtalt sig med Agtelse om den Holdning, der fra dansk-norsk Side blev vist under Forhandlingerne; og efter at Forbundet var sluttet, ønskede den russiske Ambassadeur i Paris, General Tolstoi, Dreyer til Lykke, fordi Danmark under de yderst vanskelige Forhold havde opnaaet saa gunstige Vilkaar, som det havde faaet¹⁾. Men det var dog ikke lykkets den dansk-norske Regering at faa Traktaten saaledes, som den ønskede den. Det laa i Sagen selv, at der ikke kom til at staa andet i den, end hvad der passede til Napoleons egennyttige Politik. Navnlig indeholdt Traktaten, som vi snart skulle se, én Bestemmelse, der maatte blive ulykkebringende.

Uden at gaa ind paa begge Parters modsatte Forslag og Drøftelsen af disse, ville vi nævne, at Forbundet blev undertegnet den 31te Oktober i Fontainebleau af Dreyer og den franske Udenrigsminister, Champagny. Foruden de almindelige Tilsagn, der pleje at findes i slige Traktater om gjensidig Garanti af hinandens Stater, og om, at ingen af Parterne vil slutte særlig Fred med den fælles Modstander, indeholdt denne Traktat følgende vigtige Bestemmelser. I § 2 hed det: Enhver af de kontraherende Parter skal imod den fælles Fjende bruge sin hele Styrke til Lands og til Vands, og saafremt Frankrig efter Aftale med Rusland beslutter at tilfredsstille den retfærdige Uvilje, som Angrebet paa Kjøbenhavn har fremkaldt, og derfor udsteder Erklæringer for at formaa de øvrige europæiske Stater til

¹⁾ Danske Samlinger III, 176, og Depesche fra Paris af 11te December.

at tiltræde et Forbund, som tilsigter at udvirke Erstatning for hin fælles Krænkelser, forpligter Hans danske Majestæt sig til at tiltræde disse Erklæringer og medvirke til Udførelsen af alle de Forholdsregler, som maatte følge deraf. I § 6 lovede den danske Konge, strængt at gennemføre Fastlandsspærringen. Napoleon derimod gav i § 4 Tilsagn om at ville bruge sin Indflydelse ved Afslutningen af den tilkommende Fred med England, for at denne Magt skulde tilbagegive eller vederlægge Danmark alle de Ejendele, som den havde frataget det under Krigen. Og i § 5 lovede han, at han som en Følge af den Ødelæggelse, England havde udøvet imod de danske Krigsskibe og Arsenaler, vilde yde „Hans Majestæt Kongen af Danmark Understøttelse af enhver Slags, som anses for fornøden til Operationernes lykkelige Udfald i Almindelighed og til Forsvaret af de danske Lande i Særdeleshed. Med Hensyn til Forskud, det være sig i Penge, Ammunition, Levnetsmidler eller Krigsmaterialier, som Frankrig i Følge Forlangende maatte komme til at yde til Danmark, skal en særskilt Konvention fastsætte Størrelsen og Formen for Tilbagebetalingen af disse Forskud, Prisen paa de attraaede Gjenstande og Tidspunkterne, naar Tilbagebetalingen skal finde Sted, samt Rentefoden“¹⁾.

Christian Bernstorff havde strax, da Didelot fremsatte det franske Udkast, gjort gjældende, hvor nødvendig en materiel Haandsrækning fra Frankrigs Side var for Danmark - Norge under dets daværende Tilstand. Finansernes Tilstand, der havde været daarlig iforvejen, var bleven forværret ved de svære Udgifter, som de omfattende Troppeudrustninger i flere Aar havde voldt. Man stod nu overfor en Krig med England, der vilde kræve store Pengeofre, og under hvilken Danmarks og Norges Skatteevne maatte lide overordentligt. Finansministeren, Grev Schimmelmänn, havde tilstillet Didelot

¹⁾ Forbundstraktaten findes trykt i Danske Tractater efter 1800.

en Note desangaaende ¹⁾). En naturlig Stolthedfølelse eller en ligesaa naturlig Følelse af, at man skulde vogte sig for at komme i et slavisk Forhold til Frankrig, eller maaske blot Kjendskabet til Napoleons Karrighed bragte Regeringen til kun at attraa et Laan. Den opnaaede for saavidt sit Ønske, som Traktaten kom til at indeholde den nylig anførte Paragraf. Men uheldigvis holdt Napoleon mere af at raade over sine Forbundsfællers fyldte Pengekasser end af at hjælpe til at fylde de tomme. Paragrafen var derfor bleven affattet i meget ubestemte Udtryk, og der skulde først afsluttes en Konvention. Den dansk-norske Regering, for hvem det var af Vigtighed at faa Pengene snart og i tilstrækkelig Mængde, skyndte sig med at give Dreyer tilligemed Generalkonsulen i Paris, Classen, Fuldmagt til at slutte en Konvention om Laanet. Men man forhastede sig ikke fra fransk Side; Udenrigsministeren Champagny rejste til Italien tilligemed Kejseren i Slutningen af November, og dermed var ikke blot Forhandlingen om Konventionen til Ende, men Dreyer kunde ikke engang faa Hjælp af den franske Regering, til at Danmark-Norge kunde faa Kredit hos den franske Bank.

IX.

Danmark-Norges Forhold til Sverige og Rusland i Slutningen af 1807.

Da Canning havde tilsendt Danmark-Norge hine ovennævnte Forslag i Oktober, havde han, som det vil erindres, paa en forunderlig Maade indblandet Rusland og Sverige deri. Han havde tilbudt Ruslands Garanti,

¹⁾ Depesche til Paris af 28de Oktober 1807.

hvis den dansk-norske Regering gik ind paa at være neutral, og han havde truet den med Sveriges Fjendskab, saafremt den ikke tog imod Englands Forslag. Ogsaa fra fransk Side bleve Rusland og Sverige bragte paa Bane ved Traktaten i Fontainebleau. Forholdet til disse Stater danner en Hovedside af den vanskelige, politiske Stilling, hvori Danmark-Norge var kommen ved de store Vestmagters frygtelige Kamp.

Gustav IV Adolfs Uvilje imod den dansk-norske Regering var kjendt af Alverden¹⁾. Denne hans Stemning havde indtil Englændernes Tog 1807 mest vist sig i Vranteri; men det havde været til Ulykke for Danmark, at han i sit fnysende Had imod Napoleon havde sluttet sig til Koalitionen. Det var derved blevet vanskeligere for Regeringen i Kjøbenhavn at modstaa det Tryk, Koalitionsmagterne havde udøvet paa den for at drage den ind i Krigen. Der er al Sandsynlighed for at, hvis Sverige havde fulgt en Neutralitetspolitik ligesom Danmark-Norge, vilde England i 1807 have givet sin Opfordring til Regeringen i Kjøbenhavn en langt mindre krænkende Form, saa at en Alliance havde været en Mulighed. Oven i Kjøbet kom Gustav IV's Politik ogsaa derved til at skade Danmark, at den i en saa overordentlig Grad lettede Udførelsen af Englændernes Tog til Kjøbenhavn. Det var den svensk-engelske Alliance, der havde bragt den dansk-norske Regering til ikke at fatte Mistanke til de engelske Troppesamlinger og Flaaderustninger, og det var som Hjælp for Sverige i Pommern, at de første Troppeafdelinger vare førte til

¹⁾ Iblandt flere Vidnesbyrd om den Mistillid, Regeringen i de sidste Aar havde havt til Sveriges Politik, kan mærkes en Skrivelse fra Kronprinsen af 2den September 1806 til Admiralitets- og Kommissariatskollegiet, hvor det hedder, at uagtet Rofflotillen bør forøges endog paa den store Flaades Bekostning og gjælde for Danmarks Hovedværn, saa bør den søgaaende Flaade altid være i den Stånd, at den er den svenske aldeles overlegen (Krigsministeriets Arkiv).

Rügen og altsaa allerede vare komne i Danmarks Nærhed, inden Sammenstødet imellem dette og Englænderne begyndte.

Hidtil havde den dansk-norske Regering dog ikke kunnet sigte Sveriges Politik for at være fjendtlig. Men saasnart den af England var bleven tvunget til Krig, traadte Forholdet til Sverige ind i et nyt og truende Stadium. Enhver vidste, at Napoleon ikke havde nogen uforsonligere Fjende, og altsaa ogsaa, at England ikke havde nogen paalideligere Forbundsfælle end Gustav IV Adolf. Den store Almenhed, der sædvanlig mere lader sig lede af Onsker end af en Overvejelse af Forholdene, kunde her hjemme under Belejringen vistnok tro paa et saadant Rygte, som at hele den svenske Skjærgaardsdaade var under fulde Sejl i Nærheden af Kjøbenhavn, for at skaffe Luft fra Søsiden¹⁾. Men slige Rygter fortrængtes af helt modsatte. Der opstod Formodning om, at Sverige vilde stille sig paa Englands Side. Da den Tilnærmelse imellem de skandinaviske Riger og Folk, der var begyndt — men ogsaa kun begyndt — i Slutningen af det 18de Hundredeaar, var bleven afbrudt, kunde den gamle nedarvede Mistro imod Naboen let finde Næring. Allerede et saadant Træk, som at Englænderne, efter at være komne til Sundet, jordede deres Døde paa svensk Grund, medens de ellers søgte paa den danske Kyst at faa, hvad de behøvede, var i Stand til at vække Mistanke, og der udbredte sig det Rygte i Kjøbenhavn, at den herværende svenske Chargé d'Affaires, Baron Taube, havde raadet sine Landsmænd til at forlade Kjøbenhavn. Taube maatte offentlig i Dagbladene (13de August) nedlægge Indsigelse imod Sandheden af denne Fortælling²⁾. Senere under Belejringen hed det snart, at Englænderne havde faaet en Del Skyts ira Sverige, snart at den svenske Konge rustede sig

¹⁾ Ræder anf. St. I, 134.

²⁾ Ræder anf. St. I, 69.

baade til Lands og til Vands for at hjælpe England imod Danmark. Lignende Rygter holdt sig ogsaa efter Kapitulationens Afslutning¹⁾, saameget mere som der i Kjøbenhavn var stærk Frygt for, at Englænderne ikke vilde holde Kapitulationen.

Intet kunde være uretfærdigere, end om man havde tiltroet det svenske Folk Lyst til at angribe Danmark. Svenskerne havde saa fuldt som de Danske og Nordmændene intet andet Onske end at faa Lov til at leve i Fred. og de samstemmede lidet med deres Konges krigerske Politik og Lyst til som en anden Ærkeengel at knuse „Vilddjuret“. Uden at nogen nordisk Enhedsfølelse sikkert havde det mindste dermed at gjøre, følte Svenskerne, at Englands Angreb paa Danmark var opværende. Den dansk-norske Gesandt i Stockholm kunde i de første Dage af 1808 fremhæve, at dette Angreb var blevet „retfærdig“ og „enstemmig“ afskyet i Sverige, og den ansete svenske Statsmand Lars Engeström skrev den 22de Oktober 1807 fra Sydsverige til Digteren Leopold: „Jag säger med fägnad. att jag ingen Svensk sett härnedre, som ey beskjedeligit tagit del uti Danskarnes oförskylda olycka“²⁾. De svenske Diplomaters Depescher fra Kjøbenhavn bære Præg af samme Stemning.

Men det kom foreløbig ikke an paa, hvad Svenskerne følte og mente. De vare blevne tilgavnstøjlede ved Forfatningen 1789. og de saavel som Danmark skulde faa at mærke Virkningerne af den Enevælde, Gustav III dengang havde skabt. Gustav IV optraadte paa en Maade, der kun kunde kaldes fjendtlig imod den dansk-norske Regering. Naar der netop nu blev udbredt i Norge en i Sverige udgiven Afhandling: „Om Aarsa-

¹⁾ F. Ex. Depesche fra Baron Taube af 30te Oktober.

²⁾ Handlingar ur v. Brinkmanska archivets (Örebro 1859) II, 340.

gerne til, at Norge havde mistet sin Selvstændighed¹⁾, kunde det kun opfattes som et Vidnesbyrd om, at man igjen begyndte fra svensk Side at angle efter Norge. Mere iøjnefaldende var det dog, at Gustav IV officielt udtalte sin Glæde over Danmarks Ulykke²⁾ og, efter at have taget Ophold i Helsingborg, her viste sine engelske Sympathier paa den mest uforbeholdne Maade. Han havde gjort fuldstændig Fiasko ved sin Krigsførelse i Pommern og forladt Rügen den 6te September. Nu vilde han i Sydsverige følge den engelske Expeditions Gang. Da den store engelske Flaade med de talrige erobrede dansk-norske Skibe imellem sig paa Vejen hjemad kom i Nærheden af Helsingborg, gik Kong Gustav tilligemed Dronningen og sin Tante, Prinsesse Sophia Albertina, ned til Skibsbroen. En Del af Flaadens Skibe saluterede for dem med 27 Skud, og baade Gambier og Cathcart kom i Land for at komplimentere Kongen, en Opmærksomhed, der blev gjengjældt af denne med en Frokost. Hvilke Følelser maatte ikke en saadan Holdning fra den svenske Konges Side opvække hos de Danske imod ham? Den syntes ikke ilde at svare til den Løn, som det i England udkommende ministerielle Blad „Le courier d'Angleterre“ af 11te September anbefalede den engelske Regering at yde ham. Efter nemlig først at have bragt den Usandhed til Torvs, at Bonaparte skulde have lovet det danske Hof svenske Lande og maaske selve den svenske Krone, tilføjede det engelske Blad: „Paa Grund af det heldige Udfald af Toget til Sjælland, vil England kunne give denne Erbring til den Konge, hvis Udplyndring skulde være

1) Ræder anf. St. I, 415.

2) Inrikes Tidningar för d. 28. Oktober 1807, citeret i Historisk tafla af Gustaf IV Adolfs sednaste regeringssår (Stockholm 1810) I, 92. Det svenske Blad findes ikke paa Kjøbenhavns Bibliotheker.

bleven fuldbyrdet af Bonaparte og Hoffet i Kjøbenhavn. Naar denne Ø blev betroet den svenske Konge, vilde den være et nyt Baand imellem Storbrittannien og denne tapre Fyrste og det svenske Folk, der vilde se sine Kræfter forøgede og da mere og mere vilde have Lejlighed til at stole paa sin Konges Visdom og Mod¹⁾.

Den dansk-norske Regering var fra først af bange for, at der kunde være truffet Aftaler imellem Gustav IV Adolf og England. „Vi kjende,“ skriver Christian Bernstorff (den 24de August) til Blome i Petersborg, „altfor godt det uforsonlige Had og de troløse Planer imod Danmark, som denne Fyrste har arvet fra sin Fader. til at vi skulde kunne skjule for os Muligheden af, at vor vanskelige Stilling i dette Øjeblik kunde opvække en Fristelse hos ham, som vilde kunne faa forøget Styrke ved den Modgang og de Ydmygelser, han har lidt i Tyskland.“ Denne Mistanke blev næret ved de almindelige Rygter, der vare i Gang, og ved Gustav IV's egen Optræden. Det vakte Kronprinsens og hans Raadgiveres Harme. at medens de fra alle Kanter modtog Udtalelser af Deltagelse i Anledning af Overfaldet, var det første, de hørte fra svensk Side, Klage over Forsinkelser og Forhindringer, som den svenske Postgang led i Danmark paa Grund af Krigsforholdene. Men navnlig maatte deres Mistanke vækkes, da Canning med rene Ord lod Danmark-Norge vide, at, hvis det ikke føjede sig efter den engelske Regerings Ønsker, vilde denne maaske se sig nødt til at lade svenske Tropper rykke ind i Kjøbenhavn, og at den kunde komme i den Nødvendighed at holde Hans svenske Majestæt skadesløs ved at hjælpe ham til at erobre Norge. Ja. Canning havde endog meddelt Rist, at den svenske Konge havde erklæret sig villig til at samvirke med England imod Danmark²⁾. Den dansk-norske Regering havde ikke til-

¹⁾ Citatet findes i Danske Samlinger III. 157.

²⁾ Se Side 344.

føjet Sverige den ringeste Krænkelse; men lod det sig tænke, at Canning turde føre et saadant Sprog uden at have Gustav IV Adolfs Fuldmagt dertil? Da man omsider syntes at kunne være sikker paa, at Englænderne vilde romme Sjælland, blev det almindelig fortalt, at den tyske Legion og det engelske Rytteri, som havde været med paa Toget imod Sjælland, foreløbig vilde tage Stilling i Skaane, og at Lord Cathcart skulde have Hovedkvarter i Helsingborg ¹⁾. Den Tanke laa nær, at man maatte gjøre sig rede til Krig, ogsaa med Sverige.

Først søgte man dog ved Forespørgsler til selve den svenske Regering at faa Klarhed paa, hvorledes Stillingen skulde opfattes. Samtidig med at den dansk-norske Regering afviste det engelske Tilbud om Alliance eller Neutralitet, aabnede Christian Bernstorff (den 17de Oktober) en Forhandling med Sverige. Vi skulle kun fremhæve Hovedpunkterne af denne Forhandling, som kort efter blev offentliggjort, og som det derfor er let at blive kjendt med. Bernstorff vilde først henvende sig umiddelbart til det svenske Kabinet, men blev henvist til at forhandle med Sveriges Chargé d'Affaires i Kjøbenhavn, Baron Taube. Igjennem ham modtog den dansk-norske Regering det Svar, at den svenske Konge holdt al Oplysning for overflødig, da han mente ikke at burde bedømmes uden efter sine Handlinger, som han altid skulde vide at forsvare. Dette Svar, der var dateret den 24de November, gav den dansk-norske Regering Anledning til (den 4de December) at udtale sin Overraskelse, eftersom det „gav altfor megen Grund til at fortolkes som en stiltiende Tilstaaelse af de Hensigter“, England tillagde Sverige ²⁾; den maatte derfor forlange den

1) Depescher til Paris, Petersborg og Hamburg af 22de og 23de Oktober.

2) Hvilke Rygter der ogsaa andensteds vare om Gustav IV's Politik imod Danmark, kan man se af, at et engelsk Blad (The independent Whig) udtalte: „Kongen af Sverige klager lydelig over den Troløshed, hvormed vi have unddraget ham

svenske Regerings bestemte Nægtelse. Herpaa gav Taube (den 21de December) i sin Regerings Navn det Svar: „At dersom Hans Majestæt havde holdt det for nødvendigt at besætte Sjælland i Forening med sin Allierede, saa havde han gjort det; og Kongen ønsker, at han aldrig maatte faa Anledning til at fortryde at have heri handlet anderledes 1)“.

Dette Svar kunde umulig synes betryggende. Det var vistnok en Kjendsgjerning, at de engelske Tropper vare dragne hjem, uden at hin Tilkaldelse af et svensk Korps havde fundet Sted. Men det var af Vigtighed for Danmark-Norge, at ikke en nærmere Alliance enten var knyttet eller blev knyttet imellem Sverige og dets egen Fjende England. Dets Fremtid afgang for en stor Del deraf. Den dansk-norske Regering forudsaa, at den ikke kunde undgaa at komme i Krig med Sverige, saafremt dette ikke skilte sig fra England.

I Virkeligheden havde Gustav IV Adolf erklæret sig villig til at opfylde Englands Ønske om, at han skulde angribe Danmark. Medens Franskmændene holdt ham belejret i Stralsund 2), havde han her afvist et Tilbud, den russiske Kejser gjorde ham om at ville mægle imellem ham og Napoleon. Men han saa sig skuffet i sit Haab om at kunne faa Hjælp til fortsat Kamp paa denne Kant af de engelske Hjælpetropper, der i Begyndelsen af Juli vare landede paa Rügen. En engelsk Diplomat, Pierrepont, bragte ham den 3dje August Underretning om, at det engelske Korps i Følge Befaling fra London af 21de Juli skulde deltage i en stærk Demonstration imod Danmark og maaske besætte dette Riges Øer. Under slige Forhold blev en Fortsættelse af Kampen i Pommern umulig. Saasnart Kongen

vore Troppers Bistand for at angribe Kjøbenhavn“. (Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn for 14de November 1807).

1) Jvfr. Ræder anf. St. II, 92 ff.

2) Jvfr. S. 201.

og hans Tropper havde rømmet Stralsund i Dagene fra 18de—20de August, kapitulerede Borgerskabet her den 20de August; Gustav IV Adolf forlod selv Rügen den 6te September for at begive sig til Skaane, hvorefter Toll fik sluttet en Kapitulation, der gav de svenske Tropper Lejlighed til i Løbet af September at forlade Øen Rügen. Det sidste af Svenskernes gamle Lande Syd for Østersøen var saaledes tabt.

Gustav IV Adolf havde kun med liden Glæde set de engelske Tropper lade ham i Stikken; men det synes, at han har trøstet sig ved Tanken om, at det engelske Angreb paa Danmark kunde gjøre det muligt for ham at vinde Fordele paa dettes Bekostning. Idet Pierrepoint den 21de August gav ham en Meddelelse om Jacksons Sendelse til Kronprins Frederik, udtalte han, at han sikkert vidste, at den engelske Regering med Glæde vilde se svenske Tropper besætte Sjælland. Han antydede tillige, at, hvis Sverige vilde gjøre nogen Indrømmelse til Bedste for den engelske Handel, vilde England overlade det nogle Kolonier. Gustav IV Adolf gav derfor sin Gesandt i London, Adlerberg, Instrux om, at han, hvis Canning bragte denne Sag paa Bane, skulde „*säga sig vara öfvertygad, att Kgl. Mjt. till den gemensamma sakens försvar med nöje härutinnan ingår*“. Han skulde ogsaa se at faa at vide, om England ved de Kolonier, der vare bragte paa Bane, havde ment danske eller andre, som det havde erobret ¹⁾. Kong Gustav glædede sig allerede til, at de svenske Skibe skulde være fri for at betale Sundtold, og gav Befaling til, at flere Regimenter skulde holde sig marschfærdige, og at der

¹⁾ Depesche af 24de August til Adlerberg fra Wetterstedt, Kong Gustavs Kabinetssekretær. Depeschen er „justerat“ af Kongen. Det vilde have Interesse at kjende den Instrux, hvorefter Pierrepoint har handlet ved denne Lejlighed. Saameget er klart, at den engelske Regering, inden den endnu vidste Noget om, hvad Svar Jackson vilde faa af Kronprins Frederik,

skulde udrustes Linieskibe og Førselsskibe til 12.000 Mand. Forhandlingen med England fortsattes, efter at Kongen var sejlet tilbage til Sverige.

Den engelske Regering lovede at ville yde Subsidier til 20.000 Svenskere, der tillige med den tyske Legion i engelsk Sold skulde holde Sjælland besat indtil en almindelig Fredslutning, paa hvilket Tidspunkt denne Ø skulde rømmes, saafremt Sverige fik Pommern tilbage og den engelske Konge Hannover, og saafremt franske Tropper ikke bleve staaende i danske Lande. Uagtet Gustav IV Adolf ikke gav noget bestemt Svar, tillod han dog Pierrepoint at forlange Fuldmagt hjemmefra til at forhandle nærmere om Sagen¹⁾. Han lod ogsaa (den 1ste Oktober) sende Adlerberg Befaling til at forestille den engelske Regering Vigtigheden af, at dens Tropper bleve staaende paa Sjælland, og at den holdt 20 Linieskibe i Farvandene her Vinteren over²⁾.

Under saadanne Forhold kan man ikke undre sig over, at Canning udtalte for Rist, at han havde faaet Vished om, at Kong Gustav vilde gjøre fælles Sag med England i at besætte Sjælland. Naar dette dog ikke blev til Noget, laa det, som tidligere berørt, i at det engelske Ministerium holdt det for umuligt at fortsætte Okkupationen med de Tropper, det kunde lade blive staaende paa Sjælland³⁾. Gustav IV vilde ikke kunne sende 20.000 Mand derover, saaledes som England havde ønsket, men kun omtrent det Halve deraf. Den engelske Regering holdt det derfor i

har givet Pierrepoint Befaling til at sikre sig Sveriges Medvirkning imod Danmark-Norge ved at give det Udsigt til Fordele. Det er, som tidligere berørt, et Vidnesbyrd om, hvor forberedt den var paa, at Kronprinsen vilde afslaa dens Fordring til ham.

¹⁾ Depesche fra Wetterstedt til Adlerberg af 24de September 1807 („justerat“ af Kongen).

²⁾ Apostille til Depesche fra og til samme af 1ste Oktober.

³⁾ Se Side 348.

nogen Tid for rigtigst hellere at støtte Sverige ved at lade en Troppeafdeling under Cathcarts egen Anførsel faa Kvarterer i Skaane ¹⁾). Kong Gustav svarede strax meget imødekommende paa dette Forslag, men afviste det dog snart efter, idet han erklærede, at det fattedes paa Levnetsmidler til Korpsets Underhold ²⁾). Maaske var dette den virkelige Grund; men det er ogsaa muligt, at flere af hans nærmeste Raadgivere fik ham fra at gaa ind derpaa, da de indsaa, at han ved en nøje Tilslutning til England ufejlbarlig vilde blive udsat for paa samme Tid at blive angrebet af Franskmændene og de Danske Vest fra og af Russerne Øst fra ³⁾). Da den engelske Flaade sejlede hjem, var en Samvirkning imellem England og Sverige paa denne Kant foreløbig bleven umulig.

Efter at Gustav IV Adolf havde havt slige Planer imod Danmark-Norge, var det ikke underligt, at han gav dets Regering hint lidet klare Svar, vi ovenfor have nævnt. Men i én Henseende var dette Svar klart, og det var ved den isnende Kulde eller rettere ved den fjendtlige Tone, der gik igjennem det. Hvor retsindig en Regent Gustav IV end var i det Hele, havde han været for meget opdraget i Gustav III's Følelser imod Danmark, til at han skulde lade sig paavirke af moralske

¹⁾ Correspondence etc. of Viscount Castlereagh VI, 193 ff.

²⁾ Depescher fra Wetterstedt til Adlerberg af 12te og 21de Oktober 1807.

³⁾ Ved denne Fremstilling af Gustav IV Adolfs Politik er foruden de ovenfor anførte svenske Aktstykker benyttet Schinkel-Bergman anf. St. IV, 237 ff. og 255—58. En af de Mænd, hvis Raad Gustav ved denne Lejlighed æskede, var Ambassadeuren i Petersborg, Stedingk. Dennes forstandige Udtalelser, hvori man kun kunde ønske, at det i moralsk Henseende Uberettigede ved et Angreb paa Danmark var blevet fremhævet, findes i Mémoires de Stedingk II, 359 ff. Stedingks Raad kan dog først være naaet til Kongen, efter at allerede Englænderne vare afejlede.

Skrupler, naar det gjaldt dette Rige. Han havde ikke Spor af Følelse for, at der var sket Danmark en skjændig Uret fra Englands Side, eller Tanke om, at han vilde vanære sig ved at vise sine Sympathier for Englænderne paa den Maade, hvorpaa han gjorde det ¹⁾. end sige ved at ville nytte Lejligheden til at mishandle Danmark. Hans Svar til den dansk-norske Regering gav et tydeligt Indtryk af disse Stemninger hos ham.

Endnu stærkere end hans Uvilje imod Danmark var dog hans Had imod Napoleon. Denne hans Følelse, som allerede havde voldt Sverige Tab, skulde blive skjæbnesvanger under den frygtelige Fare, som samtidig trak op imod ham selv fra Rusland.

De første Udtalelser, der vare blevne vexlede imellem russiske og engelske Statsmænd, efter at Kejser Alexander havde sluttet Stilstand med Napoleon, havde været skarpe ²⁾. Ruslands Holdning bar Præget af Tilslutning til Frankrig, og skjønt det havde tilbudt England at mægle imellem det og Frankrig, vægrede det sig stedse ved at gaa ind paa, hvad den engelske Regering krævede som Betingelse for at tage imod Mæglingen, nemlig at det skulde røbe de hemmelige Artikler i Tilsiterfreden. For saavidt vedblev Kejser Alexander at tone fransk Flag; men hans Politik havde dog snart faaet et vaklende Præg. Det var, som om han krympede sig ved aabent at bryde med England. Den almindelige Stemning i Rusland var imod at paaføre England Krig ³⁾, og en vis Undseelse ved, tvertimod sin tidligere Politik, at stille sig paa Napoleons Side, synes at have holdt Alexander tilbage.

¹⁾ At dømme efter Udtalelser af Stedingk til Blome, havde Kong Gustav troet, at der var blevet sluttet en formelig dansk-fransk Alliance af Christian Bernstorff og Bernadotte (Depesche fra Blome af 13de Oktober). Depescherne fra de svenske Diplomater i Danmark indeholde Intet, der kan have givet Gustav IV en saadan Tanke.

²⁾ Se Side 209.

³⁾ Dette fremgaar meget tydelig baade af Stedingk: Mé-

Allerede omtrent den 18de August havde den engelske Gesandt, Lord Gower, meddelt den russiske Regering, at han hjemmefra havde faaet Depescher, daterede den 21de Juli, der fortalte om, at man vel dengang i London endnu ikke kjendte Udfaldet af Forhandlingerne i Tilsit, men frygtede Afslutningen af en Separatfred imellem Rusland og Frankrig. Den engelske Regering havde derfor holdt det for nødvendigt at afsende sin Flaade til Østersøen; men den havde givet ham Fuldmagt til at erklære, at Flaaden ikke tilsigtede Fjendtligheder imod Danmark eller Rusland, men kun at værne om Storbritanniens Forbundsfæller, at sikre de engelske Troppers Hjemkomst fra Stralsund, hvis den var nødvendig, og tillige at tilbyde Hoffet i Kjøbenhavn en Hjælp, der var stærk nok til at holde ethvert fransk Angreb borte fra Belterne og Sundet ¹⁾.

Denne Fremstilling var affattet i et saa beroligende Sprog som vel muligt ²⁾. Men den sagde dog med rene Ord, at det engelske Tog gik ud paa at forhindre, at Frankrig knyttede Danmark til sig. Den Strid, hvori et saadant Skridt stod med Tilsiteraftalens Politik, var vitterlig. Desto mere paafaldende er det, at den russiske Regering ikke udtalte sig om den engelske Expedition, i det mindste ikke paa en Maade, der havde ringeste Vægt. Lord Gower mente endog under Forhandling, som han i de første Dage af September havde med den russiske Udenrigsminister, General Budberg, at mærke en tydelig Attraa hos den russiske Regering efter at bortrydde alle Vanskeligheder imellem den og England. Netop dengang havde man i Petersborg faaet Efterret-

moires S. 341 og 355 og af Blomes Depesche af 8de September.

¹⁾ Depesche fra Blome af 18de August.

²⁾ Det er værdt at sammenligne den med den Fremstilling af Toget, som vi S. 358 have set, at den engelske Diplomat Pierrepont i Henhold til en Depesche fra London af samme Dato gav Kong Gustav IV.

ning om, at den engelske Flaade havde aabnet Angrebet paa Kjøbenhavn, og at Jackson havde stillet sine uantagelige Fordringer til Kronprinsen. Dette Budskab gjorde et stærkt Indtryk paa den russiske Regering, der var i stor Tvivl om, hvad den skulde gjøre. Budberg undlod personlig at tale derom til Lord Gower; men den 2den September tilsendte han denne en Note. Han udtalte heri Kejsereus store Forbavselse over at have erfaret, at Jackson havde gjort den danske Kronprins Forslag, der vare uforenelige med en uafhængig Magts Værdighed, og at den engelske Flaade derpaa havde indtaget en Stilling, der tydede paa Fjendtligheder. „Da de Venskabs- og Slægtskabsbaand,“ hed det videre, „som forene Hans kejserlige Majestæt med Kongen af Danmark, ikke tillade ham med Ligegyldighed at se paa nogen Fare, som truer denne Fyrstes Stater eller Selvstændighed, har Undertegnede (Minister) faaet Befaling til at opfordre Lord Gower til at underrette ham om de Bevæggrunde, som have foranlediget Kabinettet i St. James til en saa overordentlig Fremfærd imod Danmark“¹⁾. Det var vistnok en alvorlig Note; men Gower havde dog Grund til at finde den affattet i moderate Udtryk, og det var ikke muligt af den at slutte, at Kejser Alexander var nær ved et Brud med England. Baade Stedingk og Blome havde Indtrykket af, at den russiske Regering ikke ret vidste, hvad den vilde gjøre²⁾. „Man er,“ skriver Blome endnu den 16de September, „bange for ved en voldsom Beslutning at tilintetgjøre ethvert Haab om Fred imellem Frankrig og England.“

Faa Udtalelser synes ved første Øjekast mere forbavsende end Cannings tidligere omtalte Ytring til Rist i Slutningen af September, at Danmark, hvis det gik ind paa at forblive neutralt, kunde haabe Ruslands Garanti for sin Neutralitet³⁾. I hvilken Modsætning

¹⁾ Hansard anf. St. X, 198—99, Ræder anf. St. II, 110.

²⁾ Stedingk: Mémoires II S. 335.

³⁾ Se Side 343.

stod det ikke til de engelske Ministres Paastand, at de havde gjort Toget til Kjøbenhavn, netop fordi de havde havt Vished om Alexanders Tilslutning til Napoleon? Dog har Canning aabenbart troet paa, hvad han sagde Rist¹⁾. Baade Lord Gowers Ord om det mere imødekommende Sprog, General Budberg havde begyndt at føre, og Meddelelser, som den engelske Regering ad anden Vej fik om Kejser Alexanders Stemninger, bragte den til at tro, at denne Fyrste igjen havde skilt sig fra Frankrig. En anset engelsk Officer, Oberst Wilson, der havde opholdt sig ved den russiske Hær, var rejst hjem som Kurér med de Depescher fra Lord Gower, som indeholdt dennes Udtalelser om Omslaget i den russiske Regerings Sprog. Han fortalte nu tillige selv Canning, at han ved sin Afskedsaudiens hos Kejseren havde faaet den Overbevisning, at det var dennes hemmelige Ønske, at Engländerne vilde vedblive at holde Sjælland besat, for at denne Ø ikke skulde falde i Franskmændenes Hænder²⁾. Lord Gower skrev hjem i samme Retning, idet han baade lagde Vægt paa det Indtryk, han i Almindelighed havde faaet af en antifransk Stemning i Rusland, og paa en Samtale, han havde havt med Budberg. Denne havde vistnok sagt ham, at han talte til ham om Stillingen som upartisk Tredjemand, ikke som Minister:

1) Dette fremgaar klart af Cannings Depesche til Lord Gower af 27de September (Hansard anf. St. X, 200 ff.) og af et Brev fra Castlereagh til Catheart af 22de September (Correspondence of Viscount Castlereagh VI, 182). I Følge dette Brev mente velunderrettede Folk, at Ruslands Holdning vilde blive endnu bedre, saafremt Engländerne vedbleve at holde Sjælland besat.

2) Dette er allerede blevet fremhævet af Walter Scott, efter hvem Alison har optaget det VI, 231 Note, det omtales i Earl Malmesbury: Diaries etc. IV, 393 ff. og hos Steudingk Mémoires II, 372, og det stadfæstes ved den russiske Udenrigsminister Romanzofs Fortælling til Blome, hvorefter den russiske Gesandt i London havde sendt en Indberetning hjem om disse Udtalelser af Wilson (Depesche fra Petersborg af 23de Oktober 1807).

men han havde ytret sig med saamegen Uvilje om den daværende Forbindelse imellem Frankrig og Rusland, at det var umuligt andet end at opfatte denne fortrolige Udtalelse som Forløber for en tilsvarende officiel¹⁾.

Endelig fik den engelske Regering sin Opfattelse stadfæstet af den russiske Gesandt i London, Alopæus. Ligesom denne stærkt havde styrket Englands Mistro imod Danmark i Foraaret 1807, saaledes vedblev han efter Tilsiterfreden at tale det Sprog, som det engelske Ministerium helst vilde høre²⁾. Han støttede ivrig den Beretning, Wilson gav om Kejser Alexanders Stemninger, og han fik ogsaa den russiske Gesandt i Danmark, Lizakewitsch til at tro, at Regeringen i Petersborg var vel tilfreds med Toget til Sjælland³⁾. Man kan altsaa ikke undres over, at Canning kunde tænke sig Muligheden af, at Rusland vilde garantere Danmark-Norges Neutralitet, eller over at han til Rist udtalte, at den russiske Regerings Politik havde forandret sig saaledes, at den endog havde givet Afkald paa alle Planer imod det svenske Finland. Samtidig med at Canning vilde knytte Underhandlinger med Danmark-Norge, opfordrede han derfor Rusland til at mægle imellem denne Stat og England. „Danmark,“ skrev han (28de September) til Gower, „har utvivlsomt anraabt Ruslands Kejser om Hjælp. Hvilket bedre Svar kan der gives paa denne Henvendelse, end at Kejseren af Rusland forpligter sig til at bringe Stor-

1) Saaledes havde Gower fremstillet det for Romanzof, af hvem Blome fik det at vide (Depesche fra Petersborg af 30te Oktbr. 1807). Ogsaa til Stedingk fortalte Gower om denne Samtale, der havde fundet Sted faa Dage, førend Budberg fratraadte sin Plads som Minister (Stedingk Mémoires II, 371).

2) Jvfr. Side 220.

3) Om Alopæus og Lizakewitsch samt om Cannings Ytringer tales der i Rists Depesche af 25de September samt i Depesche fra Petersborg af 23de Oktober, i hvilken Blome omtaler, hvorledes Romanzof selv fremhævede Alopæus's og Lizakewitsch's bundurigtige Opfattelse af den russiske Politik.

brittannien til en Afgjørelse paa de Vilkaar, der ere foreslaaede Danmark¹⁾).

Men dog havde Canning og hans Embedsbrødre fuldstændig taget Fejl af Ruslands Holdning. Idet Blome i en af sine Depescher fremhævede den russiske Politiks Usikkerhed endnu i Midten af September²⁾), tilføjede han de Ord: „Det afgjørende Stød maa komme fra Paris.“ Napoleon var, saavidt man kan se, i nogen Tid ikke uden Tvivl om, hvorvidt Alexander vilde træde op med Kraft eller ikke imod England. Da Dreyer en Dag i Begyndelsen af Oktober spurgte den franske Udenrigsminister, Champagny, om Rusland vilde erklære sig for den fælles Sag og lukke sine Havne for Englænderne, svarede Ministeren blot med et Smil: „Rusland befæster Kronstadt.“ Det var ikke Dreyer muligt at faa et trøstende Svar, naar han spurgte, om ikke Rusland vilde gjøre noget væbnet Skridt imod England. De Efterretninger, man havde i Paris om Kejser Alexanders Politik, gik ud paa, at han var vaklende i sin Beslutning med Hensyn til England, og at der var Meningsforskjel i det russiske Kabinet³⁾). Napoleon havde sendt General Savary som midlertidig Ambassadeur til Petersborg. Man skulde tro, at dennes Personlighed maatte være Kejser Alexander særdeles imod, da det var bekjendt, at han havde spillet en fremragende Rolle ved Justitsmordet paa Hertugen af Enghien, hvilken Sag i sin Tid særlig havde ophidset Alexander imod Napoleon. Men Savary havde Talent til at tage den russiske Kejser paa den rette Maade, og han vandt efterhaanden en stor Indflydelse hos ham. Samtidig led England et Nederlag, da den ængstelige Budberg fraaadte Pladsen som Udenrigsminister. Efter at en Grev Soltikof faa Dage havde havt Ledelsen af de

¹⁾ Hansard X, 206. Ræder II, 118.

²⁾ Se Side 364.

³⁾ Depesche af 12te Oktober.

udenrigske Sager, overdroges denne i Midten af September til Grev Romanzof, hvis Stemninger vare saa udpræget antiengelske, at alle Tilhængerne af den franske Alliance hilsede denne Forandring som en stor Sejr. Kejseren droges nu mere og mere over paa fransk Side. Han følte sig tryk imod et muligt Angreb af Englænderne, idet anselige Skansearbejder i den sidste Tid vare blevne udførte ved Kronstadt, Nevas Munding. o. a. St., og Budskabet om Englændernes Bombardement af Kjøbenhavn gav Napoleon og hans Udsending god Lejlighed til at fremstille Englands Politik i det sletteste Lys. Efter hvad Blome vidste, havde Kejser Alexander strax efter at have faaet Budskabet om Kjøbenhavns Kapitulation, udtalt til Savary: „Det er uundgaaelig nødvendigt, at Eders Kejser og jeg række hinanden Haanden, for at Danmark kan faa sin Flaade igjen.“ Han havde ogsaa oprigtig sukket (*véritablement gémi*) over, at de danske Officerer ikke havde ødelagt Flaaden. Det vilde, havde han sagt, vistnok have været et fortvivlet Skridt, men tillige det mest glimrende Vidnesbyrd om et tappert Forsvar, som Historien kunde nævne ¹⁾.

Hvad enten dette var sandt eller ikke, saa var Kejser Alexanders Stemning fra Slutningen af September afgjort antiengelsk, og da Lord Gower meddelte den russiske Regering en Afskrift af Kjøbenhavns Kapitulation, modtog han et Svar fra Grev Romanzof, dateret 23de (11te) September, som var affattet i en bitter Tone og indeholdt den truende Udtalelse, at Kejseren skyldte sig selv og sit Riges Tarv ikke at vise sig ligegyldig ved, hvad der var sket imod Danmark. Det Noteskifte, som dette Svar fremkaldte imellem Lord Gower og Romanzof, førte ikke til nogen større Tilnærmelse. Paa samme Tid vidnede Udtalelser af den russiske Regering

¹⁾ Depesche fra Petersborg af 25de September. Jvfr. Lefebvre III.

til Blome om dens levende Deltagelse for Danmark. Idet Romanzof meddelte ham det Svar, der den 23de September var givet Gower, udtalte han i en Note af 6te Oktober: „Hans kejserlige Majestæt er rede til at opfylde sine Forpligtelser; han vil være tro med Hensyn til de Pligter imod det danske og det svenske Hof, han har paataget sig ved Traktaterne af 1780 og 1800, hvis hemmelige Artikler indeholde de gjensidige og formelle Forpligtelser, at antage som Princip og forsvare: at Østersøen opfattes som et lukket Hav, samt at dette Hav og dets Kyster skjærmes imod enhveromhelst voldsom og insulterende Fjendtlighed, idet de anvende de Midler, der staa i deres Magt, for at naa dette Formaal. Kejseren er derfor rede til at deltage i de Forholdsregler, som de tre nordiske Hoffers Værdighed, Interesse og gjensidige Forpligtelser fordre af ham“¹⁾. Skjønt denne Note endnu kun talte om at hjælpe Danmark til at holde Englænderne borte fra Østersøen, var den et Vidnesbyrd om, at den russiske Kejser var fjendtlig stemt imod dem. Snart efter gav Romanzof Blome stærkere Tilsagn om Hjælp. „Ruslands eget Tary,“ sagde han, „paabød Kejseren at vaage over Danmarks Bevarelse og at opretholde det ved alle de Midler, der stode til hans Raadighed“²⁾.

Lord Gower har selv udtalt, at det var „Falskhed“ af Kejser Alexander, naar han en Tidlang havde ladet, som om han nærede et venskabeligere Sind imod England³⁾, og denne Sigtelse er oftere fremsat imod den russiske Kejser. Man har beskyldt ham for baade at have sveget Frankrig og England. Han skal have forraadt Napoleon ved at give Englænderne Kundskab om den hemmelige Aftale i Tilsit⁴⁾, og man har ment, at

¹⁾ Ræder II, 80, hvor Oversættelsen dog er uheldig.

²⁾ Depesche fra Petersborg af 16de Oktober.

³⁾ Stedingk Mémoires II, 372. Jvfr. Schiern: Historiske Studier II, 375 (Note 1).

⁴⁾ Lanfrey anf. St. IV, 146.

han havde udtalt sig paa den af Oberst Wilson angivne Maade, for at føre Englænderne bag Lyset, indtil han havde faaet sikret sig ved et tilstrækkeligt Kystforsvar. Skjønt denne sidste Sigtelse er mindre urimelig end den første, er det sandsynligst, at der en Tid har været en virkelig Vaklen i Kejsereus Politik¹⁾, som gjorde det naturligt, at Udtalelser af ham og General Budberg kunde lede til den Tro, at Rusland ikke havde noget imod, at England ved Toget til Kjøbenhavn umuliggjorde Napoleons Angrebsplaner imod det.

Canning lod Oberst Wilson vende tilbage til Petersborg som Kurér med de Depescher²⁾ til Lord Gower, i Følge hvilke denne skulde opfordre den russiske Regering til at paavirke Danmark i en for England venkskabelig Retning. Da Wilson gjaldt for tidligere at have været yndet af Kejsereus, har Canning vistnok tænkt sig, at han nu personlig kunde virke til Gavn for den engelske Politik. Men det rette Tidspunkt til en saadan Forhandling var forbi. Rusland havde da taget sit Parti imod England, og baade Gower og Wilson prædikede for døde Øren. Romanzof modtog Wilson paa en saare ublid Maade. Forgjæves nægtede denne, at han havde meddelt sin Regering saadanne Ytringer af Kejsere Alexander til ham³⁾ som dem. Canning, i Følge

¹⁾ Lord Gower antyder selv endnu i en Depesche af 4de November en Usikkerhed i den russiske Regerings Holdning, og at det var Frygt for Frankrig, der fjærnedede den fra England (Hansard anf. St. X, 215—16). I Modsetning dertil fortæller Blome (Depesche af 27de Oktober), at Savary havde sagt ham, at han slet ikke havde havt nødigt at bruge „*les instructions pressantes*“, som han havde faaet fra Paris. Man faar af Savarys egne Optegnelser ikke det Indtryk, at han havde behøvet at trænge stærkt paa (*Mémoires du duc de Rovigo* (Paris 1828) III, 196).

²⁾ Wilson ankom her den 17de Oktober.

³⁾ Dette fortalte i det mindste Romanzoff til Blome (Depesche fra Petersborg af 30te Oktober). Om Romanzoff, Wilson eller Canning har løjet, maa staa hen.

Alopæus's Indberetning, paastod, at han havde tillagt Kejseren. Han blev, som han selv sagde til Blome, behandlet som en Hund. Det hjalp ikke, at han forsikrede, at hans Regering var oprigtig til Sinds at ville gjøre alt det Onde godt igjen, som den havde voldt Danmark, og at Englænderne under alle Omstændigheder vare rede til at rømme Sjælland til fastsat Tid, ja endog til at gjengive Danmark dets Krigsskibe, dog med Undtagelse af Linieskibene, som det først vilde kunne faa ved den almindelige Fred, — alt naturligvis under den Forudsætning, at Danmark vendte tilbage til sin Neutralitet under Ruslands Garanti. Han erklærede endog, at han var villig til at lade sig sende til Siberien, hvis han blev desavoueret af sit Hof. Romanzof vilde ikke indlade sig paa nogen Forhandling med ham ¹⁾.

Selv om det ikke vilde have været altfor sent nu, da Danmark enten havde sluttet eller var ved at slutte sin Alliance med Frankrig, saa var det engelske Ministeriums Fremgangsmaade unægtelig besynderlig. Istedes for at lade slige Forslag blive fremsatte af Gesandten, Lord Gower, brugte det en Mand dertil, der ikke havde anden diplomatisk Stilling end den at rejse som Kurér. Endelig var det hele Skridt, som tidligere omtalt, meningsløst af den Grund, at om Rusland end nok saa mange Gange vilde have garanteret Danmark dets Neutralitet, saa havde Napoleon aldrig anerkjendt den. Han vilde derimod have opfattet et saadant Skridt fra Ruslands Side som et Traktatbrud, der kun kunde besvares med Krig. Kejser Alexander havde overhovedet bundet

¹⁾ Blome har i Depescherne af 30te Oktober og 3dje November givet interessante Meddelelser om Wilsons Sendelse. De stemme godt med Stedingks Fremstilling (*Mémoires* II, 370), ligesom overhovedet Blomes og Stedingks Depescher give nøjagtig samme Billede af den russiske Politik's Udvikling i disse Maaneder. Med Hensyn til Enkelthederne i Englands og Ruslands gjensidige diplomatiske Udtalelser henvises til Ræder anf. St. II, 106 ff.

sig for stærkt ved Tilsiterfreden, til at han i Længden kunde undgaa et Brud med England, med mindre han paa ny vilde vove sig i Krig med Napoleon. Lod det sig virkelig formode, at han efter den nylig endte uheldige Krig skulde have Mod til en ny Kamp? Frygten førte til samme Udslag, hvortil han kom ved at tænke paa de Fordele, Alliancen med Napoleon kunde bringe ham baade overfor Sverige og Tyrkiet.

Under disse Forhold kunde Afgjørelsen ikke lade vente længe paa sig, og den 8de November modtog Lord Gower en Deklaration af Kejseren, dateret 7de November (26de Oktober), der var en i skarpe Udtryk affattet Krigserklæring ¹⁾. Englands Synder opregnedes her, dets Ligegyldighed under Koalitionskrigen imod sine Forbundsfæller, samtidig med at det tvertimod Traktaternes klare Ord foruroligede russiske Under-saatters Handel til Søs, dets Afvisning af den russiske Mægling, men navnlig dets Angreb paa Danmark. „en Voldsgjerning, hvortil Historien ikke kan opvise Magen.“ Oven paa denne havde England ladet følge underfundige Forslag for at faa Danmark til ligesom at godkjennde den Behandling, det havde været Gjenstand for, og det havde endog foreslaaet Kejseren, at han skulde garantere en saadan Underkastelse. Med Føje havde Kronprinsen af Danmark afvist de Vilkaar, England havde forelagt ham, og Kejseren havde nu besluttet at opfylde de Forpligtelser, som Rusland tidligere havde paataget sig overfor de nordiske Magter. Han afbrød alt Samkvem med England, erklærede de Overenskomster, han tidligere havde sluttet med denne Stat,

¹⁾ Medens Stedingk fortæller (*Mémoires* II. S. 379) at denne Deklaration overraskede Blome, omtaler denne selv (*Depesche* af 6te December), at han, saa snart han vidste, at Englænderne havde rømmet Sjælland, af al Magt havde arbejdet paa at fremskynde Øjeblikket for Ruslands Krigserklæring imod England. Hvilke Midler han havde brugt dertil, vilde han først kunne sige engang mundtlig.

navnlig Konventionen af 5te (17de) Juni 1801, for ugyldige. proklamerede paa ny det væbnede Neutralitetsforbunds Grundsætninger, dette Mindesmærke om Kejserinde Catharinas Visdom, og forpligtede sig til aldrig at svigte dette System. Ingen Forstaaelse skulde kunne gjenoprettes imellem Rusland og England, førend dette havde gjort Danmark Fyldest. Saafremt England tilfredsstillede Rusland i dets forskjellige Fordringer og sluttede Fred med Frankrig, var Kejseren dog villig til at gjenoprette sit Venskabsforhold til England ¹⁾).

Med denne Deklaration var Krigen udbrudt imellem Rusland og England. Den besvaredes med en ikke mindre skarp Kundgjørelse fra engelsk Side, der var dateret 18de December ²⁾).

Danmark-Norge havde nu faaet Rusland til Forbundsfælle, saantidig med at der var sluttet Forbund imellem det og Napoleon. Men hvorledes vilde Sverige stille sig, da det baade imod Øst og Vest var omgivet af Frankrigs Allierede? Ingen havde sin Opmærksomhed stærkere henvendt derpaa end den dansk-norske Regering; thi det var en Velfærdssag for den, at Kong Gustav IV ikke valgte Krig med Frankrig. Den saa klart, at det i saa Tilfælde vilde være umuligt for den at slippe for at komme i Kamp med Sverige. Hvor smukt end den 2den Paragraf i den dansk-franske Forbundstraktat talte om den Uret, der var tilføjet Danmark, var dens Mening, naar den afklædtes Fraserne, slet og ret, at vort Fædreland skulde være forpligtet til at kæmpe imod Sverige sammen med Rusland og Frankrig, saasnaart disse Magter ønskede det ³⁾). Kun nødig havde den dansk-norske Regering samtykket i denne

1) Aktstykket er trykt hos Ræder anf. St. 122 ff.

2) Smstds. S. 125.

3) Napoleon udtaler dette ligefrem i to Breve til Savary af 30te Oktober og 1ste Novbr. 1807 (Correspondance de Napoléon I^r t. XVI, 125 og 133).

Paragraf, der først paa Underhandlingernes senere Trin var opstillet af Frankrig. Christian Bernstorff skrev til Blome, vistnok mere som Udtryk af et Ønske end med noget Haab: „Da det afhænger af Kejser Alexanders Vilje og Beslutninger, om denne Bestemmelse, der tydelig er rettet imod Sverige, vil faa nogen Virkning, kan kun vor Tillid til denne Fyrstes Retfærdighedsfølelse og Visdom bringe os til at tilbagetrænge den naturlige Modbydelighed, vi have for at love at tiltræde saadanne Skridt, som man kunde ønske at begrunde ved Principer, der staa i den mest udprægede Modsætning til dem, vi stedse have vedkjendt os. og som det nu mindre end nogensinde kunde sømme sig for os at fjerne os fra.“ Han tilføjer ogsaa betegnende nok, at Kronprinsens Grund til trods denne tilføjede Bestemmelse at ratificere Traktaten er, at Danmark ellers vilde blive udsat for „uberegnelige Vanskeligheder ¹⁾.“

Det lod sig vistnok tænke, at det under en Krig med Sverige kunde lykkes danske Tropper i Forening med et fransk Hjelpekorps at komme over til Skaane, og at der da kunde gjøres Erobringer her; men den dansk-norske Regering, som allerede langt tilbage i Tiden havde opgivet Tankerne om at gjenvinde det for halvandet Hundrebaar siden tabte Ostdanmark, følte sig ikke fristet ved disse Udsigter. Den havde kun liden Lyst til at volde Sverige Ulykker, og den fandt Chancerne ved Krigen „intet mindre end sikre.“ Derimod vidste den, at den selv vilde faa et fransk Troppekorps ind i Landet, som den vilde blive nødt til at underholde. Kolossale Udgifter og en fuldstændig Afhængighed af Frankrigs Politik vilde være Følgen deraf. Endelig

¹⁾ Depesche til Petersborg af 16de November. Hermed kan sammenholdes en paa Dansk affattet Depesche fra ham til Dreyer af 20de November, hvori det hedder, at man indser, at Dreyer havde været nødt til at undertegne Traktaten under „daværende Omstændigheder“.

stolede den saalidt paa Napoleon, at den mente at maatte være forberedt paa den Mulighed, at Frankrig lod Danmark-Norge i Stikken for at opnaa en Overenskomst med Sverige ¹⁾).

Idet den dansk-norske Regering maatte lægge den største Vægt paa, at Sverige holdt sig roligt, laa det Ønske nær for den, at Rusland vilde udøve et Tryk paa den svenske Regering for at skræmme den til at forene sig med Fastlandsmagterne. Gustav IV Adolf vilde maaske gyse tilbage for at komme til at sidde imellem et Angreb fra to Sider, dels fra Rusland, dels fra de forenede fransk-danske Hære. Tanken om Betydningen af Ruslands Tilmærmelse til Frankrig havde næppe været uden Indflydelse paa Kronprinsen, da han efter Jacksons krænkende Fordringer valgte at byde de Ulykker

¹⁾ *Non seulement il nous répugne de faire partager sans y être impérieusement provoqués à ce pays voisin (la Suède) le fléau dont l'agression la plus injuste nous a accablés, mais nous ne nous dissimulons pas non plus que cette rupture nous mettrait dans la dépendance entière de la France, qu'elle abandonnerait à la merci de celle-ci un pays dégarui de troupes et qu'elle lui fournirait un prétexte sans doute depuis longtemps désiré pour introduire ses armées en Danemarck. Et après tout les chances que cette nouvelle guerre nous présenterait et que, s'il fallait la faire, tous nos efforts tendraient à nous assurer ne seraient rien moins que certaines. Le gouvernement français parait d'ailleurs n'être jamais entièrement guéri d'un ancien faible pour la Suède dont il ne dépendrait peut-être que de celle-ci de tirer parti pour en venir à un accommodement à l'amiable qui nous priverait du fruit principal de nos efforts et de nos sacrifices* (Depesche til Petersborg af 19de Decbr 1807). Senere, da Krigen var en afgjort Sag, strammede den dansk-norske Regering sig op til en mere krigersk Tone, og Bernstorff skrev (9de Februar 1808) til Dreyer: „Vi have ingen Betænkelighed ved at bryde med en Nabo, hvem en mere end mistænkelig Opførsel allerede længe har ladet os opfatte som en maskeret Fjende“. Men dette indeholder intet Bevis imod, at Regeringen helst havde ønsket at være fri for Krigen.

Trods, som Englands Fjendskab kunde volde. Nu bragte Haabet om Demonstrationer fra russisk Side den dansk-norske Regering til at tænke sig Muligheden af, at den kunde afværge Krig med Sverige. Men det maatte i saa Fald blive ved blotte Demonstrationer. Saafremt Rusland skred til at angribe Sverige, kunde Danmark-Norge ikke undgaa at komme med i Krigen imod denne Magt.

Kong Gustav IV Adolf holdt i dette Øjeblik ikke blot sin egen og sit Lands, men hele Nordens Skjæbne i sin Haand. Vi have havt Lejlighed til at se, hvorledes Napoleon havde givet Rusland frit Spillerum til at tage Finland, hvis Sverige ikke sluttede sig til Fastlandsspærringen. Napoleon havde rørt ved det ømme Sted, naar han havde kaldt Sverige Ruslands geografiske Fjende og sagt: „Petersborg er altfor nær ved Finlands Grænse. De smukke Damer i Petersborg bør ikke mere kunne høre de svenske Kanoner fra deres Paladser“ ¹⁾. Der var kun én Maade, hvorpaa Gustav IV Adolf kunde frelse Sverige fra at maatte føre en Kamp for Finland under meget vanskelige Forhold. Det var, hvis han tiltraadte Fastlandsspærringen. Idet Romanzof 6te Oktober meddelte Stedingk de Noter, som han havde vexlet med Lord Gower i den nærmest foregaaende Tid om det engelske Tog til Kjøbenhavn, udtalte han tillige i en Note ²⁾, at Kejseren agtede at overholde de Forpligtelser, som han i Aarene 1780 og 1800 havde paataget sig overfor Danmark og Sverige, og at han ønskede at høre den svenske Konges Beslutninger om denne vigtige Sag. Et ganske lignende Sprog førte den russiske Gesandt i Sverige, Alopæus (den

¹⁾ Noget sikkert Bevis for, at Napoleon har brugt disse velbekjendte Ytringer, er ikke ført; men der er ikke ringe Sandsynlighed for, at han har udtalt sig saaledes eller paa en lignende Maade.

²⁾ Stedingk: Mémoires II, 350—51. Denne Note var enslydende med den, der samme Dag blev sendt Danmark-Norge (Se Side 369).

yngre) ¹⁾. At Kejser Alexander skulde have tænkt paa at forny det væbnede Neutralitetsforbund fra Aaret 1800 med de skandinaviske Magter, er utroligt. Danmark-Norges daværende Stilling til England gjorde et saadant Forbund umuligt, og Aftalerne med Napoleon om Fastlandsspærringen vilde ikke være blevne fyldestgjorte derved. Men det kunde tage sig godt ud, som en Udfordring til England at proklamere de folkeretlige Sætninger, som Rusland tidligere havde opstillet i Forening med de skandinaviske Magter, af hvilken Grund de ogsaa antydedes i Ruslands Krigserklæring til England. Ved at minde Gustav IV om dem, vilde Kejseren aabenbart gjøre det første Skridt til at opfordre Sverige til at vælge imellem Englands og Fastlandsmagternes Alliance. Det væsenlige Punkt i den Opfordring, der her rettedes til Sverige, var dog det, der ogsaa samtidig var blevet udtalt til Danmark-Norge, at man nu ligesom ved de hemmelige Artikler 1800 skulde opfatte Østersøen som et lukket Hav, der burde sikres imod enhver Fjendtlighed. Gustav IV afviste denne Tilnærmelse ved at opstille som Betingelse, at de franske Tropper skulde fjernes fra Østersøens Kyster, og alle tyske Havne aabnes for Englænderne. Men Rusland rettede dog i November en Opfordring til ham om at slutte sig til Fastlandsstaterne og gjentog ved en Note af 28de (16de) November Udtalelserne om Grundsætningerne af 1780 ²⁾.

Under disse Forhold vare Sveriges og Danmark-Norges Gesandter i Petersborg til en vis Grad naturlige Forbundsfæller. Ligesom Stedingk søgte at afholde den russiske Regering fra et Brud med Sverige, saaledes havde han indstændig fraraadet sin Konge at slutte sig til England imod Danmark-Norge, og han be-

¹⁾ Historisk tafla af Gustaf IV Adolfs sednaste regeringsår I, 95 og Stedingk: Mémoires II, 372.

²⁾ Stedingk: Mémoires S. 393, Stedingks Depesche til Kongen af 5te November (23de Oktober). Om Noten af 28de (16de) November se Ræder II, 139.

gyndte allerede den 18de September at advare ham imod det Uvejr, hvormed den fransk-russiske Alliance truede ham fra Øst. Blome var paa sin Side i den stærkeste Bevægelse. I Aaret 1803 havde han som Gesandt i Stockholm søgt at afværge et Fredsbrud imellem Rusland og Sverige, hvoraf han kun kunde se ulykkelige Følger for Danmark-Norge¹⁾. Nu stillede denne Fare sig mere truende for ham end nogensinde. Der blev fra russisk Side vist ham megen Fortrolighed, og han fik mange Spørgsmaal om, hvad Danmark kunde gjøre for at spærre Englænderne Vejen til Østersøen²⁾. Han benyttede Lejligheden til at formaa Rusland til dels at aftvinge Sverige en bestemt Erklæring om dets Politik, dels at skræmme Kong Gustav til at slutte sig til Fastlandsmagterne. Af General Savarys Udtalelser vidste han, at Napoleon havde svoret den svenske Konges Undergang, saafremt han ikke gav efter³⁾. Samtidig talte han idelig med Stedingk om Nødvendigheden af, at Sverige sluttede sig til Ruslands og Frankrigs Politik. „Baron Blome,“ skriver Stedingk til Kong Gustav den 7de December, „kjender alle Franskændenes Hemmeligheder, og han har med de helligste Eder forsikret mig, at saafremt vi ikke slutte Fred med Frankrig, har man her afgjort bestemt at angribe os. Han synes i høj Grad at være bange for, at det skal ske, thi, siger han, ved en Artikel i vor Traktat med Frankrig have vi (de Danske) forpligtet os til i Alt at handle overensstemmende med Rusland, men vi ønske ikke Krig med Sverige, og det er af største Betydning for Danmark. at Sverige ikke bliver angrebet, og at det bevarer sin Integritet.“ Den ene Gang efter den anden kom Blome til Stedingk for at spørge om, hvad Sveriges endelige Svar paa Ruslands Opfordringer var, og for at udtale det

1) Se Side 19.

2) Jvfr. Ræder anf. St. II, 81.

3) Depescherne fra Petersborg fra Slutningen af 1807.

Haab, at det dog ikke kom til at indeholde et fuldstændigt Afslag ¹⁾).

Til disse Blomes Udtalelser svarede ganske Aanden i den Instrux, som Christian Bernstorff den 27de December 1807 udstedte for Grev C. E. Moltke, da han skulde gaa som Gesandt til Sverige. Skjønt den indeholdt mange Ytringer af Mistro og Uvilje imod Kong Gustavs Politik, fremhævede Bernstorff stærkt i den, at Moltke, hvis han opnaaede en nærmere, fortrolig Samtale med Kancellipræsidenten Ehrenheim, skulde stræbe at gjøre alle de Klogskabsgrunde gjældende, der kunde bringe den svenske Konge til, medens det endnu var Tid, at besværgede det Uvejr, der allerede tordnede i Nærheden. De svenske Diplomater i Danmark, baade Taube, der opholdt sig hos Kronprinsen i Kiel, og Netzel, som var i Kjøbenhavn, gjorde Alt, hvad der stod i deres Magt, for at faa Gustav IV fra at følge en Politik, der vilde fremkalde et Brud med Danmark-Norge. Der tilkommer overhovedet de forskjellige Mænd, som siden den franske Revolutions Begyndelse havde repræsenteret den svenske Regering i Danmark, den Ros, at de ærlig have søgt at give deres Hof en uhildet Opfattelse af den dansk-norske Politik. Men særlig paa det Tidspunkt, hvorom her er Tale, viste de Iver i den Henseende. De kjendte deres Konges Had imod Danmark, de saa, at denne hans Sindsstemning end mere blev ophidset ved Hindringer, som den dansk-norske Regering — enten af Mistro imod Gustav IV eller af Frygt for Napoleon — lagde i Vejen for den svenske Postgang igjennem Danmark, og det Ordskifte, som Cannings Meddelelser om Forholdet imellem England og Sverige fremkaldte, forstærkede den gjensidige Bitterhed imellem de nordiske Hoffer. I den ene Depesche efter den anden fremhævede de svenske Diplomater derfor, at den danske Regering blot ønskede at staa i et godt Forhold til

¹⁾ Stedingk: Mémoires II, 407—8.

Sverige, at det kun var meget imod dens Vilje, naar den sluttede sig til Frankrig, og at Kronprinsen i Juli-maaned tre Gange med forbavsende Fasthed havde afvist en Fordring fra Napoleons Side om, at 20,000 Mand af hans Tropper skulde marschere til Sjælland for at true Sverige. Kronprinsen havde erklæret, at han aldrig vilde være Forræder imod Sverige¹⁾. Men de lagde paa den anden Side ikke Dølgemaal paa, at, hvis Sverige vedblev at trodse Napoleon, vilde Danmark være nødt til at blive dets Fjende. Endnu den 1ste Marts 1808 skrev Taube til Kongen: „De franske Troppers Marsch afhænger af, hvad Deres Majestæt beslutter i Anledning af Ruslands Trusler. Det er den almindelige Mening her, at hele Europas Fred afhænger af Deres Kongelige Majestæt, da man tror, at England vilde se sig nødt til at slutte Fred, naar det ikke kunde stole paa en Alliance med Sverige. Man længes her inderlig efter Efterretninger fra Sverige. Men det er med Frygt, man venter dem, da der er saa liden Grund til at haabe, hvad man saa gjerne ønskede“.

Ethvert Raad, enhver Forestilling til Kong Gustav var spildt, fra hvem de saa kom. Det maatte vistnok være haardt for ham at træde op imod sin tidligere Forbundsfælle, og Sverige vilde komme til at lide store Tab ved Handelsspærring og Opbringelse af Handelskibe. Men Sveriges Skjæbne stod paa en frygtelig Maade paa Spil, hvis det erklærede sig imod Fastlandsmagterne. Chancerne vare langt mindre lige for det, end de havde været det for den dansk-norske Regering, da den havde valgt sit Parti i Efteraaret 1807, og Sverige havde ikke som Danmark været udsat for et Stimandsoverfald, der gjorde det til en oprørende Tanke at forene sig med den, som havde udplyndret det. Men, for ikke at tale

¹⁾ Denne Meddelelse, der ser tvivlsom ud, findes i Taubes Despesche af 20de November 1807. Han siger, at han véd det fra en fuldt paalidelig Kilde.

om Kong Gustavs gamle Nag til Danmark og nye Forbitrelse imod Kejser Alexander, saa var det Had, han nærrede imod Napoleon, ikke blot politisk og personligt; det var, som vi allerede flere Gange have set, skærpet til en religiøs Følelse. Paa de Forestillinger, svenske Fædrelandsvenner gjorde ham, var hans Svar, at intet Hensyn, intet Land og intet Folk var ham saa dyrebart, at det kunde rokke ham i den Beslutning, ikke at slutte Fred med „Bonaparte“. Den halvførnykte Tale om, at Dyret i Aabenbaringen, hvis Tal var 666, passede paa Napoleon, kom ogsaa nu frem. Han stode i værste Tilfælde paa overnaturlig Hjælp¹⁾.

Medens han afviste Opfordringerne til at slutte sig til Fastlandsmagterne, havde han i Rusland en Fjende, der forstod at gribe efter sit Bytte, naar det var fuldt rustet dertil, og med den ubegribeligste Blindhed lod Gustav IV trods alle Stedingks indstændige Opfordringer Finlands Forsvarsanstalter være i den mest forsømte Tilstand. Den 21de Februar 1808 aabnede Russerne Krigen, idet en Hær paa 16.000 Mand under General Buxhövdens Førelse uden nogen foregaaende Krigserklæring trængte ind over den finske Grænse.

Det gjør under disse Forhold et næsten vemodigt Indtryk, naar man ser Blome fremsætte energiske Forestillinger hos den russiske Regering imod, at den paaførte Sverige Krig. Han udtalte endog til Kejser Alexander, at det var ude med Danmark, hvis Rusland angreb Sverige; Danmark vilde da miste Norge, samtidig med at Franskmændene rykkede ind i de sydlige danske Landskaber og udplyndrede dem i Bund og Grund. Med den Heftighed, der var ham egen, besvor han Stedingk om at frelse Danmark og selve Sverige, som om, siger Stedingk, „jeg kunde gjøre noget dertil“. „Og,“ fortæller Stedingk fremdeles, „Blome raser imod det russiske Ministerium ligesaa godt, som jeg selv kunde gjøre

¹⁾ Schinkel-Bergman IV, 241 Note 2.

det“¹⁾. Alt dette var til ingen Nytte, og maaske var det en ikke meget diplomatisk Heflighed; men det er den Slags Stemninger, som en fædrelandssindet Mand har ondt ved at holde tilbage. Blomes Holdning er værd at mindes som et Vidnesbyrd om, hvorledes Danmark-Norge og Sverige havde samme Interesser i et Øjeblik, da de stode med Haanden paa Sværdet imod hinanden. Thi Krigen imellem dem var en given Sag, saasnaart Gustav IV havde afvist Opfordringen til at gjøre fælles Sag med Fastlandsmagterne.

Nogen anden Grund til Krig var der ikke. Desto uheldigere var det, at den dansk-norske Regering, da den i Kraft af den franske Alliances tvingende Bud maatte aabne Krigen mod Sverige, udstedte en Deklaration, dateret 29de Februar 1808, hvori Ansvarer for Krigens Nødvendighed væltedes over paa den svenske Konges Politik baade imod den selv og imod dens Forbundsfælle Rusland. Lad saa være, at Gustav IV havde vist en krænkende Holdning under Englændernes Tog. Sligt kunde ikke være Grund til Krig, og det lød ilde at tale om Petersborgerhoffets Skaansel og Taalmodighed imod Sverige. Intet var lettere for den svenske Regering end at skrive en blodig Kritik af dette uheldige Aktstykke; men dermed havde den ikke befriet Gustav IV for den Del af Ansvarer, som falder paa ham.

¹⁾ Stedingk: Mémoires II, 427.

SLUTNING.

I Begyndelsen af Aaret 1808 havde den Stilling i Europa, der var den nærmeste store Virkning af Aftalerne i Tilsit, fuldt udviklet sig. Englands og Frankrigs Kappelstrid om at tillredsstille deres gjensidige Had ved at plage andre Folks Handel og Skibsfart, naaede nu sin Fuldendelse. Den 11te November 1807 udstedte den engelske Regering et Dekret, hvorved den erklærede alle Havne, der vare spærrede for Englænderne, i Blokadetilstand. Napoleon lod den 23de November kundgjøre, at ethvert Skib, der havde anløbet en engelsk Havn, skulde konfiskeres tilligemed sin Ladning. Han paabød den 17de December, at et hvilket som helst Skib, der havde rettet sig efter den engelske Befaling af 11te November, skulde gjælde for god Prise, og den 11te Januar 1808 lovede han en stor Belønning til hver den, der kunde fremsætte Angivelser om Skibe, som havde trodset hans sidste Forbud.

Imidlertid havde Napoleon ved at kræve af Portugal, at det skulde erklære England Krig, bragt det til at kaste sig i dettes Arme. Da de franske Tropper under Junots Førelse naaede frem til Lissabon (30te November 1807), vare alle de brugelige Skibe af den portugisiske Flaade og en Mængde Handelsskibe, med Kongefamilien, 15,000 Mennesker og Halvdelen af Landets rede Penge ombord, for tre Dage siden sejlede bort til Brasilien. Fransk mændene gjorde kun en utilfredsstillende Erobring ved at besætte selve Portugal. Til Vederlag havde Englænderne nødt Danmark-Norge til at forene sig med Napoleon. Preussen lukkede den 1ste December 1807 sine Havne for England. Foruden at Angrebet paa Kjøbenhavn lod Kejser Alexander faa et velkomment Paaskud til at erklære Englænderne Krig, gav det ogsaa Østerrig, som holdt sig for nødt til at følge den franske Politiks Kjølvand, Anledning til paa en saadan Maade at bryde med England, at det maatte

gjælde for en Krigserklæring. I sin Glæde herover skrev Napoleon (den 7de November 1807) til Kejser Alexander: „Se, nu er England i Krig med hele Verden. Der er kun Kongen af Sverige tilbage, som nok vil tage imod Fornuft, naar Deres Majestæt taler lidt alvorlig til ham“. Men Kong Gustav blev, som vi vide, England tro, og med ham som sin eneste Forbundsfælle stod det nu overfor Napoleon og Rusland, der støttedes af talrige Allierede og havde Fastlandsspærringen som et Vaaben imod det.

Dengang Revolutionskrigene udbrød, maatte Frankrig kæmpe ene imod næsten hele det øvrige Europa, og dette vilde foruden ved Vaaben ogsaa knuse det ved at forhindre Handel med det. Under Revolutionens og Krigenes Gang havde Tidens store Hjul drejet sig, saaledes at Revolutionens Søn, Napoleon, kunde samle den allerstørste Del af Europa til Kamp imod England og ramme det med et lignende Vaaben som det, den engelske Regering i sin Tid havde været ivrig for at bruge imod Frankrig og Revolutionen. Ved Kampenes Begyndelse havde de skandinaviske Stater staaet Side om Side med at gjøre Modstand imod at blive trukne ind i det kontrarevolutionære Korstog og det inhumane Handelsspærringssystem. Omsorgen for Handels- og Søfartsinteresserne havde under et Sammenstød af uheldige Omstændigheder bragt de nordiske Magter i et Forhold til England, hvoraf Følgen for Danmark-Norge blev en kort, men blodig Kamp med denne Stat i Aaret 1801. Da de store Krige paany vare brudte løs (1803), havde den dansk-norske Regering flere Gange været rede til at tage Del i Skridt for at standse Frankrigs Udvidelser; men Preussens passive Holdning havde hindret, at dette kunde ske, uden at Statens Tilværelse vilde blive sat paa Spil derved. Danmark-Norge havde da grebet til at gennemføre en stræng Neutralitetspolitik og, uden at tage Hensyn til sine politiske Sympathier, holdt sig borte fra Krige, af hvilke det mente kun at kunne høste Ulykker.

End ikke de Magter, hvis Ord plejede at gjælde mest hos det, havde kunnet rokke det derfra. Samtidig vedblev det stedse at hævde sine Undersaatters Ret paa Handelens og Skibsfartens Omraade. Men den store Krigsbølge havde væltet sig længere og længere imod Nord. Preussen, hvis Indgriben i Krigene tidligere maaske havde kunnet standse Napoleon, greb først til Vaaben, da en Kamp maatte føre til dets egen Fordærvelse. Og da Frankrig efter dets Nederlag stod med sin uhyre Overmagt ved den danske Sydgrænse, og en fortsat Neutralitet var en Umulighed, blev Danmark-Norge ved den ene af de kæmpende Parters Færd tvunget over paa den Side, hvor det ikke havde ønsket at være, og hvor det ogsaa skulde komme til at lide forsmædelige Ulykker. Meget i den dansk-norske Styrelse havde i disse Aar ikke været, som det burde være. Man sørgede ikke med tilstrækkelig Omsigt for, at Alt var færdigt til at tage imod den Storm, som man selv var forberedt paa, vilde komme; der blev flere Gange grebet fejl, navnlig ikke vist enten Smidighed eller Skarpsynethed nok; men de Grundsætninger, hvorefter den udenrigske Styrelse førtes, havde i det Hele været forstandige. Ansvar for det Skibbrud, man tilsidst led, og de Ulykker, der bleve Følgen deraf, falder langt mere paa de engelske Toryministre end paa Kronprins Frederik og hans Raadgivere.

Sverige derimod blev ved sin egen Konges Lidenskab kastet ind i Krigens. Det Parti, han frivillig havde valgt, holdt han fast ved, og Begivenhedernes ubarmhjærtige Logik førte til, at de skandinaviske Stater kom til at staa hver paa sin Side under den store Verdenskamp. Det er maaske det smerteligste ved den hele Udvikling. Hvor der havde været en nordisk Enheds-spire, der blussede nu Hadet op igjen. Istedet for at man i 1794 og 1795 havde glædet sig over, at den dansk-norske og den svenske Flaade laa forenede i Øresund under samme Kommando, skulde Svenskerne nu

blive truede fra Sjællands Kyst og Norges Grænser, samtidig med at de maatte værge sig i Finland. Da Neutralitetsforbundet sluttedes 1794, havde Kronprins Frederik og Hertug Carl, A. P. Bernstorff og Reuterholm overbudt hinanden i smukke Ord om Venskab og Enighed i Norden; nu overvældede de tvende Regeringer hinanden med Haan og Bebrejdelser. I 1794 og 1795 havde danske og svenske Digtere sunget om Nordens Enhed; i Aaret 1810 skulde, som en Følge af de Stemninger, Krigen 1808—9 havde vakt til Live, Stockholms Theater gjenlyde af Jubel, da Kellgrens og Gustav III's Drama: „Gustaf Vasa“ forestillede paa Skuepladsen de Danskes Nederlag og skammelige Flugt.

Med en skærende Dissonans maa denne historiske Skildring ende. Andet end Dissonanser, værre og værre, er der for Danmarks Vedkommende ikke at finde, selv om vi ville gaa længere frem i Tiden. Man studerer overhovedet ikke Danmarks nyere politiske Historie for at se et Land, som Lykken har tilsmilet. De sytten Aar fra 1791—1807 danne en Helhed som Tiden for de fortsatte Anstrængelser, hvorved den dansk-norske Regering søgte at holde de Ulykker borte, hvormed de store europæiske Krige truede dens Lande, indtil denne Politik tilsidst blev umuliggjort. De følgende Aars Historie have et helt andet Præg.

APOSTILLE

TIL

DEPESCHE AF 7DE AUGUST 1807 FRA PARIS 1).

„La bombe vient à la fin d'être jetée contre nous sans cependant nous écraser. Après que Mr. de Talleyrand avait évité de m'expliquer ces jours passés le motif et le but des propos que l'Empereur m'avait adressés à l'audience publique de dimanche, il vient de me témoigner hier par ordre de l'Empereur dans des termes très modérés et menagés, mais avec beaucoup d'astuce et d'obscurité: que S. M. voyait avec peine que les communications, les rapports et la correspondance entre l'Angleterre et le continent avaient depuis près de deux mois une telle facilité et fréquence par le Danemarc que par là les intentions et déterminations de l'Empereur d'accord avec les principales puissances du continent d'obliger l'Angleterre à faire la paix à des conditions convenables et conformes à l'intérêt général de l'Europe se trouvent éludées et même contrariées. Le ministre ajouta, qu'à une autre époque, c'est à dire au mois de Décembre dernier, ma Cour avait pris et fait exécuter des mesures pour arrêter la communication et la correspondance entre l'Angleterre et le continent qui avaient pour lors satisfait les souhaits de S. M. Impériale. Or comme elle est actuellement d'accord avec les premières puissances du continent d'interrompre et d'interdire toute communication avec l'Angleterre, comme le moyen le plus propre et le seul efficace à contraindre cette cour à faire la paix, l'Empereur désirait que le Danemarc, aujourd'hui la seule puissance par laquelle l'Angleterre continue ses communications et correspondances avec le continent, voulût accéder aux mesures à être in-

1) Se Side 204.

cessamment adoptées par les autres puissances, pour mettre la cour Britannique dans le cas d'accepter et de souscrire aux conditions d'une paix juste et convenable à l'intérêt général du continent. Mr. de Talleyrand en me faisant force protestations sur l'estime et la considération personnelle de l'Empereur pour Msgr. le Prince Royal et sur son affection et ses vœux pour la prospérité du Danemarck, disait qu'il devait me prier de faire connaître et valoir auprès de ma Cour le désir de l'Empereur de savoir ses intentions et déterminations sur les deux points ci-dessus exposés. Je me suis d'abord appliqué à prouver au ministre, qu'aucune altération ne s'est faite dans nos rapports, dans nos communications et dans notre correspondance avec l'Angleterre depuis l'époque citée par lui, que nous ne pouvons pas empêcher les Anglais de passer et de voyager librement chez (nous) ni défendre l'arrivée de leurs lettres dans nos ports, sans enfreindre les droits de l'hospitalité et de notre impartiale neutralité, ainsi que notre correspondance avec l'Angleterre était dans le plus strict rapport avec nos démarches connues; qu'on pouvait aisément se convaincre qu'il n'y avait ni vente ni consommation quelconque dans les états du Roi d'aucune manufacture Anglaise, ni d'aucune production d'industrie de ce pays-la; qu'il en était de même quant aux denrées coloniales, ainsi que de marchandises de la Chine et des Indes orientales, dont nous avons nous mêmes bien au delà de nos besoins, puisqu'il était notoire, que nous en exportions considérablement dans l'étranger; de sorte que nous n'avions aucun rapport de commerce et moins encore d'engagement politique avec l'Angleterre nuisible aux intérêts de la France, ni préjudiciable aux autres puissances du continent. Cela étant, elles ne peuvent ni demander ni encore moins prétendre que nous devons adopter à l'égard de l'Angleterre des mesures qu'elles peuvent admettre sans aucun risque, mais que nous ne pouvons hazarder sans nous exposer aux effets immédiats du ressentiment d'une puissance très à même de détruire notre existence comme puissance maritime et commerçante, sans que les puissances du continent puissent nous secourir, ni même nous sauver. Partant de ces considérations, que j'ai développées et expliquées amplement, j'ai appelé à la connaissance et soumis à la propre conviction du ministre de décider, si nous pouvions adopter et suivre à l'égard de l'Angleterre d'autres procédés et mesures que celles que nous exécutons avec toute fidélité et rigueur. Conséquemment je devais espérer et croire que S. M. l'Empereur sentirait Elle même, que dans notre position et dans celle du Nord en général, nous ne pouvions ni changer ni adopter

à l'égard d'Angleterre aucune mesure qui provoque son ressentiment et l'autorise à accélérer la perte et la destruction d'une puissance sa rivale par mer et dans le commerce. — Mr. de Talleyrand, au lieu d'entrer en matière, chercha de me convaincre, que la neutralité du Danemarck cesserait d'exister dès le moment où nous ne voulions pas adopter à l'égard de l'Angleterre les mesures convenues entre les principales puissances du continent pour l'intérêt commun. Je n'ai pas eu de peine à réfuter une doctrine aussi étrange; j'ai en même tems prié le ministre de vouloir me nommer les puissances qui sont d'accord à vouloir contraindre l'Angleterre à faire la paix; je l'ai également prié de vouloir me communiquer les conditions auxquelles on veut que la paix se fasse, puisqu'il était indispensablement nécessaire pour ma Cour d'en être instruite, avant de pouvoir se prononcer sur le parti qu'elle aurait à prendre. Le ministre me nomma d'abord l'Autriche, la Prusse et la Saxe et les autres puissances du continent de même que celles en guerre avec l'Angleterre comme parfaitement d'accord sur les mesures à adopter pour forcer l'Angleterre à faire la paix; mais quant aux conditions de cette paix, Mr. de Talleyrand pensait, qu'il nous serait indifférent de les savoir dans ce moment. J'ai reparti, que la connaissance des conditions de la paix nous était absolument nécessaire, afin de fixer notre opinion sur leur convenance pour nous avant de nous décider, si nous pouvions adopter les mesures qu'on pourrait nous demander, et comme le ministre ne m'avait pas nommé la Russie parmi les puissances confédérées, je l'ai interpellé à différentes reprises de dire si la Russie était entrée dans ce même concert? J'ai ajouté, que la lecture du traité de Tilsit avec la Russie me laissait sur ce point une opinion tout différente, puis-qu'il ne met aucune restriction ni gêne à la liberté et sureté des rapports de commerce entre la Russie et l'Angleterre. A mes différentes questions à l'égard de la Russie, Mr. de Talleyrand éluda de répondre; il me dit seulement, que le mois d'Octobre fermant la navigation de la Baltique, tout rapport de commerce entre la Russie et l'Angleterre cesserait de soi-même.

CONTINUATION
DE
L'APOSTILLE EN DATE DU 7. AOUT 1087.

J'ai répliqué, qu'il importait beaucoup à ma Cour de connaître les dispositions et les engagements pris par la Russie avant de pouvoir se décider sur un point, sur lequel le Danemarck avait un intérêt commun avec la Russie bien différent de celui qu'il a avec d'autres puissances du continent pour (?) adopter des mesures qui provoquent le ressentiment de l'Angleterre et le danger à en encourir. Mr. de Talleyrand prétendit que le danger pour le Danemarck vis à vis de l'Angleterre n'était qu'idéal, pendant que notre refus d'accéder aux mesures convenues entre les principales du continent pourra nous en attirer de plus réels. Quoique le ministre ne fit aucunement cette dernière réflexion comme un menaçement mais comme un raisonnement, j'ai cru cependant devoir le prier instamment de vouloir bien consulter ses connaissances sur notre position locale et sa propre conviction du danger auquel nous nous exposerions pour lors; que quelque disposée que ma Cour fût d'ailleurs à captiver et à conserver la bienveillance de l'Empereur Napoléon, elle ne pouvait jamais mettre en balance le danger à résulter, si elle accédait aux mesures concertées entre les puissances continentales contre les Anglais avec celui dont l'existence du Danemarck comme puissance maritime et commerçante était menacée, si nous nous déclarions hautement contre la Grande Bretagne. J'y ai ajouté que quand même des mesures de violence et d'oppression de la part de la France et des puissances continentales devaient remplacer les procédés d'affection, de bienveillance et de confiance auxquels nous avons de si justes titres de leur part, je devais lui donner comme mon opinion et j'osais dire que ce serait aussi celle de ma cour, savoir que le malheur et le danger auxquels le Danemarck resterait exposé, si les puissances continentales voulaient le contraindre à violer sa neutralité, ne sont nullement comparables à ceux dont l'Angleterre peut d'un jour à l'autre nous accabler, par conséquent nous ne pouvons jamais hésiter sur l'alternative d'un danger passager à courir pour nos possessions sur le continent avec celui de perdre notre existence comme puissance maritime, danger, sur lequel le Danemarck et la Norvège étaient hors de toute atteinte de la part des puissances confédérées. Ayant répété cette ré-

flexion et plusieurs autres de la même nature dans une discussion qui dura près d'une demi-heure, et Mr. de Talleyrand m'ayant aussi repeté de son coté le désir de l'Empereur de savoir quelle serait notre détermination quant aux mesures convenues entre les puissances continentales pour obliger l'Angleterre d'accepter les conditions de paix qu'on lui offre, j'ai fini par déclarer au ministre que je ferais un rapport très exact à ma Cour de tout ce qu'il m'avait dit de la part de S. M. Impériale; que je pouvais prendre sur moi de lui assurer, que ma Cour était décidément disposée de concourir efficacement à la conclusion d'une paix avec l'Angleterre par des représentations, des persuasions et par tout autre bon office et moyen qui ne la compromettrait pas vis à vis de cette puissance, mais qu'elle n'adopterait jamais à son égard sans motif aucune mesure propre à provoquer son ressentiment et une rupture avec elle. Ainsi je ne pouvais nullement promettre au ministre de vouloir donner à ma Cour sur l'objet de notre conversation une opinion différente de celle que je venais de lui exposer, sans croire trahir les plus chers intérêts de mon Roi et de ma patrie. Mr. de Talleyrand ne parut pas bien édifié de cette ma déclaration aussi peu que des autres observations que je lui avais faites durant notre discussion; il m'assura cependant de vouloir en faire son rapport à l'Empereur, mais il ne me laissa pas l'espoir que ce Souverain en serait content ni satisfait. Toutesfois j'ose me flatter que S. A. R. Msgr. notre auguste Prince Royal daignera trouver que je me suis expliqué dans cette occasion avec toute la modération et tout le ménagement nécessaires, et que je suis pleinement pénétré de nos embarras, de nos dangers et de leurs funestes conséquences, si nous pussions avoir d'autres opinions ou nous décider différemment aux demandes qu'on nous fait, que sauf l'approbation et les volontés de S. A. R. j'ai soutenues dans ma conversation ministérielle ¹⁾; car j'ose toujours croire qu'il est préférable de résister et s'il le faut, succomber avec honneur que de céder par faiblesse et de devenir victime de trop de complaisance.

¹⁾ Der maa her være noget galt i Dechifrerengen.

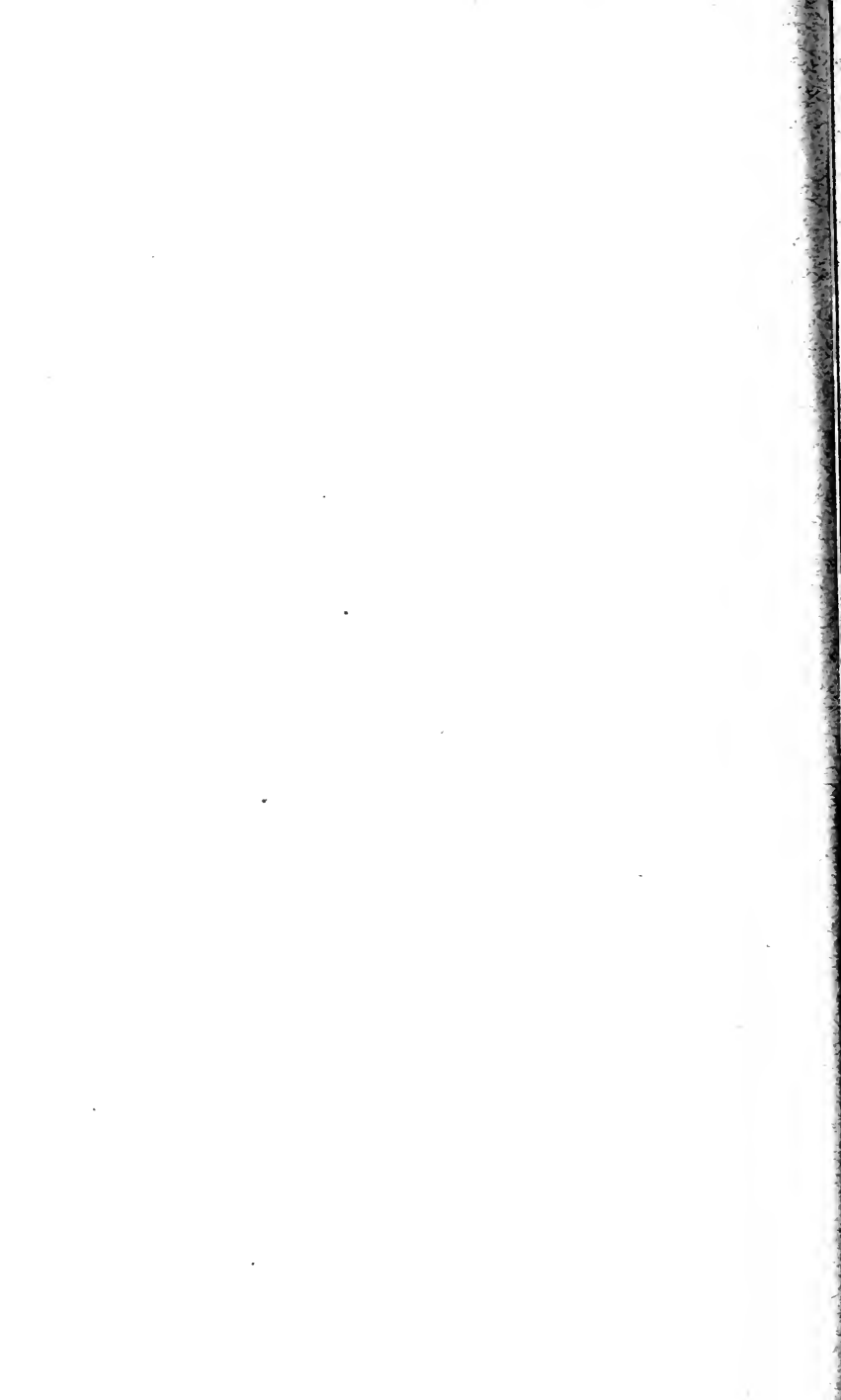
Rettelser og Trykfejl.

- Side 64 L. 3 f. o. 1804 . . . læs: 1803.
— 64 L. 14 f. o. 1796 . . . læs: 1799.
— 77 L. 13 f. o. Preussen, saafremt . . . læs: Preussen maatte have set, at det. saafremt
— 114 L. 20 f. o. var, ytrer . . . læs: var, og ytrer
— 176 L. 10 f. o. engang . . . læs: dengang
— 211 Note 1. Naar der her henvises til Ræders og Thorsøes Skrifter med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorledes Englænderne erfarede Napoleons Plan, at ville bruge den dansk-norske Flaade imod England, kunde der tilføjes, at Earl Malmesbury: Diaries and correspondence IV, S. 391 indeholder en Meddelelse, der ogsaa er gaaet over i Robert Bell: The life of Canning (New York 1846) S. 236. Efter denne havde Prinsen af Wales allerede i Maj kunnet meddele den engelske Premierminister, Hertugen af Portland, at Napoleon havde en saadan Plan. Malmesbury mener, at det var denne Meddelelse, der fremkaldte den engelske Regerings Beslutning, hvilken baade han og Bell holde for at være fuldtberettiget. Al Sandsynlighed er dog for, at de engelske Ministre først senere have modtaget de Efterretninger, der ret vakte deres Frygt for Napoleons Planer.
— 329 L. 15 f. o. Un — . . . læs: Under —
-
-

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

DL Holm, Peter Edvard
199 Danmark-Norges udenrigske
 .3 historie under den franske
H66 revolution og Napoleons krige
del.2 fra 1791 til 1807

